
3 1761 06632316 3

L.W.

R. Nörholm

GRUNDTVIG OG INGEMANN.

BREVVEXLING

1821—1859,

UDGIVEN OG INDLEDET

AF

SVEND GRUNDTVIG.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF SAMFUNDET TIL DEN DANSKE LITTERATURS FREMME.

1882.

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Forord
og
Indledning.

I den til Samfundsraadet i „Samfundet til den danske Litteraturs Fremme“ af de Herrer Dr. Edv. Lembcke, Dr. C. Ploug og Kollaborator C. P. Christensen Schmidt afgivne Komitebetænkning hedder det:

„Vi ere enige i at anerkjende, at denne Brevvexling „har en betydelig Interesse, ved det klare og levende Billede, „den giver af to mærkelige Mænds saa højst forskjellige Per„sonligheder, og det Lys, den kaster over en Del af Sam„tidens aandelige Bevægelser og deres Delagtighed deri; og „vi tro, at den vil blive modtagen med Tilfredshed, baade af „de fleste af Samfundets Medlemmer og af en stor Del af „Publikum.“

Udgiveren tror, at det første er uimodsigelig rigtigt, og kan kun ønske, at det andet maa vise sig at være ligesaa.

Det mangeaarige fortrolige Venskab mellem de to Digtere har i og for sig Krav paa Interesse, ogsaa bortset fra den Betydning, der kan tillægges deres Udtalelser om mangt og meget. Uden da i mindste Maade her at tilsigte nogen Karakteristik eller Vurdering af de to Personligheder og deres Virksomhed, skal Udg. i dette Forord give en Række sup-

plerende Bidrag til Belysning af de to Mænds Venskabsforhold i Løbet af et halvt Aarhundrede.

Forud for disse rent historiske, efter Tidsfølgen ordnede Bilag, skal Udg. kun tillade sig et Par Bemærkninger om Karakteren af dette Venskabsforhold og om den Plads, det indtog i enhver af de to Venners personlige Liv.

Det er da for det første utvivlsomt, at Venskabsforholdet til Ingemann spillede en stor Rolle i Grundtvigs Liv. Ikke saaledes, at hans eget Aandsliv væsentlig paavirkedes af Samlivet og Tankeudvexlingen med Vennen, eller at G. hos ham søgte eller fandt Støtte for sine Meninger og Handlinger i sin altid staaende Kamp — dertil var han en alt for stærk, udpræget, oprindelig og selvstændig Personlighed, og jo desuden sex Aar ældre end Vennen —; men han følte sig tidlig inderlig hendragen til den unge sværmeriske Digter, lige saa meget af Forskjellen som af Ligheden i deres aandelige Syn og Væsen; han saa' i ham ligesom sit aandelige Komplement og vilde i Venskabets Vaartid paa en Maade have den hele poetiske Verden delt imellem sig og ham, saaledes at han selv overtog Menneskehistoriens Afspejling i Poesien, medens Ingemann fornemmelig skulde varetage Naturens, ogsaa Menneskenaturens, Optagelse i Aandens Sfære, i det de begge fandt den væsentlige Enhed i den religjøse, kristelige Betragtning af Tidsløbet og den hele Tilværelse. G. følte sig lykkelig ved at have vundet den milde Digters Venskab og Sympati: han, den ensomme Kæmpe, uvant til Forstaaelse af nogenlunde jævnbyrdige Aander, betragtede denne Sympati som en kostelig Skat, den han altid vedblev at glædes ved og at værne om. Det var ham en Hjærtetrang at elske I. og at elskes af ham; og ved Siden deraf var det ham en dyrebar Bevidsthed, at han, som af de fleste ansaas for saa kold og haard, stræng og stridbar, havde vundet den varme

og bløde, blide og fredelige Digters Hjærte. En Tanke, som derfor oftere kommer til Orde, saa vel i hans Breve til Ingemann som i hans offentlige Udtalelser, er den, som i et Referat af G.'s Ord ved sit Sølvbryllup 1843 (i „Breve til og fra I., udg. af V. Heise", Nr. 194) gjengives saaledes: „Han (G.) havde kæmpet, det var sandt, dog ikke af Stridslyst, men af Kjærlighed til Fred; og et Vidnesbyrd derom „var det, at den mildeste, den kjærligste, den „Danmarks Hjærte kjæreste Digter aldrig havde „ophørt at være hans Ven, hvorpaa han ogsaa i Dag „gav ham et Bevis" (ved den af I. forfattede Sølvbryllupssang).[1]) Grundtvigs Udtalelser lige overfor Ingemann vidne alle — fra den første til den sidste — om denne stærke og ømme Kjærlighed. Ligesom han i Ingemanns Ungdom, naar Kritikken saarede den bløde Digter, strax var rede til at drage Sværdet eller svinge Svøben til hans Undsætning og da at tage for sin Part, hvad der fulgte paa, saaledes greb han bestandig siden enhver Lejlighed til at fremdrage og hylde „Hjærteskjalden".

For det andet er det, naar man læser denne Brevvexling, lige saa umiskjendeligt, at Forholdet ogsaa fra Ingemanns Side var sandt, varmt og inderligt, og at det for ham maa have været af væsentlig Betydning. Han føler sig løftet, støttet og oplivet ved dette Venskab, i det han i højeste Grad anerkjender, beundrer og sympatetisk bøjer sig for G.'s stærke levende Aand, selv hvor han efter sin Natur ikke kan følge den, men maa hævde afvigende Synsmaader. Det er for saa vidt endog ham, der er den aktive Part, som han idelig spørger til G.'s Arbejder og udtaler sig om dem og

---

[1]) Et Par smaa sproglige Rettelser har nærv. Bogs Udg. fundet det fornødent at foretage i dette Referat af G.'s Ord.

deres Virkning paa sig, ligesom han ogsaa altid længes efter at faa en gunstig Dom af ham om sine egne Arbejder. Han hentyder gjentagne Gange i sine Breve til den Betydning, G. har haft for ham ved at drage ham hen til poetisk Behandling af hjemlige historiske Æmner, og til den oplivende Virkning, deres personlige Møder havde for hans hele aandelige Liv. Det er ogsaa altid ham, der paa ny knytter Brevtraaden, naar den er ved at briste. Men, om end Ingemann saaledes sandt og inderlig har gjengjældt det Venskab, Grundtvig nærede for ham, saa er der dog en ikke uvæsentlig Forskjel. Medens G.'s Kjærlighed er som den stærkeres til den svagere, fuld af Ømhed og Omhu, saa er der i I.'s Kjærlighed til G. vistnok en hel Del Frygt: baade nogen Frygt for G.'s „Pederssværd“, som han stadig kommer tilbage til, ikke uden derved tillige at tænke paa Malkus' Øre, ogsaa den svagere Aands Frygt for at tabe sin Selvstændighed og overvældes af den stærkere, samt tillige — det tør ikke dølges — en hel Del Frygt for Omverdenen og for, hvad den vilde sige. Naar vi ikke havde den her udgivne Brevvexling, saa vilde man ikke let falde paa, at G. havde spillet nogen betydelig Rolle i I.'s Liv. Grunden hertil kan ikke let være nogen anden end den, at I.'s Forhold til G. dog altid havde en vis nikodemisk Karakter: han har — heri ganske ulig G. — kun meget sparsomt vedkjendt sig dette sit Venskab lige overfor en Verden, hvor han længe var vel set, medens G. var det modsatte. Endskjønt I. ellers ingenlunde var sparsom med at offentliggjøre rent personlige Digte, saa lod han dog aldrig noget til G. rettet Digt trykke før de fire Linjer under hans Portræt 1832, og foruden dette kun Sølvbryllupssangen 1843 og det meget reserverede Digt i „Fædrelandet“ paa G.'s Jubelfest 1861. Han lod ikke det Digt trykke, hvormed han i 1815 sendte G. sin „Røsten i Ørkenen“, ej

heller det dog vel egentlig for Offentligheden bestemte Svar paa G.'s Rimbrev i Skilderiet for 1816[1]), og ikke heller — hvad der er særlig mærkeligt — det varme Hyldingsdigt til G. ved hans Ansættelse i Præstø 1821[2]). Ved at gjennemlæse de 296 af V. Heise 1879 udgivne „Breve til og fra Ingemann" og de 64 Breve i den af samme 1881 udgivne „Brevvexling mellem Ingemann og Fru Rosenørn", maa man — naar man kjender de mellem G. og I. vexlede Breve — højlig undres over kun at finde G. nævnet i saadanne af I.'s Breve, som ere rettede til G.'s nærmeste Venner; men derimod aldrig i noget Brev, som er stilet til en af I.'s mange Korrespondenter, som ikke saa' mildt til G., at finde et Ord til Vedkjendelse af Forholdet eller beregnet paa at stemme nogen gunstig for G. eller at hævde og forsvare ham mod Miskjendelse. — Og gjennemlæser man Ingemanns efter hans Død udgivne „Tilbageblik paa mit Liv og min Forfattervirksomhed fra 1811 til 1837", saa vil man vel dèr (S. 15, 27, 29—30, 64) finde udtalt Anerkjendelse af G.'s Betydning i Almindelighed, ogsaa Erkjendelse af G.'s trofaste Venskab for ham, men ingen Fremhævelse af ham som fortrolig Hjærtensven og intet Ord om G.'s Indvirkning paa eller Betydning for ham, som paa nogen Maade kunde svare til hans direkte Udtalelser i Breve til G.

---

1) Dette Digt er først optaget i den 1863, efter I.'s Død, udkomne 2den Udg. af I.'s Samlede Romanzer osv. II, 201. (Det er et meget forvildende Brud paa litterær Orden, naar denne 2den Udg. optrykker I.'s tyve Aar gamle Fortaler, uden med et Ord at gjøre opmærksom paa, at der hist og her indskydes nye Digte, tilmed uden al Angivelse af Kilde eller Hjemmel.) 2) Det er højst sandsynligt, at der fra Tiden før 1821 maa have været flere nu tabte poetiske Tiltaler og Tilskrifter fra I. til G. — I den efter I.'s Død udgivne 9de Del af Samlede Romanzer osv. er optaget Digtet ved Elisa Grundtvigs Baare 1851 og det til G.'s 70de Aarsdag 1853.

Selv bevarende i kjærligt og taknemmeligt Minde den elskelige, milde og joviale Digter, i hvem han fra sin tidligste Barndom saa' sin Faders altid med Jubel hilsede Hjærtensven, — har Udg. kun modstræbende kunnet nedskrive disse Bemærkninger, der synes at blotte en Svaghed hos den afdøde Ædling; men han har trot at skylde den historiske Sandhed, ikke at holde dem tilbage.

Det første bevarede Brev, vexlet mellem Grundtvig og Ingemann, er fra Juli 1821, da I. havde været G.'s Gjæst i hans daværende Hjem i Præstø. Deres Bekjendtskab er dog ældre. I Brev 33 siger I., at de mødtes hos Povel Dons
1812. 1812, og at G. da gav ham sin i Slutningen af samme Aar udkomne lille Verdenskrønnike med en venlig Tilskrift, til hvilken han atter kommer tilbage i Brev 145. Denne Tilskrift lyder: „Til Digteren Ingemann med det aabne Øje for det guddommelige i Skriften og Mennesket, med de inderligste Ønsker om Guds Velsignelse til at stride den gode Strid og fuldkomme Løbet, venskabelig fra Forfatteren.“ I et Exemplar af Verdens-
1814. krønniken 1814 (udkom i Juni) skrev G.: „Til den fromme Skjald Bernhard Ingemann venligst fra Forf.“ — Venner blev de dog først, efter at G. var bleven helt greben og vunden af Digtet „de sorte Riddere“, som udkom i Juni 1814, og som G. læste samme Sommer, hvad han endnu mindes i Brevet af 7de Juni 1859 (her Nr. 146), hvor det hedder: „Jeg husker ogsaa grandt, at da du med venlig Hu havde „foræret mig dine sorte Riddere, og jeg — endnu lidt tvivl„raadig om, hvorvidt din kjønne Musik var til mer end at „danse efter — sad og læste Bogen ovre i Pilehaven ved „Torkildstrup Præstegaard, som du nok husker, da gik

„det op for mig, at din Musik var i samme Toneart som „Kæmpevisens, som jo Færingerne endnu danser efter, men „som man dog ogsaa godt kan baade synge og slaas og „tænke og elske efter.“ I en utrykt Afhandling af G. fra 1822, bestemt for et udenlandsk (svensk?) Tidsskrift, med det Formaal særlig at henlede Opmærksomheden paa Ingemann som Digter[1]), hedder det: „født 1789 i Landsbyen „Torkildstrup paa Falster, hvor hans Fader var Præst, indtraadt offentlig paa Digterbanen 1811, [var han] hartad fra „samme Øjeblik især de danske Læserinders erklærede Yndling. Allerede dette er i mine Tanker et gyldigt Vidnesbyrd for, at hans Røst var liflig og hans Toner søde; men „derfor kunne Mændene vel have Ret, naar de fandt, og „finde det til Dels endnu, at hans Syn var svagt, hans Tegning mat, og hans Billeder taagede. Selv hørte jeg en „Stund til dem, med hvad Ret, véd jeg ikke, da jeg aldrig „siden er kommen til at læse hans første Digte; men hans „„sorte Riddere“, et romantisk Epos i ni Sange, udgivet „1814, skilte mig for bestandig fra dem, der kun vilde høre „Fuglen sjunge højt i Sky over Kæmpehøje, men ej med „Glæde se i Dalen smile bly Vaarfiolens Øje, som den elskelige Digter kvæder i Danmarks Vise. Jeg kjender intet „Digt, hvormed jeg kunde sammenligne dette besynderlige „Værk, og saare faa, der aabnede mig saa nye og store Blik; „jeg har ikke læst det i otte Aar, ej siden jeg første Gang, „kun med smaa Forventninger, aabnede Bogen, baade aandelig „og legemlig under de høje Popler, Digterens Fader „havde plantet, — thi visselig anser jeg Ingemann for en „poetisk Søn af Øhlenschlæger, i hvis Skov ogsaa jeg fandt „min Hytte, paa hvis Harpe jeg greb min Tone, og af hvis „Vinge jeg trak min Pen.“ — Ingemann véd ogsaa, at det var hans sorte Riddere, som vandt G. for ham, naar han i

---

[1]) Mere om og af denne Afhandling længere fremme i dette Forord, ved Aar 1822.

sit „Tilbageblik“ siger derom (S. 26—27): „Denne mit „Ungdomslivs mærkeligste Udgydelse er kun bleven set og „erkjendt med poetisk Blik af faa; men blandt dem kan jeg „nævne nogle af mine aandrigste og mest geniale Venner, „blandt andre Digteren Grundtvig, som fra den Tid sluttede „sig til mig og min hele følgende aandelige Virksomhed med „trofast og uforandret Kjærlighed.“

I Grundtvigs Efterladenskab er forefundet et udateret og ufuldendt Digt i hans Haandskrift fra denne Tid, med Overskrift „Til Bernhard Ingemann.“ Det er uden Tvivl skrevet om Sommeren 1814 i Torkildstrup Præstegaard, hvor G.'s ældre Broder da var Præst, og det lyder saa:

„Hisset, hvor Poplerne stande
ranke i Krins og i Rad
og over vædskende Vande
ryste det raslende Blad,
dèr under løvfulde Grene
sad jeg i Lunden alene,
og, for at lyde paa Kvad,
dèr i det grønne jeg sad.

Ikke fra Poplernes Kroner
Sang af de fjedrede smaa
denne Gang lyded jeg paa;
nej, paa de vexlende Toner,
Skjald! af den Fugl, som i Haand
fløj mig fra Valkendorfs Have; [1])
den som et Bud fra din Aand
bar mig den venlige Gave,

---

[1]) I. var da, som G. forhen, Alumnus paa Valkendorfs Kollegium.

hilste fra Løvhytten fin
og fra det Loftskammer lille,
hvor nu for Sangfuglen din
du monne fløjte og spille,
hvor, mens du skuer og lytter saa stille,
Tonerne avles og Taarerne trille.

Hvor i de forrige Dage
toned mit Kvad og min Klage,
hvor jeg med Staalhandsker paa
greb i de brusende Strænge,
lysted med Sværdet at slaa
Spydstagers Væv, — ak! for længe,
indtil mig Harpen af Haanden
faldt mellem Helvedes Helte,
og, sønderknuset i Vaanden,
blodige Taarer jeg fældte, —
dèr fra din Fløjte og Citar, o, Skjald!
Tonerne strømme i rislende Fald.
Over de helliges Grave
alt i den Kirkegaards Have
atter til Hvile sig lægge
under den tonende Sky
de, som med Bulder og Gny
jeg til en Kamp vilde vække.

Hvad mon har virket og voldt,
at jeg saa længe opholdt
Fuglen den favre og fine,
Tolken af Tonerne dine:
at over Lund, over Bølge
hun maatte flyve og følge,
før hende venlig jeg bad
sjunge sit tonende Kvad?

Vidt var det over min Evne,
Ven! dig den Løndom at nævne,
havde paa underlig Maade
selv jeg ej gættet den Gaade;
men, der din Fugl under Sky
kvæded i Poplernes Ly,
raslede vævre og glade
over mig Poplernes Blade.
Og, som jeg kunde forstaa,
hvisked de saa:
        Hører du, Søster!
        tonende Røster?
        Kan du fornemme,
        her haver Sangeren hjemme?
Tit over Tag
hen til den hærskeste Længe!
Tit gjennem Glarret i Glugge
hist, hvor de Linklæder hænge!
Dèr haver standet hans Vugge,
standet og rokket paa Gænge,
alt som vi vugge og gynge
Reden med Fuglene smaa,
indtil de Vingen udslaa,
flagre og flyve og synge.
Ja, vores Frænde med Ære
monne den Sanger end være.
Tit over Pilenes Toppe!
Tit over Muren dèr oppe!“ [1])

*   *
*

---

[1]) Digtet er optaget i den samtidig hermed udkommende 3dje Del af G.'s Poetiske Skrifter som Nr. 18, dèr urigtig henført til Aaret 1813, hvilket er berigtiget i Forordet S. XI.

Fra samme Aar 1814, uvist om før eller senere end ovenstaaende, dog snarest det første, er G.'s Tilskrrift til I. i Roskilde-Rim (der udkom i Marts):

„Dig dufte mere nær
til hjærteligt Behag,
dig vorde Dag for Dag
den Rose mere kjær,
hvis Pris jeg her mon kvæde!
Og naar da toner mere from og sød,
o, Skjald! din Sang om Rosen purpurrød,
da lyttende jeg viger dig med Glæde.
I Sang jeg viger; men i Verden her
jeg favner dig alt som en Broder kjær;
og hist, hvor Stjærnen udi Rosenhjem
staar evig stille over Betlehem,
dèr favner os den rette Rosenkilde
med favre Kranse og med Bølger milde:
ja, han, i hvem Guds Rosenvæld udsprang
før Morgenstjærnernes den første Sang,
den Rosenrod til hvert et Rosenskud,
som knoppes her, og springer hisset ud.“ [1])

Samme Aar 1814 tilhører da ogsaa det Sted i G.'s Skrift „Imod den lille Anklager, det er Prof. H. C. Ørsted“ (Fortalen dateret 5te Januar 1815), hvori G. første Gang 1815. offentlig hilsede og hyldede Ingemann, naar det hedder (S. 196—97): „Glæde for Danmark, at hun har fostret en „Søn i de sorte Ridderes kjærlige Skjald, som er „Broder til Novalis, men som i Gudsfrygt frelstes fra hans „Vildfarelse og synes beskikket til at afbilde det Naturens „gaadefulde Tempel, Novalis stirrede paa, afbilde det som „en sand Guds Kirke, hvor Morgenstjærnens Sang gjenlyder

---

[1]) Først trykt i 3dje Del af G.'s Poetiske Skrifter, Nr. 29.

„i hellige Toner, hvor bag det flygtende Mørke Morgenrøden „forkynder det evige Lys, som brødes paa Korset, men „sprængte Dybets Lænker, fordunklede Solens Skin og lyser „evig ene i det ny Jerusalem. Ja, et Omrids har han alt i „Havkirken tegnet, hvis Mage endnu ingen saa' fra Skjald- „skabs Pensel. Gud bevare ham i Ydmyghed og barnlig „Hengivenhed og stadfæste ham i Jesu Kristi Sandheds Tro! „Da skal han se større Ting end disse og vorde den kom- „mende Tids Seer i Naturens Spejl, som han alt var dens „Herold; da skal Harmoniens fuldbaarne Tone klinge liflig „i hans Øre fra det fjærne; han skal opgive den daarlige „Forventning: at høre den fra Dybet, at høre den i denne „Verden; men des vissere skal han skjelne dens brudte Lyde „fra Sirenestemmerne, des vissere skal han høre den klarlig „i sig og om sig, naar han som en forklaret Støvharpe „svinger sig til det forjættede Land, hvor Tonen som Længslen „har hjemme og gjennemklinger Evigheden som en Jubelsang „for den gamle af Dage, som en Brudesang om Sønnens „evige Bryllup i Faderens Hus, om Sandheds og Skjønheds „evige sammensmeltende Formæling, som en Takkesang af „Bruden til den sande Herkules, der hengav sig i Døden, „for at udrive hende af Plutos Vold og Mørkets Fængsel."

Senere hen paa Aaret 1815 udkom Ingemanns „Røsten i Ørkenen". Det til G. skjænkede Exemplar har denne hidtil utrykte Tilskrift:

„Til Digteren og Religjonslæreren Grundtvig venskabeligst fra Forfatteren.

I Aanden jeg et Verdensdrama saa',
i Tidens Fylde det sig aabenbared.
Før Morgnens Glans den frelste Jord opklared,
jeg saa' i Strid med Natten Dagen staa.
Men gjennem Skumringsstunden Længslen vanked
forventningsfuld i Haabets Stjærneskjær.

Saa gik jeg selv en Gang i Verden her,
og saa' ej ham, for hvem mit Hjærte banked.
Men med hans Engel jeg fortrolig blev,
— som han, jeg ogsaa Verdens Frelser savned; —
til Ørknen mig Johannes' Røst henrev,
det var, som dèr hans store Aand mig favned.
Se! derfor tegned jeg et Grundrids her
af Billedet, som ingen Pensel maled;
ej Jorden anden Gang Johannes ser,
kun én Gang Røsten gjennem Ørknen taled.
Dog, lad det staa et Helgentræsnit her,
med kjærlig Haand til Bibelmærke givet!
Forarges ej derpaa, men hav det kjær!
Det higer dog jo stille op mod Livet.

Ingemann."

Sidst paa Aaret 1815 udkom Grundtvigs „Hejmdal, dansk Nyaarsgave for 1816," og i det deri til sidst optagne „Forslag til Norges Heltedigt" anvendes og til Dels anføres I.'s „Rejnald Underbarnet" (der vel bærer Aarstallet 1816, men som da maa være udkommet forinden), og her forekommer denne Tiltale til Ingemann S. 263—65):

„Ja, kjære, danske Broderaand
med Æolsharpen i det fromme Hjærte!
vil andre Skjalde end forsmaa den Haand,
jeg rækker dem i Skin af Danmarks Kjærte,[1])
du vil det ej, om end din Muse bly
sit Blik fordølger under Gaadesløret
for Verdens Øjne, og bortvender Øret
fra Sagavalens høje Vaabengny.

[1]) Hentydning til G.'s øjeblikkelige Stilling til Baggesen i „Valhalslegen."

Gak trøstig kun med Gud i Trylleskoven!
Sænk med hans Lejde dig kun dybt i Voven!
Gak under Slør af Himlens Fuglevinger!
Udsjung kun from, hvad sødt i Hjærtet klinger!
Udsend i Verden kun som Æventyr
de dybe Kvad om Blomst og Fugl og Dyr!
Men vogt dig vel for Verdens Tryllelyst!
Og klyng dig fast til Sandheds rene Bryst!
til hans, som blev i Fattigdom vor Lige,
for os med Himlens Dressel at berige!
til Guds enbaarne, til den Helt saa stærk,
der ene Faderens Forløsningsværk
ved Kjærlighedens Gaadekraft fuldkommer,
som Verdens Frelser og som Verdens Dommer!
Klyng dig til ham i from og barnlig Tro!
Da skal hans Aand i Hjærtetemplet bo
og luende paa Æolsharpen aande,
saa den udtoner Kreaturets Vaande,
saa den udtoner Fangenskabets Gaade
og Haabet om Forløsning ved Guds Naade,
som er forjættet i al Sandheds Bog:
om Frihed fra Forfængeligheds Aag,
naar Herren løser Støvets mørke Bælte,
naar Himle vige, Elementer smelte,
naar Verden, igjenfødt for Aandens Sans,
forklaret deler Kristi Legems Glans.

Du lyver ej, naar Sandhed du adlyder,
om og du klæder den i mystisk Billedflor;
jeg lyver ej, naar jeg din Sang udtyder
med Sagastaven efter Sandheds Ord.
I samme Aand vi Herrens Komme haabe,
forenede vi vil i Ørken raabe
og jublende det Underbarn bebude,
hvis Glans vi skimte gjennem Støvets Rude,
hvis Rørelse alt under Moderhjærte

i dit forkynder sig saa underlig,
hvis Lignelse afbilder sig for mig
paa Sagas Skjold i Skin af Ordets Kjærte.
Ja, vist vor Moder føde skal den Helt,
der paa Guldmanken, som din Viduvelt,
i Pagt med hver hensovet Herrens Kæmpe
skal Mørkets Overmod i Verden dæmpe."

Grundtvig skjænkede Ingemann sin Hejmdal med denne hidtil utrykte Tilskrift:

„Af saa mangt et Vennemøde
lærte jeg med Fryd og Lyst,
at, naar vore Kinder gløde,
blandes vore Aanders Røst,
og som danske Hjærtefrænder
samme Lue os antænder,
og alt mer den danske Tunge
stræber os at sammensjunge.

Om da end en Stund henrinder,
før sit favre Rosenbaand
Kjærlighed i Sløjfe binder
trofast mellem Sjæl og Aand,
det en Gang os dog skal binde,
glæde med sin Løndomsglans
mer, end om vi kunde vinde
Verdens største Digterkrans.

Ja, en Gang, om ej før hist,
i den store Morgenrøde,
samles vore Sjæle vist,
som naar Straaler sammengløde.
Men jeg véd, det Ønske flammer,
ja, jeg véd, det Ønske bor
i mit varme Hjærtekammer:
gid vi enes alt paa Jord!

ja, gid vore Hjærter gløde
ømt i Vennekjærlighed,
før end Nyaars Morgenrøde
overskinner vore Fjed!"

I det af C. Molbech udgivne Maanedsskrift „Athene" begyndte Peder Hjort i Juli 1815 en vidtløftig anonym Artikel „Om Digteren Ingemann og hans Værker", fortsat i
1816. Oktoberhæftet samme Aar og fremdeles i Februarhæftet 1816, da „de sorte Riddere" maatte holde for paa 40 Sider. Denne Anmeldelse kaldte Grundtvig frem, og han traadte i Skranken i Nyeste Skilderi af Kbhvn. f. 16de Marts 1816 (14 Dage efter, at „Valhalslegen" med Baggesen var afsluttet med G.'s „Fejdebrev" sammesteds) med Digtet:

„Til Bernhard Ingemann
i Anledning af ingenting.

Hør mig, Frænde kjær i Brage!
Hør min Sang om ingenting!
Ingenting i vore Dage
er den store Tryllering,
hvori alt sig rører, spejler,
hvormed Aanden alt besegler.

Ingenting for Muldvarpvrimlen
er det største Undersyn,
ingenting er Gud i Himlen,
Ordets Røst og Aandens Lyn,
og som ingenting opvejer
Tiden alt, hvad Tiden ejer.

Ingenting heraf du lære!
lære Tiden at forstaa:
agte for din største Ære
af dens Aand at nævnes saa!
Ingenting paa Tidens Tunge
er, hvad Skjalden skal udsjunge.

XXI

Hør Athene da berømme
Ridderskaren hærdebred,
Serafines Kirke-Drømme,
og Balsores Kjærlighed!
Et og alt, jeg skulde mene,
ingenting er i Athene.

Lad kun Ugle-Ungen flyve
fornem over Kirketag,
sig i Mosedynd fordybe,
deri finde Hold og Smag!
Serafine ej om Smagen
strides vil paa Fastedagen.

Lad kun andre kunstig bygge
Kroppe ret med Kjød og Blod,
mens du tegner from en Skygge
af, hvad dig for Øje stod!
Vi paa Sandheds Legem bygge,
naar vi tegne tro dens Skygge.

Mal du trøstig kun „i Vandet“!
tegn kun du i Tidens Vand,
paa den Ø, hvor du er strandet,
Skyggen af dit Fædreland!
Vist den skal i Ebbestunden
findes klar og fast i Grunden.

Vær du kun dig selv en Gaade,
som en Blomst paa Havets Bund!
Aldrig, hvo sig selv vil raade,
vorder Hjærtegaadens Mund;
Glimt af Herrens Gaadekjærte
er det Lys, vi har i Hjærte.

Gud indaandet har af Naade
Støvet Gnist af Guddomsliv,
læse kun vi kan, ej raade,
Runen i det Skaberbliv;
kun som Kjærlighedens Gaade
Støvet føler Herrens Naade.

Vist i Tidens Morgenrøde,
som et Spejl af rent Krystal,
maatte skues, maatte gløde
Aandesjælens Gaadehal;
men ak! den sig lod fordunkle,
kan i Anelser kun funkle.

Kun med Længsler, rene, ømme,
blundende i Herrens Fred,
Hjærtet kan i Gaadedrømme
ane Støvets Herlighed
og, i Tro paa Tidens Fylde,
se det sig i Glans forgylde.

Kjærlighed er Livets Kilde,
raabes nu fra Syd til Nord,
og kun i dens Straaler milde
klarer sig den mørke Jord.
Ak! men det er Vellyst ene,
Verdens Folk i Hjærtet mene.

Tro kun ej, at Kjærligheden
har sit Legeme paa Jord!
Synligt var det kun her neden,
der det straalende opfór;
og, til det igjen nedfarer,
kun i Aanden aabenbarer
Kjærligheden sig paa Jord.

Kun naar vi i Tro fortrolig
favne, hvad vi aldrig saa',
kan i Aandens Gaadebolig
fødes, hvad vi ej forstaa,
fødes, hvad, naar Tid bortfarer,
legemlig sig aabenbarer.

Lad da sig i Tro forklare,
fromme Skjald! din Kjærlighed!
Da skal Aanden aabenbare
for dig, hvad du end ej véd:
hvad Balsore hed her neden,
og hvorlunde hun fór heden.

Da du skal i Vuggen finde,
hvad du aldrig drømte om;
Barnet lege skal dèr inde,
som du dunkelt ihukom;
Tonen, du ej kan frembringe,
skal dit Hjærte gjennemklinge.

Da skal Billeder du tegne,
som har Liv og Kraft og Glans,
skjønt al Vift fra Himlens Egne
er kun Luft for Kjødets Sans;
Barnet, som i Hjærtet bygger,
leger da i Lundens Skygger.

Men, o, Frænde! bi saa længe!
Hold din Skygge klar og ren,
om saa hele Verdens Drenge
raabte efter Kjød og Ben!
Selv de svage Glimt og Skygger
glæde Barnet, hvor det bygger.

Frænde! tør jeg end dig raade:
spild paa Fyrværk ej din Ild!
Udspind ej din Hjærtegaade,
Verden til et Skuespil!
Skyggen, der sig vil fordoble,
brister som en Farveboble.[1])

Hvad vil du i Brynjesærke?
Hvad gjør du paa Kæmpeval?
Hvad vil Nattergal og Lærke
lære i den Riddersal?
Vil de Minnesangen nemme,
som har ret i Kjødet hjemme?

Vil du vel i Kampens Bulder
døve Øret for den Sang,
Fuglen kvæder paa din Skulder
med saa dyb en Vemodsklang?
Vil du under Panserringe
sønderknuse spæden Vinge?

Hører du den Røst fra oven?
du, din Moders sidste Søn!
Hører du det Suk fra Skoven?
Hører du ej Bjærgets Drøn?
Kan du slige Røster glemme
over Døgnets Daare-Stemme?

Aldrig lærer du at sjunge,
hvad dit Øje aldrig saa';
Runerne paa Sagas Tunge
sent du lærer at forstaa;
hvo som tale skal med Helte,
fødes maa med Sværd ved Bælte.

---

[1]) Hentydning til Baggesen og hans Gaade.

Ser du ej, hvor Lavra græder
ved Massaniellos Grav?
Havde han i Fiskerklæder
stille stirret dybt i Hav,
han da havde vist i Sundet
Perler til sin Lavra fundet.

Stenen vilde han bortvælte,
som i Drømme den kun saa':
mente ej, at Herrens Helte
Røverdolken maa forsmaa,
vilde sig med Trods i Sinde
Martyr-Navn og Krone vinde.

Stakkels Blanka! hvor hun bøder
haardt for sit Heltindenavn,
søger, ihvor fromt hun gløder,
Frelse i en Niddings Favn!
Var hos Blomsterne hun blevet,
havde hun som Dronning levet.

Arme Hyrde fra Tolose!
Hvi blev du Al Mahoms Søn?
Medens Riddere dig rose,
du fortvivler selv i Bøn.
Hvorfor blevst du ej hos Hjorden?
Dèr du varst en Konning vorden.

Ingemann! o, hør mig, Frænde!
visselig du farer vild,
ved paa Pinebænk at spænde
Hjærtet til et Sørgespil.
Lader du det længer bløde,
sørger det sig brat til Døde.

O! gid standse jeg dig kunde
i det dyre Væddeløb:
vende dig til Bøgelunde,
og til Rosen i sit Svøb!
Men ak! end i Blod du kvæder,
Skaren klapper, Barnet græder.

O! hvor skulde det mig smerte,
om du over Daarers Ros
glemte Rosen i dit Hjærte:
kongelige Arvegods,
eller vided ud den spæde
Til et Sommerfugle-Sæde!

Nej, o, Ven! som Ædelstene,
bedre end din Skjald sin Ring,
gjem, hvad Tiden og Athene
kalde Tant og ingenting!
Hvis du taber, hvad de vrage,
ingenting du har tilbage.

Stir paa Rosen i dit Hjærte!
Elsk den i sit grønne Svøb,
til den under Himlens Kjærte
springer ud i Tidens Løb!
Runer paa dens Blade findes
om, hvad Saga ikke mindes.

Runer paa dens Blade stande,
ristede af Fimbultyr:
om de gamle, stærke Vande
og om Midgaardsormens Byrd,
ja, om Balders Banetue
og om Surturs lumske Lue.

Dog, langt mer end slige Stave
gjemmer Rosen i sit Skjød;
staar den bly i Herrens Have,
er dens Duft og mannasød:
Himmelperler den bedugge,
skjænke venlig Sang for Sukke.

I de Perler aabenbarer
Edens Rose sig med Glans,
Støvets Rose sig forklarer
efter den for Aandens Sans,
og forklaret Rosen svinger
sig fra Jord paa Fuglevinger.

N. F. S. Grundtvig."

Paa denne offentlige Tiltale gav Ingemann intet offentligt Svar; skjønt følgende Digt (indskudt 1863 i 2den Udg. af I.'s Samlede Romanzer, Sange o. s. v. II, 201) har Udseende af at være bestemt for Offentligheden.

„Til N. F. S. Grundtvig.

Du, som, selv i Kampens Hede,
rækker mig din djærve Haand,
for at værne og vejlede
en fortrolig Frændeaand!

Ej du mig til Kamp fremkalder,
fredelig jeg for dig staar;
og, hvad Ord end blandt os falder,
venlig Aand til Aand dog naar.

Fro i Lys af Sandheds Kjærte
jeg din Broderhaand modtog

og miskjendte ej dit Hjærte,
som i hede Barm dig slog.[1])

At en Genius dig fører
vældig frem med Kæmpehaand,
naar du Stræng og Tunge rører,
vidner selv hver fjendtlig Aand.

At du ej paa Skrømt opflammer,
derpaa trygt jeg sværge kan:
saadan som dit Glavind rammer,
rammer ingen død Forstand.

Men, om stundum ej i Blinde
du med Peters Sværd slog til,
og ej skjelned Ven fra Fjende,
derpaa ej jeg sværge vil.

Dog, det maa du selv forsvare,
dertil ej du æsked mig;
selv du kom jo, at advare
mig for Panserring og Krig.

Vel! som du jeg ej kan stride;
jeg er kun en Fredens Tolk,
vandrer ogsaa ved min Side
Melpomene med sin Dolk.

Skjønt paa Sagas Skjold ej slebet,
den afridser Tidens Krans;
tro dog ej, jeg den har grebet,
for at spejles i dens Glans!

---

[1]) Jfr. G.'s forud gjengivne Tiltale til I. i „Forslag til Norges Heltedigt“ i Hejmdal.

Selv — du véd det — aabenbarer
Aanden sig i Skjaldens Bryst;
visselig, han ej vildfarer,
naar han følger tro dens Røst.

Ingen anden mig kan vise
Vejen gjennem Prøvens Dal;
Verden dadle! Verden prise!
ej dens Stemme blev mit Kald.

Er kun Lyset ej udslukket,
som os evig lede maa,
heller ingen Dør er lukket,
som vor Længsel banker paa.

Gak da du til Kirkevalen!
Kæmp du med dit Flammesværd!
Jeg gaar fredsom gjennem Dalen,
fredsom blandt den hele Hær.

Søg du ej mig at afvriste
Sorg-Kamonens blanke Staal!
Om det Runerne kan riste,
se vi først ved Løbets Maal.

Frygt ej, Staalet Barnet saarer,
som du elsker i mit Bryst!
Vel det græder; men dets Taarer
smelte hen i salig Lyst.

O, har du saa kjær dets Stemme,
kjend den da i hver dens Klang!
og lad ej dit Hjærte glemme:
det var Barnet dog, som sang!

Rosen det i Haanden svinger,
sjungende i Tidens Løb,

spørger ej, naar den udspringer,
gjemmer tro den i dens Svøb.

Stands det ej i sine Drømme!
Tryg det selv paa Fjældet gaar,
svømmer over Tidens Strømme,
til det Barnehimlen naar.

Did vi begge trøstig hige,
Herren vise selv os Vej!
Gaar vor Gang til Himlens Rige,
Vejen vi afmaale ej!

I et Exemplar af sine „Bibelske Prædikener“, som udkom 1816, skrev G.:

„Til den milde Digter B. S. Ingemann.

Billedpragt og Kunst er ej her inde,
her er kun enfoldig Kristendom;
men dog haaber jeg, du Aand skal finde,
Røsten levende og Tonen from;
thi jeg stræbte, som naar Skjalde sjunge,
ydmyg kun at være Ordets Tunge;
og hans Kraft, som ter sig i det svage,
vil til Hjærterne det Ord ledsage,
som er talt i Jesu Kristi Navn.

Inderlig venligst fra
28de Juni 1816. N. F. S. Grundtvig.“

En besk Julegave fik Ingemann 1816 i Heibergs kaade Satyrspil „Julespøg og Nyaarsløjer“, hvor Spasen i det hele gaar ud over ham, om end Grundtvig ej heller gaar Ram forbi. Grundtvig var da strax ved Haanden med sit „Rimbrev til Bernhard Ingemann“ i sit Tidsskrift Danevirke
1817. (først i Marts) 1817, hvori han i sin fra Valhalslegen med

Baggesen kjendte Strøtanke-Stil spiller med Heiberg og de andre unge Galfranse, som vil gjøre I. Livet surt. Heiberg svarede strax med sin „A-B-C-Bog for den unge Grundtvig", hvorpaa fulgte G.'s „Pegepind til den ny Abc" i Kbhvn.s Skilderi f. 5te og 8de April, hvori det hedder, at G. ikke vilde holde sig tilbage, da han saa', at Heibergs Julespøg og Nyaarsløjer „skulde være et Hovedangreb paa Ingemann, „en Digter, som man vist ikke skal sige, jeg har forgudet, „men som dog virkelig har gjort noget, man skal respektere, „og som, uden at fortørne nogen, gaar med ædle Følelser og „Forsætter sin stille Vej, en Digter, som, efter min fuldeste „Overbevisning, endnu ikke er, hvad han kan og vil blive, „som har víst, at selv overdreven Ros ej gjorde ham for-„fængelig, som upaatvivlelig af alt kan mindst bære Mis-„kjendelse og Forhaanelse, og som ej ustraffet maa forhaanes „af nogen, endsige af dem, der ikke er værd at nævne. „Derfor erklærer jeg herved i Prosa, som paa Rim, [at] hvem „der offentlig forhaaner Ingemann som Digter, skal have med „mig at bestille, og ingen Dreng skal herefter ustraffet vove „at laste hans Værk. Han er en besynderlig duftende og „sjungende Blomst i Skoven; han er sig selv en Gaade; hvad „han fattes og hvad han fejler, véd i det mindste Drengene „ikke; og hvad der ene i sin Udvikling kan helbrede og „styrke ham: den dybe, rene Længsel efter Aanders Kjær-„lighed og Sfærers Harmonier, den er det, de angribe og „haane; det eneste, som gjør ham til Digter, vil de true eller „drille ham til at forsage: hin forborgne Aand, der i hans „Sang som i Naturens Blomsterrige røber sig ved Duften, „men synes at forsvinde, saa snart den vil paatage sig en „Skikkelse, den vilde de, om muligt, forføre ham til at for-„agte. Her er ikke Stedet til at sige stort om den besyn-„derlige Aand; men ligesom hele Ingemanns Bane viser en „naturlig Hang til Allegorien, saaledes tør jeg nok sige, at „hans Aand kun i den vil finde sin rette Skikkelse; og i „saa dunkle Egne, som Allegoriens endnu ere, kan enkelte

„Misgreb vist ikke undre den forstandige eller forføre ham „til at nedsætte Bestræbelsen, endsige at man — som alle „de, der have recenseret Ingemann — skulde søge at for„vilde ham fra den Vej, hvorpaa han ene kan finde, hvad „han søger.“ — I Heibergs følgende „Pegefinger mod Pegepind“ i Skilderiet f. 12te April fik Ingemann Lov at være den han var; det var Grundtvig, Heiberg gjorde sit bedste for at stikke. Fejden slutter med G.'s „Erklæring“ i Skilderiet f. 6te Maj, der begynder: „Under én Betingelse skal det „indtil videre være samtlige litterære Drenge, saa vel som „den snurrige Patron, Athenes Udgiver, fra min Side ufor„ment at pege Fingre og række Tungen ud ad mig, min „Poesi og al min Skrift, efter Hjærtens Lyst. Betingelsen „er den, at de afholde sig fra kaad Leg med det hellige og „Spot med Ingemanns Følelse; og vil de ikke det, da tage „sig Skade for Hjemgjæld!“

I Foraaret 1818 tiltraadte Ingemann med offentlig Understøttelse en Udenlandsrejse til Tyskland, Frankrig, Svejts og
1818. Italien. Samme Efteraar sendte Grundtvig ham da et langt og smukt Digt, Kjærminde-Bladet, trykt i Danevirke IV, 155 og optrykt i Nordiske Smaadigte (Kristiania 1838) S. 146. Af dets 68 Strofer skal hidsættes disse 31:

„O, var hun vaagen nu, mit Hjærtes Broder!
hvis Hjærtesuk var Sang, hvis Graad var Guld!
o, var hun vaagen nu, vor søde Moder,
ja, Moder til saa mangt et bedre Kuld,
som røber os i Skin af Sagas Kjærte,
at hende laa en ædel Sten paa Hjærte!

O, var hun vaagen nu, hun sikkert vilde
tilhulke dig det ømmeste Farvel,
som kan udrisle af en Hjærtekilde,
hvis Liv og Lyst er kun dens Afkoms Held,
hvis Bølge er en Taare fra det høje,
neddryppet af en Barne-Engels Øje.

Men ak! hun sover under Bøgeløvet,
som visnet skjuler hendes hvide Bryst;
at vække hende, jeg omsonst har prøvet,
skjønt jeg med Graad opløftede min Røst;
utrøstet har det yderste jeg vovet,
hun sover, ak! som den, der er hensovet.

O, lod maaske af Fordom jeg mig blænde?
o, skuffed mig det kjære Moder-Navn,
saa Navnet er det eneste af hende,
som blev tilbage i vor Fødestavn,
da sorrigfuld hun over salten Vove
Bortsvømmede en Gang fra Danmarks Skove?

O, drog maaske, for hende at opsøge,
man fordum skarevis fra Norden ud,
Og plantede i Syd de røde Bøge
til Taare-Minder over Ottars Brud?
Hvad heller fór hun over Land og Bølge,
som Skjoldmø selv, med Ledingstrop i Følge?

O, er det saa? o, lever i det fjærne
vor hulde Moder under Slør i Løn,
o, vinkede hun med sin milde Stjærne
til Syden ned sin kjære, yngste Søn:
da far, da flyv med Kys i hendes Arme!
dèr bryder ud i Blomst din bundne Varme! —

Men tro mig! ej med Ebbe og med Aage
vor bedste Moder drog af Landet ud,
ej bort hun stævnede i Anglers Kaage,
Med Lodbrogs Sønner eller Gamle-Knud;
hun lever kun, hvor levende hun mindes:
I Danmark eller ingensteds hun findes!

O, her, kun her, hvor end paa Modersmaalet
dog stundum løfter sig vor Moders Røst,
trods Lungesoten, og trods Morderstaalet,
her Mindet lever end i Sønne-Bryst;
her sover, ak, sin Kraft, sin Krans berøvet,
men dog ej død, vor Moder under Løvet.

O, Ven! o, vent da aldrig hist at finde,
i Alpers Skjød, ved Apenniners Fod,
din Længsels Moder og din Sangs Præstinde,
den savnede, den sande Danebod!
O, bliv her, bliv! du kanst dog ej undvære
din Blanka, Torkild, alle dine kjære! —

Men ak! forgjæves løfter sig min Stemme!
Hvor er min Ven? o hvor er Blankas Skjald?
Han er, jeg véd ej hvor, kun ikke hjemme,
ej i Kong Frodes grønne Bøgehal;
ak! medens jeg paa Klagebrevet staved,
i Stavnen fór min Broder over Havet.

Forgjæves dog er ingen Ting paa Jorden,
forgjæves lyder intet kjærligt Ord,
forgjæves et Kjærmindeblad fra Norden
kan aldrig svømme i Sessrumners Spor,
og Afrodite skal min Ven ej gjække
til at forlade Signe-Frejas Snække.

Saa svøm kun bly, men trøstig, over Havet,
Kjærmindeblad, som det vor Moder bød!
thi kun paa Følgesedlen jeg har stavet,
du selv udsprang jo af vor Moders Skjød,
og finder Venskab, hvor du finder Tungen,
som af vor Moders Hjærte er udsprungen.

O, naar og hvor du kommer ham for Øje,
hvor tit han møder, finder dig igjen:
ved Maros Grav, paa Romas Taagehøje,
da hils ham kjærligst, ej blot fra en Ven,
men fra den Mark, hvis himmelblaa Kjærminde
ved dig sig lægge vil ham sødt paa Sinde!

Ja, møder du ham hos Vavlunders Broder[1]),
som tegner Jupiter, og hugger Tor,
da hils dem begge fra vor hulde Moder:
fra Maler-Dronningen ved Issefjord!
Da lægger Hjærtet Rejnald vist i Munden,
hvad Nattergalen slog kun paa i Lunden.

Modtag da, Ven! hvad jeg formaar at sende:
et venligt Ord og et Kjærminde-Blad!
Det Ord mig faldt i Mund, det Blad i Hænde,
da i det brune Bøgeløv jeg sad,
og stirred paa Kjærminden, som du kjender,
opskudt af Moders sammenlagte Hænder.

O, kunde jeg den Blomsterbusk omspænde
og sammenslynge til en Brudekrans:
til en Guldbryllups-Mindekrans for hende,
hvis Øje sænked sig i Himmelglans!
O! gid jeg kunde det, og Kransens række
til dig, og til hver Frænde af os begge!

Ja, naar i Lund de himmelblaa Kjærminder
ombølge duftende vor Moder tæt,
da staar hun op med hvide Rosenkinder,
og kranses favert af en kjærlig Æt:
i Issefjorden skal da Maanen gløde,
omblaanet sødt i Tidens Aftenrøde.

---

[1]) Thorvaldsen.

O! er det saa, kan hist i fjærne Egne
det lille Blad, fra Bøgelund udsendt,
vor Moders Øje venligt dig betegne,
med Taareperlen, klart og himmelvendt,
da skal det Blad end fastere dig binde
til Bøgelunden og til Dans Kjærminde.

O, hvo som staar, se til han ikke falder!
thi kun for hvem som ræddes, er der Raad.
Fortørnes ej, min Ven, men tænk paa Balder,
paa Lokes Argelist, paa Friggas Graad!
Ak! alle Vætter hun omsonst besværger,
naar Urdas Skjold det ømme Sted ej værger.

Hvad gavned fordum det vel Longobarden,
at Frigga sikrede ham Odins Gunst!
I Støvet dog han sank med Savojarden
for Billedskygger og for Romas Kunst;
for Rosenskyggerne paa Skjøgekinder
han skrev i Glemmebogen Dans Kjærminder!

Om under Kind igjen han satte Haanden,
og kom i Hu sin Ungdoms Kjærlighed,
ak, tabt var dog hans Fyrighed i Aanden,
trods Fjederhammen sank dog halvt han ned:
fra Ørneblik paa Kampen og paa Sejren
til Hjærnespind om Æventyr i Lejren![1])

Hvad hjalp Normannen selv det, at saa længe
han kom i Hu det danske Tungemaal!
Han tabte lige fuldt i Blomstersenge
sit danske Guld, om ej sit norske Staal;
og blev end Ridder han af Danner-Sproget,
i Sadlen dog han sad kun løst og kroget![2])

---

[1]) Øhlenschlæger. [2]) Baggesen.

O, hvor du færdes da, og hvor du stedes:
i Rosenlunden og paa Fjældetind,
hvor sødt der smiles, og hvor ømt der grædes,
o, blændes ikke af det favre Skin!
O, aldrig glemme Blanka-Frejas Sanger,
at Danmark er Historiens Folkvanger!

O, kom i Hu, at paa sit Sted er Glansen
kun, hvor med Tiden ej den slides af,
kun hvor den straaler paa Kjærminde-Kransen,
i Sagas Hænder over Rosens Grav;
vel Kjødet kan en Stund med den opfarves,
men kun i Aand og Sandhed kan den arves!

O, kom i Hu, at Velklang har kun hjemme,
hvor ej den trænger til et Fuglebryst,
hvor uforgængelig i Sagas Stemme
den gjennemtoner Folkets Daad og Røst!
Kun lejet er den, hvor den koster noget;
thi dèr ej hører den til Hjærtesproget!

O, mærk det vel, at, hvad i Rom man skuer,
det er ej Aandens, men kun Haandens Kunst!
Som i dens Krønnike, saa i dens Buer,
man søger Aand og Hjærte kun omsonst.
Og Haandens Værk, er det vel mer i Grunden
end Vidnesbyrd om, hvad der gik fra Munden!

Med Farver kan man ingen Kristus male,
endsige ham af Stene hugge ud:
kun Ordet skildrer ham, naar Aander tale,
og billedlig han ses kun i sin Brud;
og Bruden, som hun dannes efterhaanden,
i Sagas Spejl sig viser kun for Aanden.

Ja, Skjalden kun kan Mennesket afmale,
oprejst af Støv i Himmellegems-Dragt;
thi kun i Ord kan Aander sig udtale,
og Mennesket er Aand med Støv i Pagt;
kun Saga er den sande Billedhugger:
hun danner Billeder, ej Drage-Dukker.

Jeg véd det godt: at i den sorte Skole
enhver, som ej det kalder Salighed
med Klang og Farve og med Sten at bole,
til Kunstens Helvede fordømmes ned,
at tage Lod med Skyter og Barbarer
og Faarehovedernes fromme Skarer.

Jeg véd det godt; men ikke stort jeg regner
de sorte Brætter og de spodske Smil;
jeg som Barbar mig trøstig selv betegner,
og kaarer tryg den gamle Kirkes Stil;
jeg siger: det er Fæiskhed, naar Sjæle
sig bøje for, hvad ej en Gang kan mæle.

Jeg siger højt, at hvad den fine Verden
nu kalder Sans for Kunst og Poesi,
netop, naar det af Andagt har Gebærden,
er et opsminket, fult Afguderi;
det klassisk er: at Kjødets Lyst her nede
vil under Skin af Aand sig selv tilbede.“

Det er næsten utænkeligt, at Ingemann ikke skulde have kvædet et Svar paa denne Tiltale: men noget saadant kjendes ikke.

Da Grundtvig senere i samme Aar traadte op imod „Tylvten“, fandt han ogsaa (i Skilderiet f. 10de Novbr.) Lejlighed til at minde om „Ungersvenden med det ømme Hjærte, Bernhard Ingemann“, som man nys „saa' drage tavs, vemodig bort, da Haabet syntes rent udslukt om [Aandens]

Redning". Og atter taler han (i Skilderiet f. 15de Decbr.) om „Nattergale-Sangen" fra „de sorte Ridderes og Underbarnets grunddanske, velsignede Skjald". — Der blev da Glæde i Gaarde, da Ingemann i Efteraaret 1819 kom tilbage fra sin Rejse.

I det her meddelte 4de Brev minder Ingemann 1823, 1819.
da han arbejdede paa sin „Valdemar den store og hans Mænd", om „den Time, da du ved min Hjemkomst kjærlig „rakte mig din Saxo i Haand og lagde mig ham og hans „danske Mænd paa Hjærtet". Og endnu 1859 i sit sidste Brev til G. (Nr. 145) erindrer I. om, at det var G., „som „ved min baade aandelige og legemlige Hjemkomst 1819 rakte „mig din Saxo, med den kjærlige Opfordring til at ride Som- „mer i By med hans og Danmarks Helte, som jeg kunde bedst". Den Tilskrift i første Del af Saxo, hvortil her sigtes, er trykt i „For Idé og Virkelighed" I (1869), S. 42, og lyder saa:

„Til Bernhard Ingemann
(som de sorte Ridderes Skjald).

Her kommer Torkild Dane
med Skaren, du har meldt,
for paa hans Heltebane
at følge Viduvelt.
Jeg smedded, som jeg kunde,
dem Sværd af Sagamalm;
jeg skjæfted nogenlunde
de gamle Spyd med Alm;
jeg stræbte paa det bedste
at blanke Hjælm og Skjold;
jeg udtog Rytterheste
af Syvs og Laales Fold.
En Hvirvel jeg paa Trommen
med mine Stikker slaar
for Kæmpe-Alderdommen
med Retfærds Sølverhaar.

Ej har til Ridderkapper
jeg Tøj, som kan forslaa,
og sammenstukne Lapper
maa hele Mænd forsmaa.
Ej Guld og grønne Skove
jeg har til Maj og mer;
til Hjælmens Busk for vove
er mine Pennefjer.
Til Anskrig fik jeg Bringe,
men intet Bryst til Sang;
en Klokke kan jeg ringe,
men Luth ej laane Klang.

Oplad da Gjemmer dine
for Danmarks bedste Kuld!
Giv du dem Kapper fine,
med Kors af røden Guld!
Giv du dem Fuglefjere,
som vaje kan i Sky!
Giv du dem Maj og mere,
som gror i Bøgely!
O, mød dem under Lide
med liflig Sang og Klang!
Da vil vi Sommer ride
ad By i Danevang.

Venligst
N. F. S. Grundtvig."

I Grundtvigs Efterladenskab er ogsaa fundet hans egenhændige Opskrift til den Tale, hvormed G. i en større Kreds af Venner bød I. velkommen hjem, i det han samtidig overrakte ham det første, da nylig udkomne Bind af sin Oversættelse af Saxo. Denne Opskrift lyder som følger.

„At tale det bedste jeg kunde om Ingemann og hvad der af hans er Danmarks tillige, det var mig immer kjært, og at tale derom

i en Kreds af hans Venner og Kyndinger, maatte være mig saare behageligt, da jeg var aldrig sikrere paa at tale med Bifald, end naar jeg talte blandt Digterens Kyndinger om, hvad der hos ham og af ham tiltalte mit Hjærte.

Her imidlertid at sige ham i Øjnene, hvordan jeg gjærne vil bagtale ham, var næppe smukt, endskjønt jeg ingen véd, til hvem jeg mere trøstig turde sige, hvad jeg tænker om ham, og hvordan hans Hjærtes som hans Læbers Røst har tonet i mit Øre. Ved at lade, mens jeg talte, som han selv var ikke her til Stede, var med ham vel næppe noget vovet, men sømmer sig dog ikke, al den Stund vi netop samledes, for samlede at se ham og glade gjenkjende det uforandrede Aasyn, der immer i vor Forestilling ledsagede Tanken om ham, som Glæden over, hvad af hans der og er vores. i den Grad vi elske det.

Ja, vel ubedet, men dog ej ukaldet, træder jeg jo netop frem i Kredsen, for aabenlyst at byde Digteren med Haand og Mund velkommen hjem, vel kommen hjem fra de fremmede Lande, Folk og Tungemaal, hjem, ej blot til Jomfruen, som plejede Rosen vemodig glad til den vidt omvandrende, men dog vist hjemvendende Sanger, ej blot til hende og til os, men først og sidst til den gamle med Kjærmindekransen paa de snehvide Haar og med Hjærte-Tungemaalet paa de blege Læber: til Dana, vor Moder, til hende, hvem Skjalden, vi elske, tilegnede sønlig hver Sang, han lod tone i Skoven, til hende, om hvem vi med Sandhed tør sige, hvad der ved Nilen blev ymtet om Isis: at hun er Moder i tusende Skikkelser; thi hvad er højt, hvad er dejligt i Aand og i Sandhed, som ej udtrykte sig i hendes Børn, og som ej blandt dem fandt kjærlige Præster og kraftige Tolke! noget vi saa meget mere maa ihukomme her, da vi tør spørge: hvad Øje har vel den for de dejlige Skikkelser, Skjalden, vi elske, fremsang, som i dem alle, selv de mest tilslørede, ej snart opdagede de Hjærtet vel bekjendte moderlige Træk! hvad Øre har vel den for Danas Røst, hvem Modersmaalet ej røbede, hvad Dragten vilde skjule!

Derfor har jeg ikke Lyst, mig synes, heller ikke Lov, til her at tale, uden netop med Øjet fæstet paa ham som den vandrende, ventede, vel hjemkomne Skjaldesøn af Dana, hjærtelig velkommen i Kreds af hendes Børn, i den Kreds, hvortil det er vort Kald og ventelig vor Lyst at høre.

Til dig, altsaa, velkomne Skjald, hvem ogsaa jeg med Eftertryk tør kalde V e n! til dig maa jeg tale; og hvad jeg kunde have Lyst til her at sige dig, det var, hvordan jeg tænker mig din Vandring fra Daners Mark hist ud i det fjærne, hen over Alper og Apenniner, din Standsning ved Seine, ved Tiber, ved Donau og Spree, og saa endelig din Hjemkomst til de ombæltede Øer, — i mine Øjne, som

du véd: til Søstrene af Faeton, der satte sig mellem Kjærminder paa Oceanets Bred, for at begræde Broderen, for at danne med Ravperletaarer i Bølgen et Spejl til hans dejlige, altid i Mindet nærværende Aasyn.

Derom havde jeg Lyst til at tale, ja, Lyst til at sværme en Stund, om sværme endog skulde findes at være det passende Navn paa Forsøget: billedlig at betragte din Vandring i Spejlet, hvor jeg med Øjnene saa gjærne rejser udenlands, ej sjælden for at føle Hjemve, og kunne, hjemvendt, des bedre betragte, des mere inderlig glæde mig over det dejlige Fædreland og over Folket, som Danernes Mark historisk tilhører.

Men jeg tør ikke glemme, vi er mange her, som have lige Ret til efter Hjærtens Lyst at glædes ved din Hjemkomst, og jeg tør ingenlunde tro at møde alles Ønske ved at følge mit. Saa meget mindre tør jeg det, som det ved Tankerejsen blev en Nødvendighed at dvæle længst ved Stedet, hvor du længst lod Vandringsstaven hvile: ved Højene, hvis rette Plads er i Historien endnu langt mer omtvistelig end i Naturen, og viser sig for mine Øjne dèr, hvor det er ikke manges Lyst at finde, men efter manges Mening en Forblindelse at søge dem.

Vel er mig Vingtors Hammer, som nødte selv de haarde Stene til at bære Præg af Nordens Kæmpeaand, og hvis underfulde Kræfter deltes i hans Afkom mellem Mode og Magne, — vel er den og Bifrost-Bro og Amlets Skjald mig alt for kjære til, at jeg med Munden vilde, om jeg kunde, hvad man beskylder Goter og Vandaler for at have gjort med Haanden; men ej des mindre maa jeg dog bekjende, jeg er en nær paarørende af Goter og Vandaler, og vil ej gjøre mine Frænder Skam ved her at tilsnige mig Ørenlyd for en barbarisk Tale, som ved sin Skurren kunde — var det ogsaa kun et Øjeblik — hos nogen afbryde den Stemning, vi her vilde dele.

Vel er det heller ikke smukt at tage Ordet, for ingen Ting at sige; men lykkeligvis kan jeg forebygge denne Beskyldning ved et Ord, som ingen her vilde kalde ingen Ting; thi Ordet er: vi sige ej: o, Ven! du gjorde ilde i at gribe Vandringsstaven, men vi sige højt: du gjorde vel i at vende den atter mod Hjemmet, og vel gjør hver en Dannemand, som følger dig i dette. Ja, vel gjør enhver, som udsprang af Moderfavnen, dreven af sin Hu til fjærne Steder, naar han, tilbagedreven af sit Hjærte, stævner hid tilbage med, hvad han vandt paa Vikingstoget, stævner hid, for at nedlægge det som Vuggepenge i Skjødet, der har baaret ham, ja, ofre det som Danegjæld paa Alteret, hvis Ild opglødede hans Barm, optændte hans blussende Attraa, indstraalede i ham den Kraft og den Varme, der fra ham udstrømmer i Værker med Aandens Præg og med Følelsens Liv. Frit tør vi sige: de gjør vel, som gjøre saa; thi Sølv og Guld

blev ej vor Moders Del, Glans og Ære i den store Verdens Øjne vindes ej, men tabes før, ved uopløselig at knytte sig til et af de mindste, et af de mest oversete Folk i den dannede Verden: vor Moders røde Guld er Frejas Graad, kun Hjærte har hun, og kun Hjærter kan hun lønne!

Men hvem er ogsaa Dansk og kræver anden Løn! ja, er der for en Dansk, som Dansk, vel nogen større end den, de vandt, de hedenfarne ædle, som følte sig i deres Levnedsløb opglødede af Danas Kjærlighed til kraftig at virke for det velsignede Fædrelands Vel og værne om dets Ære, og som end i Graven ej forglemmes: ere ikke døde, men skal leve i et kjærligt Minde, saa længe Danmark staar: saa længe der er Kridt i Skjoldmoklinten til at afmale Fædrene, saa længe Nattergalslag vækker i Skoven de slumrende Kjærminder og med dem den indslumrede Kraft til Dagværk i Dannemænds dejlige Spor!

Som en Skygge af den Løn, jeg véd, o, Skjald, du skatter højt og høster sikkerlig, modtage du her af Vennehaand, hvad denne Dag tilbyder! Som et gyldigt Vidnesbyrd om, hvad jeg sagde, modtage du en Del af Fædrenes kjærlige Mindesagn om Oldtids Daner! Ej mægte Sagnene at vække, hvad der sover i Danemarks Hjærte, men gjøre dog vitterligt, hvad det var, som indsov, og kræve med Stærkodders Stemme Hjærtets Bjarkemaal af Danmarks Skjalde, raaber og til dig: velkommen hjem! bliv ved! syng højt, syng sandt og sødt til Danmarks Pris, til mer end Pris: til gamle Danmarks Trøst og Glæde!"

Det næste bevarede Vidnesbyrd om de to Venners Forhold, endnu forud for den bevarede Brevvexling, er det efterstaaende hidtil utrykte Digt af Ingemann, her aftrykt efter Forfatterens Original.

„Til N. F. S. Grundtvig,
ved hans Indsættelse i Præsteembedet i Præstø
Palmesøndag 1821.

I Fred nu, Hyrde djærv og tro,
hos egen liden Hjord du bo!
I Fred du løfte mægtig Røst,
til Kjærlighed, til Haab og Trøst!

Adskilt fra Hjorden før du stod,
en ensom Kristi Kæmpe god;

hvor Fjenden kom med Blus og Stang,
du Peterssværdet mod ham svang.

Fløj hist og her et Øre af,
det Herren lægte og tilgav;
men Fjenderne, hvis Øren sved,
tilgive ej i Evighed.

Dog magtesløs mod Kraftens Aand
opløfter Verden visne Haand:
hver Dag den Krist korsfæste vil;
men Kræfterne er ej dertil.

Hver Dag den skifter snild sin Dragt,
vil synes nu med Gud i Pagt;
— men Overmod og Vold og Svig
sig skjuler under hellig Flig.

Hvo kæmpe vil for Evighed,
med Verden slutter aldrig Fred;
dog hvil nu, Kæmpe djærv og tro!
nu har du for en Stund vel Ro.

Hvil from dig ved den Hyrdestav,
som Verden ej, men Gud dig gav!
Og hæv i Herrens Fred din Røst,
til Kjærlighed, til Haab og Trøst!

Halvknuste Fjendes Vanmagtsfærd
er mer ej Ordets Glavind værd.
Se, Palmens Gren er paa din Vej!
Fred med dig! Gud forlod dig ej.

Ingemann."

1822. I Aaret 1822 forfattede Grundtvig, som før berørt (S. XI) en større, i flere Henseender meget mærkelig Afhandling, bestemt for et udenlandsk Tidsskrift. Den havde først Overskriften

„Blik paa Poesiens Historie og Bernhard Severin Ingemann“; men, skjønt den virkelig svarer til denne Titel, har Forfatteren dog strøget dens første Del og beholdt Navnet alene. Hvor bredt den end er anlagt, er det nemlig dens Øjemed at fremdrage og belyse Ingemann som Digter, og kun for at kunne stille ham paa sin rette Plads, tager den saa meget med af Verdenspoesiens Historie. Denne Afhandling bør naturligvis en Gang fremdrages i sin Helhed — i Forbindelse med mange andre, nu forglemte, men ikke mindre mærkelige, æstetiske og filosofiske Afhandlinger af G.; her skal, foruden det foran anførte, endnu meddeles de I. nærmest vedkommende Partier af den. Det her først anførte større Afsnit slutter sig umiddelbart til det her foran S. XI—XII meddelte; det andet kortere slutter Afhandlingen.

„For langt, sagtens ogsaa imellem for mat, maa Digtet [de sorte Riddere] vel have forekommet mig, siden jeg saa længe har forsømt at læse det paa ny; og det maatte jeg dog, for at vide, hvis Fejlen var; men netop den lange Fraværelse overbeviste mig om, at jeg ikke tog fejl i at ophøje Digtet, thi hvad der slog mig, staar endnu lyslevende for mit Øje og har avlet den Betragtning af Naturpoesien, jeg nys fremlagde. To Kvinder udgjøre Digtets Brændpunkt som Gjenstanden for tvende Bejleres Kjærlighed, hvoraf den ene er en Helt, den anden en Sanger: en sjungende Hyrde. Helten tilkæmper sig ved Hjælp af sin Faders Aand og den ham følgende Ridderskare Riget og sin Fæstemø; og er nogen Del af Digtet mat, maa det vist være denne, da jeg husker meget lidet af det enkelte, og det staar for mig som en afgjort Sag, at Ingemann er ikke skabt til at støde i Luren, skjønt dens Kæmpetoner nødvendig maa begejstre ham som gamle Danmarks Søn. Viduvelts Kamp for Riget og Balsora tænker jeg mig derfor som en Indledning og Indfatning, der uden Skade kunde været smallere og kortere, men hørte dog nødvendig til, som Blik paa Iliaden, naar man læser Odysseen. Den anden Del af Digtet, som beskriver Teobalds Omvandring i den vide Verden for at finde Serafine, som bestandig undrykkes fra hans Øjne, og har mangfoldige indvortes Kampe ɔ: Fristelser at bestaa, for at blive ham og Dyden tro, denne Del er det især, som aabnede mit Øje for Ingemanns Digterkald og for Naturpoesien i det hele. Man ser, at Omridset ligner temmelig Odysseens det gamle, meget muligt den ogsaa har

svævet for Digteren, thi i Opfindelse har han ikke sin Styrke, men netop i Forædling og Fordybning af bekjendte Spor og Skikkelser, ret som det maa være med alle den ny Tids Digtere, og da især med dem, der betragte Naturen, hvis Overflade har været saa almindelig en Tumleplads, og i hvis sanselige Udvortes der næppe er et Træk, som jo ofte er set og besjunget. Fremfor alt er det nødvendigt, at naar Stovøjet med det klareste Syn, som Grækernes var, har i de troeste Farver og med de fineste Fingre afbildet sin Betragtning af hele Menneskelivet, som Tilfældet unægtelig er i Iliaden og Odysseen, da maa de yderste Omrids altid, for at være de rette, blive omtrent de samme. Man véd, at Grækerne selv betragtede de homeriske Digte som store Allegorier, og at de virkelig ere det, maa enhver kyndig Læser sande, da Iliaden unægtelig er en mytisk-dramatisk Fremstilling af Heltelivet, og Odysseen en tilsvarende æventyrlig-idyllisk af Hverdagslivet, det hele altsaa en Lignelse af Menneesketilværelsen under alle Omstændigheder. Det samme i Grunden skulde de sorte Riddere være, men staar i Udførelsen vistnok langt derunder, allerede fordi det mangler den faste historiske Grundvold og de med sikker Haand efter Naturen udkastede Skildringer, kort sagt, fordi Gestalterne svæve i det ubestemte. Jeg anmærker dette, kun for ikke at vække vrange Forestillinger hos den fremmede Læser, ej for at gaa i Rette med Digteren: thi af ham maa ingen fordre, hvad han ikke vilde give, men skal takke ham, naar han gav noget, som er Taks værd, og det er efter mine Tanker til visse den Oplysning, han skjænkede os om den sande Naturdigters Attraa og Vilkaar, og om de særegne Fristelser, han i sin Digten og Tragten er udsat for, i det han hvert Øjeblik fristes til at favne *nubem pro Junone*: den i tusende afvexlende tillokkende Skikkelser omflagrende Circe i Steden for den himmelskjønne, ærbare Penelope. Teobald med sin dybe vemodige Længsel efter at gribe den Tone, som udtrykker Verdensharmonien, og hvorpaa han uophørlig nynner, Havkirken, som spaar om det forklarede Naturens Tempel, hvor Skabningen, udløst af Forkrænkeligheds Baand, forkynder Skaberens Pris, og Serafine, der omsider skjuler sig under Sløret, fordi hun føler, at Forklaringen er her umulig, og vil dog ej i Kjødet række Hyrden Haand, — dette og hvad dertil hører staar stadelig for mig som et Forvarsel om en Fabel og Idyl, anderledes værd at høre, end alt det Klingklang af Oder, Hymner, Elegier til Sol og Maane, Bakkus og Selene, Roser og Tulipaner, Floder og Bække, Bjærge og Dale, som man har kjøbt og solgt i Aarhundreder for Naturpoesi, uden at der var det mindste andet deri og derunder, end hvad i det højeste Sanserne kildres af, medens Aanden kjedes og for det meste væmmes derved.

Men tør jeg nu sige, at Forvarselet er begyndt at gaa i Opfyldelse: at den elskelige Digter har svaret til den Forventning, jeg gjorde mig, at Begyndelsen af, hvad han anede, skulde skjænkes os ved ham? Ærlig maa jeg tilstaa: jeg véd det ikke. Sin dybe Anelse har han siden udtrykt i de sødeste idylliske Toner, mit Øre har hørt, da han besang Rejnald Vidunderbarnet, som ved Skovhornet i Pagt med Aandernes Verden uddrog at gjæste sine solgte Søstre og løse deres forvandlede Brudgomme: Ørnen, Bjørnen og Havmanden, af de Tryllebaand, der omsnøde dem. Det underlige Frændskab, der nødvendig er imellem Naturen og os, for saa vidt vi ere Støv, og hele Verden Virkning af hans Aandepust, som blæste Livsaande i vor Næse, saa vi blev levende ɔ: aandelige Sjæle, — dette Frændskab, især med Blomsten og Fuglen, følte Digteren levende, derom vidner den Blomsterduft, som omsvæver, den Fuglesang, som omtoner Rejnald og os med ham overalt; men man maatte vel snarere sige, at Anelsen her havde fundet sin velbehagelige Form, end at den gik i Opfyldelse: thi Knuden løses ej, men overhugges med et Sværd, der i den rette Haand vel kan dræbe Jætter, men ej Trolde, har med Helten hjemme paa Valen, men svinges i Trylleskoven altid forgjæves.

Som om Digteren selv følte dette, havde han alt forhen vendt sig til Historien, og lod til at ville opslaa sin Bolig dèr: thi ligesom de sorte Riddere var fulgte af Tragedierne Masaniello og Blanka, saaledes fulgte nu paa Rejnald Hyrden af Tolosa og Løveridderen, og aldrig siden har Ingemann indviet noget egentligt Digt til Naturens Betragtning; kun i Æventyret: de underjordiske og i Fortællingen: Sfinx slog han paa Strængen mere som i Forbigaaende, end som for at røre den til nye Toner. Maaske den spændte Forventning, hvormed jeg saa' disse i Møde, gjør mig ubillig mod Digterens Tragedier: men jeg kan ikke finde, at den historiske Poesi enten i det hele eller i Fædernelandet har vundet betydeligt ved dem; thi jeg savner i dem den Kraft og Marv, Sammenhæng, Mangfoldighed og Klarhed, som jeg fordrer her, hvor disse Ting har hjemme. Der er for mine Øjne kun én poetisk Karakter i dem alle, Løveridderen undtagen, hvor jeg slet ingen finder, og det er den inderlig elskværdige, med Kjærlighed og med al Dejlighed fortrolige Digters eget Billede, set fra forskjellige Sider, klarest i Blanka og Hyrden fra Tolosa.

Dette er, hvad jeg i Korthed véd at sige om en Digter, som, hvad enten hans følgende Bane opfylder eller skuffer de Forventninger, jeg som poetisk Litterator nærede, altid vil staa for mig som en af de venligste Gestalter, jeg paa min historiske Vandring har mødt, og tillige som et af de uformodentligste Syn i vor Tidsalder; thi en saa barnlig elskende og sjungende Natur som den.

der aabenbarer sig i hvert hans Digterord, maa vel kaldes et Vidunder i vor kolde og selvkloge, opskruede, opblæste Tid. En Sanger i Ordets ædleste Betydning, om hvem man maa sige: han sætter selv sine Kvad i Musik, sætter dem alle paa levende Noder, saa de kan sjunge sig selv, en saadan Sanger bærer Naturens Løsnings Ord i sig, om det end aldrig times ham at udtale det; han har tilhvisket os Naturens Hemmelighed, om end først Tiden kan forklare den. Ja, en saadan Sanger burde være, hvad han til Dels og er: Danmarks Lyst og Glæde, om han end aldrig havde skjænket os mer end den livsalige Vise:

Danevang! med grønne Bred
ved den blanke Vove —

Visen, der som Hjærtefuglens Svanesang ogsaa med underlig Vælde har grebet Danmarks Sønner og Døtre, saa det toner paa den brune Hede som i Enge:

Blomsterøer, grønne Strand,
lyse Bøgeskove,
her er Troskabsfuglen graa,
Fædres Høje grønne,
Vennen trofast, Himlen blaa,
Slettens Møer skjønne.

Her er Sang og Harpeklang,
her er Fryd og Gammen,
her vi slumre skal en Gang
broderlig tilsammen.

Maaske manglede der ikke Ingemann andet, for i høj Grad poetisk at afslore Naturen, eller rettere til poetisk at forvandle dens Dække til et gjennemsigtigt Slør, end Lysten til at bespejde den i Oldtidens Myter og i dens videnskabelige Historie; men maaske var ogsaa Lysten, især til det sidste, der aandelig talt er en Rejse til Sydhavsøerne, uden Haab selv ikkun om at lande paa et Otahejti, maaske var Lysten dertil uforenelig med Digterens Natur; og ved et Skaar i den var mere tabt, end der ved Rejsen kunde vindes: maaske kunde han ogsaa uden Tab blive hjemme, eller dog slippe med en sand Lystrejse, hvis han i den hellige Skrift stiftede et fortroligere Bekjendtskab med den Aand, han knæler for, men synes ej at have flittig fulgt med Øjet, hvor han svæver over Sion og slaar de levende Æolsharper, saa de udtone hans Syn af Himlen og Jorden og Havet med alle de Ting, som ere i dem; thi han er Sandheds Aand i Naturen saa vel som i Historien, i Poesi og Videnskab, saa vel som i Tro og Haab og Kjærlighed. Det kalder

Verden Kjætteri; men de sorte Ridderes Skjald er en af de faa, som høre det gjærne; og jeg, som alt i halvandet Decennium følte mit Kald til Poesiens og historisk Videnskabeligheds Vaabendrager, bæver ej for en Bandsættelse, som Aanden lærte mig at kalde *fulmen brutum.* Historieskriverne have længe nok gjort sig en Ære af at være Kjættere i Kirken, Muldvarper i Syn og Aandsfornægtere i alt: den Ære maa jeg frabede mig, men tager mig derimod den Frihed at være Kristen i alt."

* * *

„Vist nok kunde Ingemann sige til mig som den olympiske Sejervinder til Simonides, der besang ham, kun som i Forbigaaende, med Kastor og Pollux; men jeg véd, han gjør det ikke, thi det hører til hans Ejendommelighed, langt heller at høre Musernes Pris end sin egen, ja, han ser sig gjærne skjult under Poesiens Tvillingvinger i Naturen og Historien. Selv er han maaske ogsaa den eneste af sin Muses villige Tilhørere, som vil tro, jeg bedømte ham som en Ven; men alle, hvem der kjender hans Sang, skal nødes til at sande: jeg roste ham, om ej som en Fjende, saa dog som en fremmed, en Pligt, jeg som Historiker maaske for stærkt indskærper mig, hvor Talen er om min eneste Ven mellem Danmarks Skribenter, ved hvis Haand jeg stammer i Poesiens Historie som i Fædernelandets:

Her vi slumre skal en Gang
broderlig tilsammen."

Strax efter at Grundtvig havde læst Ingemanns i Sommeren 1824 udkomne Epos „Valdemar den store og 1824.
hans Mænd," sendte han ham det Rimbrev, som er optaget i denne Samling som Nr. 6, og som danner Udgangspunktet for flere følgende Breve. Senere i samme Aar, da samme Kong Valdemar havde mødt en ublid Kritik i „Aftenbladet," skrev Grundtvig i Kbhvns. Skilderi f. 16—23. Novbr. sit lange „Trøstebrev i Sorgen over Kong Valdemar og hans Mænd," der er undertegnet ikke med hans eget Navn, men „Gjengangeren". Mærkelig nok synes Samtiden ikke at have gjenkjendt Forfatteren, der heller ikke navngives i Erslevs Forfatterlexikon. Ingemann har dog kjendt Røsten, hvilket fremgaar af Brev 15 af 26de Novbr. 1824, hvor G. takker I. for et Vennebrev (som nu fattes) „og for Haandtaget

„til Gjengangeren i Haabet, som jeg ej kan nægte, hører til „mit indskrænkede Bekjendtskab; skjønt Folk, jeg hører ogsaa „i Sorø, vil sige, jeg kjender ham yderlig slet“ — o. s. v., hvori G. da ligefrem vedkjender sig Forfatterskabet til dette ganske vist brede, men vittige og aandfulde polemiske Digt, ved hvilket vi dog ikke her skulle opholde os.

1825. Aaret efter, 1825, udkom Ingemanns „Højmessesalmer“, som anmeldtes af G. i det af ham og Rudelbach udgivne „Teologisk Maanedsskrift“ III, 156. Denne indholdsrige og betydningsfulde Udtalelse af den store Salmedigter skal her kun nævnes.

1832. Fra Aar 1832 er de fire Linjer af Ingemann under Grundtvigs Portræt (Saml. Romanzer, Sange osv. 2. Udg. VIII, 141):

Med Sagastav og Peterssværd i Haand
han arved Saxos Blik og Kingos Aand.
Fra gamle Nord hans Øje saa' mod Østen,
og Aander har han vakt med Kæmperøsten.

1838. Saa snart Grundtvig fik Munden opladt til offentlig Tale udenfor Kirken: da han 1838 holdt sine Foredrag over det sidst forløbne halve Aarhundredes Historie, som han selv kaldte „Mands Minde“ (udgivne 1877), undlod han da ikke heller mere end én Gang at bringe det „Fredens Barn“, den „Danmarks Kjæledægge“, sin „synderlig gode Ven Bernhard Ingemann“ paa Tale (S. 479) og fremhæver da som det første Livstegn efter en lang Døs her hjemme Aaret 1824, da „Ingemann sendte mig sin Valdemar den store og hans Mænd, „der vel stødte mig for Hovedet ved Bjælderne paa Saxo „Grammaticus, men rev mig dog snart saaledes med sig, at „jeg glemte baade Saxe og Valdemar ved det glædelige Syn: „at Folkehjærtet igjen havde vendt sig til sine historiske „Helte; thi Ingemann var mig allerede den Gang Termo„metret for Danmarks Hjærte“ (S. 482); og i sit føl-

gende Foredrag kommer han igjen tilbage til Harpetonerne fra „Danmarks Livskjald“ (S. 499).

Fra dette Aar er ogsaa et Indfald, G. henkastede paa Papiret, da han skrev Versene under Øhlenschlægers, under Ingemanns og under sit eget Billede (trykte i Høgsbros Folketidende 1867, Nr. 38). Ingemanns-Rimet er dette:

„Se her en Mand, saa lig en Kvinde,
som uden Skam han være kan!
Se her den største Digterinde,
der blomstret har i noget Land!

Som Elvedronning hun tilhyller
med Straahat Diademets Glans;
som Hyrdepige hun omtryller
til Krone sin Kjærmindekrans.“

I September 1843 sang Ingemann ved Grundtvigs Sølvbryllupsfest (Saml. Romanzer osv. 2den Udg. VIII, 241; jfr. Brev i Heises Samling Nr. 194): 1843.

„Der bor en sjælden Fugl i Danmarks Have:
den sang med Rørdrum-Røst ved Kæmpegrave.
I Bavtastene-Lunden
den risted Runer frem,
og højt paa Kirkegrunden
den sang om Fædres Hjem.
Nordens Aand toned i dens Stemme;
hvor den sang, Slægter skal fornemme
Nordens Aand.

I Skjaldekoret fra Kong Fredriks Dage
hin Rørdrum-Røst var Arv fra gamle Brage.
Den runged gjennem Norden
med kæmpestærk Natur;
den rulled frem som Torden
med Klang af Hejmdals Lur.

Kjærlighed mildned Kæmpesangen,
i dens Malm toned Orgelklangen
Kjærlighed.

Der sad en Due from i Danmarks Have,
hun lytted til hin Røst fra Kæmpegrave.
Fra sjunkne Bavtastene
fløj Sangfugl over Ø;
paa Duens Bøgegrene
han sang om Nordens Mø.
Troskabssang klang i Lundens Skygger;
mangen Høst klang, hvor Parret bygger.
Troskabssang.

Sølvbryllupssangen toner nu med Glæde,
hvor gamle Kjærlighed er ung til Stede.
Hos graanet Sangfugl sidder
hin Due from og tro;
han blev en Aandens Ridder,
og hun en Moder fro.
Aandens Høst! du med Hæder kommer:
i din Krans straaler evig Sommer,
Aandens Høst!"

1844. Da Grundtvig den paafølgende Vinter holdt den Række Foredrag om græske og nordiske Myter, som han udgav under Navn af Bragesnak, fandt han ogsaa Lejlighed til i Slutningsforedraget at prise Ingemann som „Holger Danskes" Sanger.

1847. Den 30te Juli 1847 holdt Ingemann Sølvbryllup med sin Lucie; og paa Festdagens Morgen lød, som I. skriver i Brev 127, for deres Øren denne G.'s Sang:

„Ved den blanke Sø i Bøgeskygge
dejlig er den sommerlange Dag,
løber let med Munterhed og Hygge,
Fuglesving i Sky og Harpeslag;

men der er dog ej paa hele Jorden
nogen Plet med Sorølundens Kaar:
thi paa denne Bøgeholm i Norden
varer Dagen femogtyve Aar.

Ja, saa længe vared Sommerdagen
med Guldregnen og med Rosenflor,
liflig toned Nattergale-Klagen
med en Morgenlærke-Sang i Kor,
smelted under Hyrdefløjten sammen,
hvor, i Skygge og i Sommerglans,
Bernhard og Lucie sad med Gammen,
bandt hver Morgen sig en Brudekrans.

Hil da eder: Skjald med din Hyrdinde!
som sad her den lange Sommerdag
i Løvsalen under Bøg og Linde,
mellem Fuglesang og Harpeslag,
og saa med al Dejlighed for Øje,
og med Øje for al Dejlighed,
som fra Dybet og som fra det høje
til os stiger op og daler ned!

Sommerkvælden nu paa Sløret væver,
tæt besaat med gyldne Stjærner smaa,
Lærken stille om sin Rede svæver,
lader Nattergalen ene slaa;
men, som i en dejlig Sommeraften
Sangens Toner over stille Sø,
let hensvævende sig hviler Kraften
her paa Nordens mageløse Ø.

Sommerkvæld med Nattergale-Klagen,
Med Dagrødmen under Slør i Nord!
lign kun du i Længde Sommerdagen!
lign i Yndighed det stille Sor!

Brudekrans af immerfriske Blommer!
duft om hvide som om gule Haar!
mageløs som Bøgeholmens Sommer,
duft nu sødt i femogtyve Aar!"

1849. I Grundtvigs Ugeblad „Danskeren" f. 8de Septbr. 1849 staar en Række saakaldte Krønnike-Rim om fremragende danske, ældre og nyere. Det sidste af dem er i Kæmpevisetone om „Bernhard Ingemann". I dette Digt, omtalt i Brev 129, hedder det:

„Og det var ungen Svegder,
sit Navn saa skifted han,
at nu han kaldes „Underbarn"
og Bernhard Ingemann.

Han blæser i Skovhornet,
saa Blomster ham forstaa;
og hvor han gaar, dèr vrimler det
af dem og Fugle smaa.

Af Æventyr Bedrifter
paa Marken fødes skal,
alt som af Kæmpevisens Klang
der blev en Hjærteskjald.

Ja, det i Dage sene
skal kvædes vidt om Land:
at Dannekvindens Underbarn
er Svegder-Ingemann."

Ved Festen for Øhlenschlæger paa hans Syvtiaarsdag d. 14de November, da der var udbragt Skaaler for „den yngre danske Digterskole", for Madvig, for Heiberg og for Brødrene Ørsted, tog Grundtvig Ordet som følger: „Naar De har tømt „Adam Øhlenschlægers Skaal, da har De dermed efter mine „Tanker drukket alle de følgende Skjaldes og Kunstneres Skaal „i Norden; thi som Skjald taaler ingen at nævnes ved Siden

„ad ham; men da vi, ved en lille venlig Uorden, er kommet til „at nævne flere Navne, beder jeg om Lov til ogsaa at nævne „ét, og gjør det saa meget dristigere, som det egentlig er „Navnet paa en Skjaldinde, der kan staa ved Siden ad den „største Skjald, uden at bilde sig det mindste ind; fordi Skjald- „inden er ikke Skjaldens Medbejler, men hans Medhjælp, som „Idun var Brages. Jeg skjønner nemlig ikke rettere, end at „Bernhard Ingemann forholder sig omtrent til Adam „Øhlenschlæger som Idun til Brage, som Kæmpevisen til „Asamaalet, som Middelalderen til Oldtiden, og med ét Ord: „som Guldæblerne i Skjødet til Guldharpen i Favnen.“ [1])

Aar 1851 kvad Ingemann ved Elisa Grundtvigs Baare 1851.
det i denne Brevvexling under Nr. 134 optagne Digt.

To Aar senere kvad han (jfr. Brev 138) til 1853.

„Nikolaj Frederik Severin Grundtvig
paa hans 70de Aarsfest d. 8de Septbr. 1853.

Nordens Aand paa Kæmpetunge
risted Runen dyb og stærk,
og, som Kirkeklokker runge,
toned Sjælens Orgelværk.
Sang om gyldne Tid i Norden,
fløj mod Sky fra Oldtids Grav;
Aandelyn med Ordets Torden
lysned over Klint og Hav.

Hvo var Kæmpen mellem Skjalde,
som, med Orgelsang i Bryst,
kunde Liv i dødt fremkalde
med sin Kirkeklokkerøst?
Hvo var han, som i det fjærne
saa' med Glans fra Evighed
Danmarks gyldne Lykkestjærne,
Nordens Sol, som ej gaar ned?

---

[1]) Jfr. Brevet 131 med Anmærkning S. 306.

Her han staar med hvide Lokker,
syvti Vintre har han set,
end ham Jættemagt ej rokker,
hvad han skued, alt er sket:
store Glimt af Gyldentiden
lysned alt med evig Glans,
Nordens Aand i Jættestriden
vandt sin største Sejerskrans.

Danmarks Stjærne skal ej dale,
trods hver giftig Dragesky;
Livet trodser Dødens Dvale,
Aandens Røst blev Tordengny.
Over Kæmpeskjaldens Pande
flammer Aandens Lyn endnu;
hver Gang Kæmper her opstande
kommes skal hans Navn i Hu."

1859. Da Ingemann sex Aar senere naade de syvti Aar, da lød Grundtvigs Røst (jfr. Brev 145):

„Til Skjalden Ingemann
med Guldhornet fra den danske Ungdom
den 28de Maj 1859.

Yndig end sig Bøgen grønner
i den gamle Sorø Skov,
Danmarks Døtre, Danmarks Sønner
glade synge: Gud ske Lov!
Som den gamle Ørn paa Halden
længe leve Majdags-Skjalden!

Hornet, som vi her, til Minde
om Skovhornets gyldne Klang,
række Skjalden under Linde:
Grand af Guld for Glans i Sang,

samlet er af de Guldtaarer,
som er Danevangs Guldaarer.[1])

Synker atter nogen Sinde
end Guldhornet under Muld,
sikkert det sig lader finde
af en Glut, der græd for Guld,
som sig immer gyldne Minder
skyder op hos Dannekvinder.[2])

Har hver Rune da udslettet
Muldets Tryk og Tidens Tand,
Guldet findes dog uplettet,
Billedværket godt i Stand,
trænger ej til Lys i Skolen,
klarer selv sig brat i Solen.

Som de store Valdemarer,
kjender Glutterne de smaa,
der igjennem Kæmpeskarer
smutte let, som Vindpust gaa:
Dagmar, Kirstin og Margrete
bedst de fandt, som ikke ledte.

Danske Piger, danske Drenge
kjende altid paa en Prik
over dejligst Vang og Vænge
Alferne med Stjærneblik,
som til Enden, mer og mindre,
over Bølgen blaa skal tindre.

Majdags-Skjald, som vel kan ældes,
men forynges brat i Vaar!
Gud ske Lov, at lydt det meldes,
du har fyldt de syvti Aar!

---

[1]) »Frejas Graad« er et af Guldets poetiske Navne i oldnordisk Digtning. [2]) Hentydning til Gallehus-Guldhornet, fundet af en Bondepige 1639, og til Ordsproget: „Den græder ej for Guld, som aldrig Guld aatte“.

thi, med Danmarks Ungdom levet,
Skjaldens Liv er gammelt blevet.

Det i Stjærnerne staar skrevet:
Ungdom trindt i Daneland!
førend du er helt udlevet,
dør ej Skjalden Ingemann;
han i Folkemunde Prisen
vinder let, som Kæmpevisen.

1861. Endnu engang hilsede Ingemann sin gamle Ven med et Digt, indrykket i „Fædrelandet“ paa Præstejubilæums-Dagen den 29de Maj 1861 (jfr. Brevene Nr. 287—88 i Heises Samling):

„Ei blot de Venner hædre dig i Dag,
som skrev dit Navn paa deres Valfartsflag
og fulgte hvert dit Trin paa Tankens Stige,
fordi dit Liv var Kamp for Himlens Rige.

Selv Aander, som bestred din Tankes Gang,
naar sig din Aand paa Stormens Vinger svang,
har set din Kraft, i hver en Kamp den samme,
med Ordets Lyn og Livets Nordlysflamme.

Et halvt Aarhundred standsed ej din Flugt;
Den Sol, du fløj imod, blev ej udslukt;
om den du sang, paa den du tro har peget,
og Aanden i dit Blik har ej dig sveget.

Mod samme Lyshav saa' din ældste Ven,
naar han i Himmeldybet stirred hen;
fra samme Sol for levende og døde —
kun anderledes — Straalerne sig brøde.

Vær hilset og velsignet, gamle Skjald!
Dit Billed staar i Mindets Tempelhal.
Lad Vennerøsten fra de gamle Dage
det umodsagte Sandhedsord gjentage:

Med Sagastav og Pederssværd i Haand,
du arved Saxos Blik og Kingos Aand.
Fra gamle Nord dit Øje saa' mod Østen,
og Aander har du vakt med Kæmperøsten."

Den 24de Februar 1862 sluktes Ingemanns Livslys. 1862.
Den sex Aar ældre Skjald, som endnu i ti Aar skulde overleve ham, sang da ved hans Baare („Fædrelandet" f. 27de Februar):

„Bernhard Severin Ingemann.

Mellem Nordens Hovedskjalde,
som jeg hilsed fjærn og nær,
ingen turde „Ven" jeg kalde,
uden ham, som daaned her;
mellem Højolds Bavtastene
staar med Luren jeg alene.

Intet dog har jeg at klage:
i halvtredsindstyve Aar,
med de mange tusend Dage,
jeg i Vinter som i Vaar
fandt hos Ingemann en Broder,
Søn af gamle Skjaldemoder.

Prise maa jeg da min Lykke,
vel som Danmarks Lykke stor;
thi, som mer end Skin og Skygge,
dyrt er Venskab trindt paa Jord,
sjældnest vel imellem Skjalde,
som ej Muser ens paakalde.

Derfor skal paa vore Grave
Venskabsblomsten yndefuld,
runden op i Frejas Have,
længe dufte over Muld,

vidne, at i Danevangen
Blomsterduft har Fuglesangen.

Hjærtets Sanger dèr oplives
ved de boldes Vaabenbrag,
Daadsherolden dèr henrives
ved det ømme Hjærtes Slag;
her jævnsides Løbebaner
har med Aser altid Vaner."

Angaaende den her udgivne Brevvexling har Udg. endnu kun at tilføje, at her findes alle de mellem de to Digtere vexlede Breve, som kjendes, og de meddeles i deres Helhed, alene med den Indskrænkning, at i ét af Ingemanns Breve (Nr. 30) en Omtale af en Privatmand, som kunde støde hans endnu levende Børn, er udeladt, samt at, i Følge Samfundsraadets Henstilling, de i Brevenes Slutning forekommende, især hos Ingemann noget stereotype, „almindelige Venskabsytringer og Hilsener" i mange Tilfælde ere udeladte. Paa det nær er her altsaa givet alt, hvad der er, og alt, som det er. Kun Retskrivning og Tegnsætning tilhører Udg., som ogsaa, hvor det fandtes fornødent, har i skarpe Klammer indsat enkelte manglende Ord i Texten, samt tilføjet de ligesaa betegnede Anmærkninger.

Kjøbenhavn. September 1882.

Svend Grundtvig.

Brevvexling.

1.

Ingemann til Grundtvig.

Store norske Løve. Juli 1821.

Først et ret hjærteligt Tak-for-sidst til dig og din Kone, og saa en venlig Hilsen til eder begge fra os begge her inde (mig og min Kjærest) og fra mange flere, som jeg nok skal komme til. Nu véd jeg da omtrent, kjære Ven, hvordan du og din Kone har det til daglig Brug, med Bugten fra Neapel for Øje, fordansket og forskjønnet med sælandske Bøge-Bjærge og fri for Vulkaner og vulkanske Mennesker[1]). Nu skal jeg tit sidde hos dig blandt Boghylderne paa din stille Studeresal og høre Duen kurre neden under, til det banker i Loftet, og vi gaa ned til den (vel lille) Familie, som jo dog, om Gud vil, kan blive større ad Aare. Nu Fred og Velsignelse i det nye Hus — Tilfredshed og Glæde med Menigheden og Lykke til al god Gjerning!

Jeg sidder nu som sædvanlig i min gamle Løve[2]) og traf Gud ske Lov alting vel hjemme. Povline Schmidt[3]) har jeg bragt en Hilsen fra Familien; de ere alle friske der i Huset. Men for noget siden havde Povline den Forskrækkelse i Dyrehaven at tabe en af sine Drenge i Folkevrimlen; han fandtes dog snart igjen og er ikke løbet bort siden.

---

[1]) [Grundtvig var da Præst i Præstø, hvor Ingemann havde besøgt ham.] [2]) [Gjæstgivergaarden „Store norske Løve“ ved Vestervold, hvor I. da bode.] [3]) [Søster til Grundtvigs Hustru.]

Treschow[1]) skal jeg hilse saa meget fra; hans Kone har haft Slimfeber, men er nu i god Bedring.

Ussing har atter begyndt Krig med Professorerne (det er denne Gang et Program af Thorlacius, som maa holde for); jeg har ikke læst Pjecen[2]), den er sagtens uforskammet nok; men jeg tror dog ikke, man vil relegere ham derfor. Maaske indser man dog nu det urigtige i det Slags Forsvar med Avtoriteter.

Jeg véd ellers intet Nyt, uden at man har afskediget en stor Del af Teatrets Personale; men det interesserer ikke dig og herefterdags heller ikke mig; thi jeg har nu i Sinde ganske at trække mig tilbage fra det Væsen.

Med Sorø — siger man nu — skal der intet begynde, førend til Foraaret, saa jeg kommer nok til at blive her i Vinter paa min Pebersvendefod.

Stenersen[3]) har været hos mig; han er nu rejst fra Byen igjen og bad mig hilse dig, naar jeg skrev.

I Dag skal Brevet jo paa Posthuset Kl. 4; du maa derfor nøjes med dette Hjaskebrev denne Gang. Hils din Moder, Stamperne og — forstaar sig — din Kone, samt din Broder, hvis han endnu er hos dig!

Gud velsigne dig! Lev vel!

Din Ven

B. S. Ingemann.

2.

Grundtvig til Ingemann.

Præstø. d. 16. April 1822.

Kjære Ingemann!

Vel er Tiden knap i disse gode Dage; men med et Par Ord maa jeg dog melde, hvad jeg véd er ogsaa for dig en

---

[1]) [Daværende Højesteretsadvokat, siden Gehejmeraad F. W. Treschow.] [2]) [„Nok et Universitetsprogram, drøftet af T. Algren-Ussing“. Kbhvn. 1821. — Forud udkom 1820: „Bevis, at Adam Oehlenschlæger er gaaet fra Sans og Samling“.] [3]) [S. J. Stenersen, Prof. theol. ved Kristianias Universitet.]

glædelig Nyhed: at min Lise i Søndags Morges blev lykkelig forløst med en lille Søn; og hun siger, der er intet Spørgsmaal om, at Ingemann jo i sin Tid smukt holder Ord og staar Fadder, skjønt jeg paaminder hende om, at Digtere er ej at tro. Hun befinder sig, Gud ske Lov! efter Omstændighederne ret vel.

Hils venligst din Kjæreste, med hendes ærværdige Fader, og ihukom venlig

Din

N. F. S. Grundtvig.

3.

Ingemann til Grundtvig.

Kjøbenhavn. d. 25. Juni 1822.

Kjære Ven!

Skjønt jeg jo om faa Dage kan vente at se dig her inde, kan jeg dog ikke opsætte at takke dig og din Kone og hele Familien for de alt for gode Dage, jeg havde i Præstø. Papirer og Bøger har jeg bragt uoppakkede tilbage, og jeg vilde skamme mig mere over min Dovenskab, hvis ikke dine Samtaler og den hele Omgængelse med dig og dine var mig lige saa god Undskyldning for mit *far niente* som Erstatning for alle de *opera*, jeg lod urørte. Vi kom her til Byen i god Tid i Løverdags, men jeg traf des værre ikke alt her, som jeg ønskede det. Min Kjæreste laborerer igjen af et gammelt Onde, som jeg i Fjor trode var Følgen af et Fald, men som nu snarere synes at være en Svækkelse i Underlivet; kunde vi kun faa det ganske helbredet, at det ikke i Fremtiden skal have farlige Følger! Hun maa saa meget muligt nyde frisk Luft og styrkende Midler, og det var vel, jeg kom ind, for at se hende til bedste. Hun hilser dig og din Kone paa det venligste.

Schouw[1]) var kun halv frisk paa Indrejsen. I Kjøge besaa vi Kirken; der findes et meget godt Maleri, som fore-

---

[1]) [Professor Joakim Frederik Schouw, Svoger til Baron H. Stampe, da paa Kristinelund.]

stiller Gravlæggelsen, strax paa venstre Haand, naar man staar for Orgelet; det skulde du ved Lejlighed dog tage i Betragtning. Det er en Sjældenhed i vore Kirker.

Vanskelig vil du faa Kongen i Tale; man ser ham vel nu kjøre ud, og han taler vel ogsaa med enkelte, men egentlig Avdiens giver han ikke endnu.

Her er intet mærkeligt sket i min Fraværelse. Taubers Udnævnelse staar i Dag i Kollegialtidenden, men om os andre har jeg endnu intet hørt[1]).

Hils den stampeske Familie, men først og sidst din egen! Hils din Kone fra mig, at jeg har en Snes Æg til Drengen, men som jeg ikke kan faa i Brevet!

Tag nu til Takke med dette Sjaskebrev! Naar du kommer selv, kan der blive talt fornuftig. Gud være med dig!

Din hengivneste

Ingemann.

4.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. 28de Sept. 1823.

Kjæreste Ven!

De sidste Dele af din Saxo og Snorro har jeg allerede for nogen Tid siden modtaget, og har blot opsat at takke dig derfor saa længe, til jeg var vis paa, at du var kommen tilbage fra din Rejse. Jeg glæder mig saa meget des mere over Fuldendelsen af dette Værk, da jeg her hverken har Originalen eller Vedels Oversættelse ved Haanden, men har maattet behjælpe mig med Schousbølles slette Prosa og Thuras Alexandriner.

Den sidste Del af Saxo er mig nemlig netop i denne Tid uundværlig, da jeg har et episk Digt under Arbejde: „Valdemar den store og hans Mænd“, som fornemmelig omfatter Tidsrummet under de borgerlige Krige mellem Knud

---

[1]) [E. G. Tauber blev 11. Juni 1822 Direktor ved Sorø Akademi og Skole. — 23. Juli s. A. ansattes I. som Lektor ved Sorø Akademi.]

Magnussen og Svend Grate, fra Valdemars første Fremtrædelse til han sad ene og sejerrig paa Danmarks gjenrejste Trone, og Forbandelsen syntes udslettet, som fra Hertug Knuds Mord til hans Beatifikatjon saa mærkelig hvilede over Folk og Rige.

Danmarks dybe Fald og Gjenoprejsning ved Valdemar med hans store Jævninger, Folkeaandens Død og Opstandelse ved de store Kæmper, Herren opvakte, naar Nøden var størst, — se denne Folkets historiske Gjenfødelse, som bestandig gjentager sig hos ethvert Folk, saa længe det ikke skal gaa aldeles til Grunde, — kunde det lykkes mig at afbilde dette, som jeg ser det, og i en levende dansk Fremstilling i vor Middelalderpoesis simple Former at anskueliggjøre hin Tidsalder med dens Usselhed og Storhed, med dens Sæder og Karakterer, og tillige med den Helhed og Enhed, som jeg ønsker: saa haaber jeg vist, at du en Gang med Glæde skal erindre den Time, da du ved min Hjemkomst[1]) kjærlig rakte mig din Saxo i Haand og lagde mig ham og hans danske Mænd paa Hjærtet.

Tak for det dejlige Kvad foran sidste Del af Saxo! Noget skjønnere og sandere (vil jeg haabe) er ikke sagt om Danmark, end hvad du der siger i 2det og 3dje Vers.

Jeg havde haabet at se dig og din Kone i Sommer, saa vel som min lille Gudsøn, som jo begynder med at blive berømt som en af Kristjanshavns[2]) Skjønheder; — men der blev intet af. Til Julen — vil Gud — kommer jeg en 8 Dags Tid til Kjøbenhavn, og saa faar du mig i det mindste en Dag paa Halsen fra Morgen til Aften.

Karl Molbechs[3]) ulykkelige Tilbagefald til den sorteste Melankoli og Sindsforvirrelse er dig vist allerede bekjendt; han synes vel nu noget mindre forvirret end i de første Dage, men har nu den fixe Ide, at man stræber ham efter

---

[1]) [Hjemkomst fra Udlandet i Efteraaret 1819.] [2]) [Gr. var 6. Nov. 1822 kaldet til residerende Kapellan ved Vor Frelsers Kirke paa Kristjanshavn.] [3]) [Karl Frederik Molbech, ansat som Lektor ved Sorø Akademi samtidig med I.]

Livet, og ingen uden Lægen kan komme til ham. Det er en frygtelig og sørgelig Begivenhed, som her opvækker almindelig Deltagelse. — Gud staa ham bi og tilgive den vist nok endnu mere afsindige Moder, som uden Tvivl kan tilregne sig meget!

Hils din gode Kone mange Gange saa vel som Fru Blicher, Jomfru Jane[1]) og alle gode Venner fra din

hengivne Ven
Ingemann.

5.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 5te Oktbr. 1823.

Kjære, gode Ven!

Ret hjærtelig Tak for dit Brev, som jeg længe forgjæves tænkte paa at forekomme! og skjønt jeg i Brevskrivning kan maale mig med de dovneste, vil jeg dog ikke, ved selv nu at nøle, stræbe at overgaa dem, da det jo dog er en forfængelig Ære. — At det var ret smukt, vel ogsaa ganske godt, om vi lidt tiere med Pennen stilede paa at tale sammen, vil jeg ingenlunde nægte, men heller ikke videre udlægge, da alle slige *pia desideria* ej trænge til Bevis, men kun til Bekræftelse under Haand og Segl.

At du har vendt dit Øje til Danmarks Historie, eller, paa mit Bondesprog, vendt Næsen hjem, véd du nok fornøjer mig. At du havde det i Sinde, vidste jeg vel længe, og at du var i Færd dermed, havde jeg, eller rettere Vennerne paa Kristinelund[2]), hørt en lille Fugl, nemlig Søtoft[3]), synge om; men det var mig dog lige kjært at høre det af dig selv, til Dels fordi jeg derved fik Anledning til, — hvad du nok véd, er, baade som Historiker og Æstetiker, min Lyst, — at kriticere Kyllingen i Ægget ɔ: underkaste den

---

[1]) [Jane Blicher, den yngste af de fire „falsterske Søstre", af hvilke G.'s Hustru var den 3dje i Rækken.] [2]) [Baron Henrik Stampes.] [3]) [Digteren Nikolaj Søtoft, G.'s Eftermand som Sognepræst i Præstø 1823.]

Vandprøven og tale højt om, hvad jeg ikke forstaar. Det er nu kanske hos mig kun en slem Vane; men da gammel Vane bider bedst, vil det imidlertid ikke undre dig, jeg følger den; og stadfæster det end Tidens Dom: at jeg er en grov Mosjø, vidner det dog ogsaa om, hvad jeg véd, du i vort Forhold ønsker: at jeg er den gamle.

Saa inderlig kjært som det nemlig er mig, at du vil synge Danmarks Sang, ja, saa fuldelig overbevist jeg end er om, at dertil havde ingen i mange Aarhundreder saa lovligt Kald, saa lidet kan jeg dog sige, det fornøjer mig, at du skriver paa et episk Digt. Maaske er det til Dels kun Ordsky, fordi det runger i mit Øre, hvad min poetiske Barndoms Lærer, Henrik Steffens, udtordnede og indlynede i mig, sigende: at skrive et Epos er en sand Misforstand, og bliver det i al Evighed. Historien selv formaar blot at producere det ved en poetisk, episk Tidsalder; og den efterladte Klang er det eneste sande Epos selv; og atter: den episke Tidsalders historiske Betydning var tabt, og Virgil trode at kunne skrive et Epos. — Imidlertid kan jeg dog nok tænke mig et episk Digt i Norden, der ej behøvede at være en *Ilias post Homerum*, og kunde just derfor have ejendommeligt Værd; kun tror jeg, det er ikke din Muse, som kan indgive det; det er den Idunna, sent fra Ygdrasil neddalet, som Brage fordum sendtes at udspørge, ja, som blot ophørte at svare Brage-Øhlenschlæger, da han holdt op at spørge og stoppede hendes Øren med sine Kjødboller; det er Historiens episk-dramatiske Muse, som efter min Overbevisning ej til produktiv Begejstring har hvilet over nogen af os, men kun over ham, ved hvis Harpeslag vi vaagnede, og hvem vi vel, des værre, nu kan overse, men ingenlunde overstemme, som vi dog maatte, for værdelig at udføre det, hvortil han kun præluderede. — Jeg véd det godt, at Formen ej er Hovedsagen, og jeg kan aldrig tvivle om, at naar dit Hjærte slaar højt for Valdemar og Absalon, ja, for Danebrogs Vajen paa Arkonas Volde, at det da, under hvilken som helst

Form, vil skaffe sig Luft i rørende, herlige Toner; men har jeg Ret deri, at din Strengeleg er en Cithar, og Harpen, du aander paa, [er] vel i din Haand, men — som en Æols-Harpe — ej til din Tjeneste, — har jeg Ret deri: at du som Skjald føler langt mer end du ser, og indtager langt mer end du overvinder, da er det ogsaa vist, at du under Bestræbelsen for at fyldestgjøre en Opgave, der ej er for dig, vil efterligne, hvad du ej kan skabe, indskrænke, hvad der skal have Lov til at raade sig selv, og frembringe ej uden Møje et Værk, som med alle sine enkelte Skjønheder vil i det hele af Poesiens Historie erklæres for mislykket og, hvad der endnu er langt værre, i sin Virksomhed virkelig være det. Sandelig, jeg siger det ikke for min egen Skyld; thi skjønt jeg saaledes, baade som Læser og Æstetiker anser din „Rejselyre" i det hele for mislykket, hindrer det mig hverken fra at skimte det herlige i Baggrunden, eller fra med inderlig Glæde at dvæle ved de velsignede Toner, hvor de bryde ud, og at betragte Værket i dem; men saaledes er det ikke og kan det ikke være med Mængden selv af de Læsere, der fortjene Hensyn; enten trættes de og overspringe eller overse det bedste, eller de tvinge sig til at finde skjønt og højt, hvad der i Grunden ikke er det, og tabe i begge Tilfælde mer end de vinde.

Du ser let, min Ven! at Rigtigheden af alt dette egentlig beror paa, om jeg har Ret i Grunden; og selv om jeg har det, véd jeg godt, min Klogskab er kun anvendelig, hvor den ikke blot er min, men ogsaa mine Venners. Tror du altsaa endnu, jeg har Uret, da vil jeg ingenlunde trættes, men sige: gjør du i Guds Navn, hvad du ej kan lade, og tro, at ingen inderligere ønsker, at du maa dybt beskæmme min Vantro og i den Form, der huger dig, frembringe et Værk til alle Dannemænds Lyst og Glæde! Herren være med dig, hvad du end gjør! da skal dit Hjærtes Betænkning og din Munds Tale være til Behag for hans Ansigt, din Sang klinge lystelig i hans Folks Øren.

Skulde du imidlertid spørge, hvilken Form jeg tror bedst vilde sammensmelte med din Sang om Danmarks Helte, da er jeg i det mindste vis paa alle Dannekvinders Bifald, naar jeg svarer: den historisk-dramatiske Idyl; thi forstaa de end ej de barbariske Kunstord, føle de dog godt, at „Høstgildet“ er usigelig dejligt, og tro dig nok til at give det Søskende, det stakkels mageløse Freja-Barn, der saa gjærne vil synge i Kor med en majkranset Flok af Brødre og Søstre, som synes at slumre, en i hver Kjærminde, og kun vente paa en orfisk Tone for at vaagne til Liv og Lyst, sjunge med Liv og Lyst i Vangen, saa længe Danmark staar. Ser jeg ret, da er nemlig den historiske Idyl Danmark saa ejendommelig, som den naturlige er Grækenland; og skjønt vi kun i Høstgildet se den afrundet, kan man dog umulig kjende Kæmpeviserne, uden at se, at Sjælen i dem er Helte-Kjærlighed, som frembringer idel historisk-idylliske Optrin, i det en historisk Begivenhed staar i Forgrunden og indaander det daglige, stille, venlige Liv en Betydning, saa det i Sammenhæng med Heltelivet bliver inderlig poetisk. For Exempels Skyld, saa, naar jeg kunde, hvad jeg ikke kan, men hvad der sikkert vilde lykkes dig fortræffelig, var der intet i Valdemars Dage, jeg saa gjærne gad fremstilt, som det indvendige hos Absalons Moder og Søstre i Fjenneslevlille. Dette Hus, hvor Heltehjærtet saa aabenbar havde hjemme, kan umulig have undgaaet din Opmærksomhed, og maaske har du alt fulgt Absalon og Valdemar did fra Mordergruben, vist ej uden at røres inderlig og laane Søstrene din Cithar; men hvad mener du om at tage Herberge hos dem og dèr lade dig besøge af Heltene, naar de komme flygtende fra Roskilde, og sejerrige fra Gratehede? At du ikke vilde kjede dig i deres Selskab, derfor borger mig din afgjorte Lyst til at tale med kjønne Piger, for hvem Kogebogen ej er den hele Historie; og du kan tro, der var fler end jeg, som gjærne gad staaet paa Lur og hørt, hvad I forslog Tiden med, medens Kæmperne svedte, og hvor kjønt I tog imod dem og frittede dem

ud, naar de kom hjem. — Ja, det vil jeg sige dig, skal vi være gode Venner den Dag, jeg første Gang læser din Sang om Valdemar og Absalon, da maa du, hvad du saa end ellers gjør, skaffe mig Absalons herlige Søstre i Tale og lade mig se, hvor kjønt du kysser de velsignede Hænder, som forbandt Valdemars Saar og borede Huller i de Kjøle, der vilde nedpløje Danmarks Ros i Havet. — Til Sorø, hvor jeg for det første ikke kom, maa du ogsaa kjønt drage mig; thi Absalon i Brynje som Vendernes Skræk og Danmarks Vogter kan jeg nok tænke mig til, naar jeg læser Saxo; men hvordan han egentlig saa' ud, og hvad han sagde, da han lagde Grundstenen i Sorø til, hvad vi har set, og hvad vi haabe skal komme til Syne: til et Fristed for Dane-Fromhed og et Værksted for Danmarks Saga, det staar kun meget dunkelt for mig; thi han havde ingen Brynje paa, men heller ingen Messehagel, han talte ej som Kæmpe og ej som Bisp, men som den, der kom fra Valen og var paa Vej til Alteret; og hvordan det var, kan jeg ikke sige, men tror vist, jeg kunde mærke, om det var rigtigt, hvis nogen vilde prøve paa at skildre det, og jeg har den Mistanke, at du véd det saa omtrent, men vil ikke ret ud med Sproget; derfor maner jeg dig, og vil du ikke agte det, saa tag dig i Agt, at han ikke rejser sig bag Alteret med den brudte Stav og bruger Stumperne til Kjæpperyggedans, naar du en Aften sildig gaar igjennem Klosterporten! Dog, det maa kanske ogsaa være, for at han kan staa lyslevende for dig; og er der da noget, du ikke ret véd, kan du da nemt komme til at spørge ham ad; thi saa snart du kun lover at gjøre Bod, tager han dig kjærlig under Armen og følger dig hjem til din idylliske Bolig; og kjender jeg ham ret, kan han sige dig meget i faa Ord.

Dog, blev du end ikke bange, er du dog vel nær ved at svede lidt over det sære Følgeskab, jeg vil skaffe dig paa Halsen, og jeg vil da for denne Gang lade det være nok, og lade det være din Trøst, at jeg kommer kun sjælden og titter dig saa groft i Øjnene, med det plumpe Forlangende: at vi

skal derfor være lige gode Venner, ja, med den Snak, som man kan bilde Børn ind: at det er af særdeles Venskab for dig og Danmark, saa vel som for mig selv og for alle de Jærn, jeg har i Ilden. Imidlertid, var det end vel meget forlangt af Tro i vore Dage, saa véd jeg, du er dog godtroende nok til at antage, at er det end ikke lutter Venskab, som driver mig til, hvad man kalder ved gammel Strand at bruge en beskidt Kjæft, saa er dog virkelig lidt Venskab i Spillet med.

Stakkels Karl Molbech! først af dit Brev saa' jeg, at han er falden tilbage i den ulykkelige Tilstand, jeg dog virkelig haabede, han havde overstaaet. Ak, dèr hvor han søgte Hvile, hvor han ventede saa vist at finde den, dèr skulde Slangerne vaagne, som fra hans Vugge saa besynderlig have forfulgt ham! Dog, Herren er god, og hans Miskundhed varer evindelig, hans Raad er uransagelige og hans Veje usporlige, men hans Kjærlighed tillige et bundløst Dyb; han kan og han vil hjælpe, han vil ikke bryde det knækkede Rør eller slukke den rygende Tande; hans Aand er nær, som gjør alle Ting levende!

Nu Gud befalet! Fra min Lise, der var nær ved at skylde Sympatien for, at dit Brev var skrevet paa hendes Fødselsdag, fra hende og din Gudsøn, som snakker daarlig, men løber godt og trives ligesaa, har jeg flere Hilsener, end Rummet tillader at give Tal paa. Din Kjære maa jeg bede tage til Takke med en fra mig, saa tør jeg er (skjønt, hvad jeg dog beder bemærket, jeg for Øjeblikket ej har Piben i Munden); thi Hilsener fra aldeles ubekjendte, kan vel have Indhold, men fattes al Skikkelse. At vi skal tales ved til Jul, er mig et glædeligt Haab, og kan vi overtale vore Koner til at stifte Bekjendskab, vil de vist selv finde det sært, at det ej er sket for længe siden.

Din trofaste Ven

N. F. S. Grundtvig.

6.

Grundtvig til Ingemann.[1])

Kristjanshavn. 3. Juli 1824.

Et Bud nu saa fage
jeg fik med dit Ord,
fra Valdemars Dage,
fra Klostret i Sor,
som vidnefast meldte,
jeg saa' ikke fejl;
thi Dannemarks Helte
sig selv saa' i Spejl
i levende Bølger,
hvor Kjærlighed dølger,
hvad end de kan fattes i Kraft.

Velsignet, min Broder,
for Budskabet vær!
Gud give vor Moder
af Sønner en Hær,
som saa, hvor de stedes,
bevise paa Stand:
om Blodet end spædes,
det vorder ej Vand;
skjønt Kjærlighed ældes,
som Blad den ej fældes
og ruster slet ikke med Staal.

Saa fandt du i Flinten
dog døende Gnist,
saa fandt du paa Klinten
dog Sigrid til sidst,

---

[1]) [Dette Rimbrev, skrevet strax efter Læsningen af „Valdemar den store og hans Mænd", hvortil de to her følgende Breve ere nøje knyttede, forefindes kun i Gjenpart i Gr.'s Efterladenskab. Den til Ingemann sendte Renskrift savnes; derfor er her ingen Underskrift.]

opstegen med Solen
af Bølge saa tit
paa Dronningestolen
af Danemarks Kridt,
med Øjet paa Skoven,
der svømmer paa Voven,
trods Syndflod, som Fuglenes Ark!

Men, hvor var du henne,
da selvraadig Haand
— hvad ingen maa nænne —
slog Danemarks Aand,
ja, ham, som i Skolen
med Liv og med Lyst
paa Dronningestolen
har bygget saa tyst?
Vil Skarnet du gotte,
hvis Lyst er at spotte
med Sagas, med Bølgernes Aand!

Mon han, som, før Dagen
nedgravet i Muld,
har kæmpet med Dragen
om Danemarks Guld:
mon han spændte avet
sin Skede for Sværd?
Om alt, hvad han staved,
end ej var det værd,
om Syn ham end brister, —
var han en Filister?
var han en naragtig Pedant!

Ja, Saxo du spotter,
skjønt ikke du vil,
og Skarnet du gotter,
som skabtes dertil.

Skal Veteman pryde
som Hofnar din Sang!
o, lær at fortryde
det Uskjel i Vang!
Hvor kan du dog glemme:
i Saxo kun Stemme
har Dana paa Bølgerne blaa!

Ak! Saxo, vor Fader,
min Fader og din,
skal spottes paa Gader
for Kloster-Latin,
som Sønnen i Lunden,
der er ham saa kjær,
har lagt ham i Munden,
stokblind for hans Værd!
O, bedre dig, Broder,
vil ikke vor Moder
for Glæde du end gjøre Sorg!

7.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 8. Juli 1824.

Kjære trofaste Ven!

Hvorledes du, med din Kjærlighed til Danmark og dets Historie, i det hele vilde beskue min Valdemar, og at du i det mindste vilde lade min Stræben vederfares sin fulde Ret, derom kunde jeg ikke, med mit Kjendskab til din Aand og dit Hjærte, være i Tvivl; og dit kjærlige, broderlige Digt har, trods hvert et haardt Ord, du deri siger mig, dog venlig stadfæstet min Formodning. Vel vidste jeg, især efter vor Samtale i Paasken, at min Behandling af Saxos Personlighed vilde mishage dig; men at den i den Grad vilde saare dig, som jeg ser den har gjort, havde jeg dog ikke trot; og

har jeg saaledes forgrebet mig paa den gamle, at jeg kan synes stokblind for hans Værd og anses for virkelig at have spottet ham, saa maatte jeg vel bedrøves og bitterlig fortryde min Gjerning. Men, kjæreste Grundtvig! ser du da ikke, at jeg netop vil vise Aandens rene Uafhængighed af det tilfældige og uvæsentlige i de udvortes Former og Lader, som ofte synlig individualisere den mest udmærkede Genius, og som kun den aandelige Pøbel forhaaner, men som den besindige Beskuer, med Øjet stadig henvendt paa det sande væsentlige, kun godmodig smiler ad, medens han endnu hjærteligere og inderligere erkjender og hylder det ædle og herlige i dets menneskelige, af Tider, Sæder og Vaner ensidig formede Hylster! Hvor mangen herlig Aand har du selv ikke kjendt, som du ikke kan tænke dig i et livligt og sandt Fantasibillede, uden at du maa medtage smaa Forkertheder, Lader og Fagter, som du godmodig smiler ved, i det du inderligst skatter Mandens sande Væsen og Værd! Fordres det med rette af Digteren, ikke blot at fremstille Aander, men Personer, og tier Historien om en Karakters Personlighed, er det da saa stor en Uret mod en historisk Person, at Digteren, for at individualisere ham, tillægger ham visse af hans Stand og Tidsalder laante Smaatræk, som ikke fornedre ham eller kontrastere med hans historisk bekjendte Karakter? For nu at anvende dette paa Saxo, hvad er da rimeligere, end at han i sit ydre Væsen maa have baaret nogle af Klosterlivets og det ensomme lærde Stuelivs mod Ridderlivet afstikkende Lader og Manerer! og vover nogen at udle ham derfor, da vil jeg svare enhver, som jeg lader Axel svare Asbjørn Snare.

Her har du, hvordan jeg har ment det; og at jeg ikke har været blind for Saxos Værd og Aand, haaber jeg du ser, da jeg selv lader Valdemar rødme for hans Sanddruhed og hylde hans overvejende Aand, i det han revses af ham.

Videre vil jeg ikke forsvare mig mod en Bebrejdelse, som kommer af Kjærligked til historisk Sandhed og til vor Histories Fader, som jeg med dig højt agter og elsker. Har

jeg syndet mod hans Eftermæle, saa maa han tilgive mig det; thi han maa se i sin Klarhed, at jeg hverken har villet spotte ham, eller fremstilt ham til Spot for noget Øje, som skjelner mellem Skal og Kjærne.

Hvad Veteman angaar, da tror jeg med langt større Sikkerhed, at hvis han stod for mig, vilde han intet have paa mig at klage; thi som en from, tapper og ærlig Søhelt og en trofast Fædernelandsven har jeg ladet ham fremtræde; og fordi jeg har antaget, at han var en ubehændig Rytter, hvorover han selv smiler, i det han dog rider fra alle de andre, derfor er han ingen Hofnar, og over hin Mangel, selv om den var aldeles paadigtet, behøvede ikke den største Admiral at ærgre sig. Og nu, kjære Ven, har jeg talt min Sag saa godt jeg kan det; kald mig derfor ingen forstokket Synder! men vil du alligevel dømme mig skyldig, saa tag din Kone og Svigerinderne med blandt de svorne! og Dommen turde maaske blive noget mildere. Men vil du ordentlig lade mig bøde mine tre Mark for Saxo og Veteman, saa appellerer jeg til dig selv og spørger: har du da ikke lagt Saxo noget Ord i Munden, som man, nøje taget, mindre kunde tiltro den sirlige Grammatikus, end de Floskler, jeg har tillagt ham? Hvad du dertil kan og vil svare, véd jeg vel, og jeg har heller intet derimod at indvende, naar jeg betragter Sagen fra dit Synspunkt; se den nu i mit Arbejde fra mit Stade!

Imidlertid hjærtelig Tak ogsaa for din oprigtige og alvorlige Formaning! Varligere skal den gjøre mig i Fremtiden med enhver historisk Person, jeg vil fremstille; og før jeg skulde gjøre Fædrelandet og dets bedste Venner Sorg, naar jeg mener dem det bedst, før vil jeg give Individualiseringen en god Dag og nøjes med de Karaktertræk, som Historien uden al vilkaarlig Tilsætning begrunder.

Og hermed Gud befalet, kjære Ven! hils din Kone og den hele Familie paa det venligste fra din

hengivne

Ingemann.

8.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 9de Juli 1824.

Kjære gode Ven!

At du, netop fordi jeg ikke er dig ligegyldig, vilde med din Godmodighed finde dig mere saaret end fornærmet ved mine haarde Ord, maatte jeg vente, og har derfor virkelig fortrudt Brugen af dem, skjønt jeg ikke kan fortryde den Bedrøvelse, jeg følte over Saxos Fremstilling i det for Resten saa dejlige, mig inderlig dyrebare Digt; thi den var nødvendig; og det vil vist en Gang — om ej før, saa naar du ser, hvad ventelig vil ske, dit Ord misbrugt til Saxos Nedsættelse — bedrøve dig selv at have, vel ikke vitterlig, men dog ej heller uskyldig, givet Anledning dertil.

I Henseende til Veteman har du aldeles misforstaaet mig; thi ham finder jeg herlig fremstillet, og det er Saxo, som du let vil se, jeg kalder Veteman, fordi han var aandelig, hvad hin var legemlig: den store, heltemodige Søhane, som afværgede Danmarks fulde Ødelæggelse i Mørkets Time og forberedede dets Oprejsning. Og det véd jeg: havde du set ham saaledes, da kunde du ikke skildret ham som en vel lærd, godmodig og sanddru, men dog aandløs og kejtet Bogorm, som han unægtelig er i dit Digt, hvor du blot behøver at sammenligne ham med Arnold Islænder, for at se, hvorledes du vilde have skildret dette lige saa vel i poetisk som i lingvistisk Henseende mageløse danske Underværk fra vores Middelalder. Det var haardt, uvenlig haardt klingende, at sige, du var stokblind for Saxos Værd; men sandelig: jeg kunde ikke skrevet et venligt Ord til den Digter, der, uden at være blind for Saxos Storhed, havde skildret ham som du, skildret ham som en tør Annalist; thi, med Syn for det uendelig mere, han var, havde der jo hørt aabenbar Fjendtlighed mod Danmarks Aand til saaledes at nedsætte ham. O, kjære Ven! betænk dog, hvad en saadan Annalist og klosterlærd kunde og vilde gjort af alle de store, poetiske, ubetale-

lige Sagn, som fylde Saxos første ni Bøger! og se saa dog, det er ikke Munke-Latinen, i og for sig selv betragtet, det er ikke et enkelt Træk i Individualiseringen, det er ikke en enkelt Trækning paa Smilebaandet — som jeg, især hos dig, inderlig gjærne ser, da vi har og faar Surmulere nok —, det er intet saadant, men det er den hele Karakterisering af den aandelige Valdemar, af Absalons højre Haand, som i hans Sted førte Pennen og frelste Danmark, med Guds Hjælp, fra den aandelige Død, som — trods Arnold Islænder i hele hans store Individualitet som Islands Repræsentant, hvori du aldeles rigtig har set ham, — uden Saxo, maatte blevet dets Lod! Og skulde jeg da ikke sørge, naar jeg ser alt i Danemark bevæge sig levende i de Gjenfødelsens Dage, der svævede for dine Øjne, undtagen Saxo, der for dine Øjne bor i Graven og maa vises did igjen som til sit Hjem, saa snart han rører sig, altid forkert, blandt de levende!

Vil du sige, at min Sorg, maaske halv uvitterlig, især rejser sig af, at jeg føler i mig selv en Gjenlyd af Saxo, da er det meget muligt, du har Ret; men jeg véd, at du i saa Fald ikke vilde forsvare din Skildring af ham; thi vist nok kunde man langt lettere skildre mig end Saxo som en Gravbo, bagvendt indtrædende og indgribende i det nærværende; men jeg véd, du vilde ikke være den, som greb det virkelig eller tilsyneladende bagvendte og pudserlige i min Individualitet som det egentlig karakteristiske, der gjorde mig ubrugelig, undtagen hos Hel; og skulde jeg da ikke sørge over, at du uvitterlig har gjort det samme, som om du saaledes havde skildret min historisk-poetiske Side! Visselig, det er ikke for at bringe eller trænge min Personlighed ind, hvor den intet har at gjøre, men for fra alle mulige Sider at lægge dig Miskjendelsen af Saxo paa Hjærte, at jeg siger dette; thi var ogsaa Nutidens Dom mig af langt mere Vigtighed end den er, vilde jeg dog let kunne trøste mig over en Parallelisme, som vel ingen drager, uden jeg selv, og som desuden kun løselig berører mig, hartad som min Fordanskning Bogen, der straaler af Saxos Sejerstegn!

Dog, kun vise dig vilde jeg, hvad det var for en vemodig Følelse, der overvældede mig ved at se det eneste Organ for Danmarks Oldtid og gamle historiske Skole, Faderen for al ægte dansk, poetisk-historisk Videnskabelighed, saa miskjendt af en inderlig elsket Ven, i hvis Øje jeg ser det mest danske Syn i Tiden. Tvistes eller trættes med dig, nej, visselig, det vil jeg ikke, og selv i at dadle skal jeg herefter blive meget forsigtigere; thi trode jeg end at turde eller burde overse det upassende i min Skolemester-Tone, saa indser jeg nu, indsaa det faa Dage efter mit sidste Brev: at jeg maa ikke sige dig, hvad der kun kan forstemme, aldrig omstemme dig; thi sandelig, dertil skal anderledes fine Fingre end dem, jeg har paa Skaftet. Maaske burde jeg da heller ikke sende dig dette Brev; men mig synes dog, det er et B, der maa følge paa A; og jeg tør ej engang sige, om jeg ikke, selv med min nærværende Indsigt, burde gjøre en Undtagelse for Saxos Skyld, som visselig i alle Maader er en Undtagelse, og gjorde selv gjennem flere Aarhundreder en ærbødig Undtagelse i Udlændingers Dom om Danmarks Skrift. Ja, kjære Ven, næppe kunde jeg nu gjort en saadan Undtagelse; men sandelig, jeg tror, jeg burde, og maa da være glad ved, det skete i en Ruf, om jeg end derved fortjente en skarp Irettesættelse; og den fortjener jeg virkelig for de Ord, hvormed jeg endte, og hvorpaa det rette Svar vel turde være: du Øjenskalk! drag først Bjælken ud af dit eget Øje, og siden kan du se til at uddrage Skjæven, som er i din Broders! Men dette vil du jo venlig tilgive, har du jo venlig tilgivet mig, og fundet, hvad Gud ske Lov! og er sandt: at hvor slemt det end var, var det dog mere Overilelse og Mangel paa fin Følelse end hovmodig Daarlighed. Altsaa, tilgiv min ubesindige Grovhed! Kan du en Gang føle dig stemt til at give Saxo en levende Æres-Erklæring, saa vær forsikret om, at du gjør en god Gjerning mod vor Moder! men bryd dig for Resten ikke om, hvad jeg siger! thi i Forhold til dig er jeg virkelig ikke saa lidet pedantisk. For Danmarks Skyld, gjør

i Guds Navn mange af hendes Børn levende, som Valdemar, Absalon, Æsbern, Veteman, Inge, Ingefrid, Huldfrid, Kirstine, kort sagt som alle i det velsignede Kvad, undtagen Saxo! og vær kun ikke bange for, du skal forse dig paa nogen! thi Saxo var sikkerlig den eneste, du kunde miskjende, fordi han var en Undtagelse fra sin Tid og vel fra sit Folk, fra de egentlig danske. Du har aldeles Ret i, at den Stilling, du giver ham, er rimelig; ja, den er saa aldeles passende med Tiden, at du blot behøvede at have taget hans samtidige og ligesom Medbejler: Svend Aagesen, i Steden for ham, og den hele Skildring vilde da udgjøre en sand Prydelse i Kvadet, ja, findes at høre uadskillelig med til Skildringen af Valdemars-Dagene; thi netop en saadan boglærd Munk af Ridderæt, hvem Sværdet var blevet for tungt, og som tog sig Bogen let, sprang Oldtiden over og holdt sig til Valdemars-Dagene, — netop en saadan er Svend Aagesen, saa det er et sandt Uheld, at du en eneste Gang har nævnet Saxo; thi ellers vilde jeg lade Svend Aagesen hedde „Mester Lange". — Naar jeg saaledes ret betænker mig, er det i Grunden kun ét Ord, jeg skulde beklage mig over, og hvad er det iblandt saa mange! thi at Saxo ikke er skildret, skader paa ingen Maade; meget mere: du kunde, saa vidt jeg nu skjønner, slet ikke brugt ham, og maatte derfor nødvendig enten udelade ham eller se fejl, naar han ikke skulde forstyrret hele dit Anlæg. Nu, ligesom rent overse ham, vilde du næppe kunnet nænne, og havde du for hans Skyld opgivet din Skildring, der, med ham, vist ikke kunde faaet Enhed, da mener jeg, det vilde været langt større Skade, end en uvitterlig Fejltagelse, der ved andet Oplag kan ændres med et Pennestrøg, og som han selv vist for Valdemars og Absalons Skyld vilde smilet ad og sagt: ret saa! naar man skildrer disse Dage, maa man for et Øjeblik glemme Oldtidens Storhed; det gjorde jeg selv og maatte gjøre det, for ej at blive ubillig mod de herlige, der hverken kunde omskabe sig selv eller Folket, men gjorde deres bedste, og det med

saadant Held, at de skal æres i Graven, saa længe Danemark staar!

Nu, Herren opholde dig i din levende, umistænkelige, kjærlige Betragtning af det danske Hjærte i sin udvortes som i sin indvortes Heltedaad, ved og paa den blanke Vove! Trods alle Skolemesternykker er det mig dog i Grunden kjærere, ligesom det i Sandhed er langt mere gavnligt og glædeligt, end al min Rumstering, som endog vilde være splittergal, dersom den ikke, Gud ske Lov! dog hængte sammen med en vel langtrukken, men dog velment Fordanskning af det saxoniske Latin i mig. Vær derfor vis paa, jeg skal, som min lille Dreng siger, vist „aldrig mere" hos dig saaledes falde med Døren ind i Huset! thi er det end ikke saa ilde ment, saa er det dog lidt Bersærkegang, som det er bedst at spare til, hvor den kan gjøres behov, og stedes vel aldrig værre end til at mørkne min Vens Døre i det dejlige, venlige Sorø, han aandelig bebygger.

Nu kjærligst Hilsen fra min Lise til dig og din Kone, hvem jeg ogsaa beder hilset fra mig, om hun ellers vil høre noget fra en saadan Vildmand, som jeg dog virkelig tror i øvrigt er din ærlige Ven

Grundtvig.

9.

Ingemann til Grundtvig.

[*Juli 1824.*]

Kjæreste Ven!

Med inderlig Glæde har jeg læst dit kjærlige og hjærtelige Broder-Brev; og havde du i din varme Iver for vor herlige Saxo endogsaa saaret mig langt haardere, end du med din Kjærlighed til mig og min velmente Stræben kunde og vilde, behøvedes der ikke et halvt saa husvalende Balsomplaster for aldeles at læge Saaret igjen. At jeg ikke har set Saxo, som du ser ham, og at min Skildring af ham

maaske langt bedre havde kunnet passe paa Svend Aagesen, vil jeg gjærne tilstaa dig; og mit Misgreb da af Personen, saaledes som jeg behøvede ham for at svare til Tiden og Digtets hele Anlæg, har du langt bedre og skaansommere undskyldt og forklaret, end jeg selv havde været i Stand til. Læs da kun paa det eneste Sted, hvor jeg tager Saxos gode Navn forfængeligt: Sveno Agonis! og jeg vil forbeholde mig at nævne Saxo, til jeg ser ham saaledes, at jeg kan nævne ham igjen, uden at bedrøve hans bedste og nærmeste Frænde. At jeg ikke i fjærneste Maade har forbundet, hvad jeg ser i dig af Saxos Aand, med den dig aldeles modsatte Personlighed, jeg har tillagt ham, er saa iøjnefaldende, at det umulig kan falde noget Menneske ind, som har set og hørt dig eller læst én Linje af dig.

Hermed være denne Sag da i al Kjærlighed og Mindelighed bilagt! Ogsaa uden dit sidste Brev havde der intet uklart været mellem os for et haardt Ords Skyld; jeg er ikke saa ømskindet, som du tror, og nogle Skrub kan jeg vel have godt af. Hvad en ældre og i saa mange Maader dygtigere Broder af et kjærligt og oprigtigt Hjærte siger imod mig, om det er nok saa drøjt, kan vel smerte mig, men lige saa lidet fornærme mig, som svække min Kjærlighed til ham. Kun en hjærteløs, haanende Kritik af aandløse Modstandere, som de, jeg har haft nok af i den senere Tid, kan virkelig forstemme mig og for en Tid virke skadelig paa mig; men den Ømfølsomhed har jeg, Gud ske Lov! for det meste lært at overvinde; og er min Valdemar i det hele det Skudsmaal værd, du giver ham, vil jeg ikke bekymre mig stort om, hvad Modesmagens sædvanlige Ordførere vil dømme om ham.

Hjærtelig har det glædet mig, at du med dit historisk-poetiske Øje har gjenfundet og gjenkjendt gamle gode Venner og danske Mænd og Kvinder i Digtet. Er det virkelig lykkedes mig at oplive hin gamle Tid og dens Heroer, saa staar min Hu nu ikke længer til Æventyr i fremmede Feslotte; men saa vil jeg — om Gud vil — her i det hjemlige, fredelige Sorø

arbejde paa Friser og Basreliefs til Sagatemplet, mens du gjenopretter dets Grundstene og rejser de mægtige Piller.

Hils din Kone og min liden Gudsøn

fra din hjærtelig hengivne

Ingemann.

10.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 3dje Septbr. 1824.

Kjære Ingemann!

Ret hjærtelig Tak for dit Brev, som vel især er for saa vidt blevet ubesvaret, fordi, hvad jeg følte Trang til at sige mine Venner, og dig iblandt dem, sammentrængte sig i det Rimbrev, som hermed følger[1]).

Det glæder mig saare, at hvor jeg hører tale om din Valdemar, er det dog paa en skikkelig Maade; det glæder mig, uagtet jeg vel véd, hvad det har at betyde med de flestes Læsning og Behag i Digterværker; thi det er dog altid et lille Tegn til, at den danske Følelse ej ganske er uddød i Læseverdenen; og Erfaringen maa vel have lært os at være nøjsomme; men dog opstaar min Glæde egentlig af den Regning, jeg gjør paa, at hvad der selv rører de letsindige lidt, skal røre enkelte til Hjærtens Grund.

Steffens er da kommet, ventelig i Gaar, jeg har endnu ikke set ham, og mit Hjærte banker underlig ved Ønsket og ved Tanken derom; thi i flere Aar har jeg ret meget længtes efter at tale med ham, og i dette Aar har jeg levende haabet at finde ham som jeg ønskede; men nu, da Øjeblikket nærmer sig, da det skal vise sig, da jeg skal se Lodden kastet, se det afgjort, om vore Frændehjærter skal kjærlig sammensmelte, eller om det kun er vore Hoveder, der skal paa en Maade lægges sammen, — [nu gribes jeg af Tvivl og Frygt][2]). At den Kreds, hvori han her først og mest rører

---

[1]) [ɔ: „Nyaars-Morgen. Et Rim". 1824.] [2]) [Ordene efter — ere tilføjede af Udg.; Brevskriveren har glemt at slutte sin Sætning.]

sig, ej er mig gunstig, bør i sig selv vist nok ikke ængste mig; thi jeg tror og véd, at hvad Gud har sammenføjet, kan intet Menneske adskille; men da vor øjeblikkelige Stilling er et tro Billede af det Forhold, vi hidtil aandelig stod i til hinanden, synes dog virkelig Spørgsmaalet om ham næsten at falde sammen med det om hans nærmeste Kreds, og da navnlig om Mynster og Sibbern: hvor vidt de vil mødes med mig, og da maa jeg jo vel tvivle.

Dog, Herren regerer, og hans Vilje ske som i Himmelen, saa og paa Jorden! At det er mit inderlige Ønske at have Samkvem og Samfund med alle dem, [der] elske Herrens Aabenbarelse, det véd jeg; at jeg med Guds Hjælp for dette Øjemed vil opofre alt, hvad Sandhed tillader, det haaber jeg; og at Gud vil virke det samme Sind i alle sine Børn, det er hævet over al Tvivl. Derfor vil jeg rolig og frimodig bie efter Herren og lade ham sørge. At dette Aar vil blive mærkeligt i Kristi Kirkes Historie, har jeg under dets Løb stedse dybere følt og klarere skimtet; og er da Herrens Tanker og Herrens Veje anderledes end vore, saa er det dog kun, fordi de ere højere, som Himlen er over Jorden; og lovet være da han, som, naar han gjør sin Vilje, gjør den eneste i Sandhed gode Vilje! Han røre og styre kun os, saa vi glæde os derved! Han lade lyse for os, saa vi kjende og se hans Veje! Han lade sin Gjerning ses for sine Tjenere og sin Herlighed over deres Børn!

Kommer du ikke her ind, medens Steffens er her, eller kommer han maaske til Sorø? Ses, synes mig, skulde I dog ogsaa. Gud kjender Fremtiden; men altid synes mig dog, det er godt, man har set hinandens Ansigt, naar vore Virkninger paa nogen Maade skal berøre hverandre.

Min Lise venter sig hver Dag; Gud lade Forløsningen være til glad Taksigelse! Hun beder kjærligst hilse dig og din gode Kone, og jeg beder mig bevaret i venligt Minde som

Din Ven

Grundtvig.

Drengen kommer, efter sin Moders Indskydelse, og spørger, om jeg har hilst Onkel Ingemann fra den lille Søn; og da jeg ikke maatte lyve, maatte jeg love Bod, som du ser.

11.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 5. Septbr. 1824.

Kjæreste Ven!

En herlig Søndag-Formiddag har du skjænket mig i Dag. I min stille Løvsal her ved Søen har jeg drømt din store, underlige Nyaarsmorgen-Drøm med dig og hjærtelig glædet mig, ikke alene over de herlige Orgel- og Kirkeklokketoner, som klang for mig fra dit Liv og din Sang; men fornemmelig over det nye Liv og det nye store Haab, Gud har vakt i dit Hjærte, om Danmarks Gjenfødelse og om en ny Dag og et nyt velsignet Aar i Guds Rige paa Jorden. Jeg kaldte din Nyaarsmorgensang en Drøm, skjønt jeg tror og haaber, den er mere; thi den satte mig i en besynderlig drømmeagtig Stemning, hvor dit hele Liv med dets Kamp og Uro, dets Sejer og Fred, dets store Haab og Anelser, gik vidunderlig, men ofte dunkelt og gaadefuldt, forbi mig. For mig og dine nærmeste Venner kan vel din Sang i det hele ingen mørk Tale være; men naar du fordyber dig i det gamle Nord og farer med Gubben paa Slejpner over Dybet, da maa du ikke fordre, at mange skal følge dig; dog derfor bryde du ikke Staven over nogen Landsmand og Frænde! Den, som ikke kan og tør ride med dig paa den ottebenede Ganger, vende du derfor ikke Ryggen; ej heller kalde du Dalen forhexet og styre mod Klippen i Harme, fordi de Godtfolk i Dalen sove vel længe og tro, det er Nat, hvor du skimter Morgen! Giv dem Tid til at gnide Søvnen af Øjnene! og de komme med Guds Hjælp nok paa Benene og tage Dagsværket fat.

Hvor du paa din haabfulde Morgenflugt venlig og broderlig rører mig med din Fjederham, frygter jeg kun for, at

jeg med rette maa blues; thi jeg fik visselig ikke en Stemme i Bryst, som mægtede at vække ret mange, hvis de ikke, hvad jeg haaber, dog vare temmelig vaagne, inden jeg begyndte min sidste Sang. Derfor takker jeg dig og andre gode Venner, som jeg kun vilde ønske vare nu saa lysvaagne som du.

Steffens har jeg Haab om at se her i Sorø, hvis han, som man siger, vil til Fyn.

Gud give din Kone en lykkelig Sejer med Datteren, hvis Ankomst jeg snart haaber at høre om! Hils hende og den hele Familie venligst saa vel fra mig som fra min Kone! glem heller ikke at give Drengen et Kræmmerhus Rosiner fra mig! Jeg havde meget mere at skrive, men Møller venter paa mig, og Brevet skal af Sted.

Gud velsigne dig!

Din Ven
Ingemann.

12.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 7de Septbr. 1824.

Kjære Ven!

Vel har jeg i Dag en Gjæst, som jeg forgjæves viser Døren, ja, som er uforskammet nok til at sidde mig paa Hovedet; men desuagtet vil jeg dog se til et Øjeblik at glemme det ubehagelige Selskab og bilde mig ind, jeg sidder i Enrum hos dig ved den venlige Sø, hvor du lod dig kjærlig omsvæve af mine Minder og Anelser, gjærne tiltale af mit Hjærtes Stemme. Det var dig som en Drøm, — ja, hvad kunde det andet være! hvad er vore Minder om det forbigangne, hvad er vore Anelser om det tilkommende, hvad er de vel at ligne ved af alt det naturlige, der vederfares Mennesket, [andet] end Drømme! Ja, saa længe vi ej kan være hjemme i Legemet, uden for saa vidt at være fremmede fra Herren, saa længe Sjælen maa rejse af By, for at komme til

det hellige Land, saa længe er al vor Aandelighed en Drøm, uden for saa vidt Hjærtets skjulte Menneske derved oplives og bevæges; thi kun i den kjærlige Blodsdraabe, som gløder for Aanden, har Aand og Legeme hos os et virkeligt Samfund. Kun derfor kalder jeg noget af det sære, jeg siger, mere end en Drøm, fordi jeg véd, at det Ord, hvori jeg føler Hjærtet ligesom hensmelte, det er mer; men for andre kan og skal det ikke være mer, undtagen de gjøre samme Erfaring, eller Tiden en Gang giver det et højere Vidnesbyrd. Der er kun ét for alle, og som giver alle nok: det er Guds Aand og Ord; og alt, hvad der skal være sandt og godt, maa være udsprunget deraf og strømme tilbage dertil, det er vist; men paa Vejen skal vi ikke gruble, om Syn og Følelse maa vi ej trættes, om ej for andet, saa fordi det er forgjæves.

At mit Maal er baade tungt og haardt, naar jeg taler i Lignelser, er ganske vist; og det bør derfor ikke komme Folk til mindste Forklejnelse, at de finde Talen dunkel. Men derfor er det ogsaa kun, naar man ej havde Øren for Guds Ords Prædiken og for din klare danske Sang, at jeg vilde kalde Marken forhexet; og det var den unægtelig, thi det var tvært imod den danske Natur, og det unaturlige er altid Hexeri. Saa vel det onde som det gode paa Jorden nærmer sig øjensynlig Fuldendelsen i den skarpe, evige Skilsmisse; og ved at betragte de sidste Dage kunde det slet ikke falde urimeligt, at al sand Aandelighed vilde i det mindste en Stund blive husvild paa Marken, og jeg er sikker paa, det en Gang vil ske; men, Gud ske Lov! jeg tror Faren er for denne Gang overstaaet; og naar midt i Forkyndelsen af mit glade Haab nu klinge Toner, som aande bitter Vemod, da er det kun, fordi jeg føler mig drevet til at udtale, hvad der stumt har pint mig, dels fordi denne Udtalelse vel ogsaa skal bidrage til at forsinke Ulykken, og dels fordi den som et Varsel kan formindske den; thi naar jeg tænker mig i deres Sted, som en Gang med min Følelse skal fly her fra, føler

jeg, det vilde lette usigelig, naar jeg af en gammel Frændes Kvad saa', at det alt havde svævet for ham, og det ikke blot i en mørk, men i en lys og haabfuld Stemning. Maaske skal jeg snart (thi saa forekommer det mig endnu) ligesom sige Danmark Farvel; men det forvexler jeg ingenlunde med den Flugt eller Rømning, jeg frygtede; thi det staar for mig som en Episode i mit særdeles Præsteliv, der ingenlunde spaar ilde; og det venlige Sorø, som min Hug stod længe til, vil da vist favne mig i en Skikkelse saa ønskelig, som vi maa haabe at se vore Ønsker opfyldte her neden. — Det siger jeg kun, for at du skal vide, hvad min Arkesang betyder; thi for de andre var det godt, om netop den greb dem; thi det har ingen Nød, de blive for bange.

Men — er det ikke dog, som jeg immer har sagt: at der stikker lidt slavisk i de Falstringer! Hvad havde nu Æsbern dèr at bestille, hvor han paa et hængende Haar var bleven en Lækkerbidsken for Zernebog! Tak imidlertid for dit Program![1]) det var ikke ueffent; og vel bander man her paa, det er nu bevist, at alle de Uglebilleder er falske; men det, mener jeg, kommer af, man kjender sig selv saa slet; thi ellers vilde man upaatvivlelig i dem se den store, mytiske Urtypus til den højberømte nordtyske Filosofi, for hvilken man end paa ægte slavisk tilbedende knæler, og bragte hjærtens gjærne Uglebilledet det største Menneskeoffer, man kan tænke sig: Menneske-Ligheden selv, ja, bringer jo efter Evne dette blodige Offer, hver Gang man skildrer Mennesket som et Dyr i Grunden, med en skuffende Aande-Lighed, altsaa en Vanskabning og et Uhyre. Sikkert kommer derfor denne Mytologi i Dyrets Time til stor Værdighed; derfor er min videnskabelige Interesse blandet med en hemmelig Gysen; det er den aandelige Røverkule, fuld af Tyvekoster fra Syden og Norden.

---

[1]) [„Grundtræk af en nordslavisk og vendisk Gudelære". 1824.]

Kjærlig Hilsen til eder fra os. Husk ogsaa med et Brev imellem venlig paa din Ven

Grundtvig.

Jeg skrev sidst, at Steffens var kommet, men det var Løgn eller dog en besynderlig Misforstaaelse; han ventes endnu. *Vale!*

13.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 11te Septbr. 1824.

Kjære Ven!

Til at skrive Breve er her vel just ikke den bedste Lejlighed i disse Dage, men dog saa god, som det efter Omstændighederne var muligt; thi i Torsdags blev min Kone lykkelig forløst med en stor Dreng, og begge befinde sig, Gud ske Lov! hidtil, særdeles vel. Vi havde rigtig nok halvvejs gjort Regning paa en lille Pige, især da det baade i Hytter og Paladser, hvor vi kjendte nogen, var Pige-Aaret; men man bør vel kalde det en hæderlig Undtagelse, naar der ingen Damer er nærværende; og vist er det i alt Fald [at naar vi var som vi skulde være] [1]), da kaldte vi det altid glædeligt, hvad Gud gjør, om det end stred ganske anderledes mod vore Ønsker, end det kan: at se en stor velskabt Dreng, hvor man ventede lidt mindre, om ikke i Fylde, saa dog i Fyld.

Lidt vanskeligt er det jo rigtig nok at finde paa, hvad man skal kalde en saadan uventet Gjæst, især naar man, som vi, har ligesom overlæsset den førstefødte med alle Fædre-Navnene; men man har da Almanakken, ej blot den lille, men den store; og Gud ske Lov! man behøver ikke at lede længe i den danske Almanak, for at finde Folk, man gjærne for Alvor vil opkalde i sine Børn, og det gjælder kun om Valget, ja, gjælder kun derom, fordi jeg nødig vilde kalde

---

[1]) [Tilføjet efter Formodning. Ingen Lakune i Originalen.]

min Søn noget godt, som han ikke skulde komme til at ligne. Da sligt imidlertid ej lader sig afgjøre, faar man gætte saa godt man kan og trøste sig ved, at skikkelige Folk dog i Grunden aldrig gjør deres Navn Skam, ligesom heller aldrig Kjeltringer gjør det Ære.

Nu er da Steffens kommet; jeg var i Gaar samlet med ham hos Bang[1]), som gjorde Familiens *honores*. Ved et Middagsbord ser man vel ikke stort mere, end hvordan Folk spiser og drikker; men dog fandt jeg ham meget elskværdig og venter mig megen Fornøjelse af at tale med ham under fire Øjne. Lidt gammel er han blevet af Udseende og lidt mere lavmælet; men Liv og Ild er der i ham, og det er den egentlige Ungdom.

Med kjærlig Hilsen fra min Kone med Moder og Søster til dig og din

venligst

Grundtvig.

14.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 12. Septbr. 1824.

Kjære Ven!

Til Lykke og Velsignelse med den lille og dog i flere Henseender store Dreng! thi, uden Hensyn paa hans Væxt, har han jo allerede víst sig som en dygtig Karl, i det han ikke har fulgt Strømmen, men har dristet sig til at vise sig som Dreng i et Pigeaar og derved med det haandgribeligste Argument reduceret baade dig og din Kone og mig *ad absurdum* i vor uforgribelige Mening, at han skulde være en Pige. At jeg ingen Profet er, har han helt og uimodsigelig bevist, men derved tillige svækket Troværdigheden i min Paastand: at han, paa Grund af sin tidlige Oppositjon mod den almindelige Mening, vil blive en ivrig og sejerrig Opponent mod den nærværende Tidsalders Fordomme.

---

[1]) [Professor Oluf Lundt Bang, G.'s Søskendebarn.]

Uden derfor at give mig af med at stille Drengens Nativitet, ønsker jeg dig og din Kone ret megen Glæde og Velsignelse af ham. Gud ske Lov, at din Kone befinder sig saa vel! hils hende ret hjærtelig baade fra mig og min Kone! Fru Blicher og Jomfru Jane vil vel nok sørge for, at hun ikke springer for tidlig ud af Dynerne for at danse med sine tvende Drenge.

I Onsdags var jeg hos Olsen i Lynge[1]), hvor Præsten Tryde ogsaa var, og hvor vi venlig erindrede din Fødselsdag og klinkede for dig, saa det maa have sjunget for dine Øren.

Hvad du i dit forrige Brev siger om Drømmepoesien, hvortil jeg ogsaa henregner en stor Del og maaske det bedste af, hvad jeg har skrevet, derom er jeg aldeles enig med dig, som ogsaa deri, at Guds Ord er Kilden til alt sandt og godt og følgelig til alt skjønt. At vi ikke skal gruble over Vejene, naar de kun føre til Guds Rige, og at det er lige saa forgjæves som urigtigt at gaa i Rette med hinanden om Syn og Følelse, deri har du visselig ogsaa Ret; men just derfor kan jeg ikke altid faa Øje paa, hvad du fra dit højst ejendommelige Stade ser i og uden for Tiden; og derfor kan jeg ikke begribe, at det nogen Sinde i hvilken som helst Betydning kan blive dit Ønske eller din Lod at sige Danmark Farvel, saa længe dit Hjærte banker levende i Fædrenes Land; thi hvad Gud har forenet, kan jo intet Menneske og ingen Menneskeslægt adskille.

Du kalder højst træffende den vendiske Afgudstro en aandelig Røverkule, fyldt med Tyvekoster eller Vikingsrov fra Syden og Norden. Dens Slægtskab med den nye nordtyske Filosofi kan jeg ikke bedømme; men at den, saaledes som jeg har set den selv i den nyeste nordtyske Poesi, har umiskjendelige Familietræk, synes mig især den genialske Hoffmanns dæmoniske Poesi og hans dybe smertelige Ironi, selv over det guddommeligste i Livet, at være et interessant,

---

[1]) [G.'s Ven, Præsten Kristen Olsen i Ljunge ved Sorø.]

skjønt i Grunden frygteligt, Bevis paa. Hvad den formentlige Opdagelse angaar af de Mindesmærkers Uægthed, hvorpaa jeg til Dels grunder min Formodning om denne Gudelæres Betydning, da maa først Tysklands bedste Antikvarers saa vel som Arendts Vidnesbyrd kuldkastes; og det kan ikke Kancelliraad Thomsen, ved at bevise, at et Par Offerknive og ubetydelige Bradepander i Radegasts Køkken savne den ægte gamle Rust. I alt Fald kan han ikke afskrabe den ægte Rust i Billederne hos Saxo, Helmoldus og Botho; og stort mere behøvede man maaske ikke til at faa de samme Resultater.

Gid du nu maa finde Steffens, som du ventede ham! Eders Fætterskab, ogsaa det aandelige, kan der ingen Tvivl være om. Jeg er egentlig for lidet indviet i hans filosofiske Mysterier til at kunne vente mig noget væsentligt aandeligt Udbytte af at se ham og tale en Gang med ham. For hans Aand og Geni har jeg stor Højagtelse. Dersom han véd noget af mig at sige, saa bring ham en Hilsen fra mig som en læg Beundrer af den verdslige Visdom, helst hvor den, som hos ham, tager Gud og Kristus med sig!

Mange Hilsener til Barselkonen, hendes Moder og Søstre og den hele Familie fra

din hengivne Ven

Ingemann.

15.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 26. Novbr. 1824.

Kjære Ven!

Tak for dit Vennebrev [1]) og for Haandtaget til Gjengangeren i Haabet, som jeg ej kan nægte hører til mit indskrænkede Bekjendtskab; skjønt Folk, jeg hører ogsaa i Sorø, vil sige, jeg kjender ham yderlig slet. Deri kan vel være noget sandt, men at jeg dog kjender ham ti Gange

[1]) [Det Brev, hvortil her sigtes, findes ikke. Det maa have været senere end det her foregaaende.]

bedre end de Godtfolk, lader jeg mig dog ikke aftrætte, især da det kun siger meget lidt. — Hvor let det under nærværende Omstændigheder er at blive forstemt eller, rettere sagt, hvor vanskeligt det er ikke bestandig at være det, véd jeg af Erfaring for godt til, at det skulde undre mig, du føler dig forstemt ved det første Blik i den vist nok ubetydelige, men dog højst uforskammede Kunst-Snak[1]); og hos dig at formilde det ubehagelige Indtryk, var Hovedhensigten af Trøstebrevet[2]), den nemlig, som jeg turde haabe mindst at forfejle, og hvis Opnaaelse skal trøste mig, hvis det mislykkes derved at give den jammerlige Kritikaklen et Knæk, eller dog dens Heroer en gavnlig Advarsel for Fremtiden. I øvrigt vil jeg dog haabe, at vedkommende ej ganske forgjæves have sværtet Papir, men givet Kong Valdemar og hans Mænd et Løbepas, der ikke vil blive ubenyttet og vist højlig kunde behøves paa en Tid, da Læserne synes saa sysselsatte med deres egen lille Person, at de slet ikke kan tro, at nogen kan skrive for andre end for sig selv. Under saadanne Omstændigheder kunde man da vist godt forsvare, hvad man lægger mig til Last: kun at skrive om sig selv; thi den Bog, man selv er ene om at skrive og bekoste, og hartad ene om at læse[3]), maa man dog sagtens have den Fornøjelse af, de andre har af deres egen Snak, som ingen Ting koster dem, ikke engang Hovedbrud! — Dog, naar selv Steffens ej kan forstaa, at man taler allermindst om sig selv, naar man taler om sin Aand, og at man dog umulig kan kaste Lys paa sin aandelige Bane, uden at betragte den, eller meddele Betragtningen uden at udtrykke den, hvad skal man da sige! At man udraabes for en mageløs Egoist, medens de, der i alt dreje sig om deres egen lille Personlighed, deres huslige

---

[1]) [Kritik af „Valdemar den store“ i Nyt Aftenblad f. 1824, Nr. 41—44.] [2]) [ɔ: Grundtvigs: „Trøstebrev i Sorgen over Valdemar den store og hans Mænd“, undertegnet „Gjengangeren“, i Nyeste Skilderi af Kbhvn. 1824, Nr. 92—94, f. 16—24. Novbr.]
[3]) [Vistnok med særlig Tanke paa „Nyaars-Morgen“.]

og økonomiske Stilling, udvortes og indvortes, kaldes beskedne, — som de paa en Maade ogsaa ere, — det var vel at taale; men at udgrunde, hvad man skal tale med de Godtfolk om, naar man ikke gider talt enten om sig eller om dem selv, det falder mig for svart. Dog ogsaa det skal man lade Herren sørge for!

Ellers om Steffens at tale, da er jeg des værre omtrent enig med dig, hvad enten det nu blot var hans Forfængelighed, der under Stadsen kom til at spille Mester, eller han virkelig kun spøger i Ruinerne af Borgen, han en Gang bebodę. At han endelig vilde bedømme og, som Skribent, fordømme mig, uden først at kjende mig, var i det mindste intet Livstegn; men jeg tænkte, det var kanske en Høflighed, han trode at skylde den Kreds, der feterede ham, og til Dels Professjonen, de andre vel ansaa ham for en Fusker i, men ønskede dog nok ved et Dommedags-Slag af ham at se hævnet paa mig, da man vidste, jeg ænsede ham mer end dem alle til Hobe. At det virkelig var saaledes anlagt, lærte jeg omsider; man sagde mig snart, at han udlod sig med sligt, men jeg trode det kun halvt, og Udladelsen end mindre; jeg besøgte ham saa tit jeg kunde, sagde ham rent ud min Mening og bad ham dog en Gang fra Gilderne at tage sig Tid til at tale ordentlig med mig. Jeg fandt ham stedse venlig, men oftest mat, og, paa en ubetydelig Visit nær, var han ej hos mig, før den sidste Søndagaften. I to Søndage meldte han sig som min Tilhører, men kom ikke, og det er mig end uvist, om Skylden var hans eller andre gode Venners. Endelig kom da den længe forventede Aften, og temmelig sent paa Aftenen kom Steffens fra Schimmelmanns Middagsbord, ledsaget af Ørsted og Sibbern til Porten, hvor der endnu en Stund om mig, efter hans eget Udsigende, afhandledes, jeg véd ikke hvad. Det faldt mig lidt mistænkeligt, men jeg begyndte desuagtet; som jeg ofte havde sagt ham, var mit Ønske, at afhandle med ham, hvor vidt vi var enige, og hvor vidt vi var det ikke; men lærte snart, at derfor var han ikke kommet: [han] var blot kommet

for at dutte mig paa, at hele min litterære Virksomhed — den rent teologiske ej undtaget, men til Side sat — var en stor Vildfarelse, med en flov patriotisk og lastværdig egoistisk Tendens, og især en utilgivelig Forbrydelse baade mod Naturens Majestæt, mod historisk Grundighed og mod den ren-poetiske saa vel som den ren-videnskabelige Form; saa at, naar jeg ikke vilde, eller formedelst en Naturfejl ikke kunde, i alle disse Henseender forbedre og forandre mig, da skulde jeg tie. — Jeg har ofte forundret mig over, at jeg havde Taalmodighed til at høre paa alt det Sludder og besvare det rolig; men, Gud ske Lov! det var jo det bedste; thi Sagen fik nu den bedste Vending, der var mulig. Paa hans Tavsheds-Bud svarede jeg ham nemlig, at jeg vilde tale, i Guds Navn, efter min bedste Overbevisning, som den poetisk-videnskabelige Blanding, jeg var, hvad jeg fandt det underligt, han kunde misbillige, der dog maatte være enig med mig om, at Poesiens Maal var at blive videnskabelig, og Videnskabens at blive poetisk. Da han derpaa, uden at nægte denne Enighed, paastod, at en saadan Blanding slet intet virkede, svarede jeg ham: Det mest blandede, jeg har skrevet, var min Verdenskrønnike af 1812, og den har dog virket noget til at nedbryde Troen paa deres Klogskab, der fandt Kristendommen dum. Det indrømmede han, føjende til, at om den Bogs Virkning havde han fuldkommen Vished; og dermed afbrød jeg den unyttige Samtale med Spørgsmaal, om han vilde høre, hvad han om Formiddagen skulde hørt i Vor Frelsers Kirke. Det syntes han gjærne at ville, og da det var sket, faldt han mig med megen — vel alt for megen — Patos om Halsen og lovede Præsten højlig, naar han vilde blive ved sin Læst. Jeg tog ham nu ind til min Kone, hvor han ved Fortællinger om sine Fata kom i sit Es og morede saa vel Lise og Jane som mig selv kostelig, skjønt vel lidt paa Sandhedens Bekostning. — Siden saa' jeg ham kun et Øjeblik, da jeg sagde ham Farvel, men sendte ham skriftlig mit Ultimatum til Sorø, som jeg bad ham over-

veje i Breslau[1]). — Visselig gjør det mig ondt, at det synes, som vi skal være himmelvidt adskilte, og som om hans aandelige Bane er sluttet; men, er Herren med os, da er vi ikke alene, og det glæder mig at have gjort alt det lidet, der stod i min Magt, for at komme i levende Berørelse med en Mand, jeg føler mig saa nær beslægtet med, at min historisk-poetiske Virksomhed i Grunden kun er en Fortsættelse af hans 1803.

Venligst Hilsen til din gode Kone og dig fra min, og fra din

Grundtvig.

16[2]).

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 27de Novbr. 1824.

Kjære Ingemann!

Mit Brev af Gaars Dato kan være godt nok til at vise dig, hvad jeg syntes om Steffens, da han var her, og hvor gnaven jeg bliver, naar jeg egentlig kommer i Tanker om mig selv og den respektive, d. e. den reputerlige, Del af den danske Læseverden; og derfor vil jeg heller ikke undertrykke det; men i øvrigt er det dog lidt for tomt til at opveje Postpengene, og meget for mørkt til at betegne, hvad der, Gud ske Lov! er min herskende Stemning. Jeg glæder mig saare til Julen, ogsaa i det glade Haab at samles med dig, skjønt det ej kan være mange Timer, man ses i faa Dage, der have mangesteds Ærende; thi det er visselig et af mine største Savn i denne By, at jeg fattes en i Grunden ligestemt Ven, som er inde i den store Kamp, der nu om Stunder føres mellem Liv og Død overalt, hvor Døden ikke, som i Aftenbladet, har vundet afgjørende Sejer. Langt er

---

[1]) [Dette Brev til Steffens af 6. Oktbr. 1824 er bevaret i G.'s egenhændige Gjenpart.] [2]) [Dette Brev er afsendt sammen med det foregaaende Nr. 15.]

det fra mig at misunde dig din Lykke, den store Lykke: at kunne tiltale det gode og ædle overalt, hvor det findes, udtrykke klart, hvad du har til fælles med os alle, og skjule dig deri; meget mere glæder det mig ret inderlig, og gid du dybt bevæget maa altid føle det! det er det eneste, der kan overveje den bitre Følelse, som er uundgaaelig for Varmen, naar den mødes af skærende Kulde, for Hjærteligheden, naar den tørner af paa det stive, latterlig fornemme, men sørgelig stødende Væsen! Men med mig er det nu en Gang ikke saa: jeg er Aandens Vaabendrager, langt mere skikket til at gjøre mig forstaaelig for Fjender end for Venner, kan klart udtrykke min Ejendommelighed, min strænge, bevidste Modsætning til det gemene, selvkloge, aandløse i Tiden, men kun saare dunkelt mit Fællesskab med alle dem, der have Hjærte for Aand; kun i Kirken lykkes det mig, Gud ske Lov! efterhaanden lidt bedre; og det maa da slet ikke undre, skulde slet ikke forstemme mig, at min Tale og Sang ej sjælden støder hartad alle, de gode med de slette; thi det kan ej anderledes være; dels fordi faa kan skjelne mellem kjødelig og aandelig Personlighed, og dels fordi det er umuligt, at jeg selv skulde trække saa skarpe Grænser, at de jo stundum spillede over i hinanden. Men just derfor trænger jeg, endogsaa langt mer end jeg mangen Gang føler, til gode Venner — ej til Jabrødre, som af Naturen er mig modbydelige og vilde være en Pestilens for min Virksomhed — og kan hartad aldrig fattes i det mindste én, som lader min Hensigt og Virksomhed vederfares Ret, kan hjælpe mig til at le ad det forvendte og undgaa det stødende, der ej er nødvendigt, — ej fattes en saadan, uden tit at blive enten bitter eller modfalden. Ja, sandelig, ingen trænger mer til deltagende, baade revsende og trøstende Venskab end den Skribent, der, som jeg i det hele, maa være fortrolig med det tyranniske Valgsprog: *oderint, dum metuant*! Og at dette dog maa være mit Valgsprog mod den hele Klynge af selvgjorte Statholdere i Aandens Rige, derom kan intet stærkere overbevise mig, end den

gemene Maade, hvorpaa man alt mer og mer, og ret øjensynlig sidst i Aftenbladet, stræber at lamme og, om muligt, tilintetgjøre din poetiske Virksomhed; thi naar jeg her ser det samme dødelige Fjendskab, som jeg har fristet, vise sig mod den allerfredeligste Aabenbarelse af Aanden, da er det mig soleklart, at alt hvad man, med eller uden Føje, bebrejder mig for Maaden, hvorpaa jeg taler Aandens Sag, er kun et velkomment Paaskud for det Fjendskab mod Aanden selv, man ogsaa uden det føler og maa vise. Ja, det er aabenbart: vist nok ikke af Visdom, men af Naturdrift, har man mer og mer grebet de Vaaben imod vor Virksomhed, som efter vor Egenhed, d. e. vor Skrøbelighed, vare os de farligste: fornem Kritik mod dig og fornem Ignoreren, Ligegyldighed mod mig; men saa snart Kunstgrebet er opdaget, er det som alle Mørkets Redskaber afbrugt, det er, som Bønderne sige, kun en Videnskab; thi naar enhver Kritik over dig avler et Angreb af mig, maa de velvise Herrer snart indse, der er ikke andet for, end at ignorere dig og bekæmpe mig eller rømme Marken; og i begge Tilfælde er det Aanden og os, for saa vidt vi ere dens villige Redskaber, som sejrer. — At jeg ikke har sat mit Navn under Trøstebrevet, kan maaske hos Fjenderne vække den Tanke, at jeg er bange for min Trøje, og det skader ikke; selv om det vækker samme Tanke hos en Del halve Venner og Bekjendtere, siger intet; kun hos min Ingemann maatte det ikke vække den, og skjønt det vist ikke heller er Tilfældet. vil jeg dog sige dig, hvad der bestemte mig dertil, og hvad jeg nu lover mig deraf. Lise og Jane, mine eneste Raadgivere for Øjeblikket, vare, som du nok kan vide, uagtet al deres Fredelighed, enige om, at her maatte føres Krig; men, som det vel gaar i alle Krigsraad: om Operatjonsplanen vare Stemmerne delte; men dog vandt jeg (uden at gjøre Brug af mine to Reservestemmer) de fleste Stemmer for, at Krigen burde føres med lette Tropper; og selv den dissentierende Stemme vandt jeg ved den Eftergivelse i Formen,

at jeg ej selv skulde træde frem for alles Øjne som Anfører for Friskytterne, hvortil jeg ogsaa ved nøje Overlæg fandt mig bevæget, fordi det jo virkelig var at vente, at en Del Øjne, der kun er vant til at se mig i Præstekjole, og som er blinde for Kampen, kunde synes, jeg spillede Harlekin. Da jeg nu til Lykke forud i Nyaarsmorgen har ladet Grundtvigs Mening om Valdemar trykke saa tydelig, at det kan læses uden Glarøjne — som den Bogs Læsere ellers højt kunde behøve —, fandt jeg, der var intet tabt ved at lade Gjengangeren trøste de døende, som ikke vil tale med Præsten, og lover mig nu stor Fordel deraf, hvis vedkommende nu eller en anden Gang forlanger mere Trøst; thi da staar Doktor Stagefyr, Bedemanden, Graveren, Klokkeren etc. til Tjeneste; og vil de saa endelig tale med Præsten, nu da, saa faar han vel at komme paa Embeds Vegne, skjønt hans Tale ved en saadan Grav næppe vil finde synderligt Bifald!

Dog, de døde begrave deres døde! nok om dem! Hvorledes lever du? I hvad Selskab, mener jeg, tilbringer du nu dine glade Timer? Vel maa du være lidt betænkelig ved at aabenbare det for mig, der, som en ægte Recensent, er værst ved de Bøger, jeg ikke har læst, og hvis Recensjon af Valdemar som et Epos, før jeg vidste, hvad jeg talte om, vel ved Aftenbladet er rundet dig i Tanker; men nu, da Valdemar har lært mig, at Dronningen lige saa godt kan sidde paa Blomster, som Blomster paa Dronningen, naar du blot lemper dem efter hinanden, nu tror jeg dog, jeg vilde lade Recensjonen bero, til jeg havde læst Bogen, og overlod da sagtens Aftenbladet Æren. Dog herom og om mere, vil Gud, tales vi vel ved til Jul. — Nu, min Ven! er da Brevet blevet tykt nok, om ikke andet, og i Morgen begynder det tredje Kirkeaar her; det maa jeg ogsaa betænke, at Apostelen ej forgjæves skal sige i Texten: nu skinner det sande Lys. — Hilsen og Broderskab!

Grundtvig.

17.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 29. Novbr. 1824.

Kjære Ven!

Tak for den kjærlige Udgydelse af dit varme, broderlige Hjærte, som jeg inderlig vilde ønske, enhver sandhedskjærlig Ven eller Uven kunde og vilde se saa klart som jeg; saa vilde dine Venner aldrig misforstaa og miskjende dig, og dine Uvenner aldrig hade dig, men blive i alt Fald dine ærlige Modstandere. Jeg tror, du kjender mig saa meget, at jeg ikke behøver at forsikre dig, at min Erkjendelse af din Aand og dit Hjærte og min Kjærlighed til det væsentlige i din aandelige og videnskabelige Færd — selv hvor jeg i Formen og Maaden ikke kan være enig med dig — ikke grunder sig videre i din venlige Synsmaade af mit aandelige Liv, end den nødvendige Fordring begrunder: at Aander maa forstaa og kjende hverandre gjensidig, for at have hverandre ret kjær. Din Kamp mod mine Modstandere skulde derfor visselig ikke i Aand og Sandhed bringe os et Haarsbred nærmere hinanden, hvis vi ikke for Guds og Sandhedens Skyld ofte havde Fjender og Modstandere til fælles, som jeg haaber vi have Venner til fælles, hvor der ikke spørges om Navn og Person og om, hvad vi skulle gaa og gjælde for i Verden, men om den Aand, hvis Tjenere vi ere, og som vi ret kunde prise os lykkelige ved at tjene, om endog vor Sold derfor i Verden blev Spot eller Forglemmelse. Vistnok er det pinligt og forstemmende at se Varme modtaget med Kulde og Kjærlighed med Had; du har prøvet det, og jeg har heller ikke været forskaanet derfor, skjønt jeg hidtil dog har gaaet frem som den, der af Naturen er kastet vaabenløs ud blandt Venner og Fjender. Vel sandt, der gives et Skjold, hvorpaa hverken Papirskugler eller gloende Pile kan bide, og uden det havde det set galt ud med os begge; men unaturligt vilde det være, om selv den, som var født i en Panser- og Sejersskjorte, ikke fandt Kulden kold og Galden bitter. Jeg undrer mig derfor ikke over, at ogsaa du har fornummet, hvad jeg

maaske lidt vel ømskindet har krympet mig ved, naar jeg ikke som du har kunnet fare i Harnisk og varme mig i Kampen; men til at blive bitter og forstemt har dog ingen af os Lov; og har Steffens' aandelige Visit (thi et rigtigt Besøg kan jeg ikke kalde det) efterladt nogen Bitterhed og Forstemthed hos dig, saa vilde jeg gjærne, om muligt, drage dig den Torn af Hjærtet, om det ogsaa skulde gjøre dig lidt ondt, at der pirredes op deri. Den Fortrolighed, du skjænker mig, giver mig Ret til at tale til dig som til en ældre Broder. Just den store Forskjel, der, med alt vort aandelige Slægtskab, er i vor ejendommelige Natur og derfor ogsaa i Maaden og Vejene, hvorpaa vi, Gud være lovet, kjærlig og broderlig søge ét og samme Maal, — denne højst forskjellige Maade, vi nødvendig maa bevæge os paa, vilde gjøre det til en Daarlighed, om vi vilde lære hinanden at gaa; men da vi dog kjønt maa følges ad og, med al vor Subjektivitet (for at tale i Kunstsproget), dog kun tage Subjektet først for at finde Objektet, tror jeg vist, at enhver af os, i det mindste for Øjeblikke, bedre kan se den anden end sig selv, og at vi derfor vel kunne sige hinanden et Ord paa Vejen, selv om Rigtigheden i vor forskjellige Gang, som vi kunne have Ret i.

Den Forskjel, du gjør paa aandelig og kjødelig Personlighed, kan jeg godt forstaa, og at jeg heri skulde være klogere end Filosoffen, kan jeg ikke begribe. Er det Egoisme at udtale sin aandelige Personlighed, saa vare Kristus og Apostlerne de største Egoister, saa er enhver lyrisk og subjektiv Digter en forfængelig Gjæk; er det Egoisme hos en Kristen at betragte Verden og Historien med et kristeligt Øje — saa gid Verden var fuld af Egoister! Den Forvandling af din Natur som af din hele særegne Maade at virke og ytre dig paa, Steffens fordrede af dig, var vistnok en Urimelighed, grundet paa aldeles Miskjendelse af din hele Virksomhed, eller snarere paa andres Beretninger derom; thi den nyere danske Literatur var ham en lukket Bog; men hvad der har avlet og fremdeles nærer denne Miskjendelse, selv hos mange af din Aands varme og trofaste Venner, det

stod det maaske dog i din Magt at bortfjærne, og det bestaar efter min Overbevisning alene i en vis Ubehændighed, hvormed du ofte uden Nødvendighed kommer til at saare den almindelige Egoisme, i det du begejstret taler Sandhedens Sag og, ubekymret om alle Anstød mod Smaaligheden, Forfængeligheden og *bon ton*, siger hvad du vil og som du vil. At du ængstelig skulde veje hvert Ord og undgaa hvert kraftigt Udtryk, som kunde støde en Gjæk, er naturligvis ikke min Mening, og jeg vilde aldrig gjentage denne gamle forslidte Bebrejdelse mod din literære Manerlighed, dersom det ikke just var denne Ubetydelighed, der oftest, selv hos de bedre, hindrede Virkningen af din bedste Skribentvirksomhed, og dersom du ikke havde víst, at du saare let kunde forhindre dette forstyrrende Indtryk paa dine Læsere. For at nævne dig et paafaldende Exempel paa, hvad jeg mener, saa vil jeg blot erindre dig om de tvende Stykker, du skrev imod Høst om Steffens i Skilderiet[1]): skjønt det var samme Aand, der udtalte sig gjennem begge, forfejlede det første Virkningen paa de fleste, fordi Tonen stødte dem, da derimod det sidste aldeles opnaade Hensigten. Den paafaldende Forskjel, der ogsaa i denne Henseende er paa din skriftlige og mundtlige Tale, har aldeles overbevist mig om, at du lige saa godt uden mindste Anstød vilde kunne komme til Rette med og forstaas af dine Læsere og virke usigelig mere kjærlig overbevisende paa dem, naar du vilde skrive til dine Venner og Modstandere i Publikum, som du vilde tale til dem i din Stue, hvis de besøgte dig.

Naar jeg hertil føjer, at du stundum, ved ikke at erindre, til hvem du taler, ved allegoriske Vendinger og mytiske og historiske Allusjoner undertiden bliver dunkel selv for de saa kaldte dannede og oplyste, og derved ogsaa saarer deres Egenkjærlighed og gjør dem dumme i deres egne Øjne, uden at give dem Erstatning for denne Ydmygelse ved at gjøre dem klogere — da de ikke kunne blive kloge paa dig —, saa

---

[1]) [Nyeste Skilderi af Kbhvn. 1824, Nr. 33 og 36.]

har jeg sagt alt, hvori jeg tror, det var dig muligt at føje dig efter Verden og Publikum, uden at fornægte din Natur og Ejendommelighed. Dit Kald til kraftig at bekæmpe det aandløse i Tiden, saa vel som din Dygtighed til at røgte dette Kald, har du vistnok for længe siden bevíst; men du har ogsaa bevíst — til Trods for, hvad du selv i et forstemt Øjeblik har kunnet mene om dig selv —, at du klart og kjærlig kan røre de Strænge, som finde venlig Gjenklang i alle ædle danske og fromme Hjærter; hvad der med den gode Kraftens og Kjærlighedens Aand, som besjæler dig, lykkes dig i Kirken, det er ogsaa mangen Gang lykkedes dig velsignet i fromme og begejstrede Sange; og naar du i et mørkt Øjeblik kunde tvivle derpaa, saa tag dine Kvædlinger i Haand og lad dem vidne imod dig! saa kom og hør, med hvilken Varme mange af mine Drenge fremsige dine Sange om Villemoes og om Prins Kristjan Avgust, og hvorledes din Sang om Ordets Kæmpe i Saxenland toner over Absalons Grav.

Naar Gud er med os, hvo er da mod os! Medens Verden gaar sin skjæve Gang, som det synes, gaar Aanden jo rolig sin lige Vej over Jorden til Himlen; og hvor den har hvilet i Støvet, skal ingen Tidsvind udslette dens Spor.

Over dit Krigsraad i Fruerstuen har baade jeg og min Kone moret os kostelig, og det har glædet mig at se Fru Inge og stolt Ingefrid gaa igjen i deres Døtre og tage sig af Kong Valdemar med samme Mod og Snildhed som tilforn. At du som Axels og Esberns Frænde bruger den førstes Sværd og den andens Kappe, kan vist Valdemar intet have imod; men naar han er i Land, saa lad kun Svend og hans Lanseknægte ruste sig! og kan de maaske denne Gang drukne paa Vejen i deres egen Sø, inden de naa Gratehede — saa spar det unge Blod, hvis du kan! — det er jo dog Landsmænd paa en Maade.

Hvad mit nye Selskab ved Pulten angaar, da har jeg rigtig nok en Del Betænkeligheder ved at sladre derom i Utide, helst da jeg véd, du strax vil rympe Næse ad de Godtfolk, naar jeg siger dig, at de denne Gang besøge mig uden

Spil og Klang og i ganske dagligdags Klæder og, i det mindste hvad Formen angaar, tale jævn Prosa. Den første, som imidlertid besøgte mig, var gamle Saxo, som dog vilde vise mig, at han ingen Pedant og Skolefux var, og som jeg saa' lukke sin Krønnike og sit klare Øje, og hvem jeg tog en kjærlig Afsked med ved hans Grav, inden jeg kunde se, hvad den næste Slægt tog sig for, og om første Valdemars, Axels, Esberns og Sunos Frænder i det 13de Aarhundrede gik i Fædrenes Spor eller ikke. Da kom Andreas og Gunner, da kom alle de kjække Sunesønner, da kom den dristige og ærgjerrige Yngling selv med det stolte Sejersnavn; da kom den dejlige Dagmar, og Torgejr Danaskjald sagde mig, hvo hun var; da kom Bengerd og sorte Grev Henrik, — og Kullemanden truede paa sit Fjæld, men Albert og Otto glinsede i lyse Klæder. Jeg saa' en svar Strid mellem Danmarks gode og onde Engel, — og den stolte Sejerherre maatte ydmyges, inden han bøjede sig for Herrens straffende Haand og gav Danmark Fred og Velsignelse.

Der vrimler en Hær af danske Mænd og Kvinder i min Stue, saa jeg næppe kan rumme dem; mange ere halv døde endnu, og mange véd jeg endnu ikke hvad vil mig; — men vil Gud, der kommer rigtigt Liv baade i dem og i mig, saa kan vi maaske om et Aars Tid tale nærmere om dette Spøgeri. Men d e t er imidlertid Alvor: at jeg ikke agter at gjøre Sandhed til Løgn eller Løgn til Sandhed; dog tror jeg, at en poetisk Historie, en livlig Fortælling af hin hele Tidsalder med dens mærkelige Karakterer og Begivenheder, er mulig, — og at baade Sang og Saga kan gaa Skridt for Skridt ved Sandhedens Haand uden at gaa i Stykker eller blive upoetisk. En walter-scottsk Roman skriver jeg ikke; i det mindste er d e t, han i Grunden mindst agter paa, i mit Øje Hovedsagen; men derfor vil man maaske netop sige, at jeg forgjæves griber efter, hvad han har fundet. At han imidlertid har lært os alle noget, kan ikke nægtes: Kolorit og Tegning nemlig, det er saa at sige et Haandgreb, som ikke

vel kan undværes, og som man gjærne kan være bekjendt at lære af den største Mester deri for Øjeblikket, — uden at man derfor laaner en eneste Idé af ham. — Men nok om det ufødte Foster! Ser det endogsaa aldrig Lyset, lever jeg dog et lykkeligt Liv, mens jeg tænker paa, hvordan det skulde blive. Til 1826 ser jeg endnu et uforstyrret poetisk Liv for mig; men naar jeg saa skal til at præke over Kunsten, da er jeg bange for, Teoretikeren skal komme til at holde Ligtalen over Poeten. Dog Vorherre raader for alt, maaske hjælper han mig ogsaa den døde Sø forbi.

Men hvad arbejder du paa? Brudstykket af dit Axelsdrapa[1]) saa' jeg — den Karl fortjener vel et Drapa for sig selv —; herlige Toner klang mig alt i Møde; men før jeg vidste det, fik den jævne Ganger Vinger og fløj bort i Skyen. Du kommer i det mindste til at binde Vingerne noget, skal Godtfolk følge med. Sig mig din Plan med det hele! — Intet skulde glæde [mig] mer, end at se det Familieportræt af ham, det maaske dog er dig forbeholdt at finde i dit Arvegods. Og nu lev vel, kjære Ven! Hils alle de kjære falsterske Koner og Jomfruer (tilgiv Sprogmesteren den sidste Pluralis! i alt Fald faar Jomfru Jane at gaa for to, som hun vel, uden Skoser for sin Højde, kan optage i en god Mening). Hils ogsaa Svogrene og alle andre gode Venner fra din

hengivne

Ingemann.

18.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 4de Decbr. 1824.

Kjære Ingemann!

Inderlig Tak for Vennebrevet, der i alle Maader skal være mig et kjært Vidnesbyrd om din broderlige, mig saa dyrebare Følelse for mig, baade som Menneske og Skribent!

---

[1]) [„Sigersted. Af Axels Drape“. Nyeste Skilderi af Kbhvn. 1824. Nr. 89.]

Vist nok vil det hverken lykkes dig eller mig eller nogen, at forlige saa uforligelige Ting som Verden og den Aand, der driver mig; men det er derfor lige sandt, at jeg med min Ejendommelighed bestandig staar Fare for baade at støde, hvem jeg ikke vilde, og mer end jeg skulde; og jeg har virkelig det Haab, at Mindelserne derom med Guds Hjælp ej skal være ganske frugtesløse. Naar jeg derfor gjør en Indsigelse mod noget i dit Brev, da skal det kun være, fordi jeg føler, at adskilligt, som du anser blot for vedhængende, er saa dybt indgrot, at det kun i en fuld Opløsning kan skilles fra mig; thi det er baade min teologiske Hvashed og min poetiske Dunkelhed. — At jeg i min Stue og til daglig Brug kan være handelig, er ikke at takke mig for, og det er en Kristens hellige Pligt i personlig Omgang at lempe sig, saa meget som Sandhed taaler, efter alle, kommende vel i Hu, at han er selv et skrøbeligt, paa mange Maader fejlende Menneske; og i Henseende til Betragtningen af de store menneskelige Anliggender er jeg sædvanlig dertil kun alt for tilbøjelig, saa jeg tit maa bebrejde mig derved at have styrket Folk i deres Lunkenhed, eller dog, af overdreven Frygt for at støde, forsømt Lejligheden til at give Sandheden et varmt Vidnesbyrd. Vist nok er det ogsaa vigtigt, i den offentlige Kamp for Sandhed at vogte sig for den modsatte Overdrivelse; men dels er det vist: den maa, fornemmelig i vore Dage, ej tragte efter et fredeligt Skin, og kan, ligesom den daglige Omgang, ej gestalte sig ret ved Tilbageholdenhed i det enkelte, som gjør det hele mat og tvungent, men kun ved Væxt i Kjærligheden, som er det eneste, der formaar at lempe sig efter alt, uden at svække Nidkjærheden eller gjøre Sandhed Afbræk.

I det jeg derfor nødes til at indrømme min store Fattigdom paa ret baade gudelig og menneskelig Kjærlighed, maa jeg savne den lige saa meget i min Føjelighed som i min Strænghed, skjønt andre naturligvis savne den mest heri, og jeg maa protestere mod Muligheden af med kristen Kjærlighed at tækkes Verden, ja, som Ordets Tjener, at undgaa dens

bitre Had, da jeg hører Kjærlighedens Apostel erklære, at Verden hadede ham, ja, da jeg hører Herren forkynde, at saa skal det være med alle hans Sendebud, fordi, siger han, Verden hader mig og hader min Fader (Kjærligheden selv), hader alt, hvad der vidner om den, at dens Gjerninger ere onde. Min eneste Bestræbelse i denne Henseende maa da kun gaa ud paa, at det stedse kan blive sandere og øjensynligere, at jeg hades uforskyldt; thi Hadet selv er uundgaaeligt, naar jeg vil, som jeg maa, uden Skaansel vidne om Verden, at dens Gjerninger ere onde og dens Ende Fordærvelse. Ulykken er kun, at min Harme over det forkerte Væsen sædvanlig er langt større end min Sorg; og ene hvad der udspringer af dette Misforhold, ene det tjener Verden til Undskyldning, og andet maatte ikke støde nogen; men vel véd jeg, at Ordets Tugt støder os alle, uden at jeg dog derfor enten tør skaane mig selv eller andre; og om dette Anstød skal det være nok til min Trøst at vide, [at] det er nødvendigt, især i en saa forrykket, fordrejet og forkjælet Tidsalder, og — at det er endeligt!

I det hele er det kun en, vel mellem os undskyldelig, men dog i Grunden uforsvarlig Utaalmodighed, som gjør, at jeg klager over Miskjendelse selv af de bedre; thi dels maa jeg jo selv bekjende, at jeg er meget for haardhaandet til ret at behandle danske Hjærter, og dels ligger det saa vel i Sagens Natur som i min Ejendommelighed, at min Skrift kun sent, og vel først naar den ligger paa min Grav, vil blive læst med de samme Tanker, den skulde betegne, og betragtet i sit historiske Lys. Da først tør jeg haabe, mit Ord vil befindes at have været en Lægedrik, mere besk end sød, stundum beskere, tit mere ildesmagende og surere, end det sig burde, men i det hele nødvendig og ej værre, end at jeg drak selv først, hvad jeg skjænkede for andre, og maatte endda tære en Tilsætning, som Verden gav mig oven i Kjøbet. — Om jeg kunde være skikket til i en enkelt aandelig Retning at frembringe noget,

der var værdt at gjemme, det véd jeg ikke, og tvivler næsten derom, da jeg aabenbar er en Blanding, en Gjæring, der mister Livet, saa snart den vil klare sig; men det véd jeg, at mit Kald er det ikke: mit Kald er at udtrykke Gjæringen, saa kraftig levende og dog i Grunden saa kjærlig som muligt, udtrykke den som det [, den] er: Virkningen af den liden Surdej, som Guds Rige lignes ved, og [som] syrer hele Dejen, hvoraf Mennesket er dannet. — Gud gav mig et poetisk-historisk Øje, hvormed jeg i Herrens Lys skuer ud over det store Kaos, som den menneskelige Virksomhed paa mer og mindre vilde Veje udgjør; jeg ser en vidunderlig Sammenhæng i det hele, men i det meste skimter jeg den kun dunkelt, og mine Læsere skimte tit kun dunkelt, hvad der staar klart for mig, og se da kun idel Mørke, hvor jeg skimter dunkelt. Det er et urimeligt Forlangende af mig, at det skal være anderledes; men det er ogsaa et ubilligt Forlangende af mine Læsere, at jeg skal udtrykke noget klarere, end jeg ser det, eller fortie, hvad stort eller vidunderligt jeg ser, fordi det er, hvad det nødvendig maa være: dunkelt, og uagtet det klarede sig aldrig, hvis det ej fremtraadte af Mørket i sin nødvendige Dunkelhed, til Betragtning af dem, der føle, det er dog mer end Luftsyn: er dog udsprunget af en historisk Virkelighed, der efterhaanden maa kunne oplyses. — Naar man nu oven i Kjøbet vil forbyde mig at bruge det eneste Billede, hvori jeg kan fremstille Synet med nogen Klarhed, nemlig mig selv, og fordyber sig heller i den ørkesløse Betragtning over, hvor store Tanker jeg vist har om mig selv, end i den saare lærerige: hvad Mennesket i sin Personlighed dog har vidunderlig store Ting at betyde og betegne, naar han ser sig skabt i Guds Billede, — nu, saa kan jeg vist nok aldrig gjøre mig forstaaelig for saadanne Læsere, men maa vente paa et bedre Sæt, som med Guds Hjælp ogsaa fødes: thi i alt Fald, naar vi er døde, blive Læserne dog ikke staaende ved Tanken om, hvad vi trode om vor lille Person, men smile, hvis de synes, vi havde Indbildninger, og tænke

saa efter, hvad Ordet med eller uden vort Vidende betegner og udtrykker. — Du mener, jeg kunde nok synge klart, og synes, det er tilstrækkelig bevist derved, at jeg virkelig har sunget saa. Men Tingen er den, at med temmelig Lethed kan jeg tilegne mig en Del historiske Sangformer og deri sige min Mening, mine Tanker; men da er jeg ikke begejstret: saa snart jeg er det, da briste alle de Former, jeg kan tilegne mig, da griber jeg Brudstykker af dem alle og betegner derved hieroglyfisk, hvad jeg derigjennem umulig kan udtrykke. Siden, naar Synet efterhaanden har klaret sig, da kan jeg i en livlig, halv skjæmtende Tone udvikle det og være paa en Maade min egen Kommentator; men det er noget andet og gjælder naturligvis kun det mindste og nærmeste, jeg saa': hvad jeg, saa at sige, kan faa Fingre paa. — Mit poetiske Tungemaal maa jeg da enten se til at glemme, eller tale saa dunkelt, knudret og tit skurrende, som det nu en Gang er; og da det første nu i det mindste for mig selv vilde være et Tab, som det af Livet, gjælder det kun om, at jeg kan blive taalmodig: høre taalmodig paa, at man kalder mine Rim formløse, meningsløse, smagløse o. s. v., ja, finde mig i, at selv poetiske, venlige Læsere ryste paa Hovedet, — taale det, uden enten at harmes eller tabe Modet; thi i begge Tilfælde taber jeg, dog mest i sidste, thi da taber jeg Begejstringen. — Du kan tro, jeg slaas tit nok med mig selv om en klar og tækkelig Form; thi hvem ønsker ikke, at hans Sang maatte tækkes og forstaas! men altid har jeg kun Valget mellem Liv og Død, og, slaas jeg for længe, ej en Gang det, saa i den Henseende er jeg lovlig undskyldt. Saaledes er det ogsaa med Axels Drape og med et Rim til Grev Danneskjolds Ihukommelse, som jeg har længe syslet med: vil jeg lade det gaa i sine egne Klæder og i sin egen Tummerumme, op og ned, fra Fjæld til Fjæld som Gemsen, og lukt over Havet som Slejpner, da gaar det, saa Hjærtet hopper mig i Livet; og finder jeg: nej, det er dog alt for galt, der maa dog være Maade med, da staar det og lader mig al Mag

til at udgrunde, hvor jeg vilde hen, i Fald jeg kunde komme. — At nu mine tøjlesløse Udsvævelser ej kan tækkes dig, det er i sin Orden; men at jeg ret inderlig ønskede, du syntes, de dog i Grunden ikke klædte mig saa ilde, og havde adskillige gode Følger i uadskillelig Forening med sig, det er ogsaa i sin Orden, og derom er ej mer at sige end: hvem der er skabt til Sælandsfar, bli'r aldrig Jyde, og hvem der er skabt til noget af begge, og noget af et tredje, bliver ingen af Delene.

Nu om dit Forehavende at tale, da er jeg alt for prosaisk til at rympe Næse ad Prosa, som Krønnikerne kan bevidne; og det er for kort siden, jeg lovede ej mer at recensere Kyllingen i Ægget, til at jeg ikke mandig skulde modstaa Fristelsen, om jeg end, hvad det ej nytter at dølge, virkelig føler den. Det er nu ingenlunde saaledes at forstaa, som om jeg nødig saa' Danmarks Krønnike fortsat af dig; thi tvært imod har jeg i den sidste Tid ret for ramme Alvor tænkt derpaa, at du kunde gjøre det langt bedre end jeg, naar du blot ret fik Lyst dertil; men — Mellemting af Historie og Roman, det vil endnu ikke ret ind i mit historiske Hoved, skjønt jeg godt indser, at alle de gale Forsøg ej bevise mer, end at man bar sig galt ad, og maa naturligvis indrømme, at et historisk Digt godt kan tænkes uden Rim, da vi i Saxos første Bøger have mange saadanne. Altsaa tier jeg bomstille, lader dig i Guds Navn gjøre, hvad din Haand falder paa, ønsker dig af Hjærtet Lykke og Velsignelse dertil og glæder mig ved den Tanke at se, hvorledes godt gammelt kan blive saa godt som nyt igjen paa langt flere Maader, end jeg havde tænkt.

Kunde du ellers ikke ved denne gode Lejlighed give os et Skilderi af Henrik Løve, som vel havde nærmest Adkomst til at staa ved Siden ad Valdemar den store, men tog sig næppe værst ud ved Siden ad Sønnen! Farver kunde du vel til Dels faa til Laans hos Henrik Steffens, der i mine Øjne [ej] er gamle Henrik ulig, og det i flere Maader end jeg

ønskede! Hvad du siger om Walter[1]), er jeg for saa vidt enig med dig om: at han virkelig er en god Tegnemester, skjønt jeg ikke kan lide ham, fordi han, som det Slags Folk ofte, lige saa gjærne tegner Kvæg som Mennesker, og tegner unægtelig det døde langt bedre end det levende. Ideer fristes vel ingen Aand til at borge hos ham; thi, ser jeg ret, er selv den fattigste Aand derpaa langt rigere end han, som, naar hver faar sit, næppe beholder mer end sin Blyant og — det forstaar sig: Guineerne; thi Aand er for ham hverken mer eller mindre end en naturlig, livagtig Gjenganger, hvormed han kyser Børn og kyser Penge af Gnierne; det er Aanden i Hamlet, han spiller, og gjør meget snildt Shakspeares Historier i Penge, og det til udødelig Ære for britisk Fabrikflid og mekanisk Talent. Saaledes tænker jeg selv i disse Dage om Sir Walters Poesi, skjønt han ikke kan leve et mere prosaisk Liv, end jeg i disse Dage, som forløbe mest ved Avktjonsbordet over Moldenhawers Bøger, hvor de britiske Pund Sterling spøge, saa knap Sorø Akademi, endsige da Kapellanen paa Amager, kan komme til Orde. Det er imidlertid min Lykke, at hvad jeg helst vil have, er der faa eller ingen Kommissjoner paa, saasom Irenæus, Gesta Dei per Francos og sligt, hvoraf jeg har faaet en Del og venter mere.

Nu venligst Hilsen til dig og kjære Kone fra Lise, og fra Jane, som var her et Øjeblik i Dag og fik netop at vide, hun skulde som en Jomfru i Folio gaa for to.

Du maa ellers ikke gjøre mig de Falsterinder storagtige ved at ligne dem med ægte sælandske Heltinder; thi, foruden al anden deraf flydende Ulejlighed, bliver jeg da til en Nathue i Raadet. Hils ogsaa venligst fra mig, og taal ham venlig som han er, poetisk talt, din sære Ven

N. F. S. Grundtvig.

---

[1]) [Walter Scott.]

19.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 23. Juni 1825.

Kjære Ven!

Du overraskede mig ret glædelig ved dit venlige, kun alt for korte Besøg. At det har været for kort, kan du ogsaa se deraf, at jeg allerede maa tage Pennen til Hjælp for at bøde derpaa. Hvad der egentlig ligger mig paa Hjærtet, og hvad jeg ikke tror, jeg fik ordentlig sagt dig, egner sig maaske ogsaa mere til en rolig skriftlig Meddelelse, end til mundtlig at afhandles; og det er mig særdeles om at gjøre, at du rolig og i Sammenhæng hører, hvad jeg ikke kan og bør fordølge dig, og hvad min Kjærlighed til dig og til Sandheden, saa vel som min Agtelse for din redelige og kristelige Iver for alt ædelt og godt, gjør mig til en Venskabspligt at sige dig rent ud, enten du kan billige min Mening eller ikke.

Efter hvad du et Par Gange i vore Samtaler ytrede, har jeg nemlig med megen Urolighed befrygtet, at din djærve og kristelige Kamp for Aands- og Samvittigheds-Frihed har taget en Retning, som lettelig vil kunne lede dig til en farlig og aabenbar Modsigelse med dig selv og den Aand, hvorfor du i Andagt og Kjærlighed bøjer dig; og jeg har frygtet for, at du i din retfærdige Iver og Harme var nær ved selv at omstøde de ufravigelige Regler for al kristelig og aandelig Kamp. Vil du nemlig, som du ytrede, for at betrygge Medkristne mod Lovens Misbrug til borgerlige Forfølgelser af saadanne gejstlige, som selv staa lovfældte ved Tale og Skrifter, ikke tage i Betænkning, som Nødværge at gribe til Lovens Sværd mod Aandsfrihedens blinde Forfølgere, — saa gjør du visselig i samme Øjeblik et højst farligt og fordærveligt Brud paa den Lov, som du med rette fordrer fulgt som Aandens og Sandhedens, naar Talen er om Meninger i Trossager, om kristelig og aandelig Frihed. Al Indblandelse af den verdslige og borgerlige Magt i Aandssager og al verdslig Tvang

for at fremme aandelig Frihed erkjender du jo selv for selvmodsigende, fordærvelig og fanatisk. Hvad du hos Kristendommens og Sandhedens Fjender maa fordømme som en formastelig Indgribelse med verdslig uretfærdig Haand i Aandens og Sandhedens Rige, det er selv i Sandhedens og Kristendommens Tjeneste fordærveligt og maa nødvendig i sine Følger undergrave Grundpillerne for al sand protestantisk-kristelig Aandsfrihed. Et saadant Selvforsvar og Nødværge bevare Gud os for! Det maa i mine Tanker nødvendig føre til Inkvisitjon, til borgerlig Forfølgelse i Trossager, til Samvittighedstvang, til Hykleri hos dem, der frygte for at forkjætres, og til en oprørende Forbitrelse mod Religjonens og Sandhedens Forfægtere hos Folket.

Skal Ordet og Aanden behøve Lovens verdslige Sværd til Forsvar og Nødværge, saa er det store, ulykkelige Skridt gjort, der gjør Kristendommens hellige Sag til en Retssag, og Prokuratorerne til dens Stridsmænd; saa skal et verdsligt Magtbud sætte Kristendommens og Protestantismens Aand Grænser; — saa har vi atter et Pavedømme midt iblandt os, og det er forbi mod al sand aandelig Kamp og med al kristelig Frihed, saa vel i Videnskaben som i Kirken.

At benytte sig af Lovens Medhold og den Overvægt, Statsforfatningens lovmæssige Forbindelse med en vis Norm for Gudsdyrkelsen for Øjeblikket giver Forfægterne af den lutherske Trosbekjendelses Ufejlbarlighed, det strider i mine Tanker saa aldeles mod Protestantismens Aand og al sand Kristendom, at det endogsaa synes mig højst urigtigt og skadeligt i fjærneste Maade at true dermed, om man endog ved en saadan Trusel kunde indjage de heterodoxe Fanatikere Frygt for Gjengjældelsen og befri hele Menigheden fra en Trængsel og Forfølgelse, der dog jo i sig selv — uden Hensyn paa Forfølgerne — ikke kan være lovstridig.

Den Trængsel, Kristne for Guds og Sandhedens Skyld lovmæssig maa lide, skal de jo efter Kristi og Apostlernes

Exempel med Ydmyghed og Taalmod bære; Kristendommen i Hjærtet kan jo dog ingen Lov eller Magt fratage dem.

Kunde de, som forfølge andre med Loven, endogsaa selv fældes af den, det berettiger dog ingenlunde efter Kristendommens Aand den forfulgte til gjensidig at forfølge, og paa anden Maade kan han jo ikke gjøre den verdslige Lov gjældende mod Forfølgerne.

Det nytter ikke, at man kalder det Forsvar og Nødværge; det maa dog nødvendig, naar det ikke er et tomt Krigspuds, tillige i sine Følger blive et Angreb og en virkelig inkvisitorisk Forfølgelse, hvorved Religjonsmeninger og Trossager ville faa den verdslige Lovbog i Steden for Guds Ord til Voldgiftsmand.

Men ved at forfølge dem med verdslig Lov i aandelige Sager, som paa samme Maade forfølge andre, handle Sandhedens Forsvarere i Henseende til Stridsmaaden næsten lige saa uretfærdig som Modstanderne; og gives der intet andet Værge for Aand og Sandhed end de samme Vaaben, Aanden og Sandheden i Fjendens Hænder fordømme, saa synes Guds og Lysets Kæmper ikke mægtigere og retfærdigere end de, der ville uddrive Djævle ved den onde.

Se, det er min Overbevisning i denne Sag, og den har hidtil i al din Tale og Skrift, som i din hele aandelige og videnskabelige Færd, ogsaa víst sig at være din. Har jeg aldeles misforstaaet dig, kjære Ven! eller har du et Øjeblik set Sagen fra et Synspunkt, hvorfra du har tabt din hele foregaaende Gang af Syne? Vredes ikke paa mig, fordi jeg denne Gang saa stærkt og hæftig maa modsige dig! Jeg kan umulig tro andet, end at du et Øjeblik har set fejl, og dette ene Fejlblik synes mig i sine mulige Følger saa grueligt og saa modsigende med dit klare, herlige Syn for det aandelige, at din egen Tale og Skrift langt bedre vil kunne bestride dig her, end jeg eller nogen anden formaar.

Nu Gud velsigne dig, kjære trofaste Ven! Optag med venligt og broderligt Sind, hvad jeg her med kjærligt Hjærte

af min inderste Overbevisning har sagt dig! Dersom jeg ikke vidste, at du med Kjærlighed kunde høre og med Selvfornægtelse indrømme et oprigtigt Venneord, havde jeg denne Gang tiet. Men aabenhjærtig og frimodig kan vi, Gud ske Lov, sige hinanden, hvad der ligger os paa Hjærtet; og naar vi gjøre det fremdeles, vil vi aldrig misforstaa og miskjende hinanden.

Din tro hengivne Ven

Ingemann.

20.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 27de Juni 1825.

Kjære Ingemann!

Venligst Tak til dig og din Kone for Dagene under eders Tag! Og saa rig paa Venner ønsker jeg ikke engang at blive, at jeg skulde fristes til ej at skjønne paa det broderlige Sindelag, jeg under hel mislige Forhold fandt hos dig og finder lige saa umiskjendelig i dit Brev som i al din Færd. Aldrig kunde jeg heller ønske, at du skulde fortie mig det, naar du saa fuldelig misbilligede et Skridt, jeg stod i Begreb med at gjøre eller dog aabenbar erklærede mig for; men skjønt du vist vil tro mig: at der er ingen i Landet, jeg nødigere vil miskjendes af, kan jeg dog umulig forandre min Overbevisning, som du bestrider, da den har udviklet sig hos mig under den højeste Rolighed og har naat en Klarhed, der slet ikke tillader mig at tvivle om dens Rigtighed.

Du vilde ikke gjøre mig Uret, det véd jeg godt; men det synes at skulle være vort Uheld, hver Gang vi vil undervise hinanden, at gribe fejl og saare hinandens Hjærte, medens vi dog kun visselig tænke paa at blæse hinanden lidt Taage fra Øjnene. Du véd, jeg desaarsag har foresat mig, hvad jeg imidlertid maaske ej er i Stand til at holde, aldrig mere at mønstre dine Tanke-Tropper, men derimod stedse af al Magt

understøtte dem og, hvor jeg finder Betænkelighed derved, lade dem staa ved deres Værd. Det kan gjærne være, at min Færd skal behandles anderledes af mine faa Venner; men i nærværende Tilfælde gjør du mig sandelig Uret ved at tænke, jeg kunde give noget min Stemme, endsige da være Formand for noget, der maatte lede til Samvittighedstvang, Religjonsforfølgelse eller i det hele verdslig Magts Anvendelse i Trossager.

Jeg maa hverken fordre af dig eller nogen, at hvad der staar klart for mig, ogsaa skal staa saaledes for dig, og det allermindst, naar Talen er om noget, der besynderlig hører til min Virksomhed; men da du selv indrømmer, at jeg har fulgt de lempeligste Raad, hvor Modstanderne aabenbar opæggede mig personlig til at gribe de haardeste, saa er det Uret af dig at forudsætte Lidenskabelighed hos mig som Grunden til, at jeg under visse Betingelser, hvor min Personlighed netop tilraader Lempning, vil fare strængere af Sted. Det er derfor kun herimod jeg protesterer, og fordrer af min kristelige Ven ej at fælde en overilet Dom over mine Grundsætninger og Foretagender, om det end ej kan lykkes mig at gjøre ham Rigtigheden deraf indlysende. Opfordrede jeg dig til Samvirkning med mig i noget, der stod for dig som urigtigt, da havde du Ret til at fordre, jeg enten skulde overbevise dig eller respektere din Vægring; men naar jeg gjør noget ret aabenbar paa egen Fare, da er det mig tungt, at mine Venner lige saa lidt som mine Fjender vil respektere mit Sindelag, men fordre, at jeg, uden at overbevises af dem, skal rette min Overbevisning efter deres Hoved, hvad jeg dog aldrig kunde forsvare.

Det staar saaledes klart for mig, at den eneste Vej til at forhindre Samvittighedstvang og Religjonsforfølgelse, og udvirke et Tolerance-Edikt, medens det endnu tør ventes, er at true de Forfølgere, der misbruge Loven, med Loven, og hvis det ikke frugter, da at udføre Truselen. Det er en Indsigt, jeg, ved gjennem en Række af Aar taalmodig at have

baaret borgerlig Forfølgelse og studeret Historien, omsider har naat; og det er meget rimeligt, at selv de bedste Hoveder, som ej have gjennemgaaet netop samme Skole, ej fatte Sammenhængen, men finde Strid i min Tankegang, og derover maa jeg ikke knurre; — men derfor at mistænke mig for Jesuitisme eller sligt, det skal mine Venner dog visselig overlade til Fjenderne, hos hvem det er i sin Orden. Udfaldet, véd jeg, skal retfærdiggjøre mine kirkelige Grundsætninger, saa Historien skal vidne, at ingen stræbte mere stadig og planmæssig efter at befordre den kirkelige Frihed i sin størst mulige Udstrækning, og derfor ler jeg kun ad Fjendernes Snak om min Intolerance; men mine Venners Beskyldninger for det samme, for Herskesyge og Mangel paa Kjærlighed, dem kan jeg ikke le ad, dem skulde jeg maaske græde over, i Steden for at blive vranten ved; men saa vidt er jeg endnu ikke kommet og er dog derfor intet ukjærligt Menneske.

Naar du vil, at jeg skulde lade de fynske Præster, saa pavelig som dem lystede, spille Mester over deres Menigheders Tro, og ved alle Haande Kroglove faa dem gjort til Forbrydere, der i Grunden have danske Lov aldeles paa deres Side, — at jeg saaledes skulde lade Præsterne øve Samvittighedstvang og Trosforfølgelse, uden at benytte de Midler, Loven frembyder til at forhindre det, — da har du ikke grundig eftertænkt den Sag; thi mig er det klart, at jeg skal elske de uretfærdig undertrykte langt højere end Undertrykkerne, og kunde lige saa lidt for Kjærligheds som for Sandheds Ret forsvare at dølge Sagens sande Sammenhæng, naar jeg kjender den. Og hvad gjør jeg andet, naar jeg nøder Regeringen til at se, der leges med Lovene og udstrøs ved Samvittighedstvang en Sæd, der maa bære beske, der kan bære blodige Frugter! Naar du siger, at jeg, ved at anklage de heterodoxe, borgerlig intolerante Præster, gjør det samme, som jeg laster hos dem, og afstedkommer Inkvisitjon, Samvittighedstvang og Religjonsforfølgelse, da staar det

ogsaa klart for mig, at du tager aldeles fejl; thi jeg anklager jo ikke Præsterne, fordi de har en anden Tro end jeg og Staten, men fordi de lære tvært imod Loven og deres Embeds-Ed, hvad en Præst jo lige saa lidt maa, som en Dommer maa dømme imod Loven, om han end misbilliger den. Heri er der ikke mindste Samvittighedstvang eller Religjonsforfølgelse, men kun stræng Retfærdighed, der efter min kristelige Overbevisning ej maa øves uden Nødvendighed, men bliver nødvendig, naar et saadant Præsteskab vil tvinge Folket til at agte dem for, hvad de ikke er: kristelige, efter Landets Love eneberettigede Lærere; og det er dem selv, der for Øjeblikket vinde mest ved denne min Fremfærd; thi endnu er de saa mange, og Øvrigheden saa gunstig stemt for dem, at den rimeligvis frelser dem ved et Tolerance-Edikt, i Steden for at, hvor de faa Lov til endnu en liden Stund at misbruge Lovene og deres borgerlige Stilling til Samvittighedstvang, vil de være borgerlig forlorne og faa Eftermænd, der næppe vil have den Selvfornægtelse at udvirke et Tolerance-Edikt, de ikke selv behøve, men som det er Kristi Menighed af yderste Vigtighed at erholde, som en Modvægt mod Hykleri, Sovesyge og deslige.

Naar du endelig vil, at jeg skal blive ved at føre Striden med ren aandelige Vaaben og ligge borgerlig død, medens Modstanderne aldeles spille Striden over i den borgerlige Verden, og at jeg skal se ligegyldig paa Menigmands Forfølgelse, fordi Lidelse er de Kristnes Lod, — da kan dit Hjærte umulig bifalde denne ukristelige, julianske Tankegang; thi hvor var min Kjærlighed til Sandhed og til Medkristne, naar jeg, blot for, om muligt, at roses af Fjenden som en liberal Teolog, lod ham uhindret drive sit Spil og friste Menigmand til Affald eller til borgerlig Opstand som i Bondekrigens Dage! Havde vi hedenske Love, og handlede Præsterne i Overensstemmelse dermed, da skulde vi lide uden Knur, men dog ej uden Forsvar; men da vi har kristelige Love, kan ingen kristelig Præst forsvare at lade vantro Præ-

ster foranstalte borgerlige Forfølgelser; og ved at paatale dette Uvæsen, er det saa langt fra, han unddrager sig selv fra Lidelse, at han tvært imod, som Ret er, stiller sig selv i Gabet for Menigheden. Eller tror du ikke, jeg for Øjeblikket staar mere Fare for ved Klage over Præsterne at miste mit Levebrød, end de, jeg anklager! Det tror i det mindste jeg, og kan da vist ikke efter Kjødet have mindste Lyst til at spille en Anklagers altid tvetydige og forhadte Rolle. Tvært imod er det en Kalk, jeg beder Gud, om muligt, skaane mig for, og tør kun ikke vægre mig ved at drikke, naar det er nødvendigt: naar mine Oplysninger, Advarsler og Trusler intet frugte, naar Modstanderne ikke vil paa anden Maade komme for Lyset, men vedblive i Mørket at plage de adspredte og stræbe hos de troende af Menigmand at nedbryde al Agtelse for Lærerstanden og vække Harme mod Øvrigheden.

Dog, som sagt, det er meget muligt, at du ikke for Øjeblikket kan overbevise dig om, at jeg som Kristen og Dannemand er forpligtet til at tale i denne Tone; og jeg maa derfor ikke fordre, at du skal billige den; men det maa jeg fordre af dig og alle mine kristelige Venner: at I ikke, for at kaldes upartiske af Fjenden, skal istemme hans Fordømmelsesdom over en kristen Broder, der følger sin bedste Overbevisning, eller mistænke mig for en hierarkisk, pavelig, ukjærlig, ugudelig Stræben, som min Adfærd i Fristelsens Tid dog vel har aabenbaret min Afsky for. Ja, det maa jeg fordre af Medkristne, at da jeg aldrig har anklaget mine Anklagere og ej kaldt Loven til Hjælp, da jeg mod Loven udeluktes af Kirken, maa de ikke mistænke mig for slette Hensigter, naar jeg nu, da det er aabenbart, man vil lade mig staa og hævne sig paa de smaa, der tro paa Herren, — naar jeg nu, med egen Fare, kalder Loven til Hjælp mod Undertrykkerne. Dog, maaske skal det høre til min Lidelse at miskjendes selv af mine bedste jordiske Venner, og jeg maa da ikke klage, men skal vaage og bede, for ej at falde i Fristelse, hvad der for en Mand med Kone og Børn under

nærværende Omstændigheder let kunde ske, ja, kan kun afvendes ved guddommelig Trøst af den himmelske Ven, der er dem alle nær, som ham paakalde, paakalde i Sandhed.

Hellere end tale saaledes til dig, broderlige Ven! langt hellere havde jeg tiet; men det sømmede sig ikke, det kunde jeg ikke, uden selv at kaste Skygge paa den Lysets Gjerning, jeg med Guds Hjælp haaber at udføre; og sandelig, min Skyld maa det ej heller være, om du imod din inderste Vilje, blændet af Kjærligheds Skin, fordømmer en sand Kjærlighedsgjerning, hvis Godhed er mig saa klar, at jeg kun frygter for at mangle Kjærlighed til at udføre den ret.

Men, Fredens og Kjærlighedens Gud være med os! da komme vi til Guds Børns herlige Frihed, om end her kun under Strid, i et levende Haab.

Er mit Forsvar skærpet af min Egenkjærlighed, da formilde Herren det med sin Kjærligheds Aande! saa det ikke saarer, hvad jeg inderlig skal elske, saa jeg ikke mister et Grand af det Venskab, der evig skal være mig dyrebart, saa intet noget Øjeblik skal adskille vore Hjærter, om vi end ryste lidt paa Hovedet, saa du i Grunden dog aldrig miskjender

Din knortede, men dog redelige Ven

N. F. S. Grundtvig.

21.

Ingemann til Grundtvig.

[Sorø. d. 30. Juni 1825.]

Kjære Ven!

Det er ikke for videre at bestride din Overbevisning, at jeg iler med at besvare dit Brev; men jeg vilde nødig, at du noget Øjeblik længer end nødvendig skulde staa i den forunderlige og mig ubegribelige Formening: at jeg havde eller kunde have fældet nogen ukjærlig overilet Dom over dine Grundsætninger og dit Sindelag, at jeg havde mistænkt dig

for Jesuitisme, beskyldt dig for Herskesyge og Ukjærlighed og, for selv at kaldes upartisk af dine Fjender, istemt deres Fordømmelsesdom over dig og din Stræben. Hvor eller naar har jeg nogen Sinde skrevet eller sagt et Ord, som du saaledes kunde udtyde? For Guds Skyld, kjæreste Ven! lader os dog ikke saaledes misforstaa hinanden! Det har gjort mig inderlig ondt, at du saaledes et Øjeblik har kunnet udlægge mine Ord; og den Kjærlighed, du desuagtet viser mig, har bevæget mig saa meget mere, da du dog efter hin Formening om Grunden til mine Indvendinger imod din Synsmaade, maatte have anset mig for lige saa anmassende som uretfærdig og lavt tænkende, havde din Kjærlighed ikke været min Talsmand. Fordi jeg ser en Sag fra en anden Side end du, og fremsætter dig min Synsmaade deraf, med de skadelige eller farlige Følger, din Synsmaade deraf efter min Overbevisning vil have, paastaar jeg jo ingenlunde, at min Synsmaade er den ufejlbarlig rette, eller gjør den anmassende Fordring til dig, at du, uden at billige min Mening, skal rette din Overbevisning efter mit Hoved. Saa længe du ser Sagen fra en anden Side end jeg, kan jeg jo umulig tillægge dig en Billigelse af det farlige og skadelige, jeg ser deri; og saa længe du ikke deler min Overbevisning, var det jo en Afsindighed at tilregne dig, hvad du kun under den Forudsætning kunde erkjende for Uret, og hvad du da lige saa lidt vilde billige som jeg.

At jeg endelig uopfordret og uden at der har været Spørgsmaal om nogen Medvirkning fra min Side, har sagt dig min Mening om et for dig og flere saa højst vigtigt Foretagende, det synes mig, efter det Venskab og den gjensidige Oprigtighed og Frimodighed, der saa længe har fundet Sted imellem os, hverken at maatte kunne saare eller fortrædige dig; — og dog, kjære Ven! ser jeg kun alt for tydelig, at det har været Tilfældet. Maaske har jeg udtrykt mig uheldig; men mit Hjærte, som du selv venlig frikjender, har aldrig miskjendt dine Hensigters Renhed og dit kjærlige, kristelige

Sindelag. At jeg søgte Grunden til, hvad der i din Synsmaade syntes mig stridende mod dit eget klare Syn for kirkelig og aandelig Frihed, i en saa ædel Lidenskabelighed, som ingen ivrig Herrens Tjener behøver at blues ved, var dog sandelig ingen Miskjendelse af din Aand og dit Hjærte. Selv den Omstændighed, at du ogsaa for mine Øjne vovede mer end nogen anden, og mer, end jeg trode var Nødvendighed og Pligt, selv denne dog vist nok tilgivelige Bekymring for dit og dines timelige Vel, hvor jeg ikke indsaa, at Sandheden og Kristendommen vandt ved din Opofrelse, — jeg vil oprigtig tilstaa dig det, kjære Ven! — denne Bekymring var jeg ikke fri for; men jeg lod den ikke komme til Orde, da jeg meget vel vidste, at du derpaa hverken kunde eller vilde tage mindste Hensyn. Jeg er mig ogsaa til fulde bevidst, at denne Tanke aldeles ingen Indflydelse har haft paa min Synsmaade af Sagen; thi da maatte jeg have bedet Gud bevare mig for at sige dig et Ord, som skulde friste dig til at elske denne Verdens Fred højere end Freden med Gud og din Samvittighed.

Er det lykkedes mig at overbevise dig om, at jeg hverken nu eller nogen Sinde har miskjendt dig, men kun i et vigtigt Anliggende har villet meddele dig min Synsmaade, hvor jeg ikke fuldelig kunde være af din Mening, saa lad mig ogsaa være overbevist om, at du ikke derfor anser mig for en svag, frygtsom Sjæl, som vil hænge Kappen paa begge Skuldre, og som, for at synes upartisk i dine Fjenders Øjne, mod min Overbevisning kunde modsige dig, hvor jeg i mit Hjærte maatte give dig Ret! Følg i Guds Navn din Overbevisning! men bortvis ikke som Miskjendelse, anmassende Modsigelseslyst, smaalig Verdensfrygt og Karaktersvaghed, hvad nu og da en redelig Ven med Kjærlighed og Agtelse for dit Sindelag maatte indvende mod dine Synsmaader!

Hvad Sagen selv angaar, hvorom vore Meninger denne Gang, om ikke i Grunden, saa dog i Henseende til den her saa vigtige Form, ere forskjellige, saa skulde du have over-

bevist mig, hvis jeg i Lærerstanden kunde antage nogen gavnlig Adskillelse mellem Læren og Troen. Men herom har jeg alt sagt langt mere, end jeg ønskede, hvis jeg med noget overflødigt Ord uden Nytte har plaget og fortrædiget dig. Gud velsigne og styrke dig fremdeles til al god Gjerning! Med Guds Hjælp skal ingen Taage eller Meningsforskjel adskille vore Hjærter, om jeg end støder mig nogle Buler i Panden paa dit Hoved. Hils alle dine kjære fra

din oprigtige og uforanderlige Ven

Ingemann.

22.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 2den Juli 1825.

Kjære Ven!

Om os selv vil vi paa ingen Maade tvistes; thi vi er Venner og véd godt, det har i den Henseende slet intet at betyde, hvad vi under Forfægtelsen af modsatte Meninger sige hinanden; og derfor er det saa langt fra, at jeg i dit første Brev vil søge Hjemmel for slette Tanker om dig, at jeg meget mere fragaar alle slige, hvad jeg end har sagt om dine Ytringer; thi din Tænkemaade i Grunden, baade mod mig og hvad langt mere er, betvivler jeg lige saa lidt, som jeg véd, du betvivler min. Altsaa, alt sligt til Side! derom kan vi pukkes en Gang, naar vi mødes, om vi har Lyst; — men Sagen, Sagen er den, at du tror, jeg staar i Begreb med at gjøre noget, der ikke blot strider mod min klarest udtalte Overbevisning, men mod Sandhed og Kjærlighed, mod Kristendommens klare, kjærlige, velsignede Aand, strider saa aldeles derimod, at det konsekvent maatte føre til Aandstyranni, Samvittighedstvang, Inkvisitjon, Religjonsforfølgelse og alt hvad skammeligt Historien lærer om Herskesyge og Hjærteløshed, udklækkede under falsk Beraabelse paa Guds og vor Herres Jesu Kristi hellige Navn!

Indse dog, kjære, gode Ven! det kan og maa jeg ingenlunde tage mig let: kan og maa ingenlunde berolige mig derved, at du tror en aldeles ukristelig Adfærd forenelig med sand kristelig Nidkjærhed! thi det véd jeg, den ikke er, og maa derfor, som jeg gjorde i mit Brev, klart fremstille, hvad det er, du i Grunden sigter mig for, skjønt jeg godt vidste, som jeg og sagde, at det var ikke dine Tanker. Mig er det soleklart, at dersom mit Forsæt aabenbar fører til Aandsundertrykkelse etc., da vidner det enten om et antikristeligt Sindelag eller om en gruelig Forblindelse af Egenkjærlighed, eller om en uhyre Letsindighed og Tankeløshed i de vigtigste Ting. For det sidste véd jeg mig fri; for det mellemste er jeg befriet, i det Egenkjærligheden netop fraraader; og hvad blev da tilbage, uden det første! Jeg tvivlede, og som dit Svar siger mig med Føje, om, at Kristeligheden og Nødvendigheden af min Beslutning for Øjeblikket kunde blive dig indlysende; og da din stærke Misbilligelse dog ingenlunde maatte være mig ligegyldig, valgte jeg det eneste end øvrige Middel til at formilde den, ved at erindre dig om den kristelige Pligt: naar vi ingen Grund har til at mistænke vore Venner, og deres Adfærd dog synes os ukristelig, da at tænke: det er dog nok os, der se fejl, da Gud naturligvis skjænker ethvert Menneske mest Klarhed i, hvad der ligger ham nærmest, i, hvad der særdeles angaar hans Virksomhed.

Du véd, jeg kjender og bekjender min sædvanlige Lyde: i slige Tilfælde at udtrykke mig skarpere end nødvendigt; og skjønt jeg stræber at aflægge den, spores den sagtens ogsaa i mit sidste Brev; men det véd jeg, din Kjærlighed tilgiver, og, det fraregnet, véd jeg intet at forandre, heller ikke synderligt at tilføje. Ej da for at paatvinge dig min Overbevisning, eller i den falske Tanke, at det maa være Modvillighed, som fordunkler, hvad der maaske i dette Øjeblik ej behøver at staa klart for dig, men kun fordi det ikke maa være min Skyld, om min Adfærd højlig miskjendes af dig, som Kristen,

som Skribent og som min gode Ven, — kun derfor vil jeg fremstille Sagen i det Lys, hvori den synes mig klarest.

Sæt, at en vantro Præst anklagede en Del af sine Sognefolk for Fanatisme, fordi de ikke vilde lade deres Børn konfirmere af ham og ej gaa til Alters hos ham, men holdt derimod paa egen Haand gudelige Forsamlinger! Sæt, de fik en kristelig Sagfører, som indsaa, at, efter Dommernes Sindelag og Rettens sædvanlige Gang, maatte de uskyldige komme til at lide, skjønt de i Grunden efter Landsloven havde Ret, da Præsten ved Konfirmatjons-Undervisningen nedrev, hvad han skulde opbygge, og tilsidesatte ved Sakramentet Indstiftelsens Ord! Maatte, ja, burde nu ikke de anklagedes Sagfører, naar han kunde bevise Præstens Uværdighed til den Embedsstilling, han paa dobbelt Maade misbrugte, — maatte og burde han da ikke føre dette Bevis, hvorved naturligvis Sagen hævedes, da det kun er de efter Loven lærende Præster, Loven beskytter i Læreprivilegiet? Kunde og maatte den kristelige Sagfører lade sig afholde fra dette Skridt ved den Betænkning, at det sandsynlig vilde koste Præsten hans Levebrød, at han mulig, ved at beraabe sig paa andre, kunde føre flere i lige Ulejlighed, og at en Del vantro Præster maaske af Frygt for samme Skæbne kunde faa i Sinde at skjule deres sande Mening og blive Hyklere! Kunde han af denne Betænkning lade sig drive til mere, end først at advare Præsten og Dommerne, vise dem Faren og raade dem til i Tide at neddysse Sagen og lade Folkene med Fred! Herpaa mener jeg nu, Svaret kan aldrig være tvivlsomt, og for mine Øjne er Anvendelsen lige saa klar; thi, fordi jeg er Præst, er jeg jo ogsaa en kristelig Dannemand, der skal gjøre for sine Medkristne, hvad han af kristelig Taalmodighed ej maa gjøre for sig selv: skal til Medkristnes lovlige Forsvar bruge en Strænghed, det var skrøbeligt af ham at anvende til sit eget Forsvar, men er hans Pligt at anvende for andre, paa det de ej skal fristes, maaske over Evne! Jeg skal, som kristelig Historiker, der véd, hvad Følgerne kan blive, true saa længe

muligt, før jeg slaar til, men visselig slaa til, naar det ikke hjælper.

Dog, du tror, allerede Truselen er en Fejl, og forvexler Nødværge til de enfoldige Kristnes Fred, borgerlige Fred, med Planer til Kristendoms Udbredelse, forvexler Rettergang mod utro Embedsmænd, der misbruge deres Stilling ved Kroglove til Forfølgelse, med Inkvisitjon og Menings-Forfølgelse, — og jeg maa da i Herrens Navn helst slutte, med Hilsen og broderligt Venskab.

Grundtvig.

23.

Ingemann til Grundtvig.

Juli 1825.

Kjære Ven!

Hensigten af dette Brev er egentlig kun at ledsage mine Salmer[1]) til dig og sige dig et venligt Broderord i denne Anledning. Du er af alle mine Venner den, jeg nødigst vilde række en Salmebog, hvorom jeg ikke i det mindste selv haabede og trode, at den var en tro kristelig Gjenklang af mine bedste og inderligste Følelser, og at den med Guds Hjælp kunde være til Opbyggelse og Velsignelse for fromme kristelige Gemytter. Hvorvidt jeg i det hele har opnaaet Hensigten, vil Fremtiden lære. Hvad Bogen medbringer af mine Mangler og Skrøbeligheder, kan jeg des værre ikke selv vide, førend jeg har grebet det Lysets og Sandhedens Klenod, jeg stræber efter. Meget, kan jeg vel vide, kunde have været frommere og opbyggeligere, hvis jeg havde haft Evne som Vilje, eller rettere, hvis jeg altid havde haft Kjærlighed og Sjælsstyrke nok til at fremkalde og fastholde Aanden. Mangen Gang har jeg dog med Vished og Glæde følt, at den var mig nær; og det er min Trøst og mit Haab, naar jeg

---

[1]) [Højmesse-Salmer til Kirkeaarets Helligdage. Kbhvn. 1825.]

tænker paa, hvor lidet menneskelige Ord ere i Stand til at ophøje den Mester og Herre, vi lovprise.

At Bogen vil blive en Anstødssten for mange, vil jeg haabe; havde den ikke det til fælles med det Sandhedens Ord, hvorpaa den er grundet, da kunde den vist ikke have Liv og Aand i sig til Velsignelse.

Og nu i Guds Navn læs, og sig mig din Mening uden Forbeholdenhed og uden Skaansel, hvor du tror, jeg har fejlet eller slumret!

Hvad vor sidste, maaske fra min Side vel ivrige Vennestrid angaar, saa har jeg, ved at læse den omtalte Trusel i teologisk Maanedsskrift ingen Forargelse kunnet tage deraf, men maa tilstaa dig, at jeg saaledes mere betragter det som en venlig Advarelse til de blinde om at se sig for, end som en Trusel mod de uretfærdige med Sværdet. Jeg haaber, det vil være tilstrækkeligt og ikke forfejle sin gode Virkning.

Hvorledes du betragter Sagen, ser jeg nu vel med fuldkommen Klarhed; mindre heldig maa jeg have været i at stille dig paa mit Synspunkt; thi jeg forvexler ikke Rettergang mod utro Embedsmænd med Meningsforfølgelse; men jeg mener kun, at de i det givne Tilfælde i Udførelsen let vil kunne smelte sammen.

Tak for Anmeldelsen af Gieselers Kirkehistorie! du har deri med ét heldigt og dygtigt Slag viftet den tomme Lærdomstaage bort fra manges Øjne, som saa' lutter Glorier i Bøger med Noter uden Text, — og som trode at se levende Aander, hvor de saa' døde Gjengangere.

Vi har nylig haft Besøg her af Gejer og Atterbom, den sidste saa' jeg mest til; han er et livligt, elskværdigt Menneske og har vist en hel Del Poesi i sig; Skade, at den kun endnu har kunnet vise sig i Brudstykker. Saa vel hans blaa Fugl som hans Lyksalighedsø ere Fragmenter; den sidste har jeg kun læst; men hvad der mangler, er netop det, der skulde sige os, hvad Digtets Betydning var, og hvis Tjener Digteren var.

Gejer skal være en god Historiker, han agter at behandle hele den svenske Historie, og rejser nu i Tyskland for at efterse Bibliotekerne i den Anledning.

Er der taget nogen endelig Beslutning med vore Scriptores? Svenskerne havde allerede hørt derom; deres historiske Kilder samles nu ogsaa, véd du, endnu er dog kun ét Foliobind udkommet. Nu Gud velsigne dig!

Din hengivne Ven

Ingemann.

E. Sk. Dette Brev har ligget nogen Tid uafsendt; siden har jeg endnu en Gang talt med Atterbom, som meddelte mig Planen til hint ufuldendte Digt. Saa vel deraf som af hans hele Beskuelse af Livet og Poesien holder jeg ham for en Digter med en dyb alvorlig Følelse og et kristeligt Sind; naar han kun ikke bliver siddende i sin Filosofi!

24.

Grundtvig til Ingemann.

[*Avgust 1825.*] [1])

*　　　*　　　*

[Jeg vil da nævne,] hvad jeg tænker, Danmark vil gjøre til sin uforanderlige Skriftemaalssalme: „Gud, Retfærds Gud, du hellige, du høje!" og: „Troens Pris, som flytter Bjærge", og: „Jesu Graad ved Verdens Latter", som det, der — Langfredagssalmen og Paaskeversene: „Englen i de hvide Klæder", dog uforglemt — mest har slaaet mig.

Og nu da ogsaa inderlig Tak, fordi du ikke miskjender mig! Herren bevare mig fra at glemme, hvad vi, selv med Troen til at flytte Bjærge, er uden Kjærlighed i Gjerning og Sandhed! Og han bevare dig fra at tro, jeg har glemt det, naar han ser, jeg mindes det, om saa end hele Verden for-

---

[1]) [Brevets første Blad fattes.]

dømmer mig, om saa end Skinnet er imod mig! Det vil han høre, lade dig se Taaren i mit Øje, naar Sværdet blinker i min Haand, og bevare mig under alle Omskiftelser en Ven i dig, ved hvis Hjærte mit kan føle, at den Kjærlighed, jeg kæmper for, er ikke blot i Himlen, men ogsaa paa Jorden!

Det er en besynderlig Time, vi have oplevet, og daglig drages jeg dybere ind i en Strid, jeg sandelig, om jeg nogen Sinde gjorde det, ej mere elsker for dens egen Skyld, men maa ikke undvige, skal nu, som jeg ser, i Jesu Navn sejerrig udføre. Kirkens Fjender rase nu frem i Blindhed, og det er mig klart, Kristi Kirkes Tusendaarsfest i Norden vil blive Kristne uforglemmelig. Den gamle Hornemann har anklaget Egge for [at være] en fanatisk, Staten farlig, Præst; og han maa da falde paa sine Gjerninger. Den unge Clausen har udgivet en Bog, hvori han saa øjensynlig trodser baade Kirken og Staten, at hans Fald er uundgaaeligt; men maaske falder han kun til Oprejsning.

Gud være lovet, at jeg før denne store Time fik Øje paa den Kirkens Klippe, vi med Luther, Gud ske Lov, have bygget paa, men som i mange Aarhundreder dog har været skjult for Menighedens Øje: det er de kristnes oprindelige, altsaa uforanderlige Trosbekjendelse (vore tre Tros-Artikler), som ved Sakramenterne aabenbar har gjort alle Kirkens Gjerninger, og nu er dens Vidnesbyrd; thi nu staar jeg ikke mere Fare for at dømme nogen eller noget efter min Skriftfortolkning, der, naar den er sikrest, dog ej siger mig bestemt, hvor Grænsen er mellem Kristenhedens og Kjætteriets Enemærker. O, lær ogsaa du igjen med Andagt den Bekjendelse, der med Martyrblodets Segl har baaret Daaben og Nadveren til os! tilegn dig disse Kirkens almægtige Naademidler med uindskrænket Tro! og du skal ikke savne Aanden, men af ham indføres i Skriftens store aandelige Skatkammer, hvor der er nok til at gjøre os alle rige, naar først Øjet oplades

og Hjærte-Haanden skabes til at fatte de himmelske Klenodier. Herren velsigne din Indgang og Udgang evindelig!

Din Ven
Grundtvig.

25.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 3dje Novbr. 1825.

Kjære Ven!

Midt i din Kamp og din krigeriske Færd for Kirken og dens Lære, vil det maaske dog ikke være dig ukjært at modtage en venlig, fredelig Hilsen fra din stille sorøske Ven, som, uagtet han ikke blev fød og baaren til Stridsmand, dog med Deltagelse og Varme følger enhver tro og ærlig Korsridder, som Minnesangerne fordum fulgte Gotfred og den hæftige Løvehjærte. Tak for dit sidste kjærlige Brev og for, hvad du sagde mig om Salmerne! At de kun vare stille Hjærtesuk, og at min Længsel efter Aanden og Guds Rige deri var stærkere end mit Haab om at have fundet Kingos Orgel eller Davidsharpen, det er vist nok, og jeg er langt fra at fordre, at min Skjærv til Kirkens Kiste skal gjælde for en Skat; jeg gav, hvad jeg havde, og jeg vil takke Gud, om det Sennepskorn, jeg udkastede, kun kan blive en Kvist, hvori én af de fattigste Fugle kan bygge sig Rede.

Hvad nu den store, vigtige Kamp angaar, som du i Herrens Navn har begyndt, saa haaber jeg, den skal have gode og vigtige Følger. Den fortrædelige borgerlige Vending, Sagen fra sin uvæsentlige Side har taget, gjør i Grunden hverken til eller fra; men den kunde efter min Formening ved Udeladelsen af et Par Ord eller Linjer i Indledningen til Kirkens Gjenmæle være undgaaet. „At Clausen staar i Spidsen etc.“ kan, som man i Skjæmt har bemærket, modbevises, naar hans Fader eller Hornemann eller hvilken som helst anden ældre Høvding erklærer sig for Generalen. Aflæggelsen

af Kristennavnet tror jeg heller ikke, man kan fordre af nogen, som vil bære det, om han endogsaa tager det i samme Betydning som Platonikere og Kantianere; og skjønt man vel maa kunne erklære og bevise, at den, der modsiger eller bestrider Lærdommen, har exkommuniceret sig selv, tror jeg dog ikke, nogen anden end Kirkens Overhoved er berettiget til i Kirkens Navn at exkommunicere; og et saadant Kirkens Overhoved, mener jeg, vi Protestanter kun har i dens usynlige Herre og Mester.

Se, det er de Punkter, hvori jeg tror, du er gaaet for vidt; Hovedsagen selv: den billige Fordring, at Kirkens Lærere maa holde sig til dens Bekjendelse, begriber jeg ikke, at der kan være to Meninger om.

Hvad Udfald altsaa Sagen end faar med Hensyn til den verdslige, blot juridiske Bedømmelse af Ord og Udtryk, saa er Kirken og Kristenheden unægtelig her kun Dommer, og dens Kjendelse vil kun Tiden og dens Historie en Gang kunne aabenbare.

Den nye saakaldte Kirke, som aabenbart har vist sig ved Siden af den gamle og vil udgive sig for den samme, maa nødvendig en Gang aldeles løsrive sig; og da først mener jeg, en gjensidig fri og aabenhjærtig Aandskamp om Sandhed og Kristendom vil kunne finde Sted, som med Guds Hjælp vil føre de frafaldne og forvildede tilbage, om de endogsaa ere tusende mod én. En Forberedelse til en saadan Skilsmisse, som Betingelse for en mulig Gjenforening i Sandhed og Kjærlighed, ser jeg i denne Kirkestrid. Af hvor mange end din Iver og dine Bestræbelser miskjendes, og hvor stort Skriget nu endogsaa bliver mod dig og enhver den gamle Kirkes Forsvarer, saa kan du dog glæde dig ved, at der gives Hjærter, som kjende dig, og at Kjærligheden er større og mægtigere end Hadet. Gud styrke og velsigne dig!

Din hjærtelige og hengivne Ven

Ingemann.

26.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 4de Novbr. 1825.

Kjære Ingemann!

Takket og velsignet være du for dit kristelige Vennebrev, som er det første skikkelige Ord, jeg endnu under Striden har hørt fra ældre Venner og Kyndinger; thi enten fnyse ogsaa de imod mig eller tie bomstille, eller omtale Sagen med en Kulde, der end er mere utaalelig. Uagtet jeg nu vist nok haabede, at du, om end utilfreds med noget af min Skrivemaade, vilde skjelne Kjærnen fra Skallen og Sagen fra de mishagelige Udtryk, saa er jeg dog inderlig glad ved at se mere end sort paa hvidt derfor, at se Segl derpaa i dit Brev; thi naar Verden raser som nu, og naar selv de, om hvilke man mindst skulde tro det, istemme Fjendens Anathema, da bliver Troen paa det modsatte selv hos ens Venner lettelig [saa] svag, at den i det mindste ingen Trøst bereder; og naar jeg ser en Fjende, hvor jeg trode at have en sandhedskjærlig Ven, da er det mig en saadan Lidelse, at jeg, for ikke at friste den to Gange, forestiller mig det værste, jeg maa, om alle mine Venner, nemlig Muligheden af en uhyre Forblindelse. Dog, Gud være lovet! min Bøn er hørt, du miskjender mig ikke; thi, med alle Forestillinger om Muligheder, vilde det dog uden Tvivl bøjet mig til Jorden, om jeg havde set, at ogsaa du vendte mig Ryggen som en Forbryder mod Menneskeheden.

Under disse Omstændigheder kan jeg allermindst føle Drift til at tvistes med dig om de paaankede Linjer og Udtryk; men hvad der er sandt derom, vil jeg lige fuldt venligst sige dig, og det er da først, at jeg, Gud ske Lov! ikke fortryder at have skrevet dem, skjønt det synes at være dem, der tildrage mig noget af det haardeste og afskyeligste, jeg kjender: en Injurieproces. Grunden, hvi jeg, under de mest brændende Ønsker om at undgaa dette store Huskors, dog aldrig noget Øjeblik har kunnet ønske hine Udtryk anderledes,

er ingenlunde den, at de efter min fuldeste Overbevisning er i alle Henseender forsvarlige; thi derfor var det ikke sagt, jeg skulde brugt dem; men Grunden er, at det er mig moralsk umuligt at udslette dem, da de faldt mig i Pennen, uagtet jeg godt saa', det var ved dem, man vilde gribe mig. Det er paa anden Dansk, hvad jeg véd, du ikke misforstaar: Bogen har jeg paa en Maade selv skrevet, men Fortalen har vor Herre gjort; saa under alt, hvad jeg tænker, og alt, hvad der times, føler jeg, at Fortalen staar sig nok, hvordan det saa gaar med Bogen. Da en saadan Tale imidlertid klinger sværmerisk, og var det virkelig, naar jeg hverken kunde bevise min Inspiratjon eller Talens Sandhed, bør jeg ogsaa her kortelig forsvare den; thi kun da, naar vi klarlig indse Sandheden af, hvad der uvilkaarlig paatrænger sig os, kun da kan vi rettelig sige, det er moralsk umuligt at holde det tilbage.

Hvad nu Sandheden af det paa tusende Tunger forslidte Udtryk angaar, da ser jeg, at heller ikke du har undgaaet den herved almindelige Læsefejl; thi jeg skrev ikke, han staar i Spidsen, men: han har ved denne Bog stillet sig i Spidsen, og det kan hverken hans Fader, Hornemann, eller Højesteret gjøre til Løgn; thi denne Bog er unægtelig den første videnskabelige af en dansk Teolog, hvor man finder det attende Aarhundredes Protestatjoner mod Kristendommens og Bibelens Sandhed *in corpore*; saa alle den kristelige Kirkes Fjender og Guds Ords Fornægtere i Landet maa nødvendig betragte denne Bogs Forfatter som deres teologiske Professor eller videnskabelige Høvding, hvad da ogsaa alt Erfaringen viser, virkelig er Tilfældet, saa jo stærkere Ukristne skjælde paa mig for disse Udtryk, des mere stadfæste de dem.

I Henseende til Exkommunikatjonen, finder jeg den ogsaa saaledes udtrykt og modificeret, at den for Kristendommens Domstol, hvorunder jeg højtidelig har indskudt Sagen, er uanfægtelig. Det er nemlig kun en Erklæring fra mig som Kristen og Lærer i Kirken, at jeg ikke kan eller vil have Kirkesamfund med ham, naar han ikke tilbagekalder sin mod

Kirkens Bekjendelse og Bibelens Sandhed aabenbar stridende Lærdom; og en saadan Erklæring har jeg unægtelig Ret til at gjøre, naar jeg kun er vis paa, at en oplyst kristelig Menighed ej kan underkjende min Dom om Lærdommens Uforenelighed med Tro og Bibel; thi kun ved en saadan Underkjendelse, der, som Fortalen bestemt udtrykker sig, stemplede mig enten selv til en falsk Lærer eller dog til en blind Ivrer, kun derved kunde jeg forpligtes til enten at revocere eller udtræde af Samfundet som en Troens Forvirrer og Fredsforstyrrer. Da du nu selv siger, at du ingen anden Udvej ser til et ærligt og rent Forhold mellem de uforligelige Elementer, end en aabenbar Skilsmisse, er det mig uforklarligt, hvorledes du kan misbillige mit dertil aldeles nødvendige Skridt; thi det er jo aabenbart, at Modstanderne ikke vil opgive det kristne Navn, saa længe Staternes Lovgivning er kristelig, og saa længe der er en eneste troende Kristen, de kan vente at forføre; og der er da for troende Kristne kun to Midler til at bevirke den for Kristendommen nødvendige Skilsmisse: enten at aftrætte Modstanderne det kristelige Navn, eller selv aflægge det. At det sidste ej bør ske uden i yderste Nødsfald, indses let, og altsaa maa det andet i Guds Navn alvorlig og dristig prøves, med den Vished, at vor Gud, som er en lige saa almægtig som erklæret Fjende af al Løgn og Falskhed, ej uden særdeles vigtige Grunde, der blive Sandheds Venner indlysende, vil tillade Modstanderne at anmasse sig Guds Folks velsignede Navn, til hvilket alle de store Vidnesbyrd med hele Kirkehistorien er næsten uopløselig knyttede.

Du mener, vi kan ikke aftrætte nogen det kristne Navn, som vil bære det, om end kun i samme Betydning som Platonikere efter Plato; og det er vist: at afnøde ham det, kan vi ikke, om han saa bespottede Kristus; men at han uden kristelig Tro ej har mindste Ret til at bære det, det kan vi soleklart bevise, og at han altsaa ved at ville være en vantro Kristen gjør sig selv til en falsk Kristen, hvad Kirken

kalder en Kjætter; thi medens det er ham uforment at kalde sig Jesuit, Kristolog eller hvad der ellers kan betegne et eget frit Forhold til Kristus, maa han, efter Fortalens Udtryk, som ærlig Mand, nødvendig opgive enhver Fordring paa at hedde Kristen, naar han vrager den Tro, for hvis Bekjendere det kristne Navn gjennem Historien er ejendommeligt; ja, det kan umulig være andet end egennyttige Grunde eller bedragerske Hensigter, der bevæge nogen til ved Navnet at ville sammenblandes med et Kirkesamfunds Lemmer, hvis Tro han forskyder og bestrider, da ellers alt maatte byde ham med Flid at undgaa Mistanke for, at han dog i Grunden ansaa for noget godt, hvad han forkaster som noget ondt.

At oplyste Kristne nu maa hade og [af] al Magt bestride en Falskhed, der udsætter de umyndige og ubefæstede for under Kristendoms Skin at forføres fra kristelig Tro, og som gjør Historiens Vidnesbyrd om Kristendommens velsignede Virkninger til et Skalkeskjul for dens Fjender, det er jo dog indlysende. For Udfaldet raader Herren, som vist nok ene paa sin Trone kan udføre Skilsmissedommen, men fælder den naturligvis i sine troende.

Gjør mig nu den Tjeneste, gode Ven! at læse Fortalen en Gang endnu, og se da, om du ikke finder den ret forsvarlig! I øvrigt er jeg nær ved at tro, at, havde Fortalen ikke været som den er, vilde Modstanderne ligegyldig overset det hele; og saa lad dem i Herrens Navn dog heller larme og, ved at svare med Stævninger, ret klart bevise, de er aandelig forlorne! At det juridiske Helvede er mig en gruelig Ting, skal jeg aldrig nægte; men i al min Angest er, Gud ske Lov! som skrevet staar, i Grunden ingen Angest, og jeg nynner med de gamle: vore Fjender ere alle i din Haand, dertil hvad de monne tænke!

Din

Grundtvig.

27.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 17de Maj 1826.

Kjære Ven!

I de sidste otte Dage har jeg været mere hos dig, end du maaske har tænkt. Rygtet om, at du har søgt Afsked, og om en hel Del højst forskjellige Grunde dertil, har beskjæftiget mange Tunger og Brevpenne; og endnu véd jeg dog ikke, hvad jeg af alt det skal tro eller ikke. I Gaar gik jeg til Olsen i Lynge, for at høre, hvad han vidste derom; han havde hørt det samme som jeg, med nogle Forandringer, og jeg tvivler nu ikke paa, at det er sket — hvad der gjør mig og mange danske Hjærter ondt — og at du maa have haft vægtige Grunde til et Skridt, der berøver den danske Kirke en saa kraftig og levende Stemme. Gud styrke og velsigne dig, hvad der saa er hændet! Hvad du som Præst har virket, skal den danske Kirke aldrig glemme, og forlader du nu Alteret og den hellige Talerstol, saa maa det vel saa være, og saa sker det med Guds Hjælp ikke forgjæves. At du ikke ukaldet forlader din Post eller viger, fordi Fjenderne trænge og larme, derom behøver du ikke at overbevise mig; men har du Lyst og Tid dertil, og er jeg dig den fuldtro Ven, som du altid var mig, saa lad mig fortrolig og broderlig ogsaa denne Gang skue klart i dit Indre! Hvad du med vemodig Forudfølelse sagde mig sidste St. Stefans Dag efter Gudstjenesten, er i disse Dage ofte faldet mig ind, og hvad du syntes at ane i dit Nyaars-Kvad, er maaske nu nær ved at opfyldes; ikke uden Vemod kan jeg tænke derpaa. Men maa det saa ske, og hører du en stærkere Røst end Vennernes og Fædernelandets, saa i Guds Navn! du har Kraft til at følge den, om dit Hjærte end bløder derved; men det vil det visselig, thi intet Hjærte hænger sønligere ved Moderlandet end dit.

Tak for dine gudelige Folkesange til Tusendaarsfesten! At de maatte støde Provst og Bisp, faldt af sig selv og

forundrede mig ikke. I Dag har jeg glædet mig over din Harald og Ansgar og takket dig hjærtelig paa vor gamle Moders Vegne for dit kjærlige Kirkekvad. Jeg har nylig læst din Snorro og Saxo helt i Sammenhæng og ret glædet mig over det Liv, du har gjengivet de gamle Heltekonger og Skjalde. Nogle enkelte mig ubekjendte Ord og Udtryk har jeg optegnet, som jeg en Gang ved Lejlighed vil bede dig udtyde mig, skjønt jeg formodentlig burde kjende dem. Med dine Bemærkninger ved Haanden skal jeg nu snart have ordentlig fat paa Rimkrønniken; ogsaa Kæmpeviserne agter jeg i Sommer at gaa lidt til Bunds i; maaske lodder du ogsaa i det Farvand før jeg; saa meget des bedre!

Det gjorde mig ret ondt, at jeg ikke fik set din gamle gode Svigermoder endnu en Gang, inden jeg rejste, allerhelst da hun ventede mig; at jeg ikke skulde se hende mere i denne Verden, tænkte jeg ikke paa, skjønt det var helt rimeligt. Hils alle hendes Døtre venligst fra mig!

Med Trykningen af min Valdemar Sejers Saga gaar det Sneglegang, den kommer maaske først hen imod Efteraaret.

Fra vor Direktor har jeg en Anmodning til dig, som maaske nu kommer dig ubelejlig, og som du i saa Fald kan lade flyve Vintervejen som en anden Grille; skulde den imidlertid hændelsesvis mødes med en af dine egne venlige Erindringer om Broder Nielses Kilde, om Valdemars, Absalons og fjerde Kristjans Værker eller femte Frederiks og hans sidste Ætlings Fønix, saa lad det nye Akademi ved dets Indvielse ogsaa styrkes ved et venligt og velsignende Ord fra dig! At det ikke blot er Direktoren (som gjærne pyntede sit Program med et saadant Digt), du derved vilde glæde, det véd du da nok; men synger det gladelig i dig, naar Sorø synger *Te deum*, saa faar det nok Røst uden Opfordring.

Gud velsigne dig, kjære Ven! og lad mig snart høre fra dig!

Din

B. S. Ingemann.

28.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 20de Maj 1826.

Inderlig Tak, kjære, fuldtro Ven! for dit rørende, trøstelige Ord, som jeg i denne Tid kunde højlig behøve; thi det er græsseligt, saa uskikkede de fleste Mennesker er til at behandle Hjærter, saa naar de endog, med Tanke til, hvad de kalde vort eget Bedste, vil under dybe Rørelser bringe os fra, hvad de kalde Lidenskabelighed, til, hvad de kalde Fornuft, arbejde de aabenbar paa at bringe os i Daarekisten, saa vi maa dobbelt takke Gud, naar vi, om end med sønderrevet Hjærte, saa dog med besindig Rolighed, kan sige: Gud ske Lov! nu har de vel studerte Læger dog opgivet dig, overgivet dig til ham, hos hvem du er i gode Hænder!

Du vil, kjære Ingemann! allerede heraf, eller rettere selv uden dette, slutte, at jeg i denne Tid har saa tit maattet gjentage de nærmeste udvortes Grunde til mit Sidespring, og høre dem saa veltalende gjendrevne, at jeg selv begynder at finde dem smaalige og gider næppe nævnet dem; men skjønt du nok véd, det er alt store Ting, naar det staar klart for os, hvad vi skal gjøre, saa vi maa finde os i, at det sidste store hvorfor er os meget dunkelt, saa deler jeg dog gjærne baade min Klarhed og min Dunkelhed med en af de faa, som føler, at Lyset her neden besøger os i begge Skikkelser, og mest i den sidste, som Morgenrøden fra det høje klædt i Støvskyen, som Gud aabenbaret i Kjød.

Saa længe jeg mindes mig som Herrens Tjener, har det aldrig været mit Ønske til Varighed at være, hvad man kalder Præst i dette Babel, og maatte jeg blot efter min Faders Død frit forkyndt Guds Ord her inde, da havde jeg næppe nogen Sinde søgt gejstligt Embede paa en Tid, da det, fornemmelig i Hovedstaden, har saa mange Byrder, ej blot for den aandelige Virksomhed, men ogsaa for Samvittigheden.. Under hine Omstændigheder derimod følte jeg dunkelt,

men dybt, at jeg baade turde og burde tragte efter et Præstekald i Hovedstaden, men naturligvis med den Betænkning, saa snart Øjemedet: Ordets fri Forkyndelse, en Tidlang var opnaaet, da gjærne at afkaste Byrden, om end Velfærden, verdslig talt, hængte ved den.

Jeg vil ikke gjentage, hvad du véd, eller hvad dog her er ubetydeligt, men kun erindre, at i min første Embedstid her var Byrden mig umaadelig tung, især fordi jeg følte mig for svag til at kaste den; men siden Nyaarsmorgen, da jeg igjen følte Herrens kraftige Nærværelse, blev Byrden mig efterhaanden saa let, at jeg næppe følte den, indtil den ved Injurie-Stævningen faldt paa mig med Klippevægt. Det var nu ikke Embedsførelsen, der betyngede mig som saadan, men det var Følelsen af, at min præstelige Agtelse laa i Hedningers Hænder, det var Levningen tillige af min kjødelige Æresfølelse, og endelig den Møllesten, Procesakter og Rabulisteri er for mig. Herren styrkede mig, saa jeg forrettede mit Embede med Liv og Kraft, maaske bedre end nogen Sinde; men det fraregnet, var jeg de sidste tre Maaneder af forrige Aar som den, der ligger i Graven, og fik af saakaldte Venner sædvanlig kun den dræbende Trøst, at ogsaa i deres Øjne havde jeg begaaet en ubesindig, ukjærlig Handling, da jeg tjente min Herre saa trolig og handlede med saa megen Besindighed og Kjærlighed, som det nogen Sinde har været mig muligt. Dog, den Gud, der vil prises af Dødninger, han lod mig ikke utrøstet, men oprejste mig i den Følelse, at han regerer, han, af hvem al Faderlighed haver Navn i Himlen og paa Jorden, saa enten skulde det værste ikke times mig, eller noget endnu langt overvejende godt vederkvæge mig, og hans Engel tilsmilede mig paa hvert Blad af Rimkrønniken[1]), saa den blev Figenbladet, der lagdes paa min Hjærtebyld og lægte den.

---

[1]) [Se G.'s Afhandling om den gamle danske Rimkrønnike i Nyt Aftenblad f. 1826, Nr. 13—18.]

Lige siden den Tid har jeg mere og mindre hver Søndag, men især med den dybe, usvigelige Følelse siden Paaske, ved Konfirmatjonen — først den anden jeg har holdt i mit Præsteliv; den første var i Udby —, og ved alt hvad der kun kommer igjen ad Aare, vemodig, men sødt og salig følt Farvel, og saa vel Himmelfartsdagen som 6te Søndag maatte jeg saa godt som sige mine Tilhørere Farvel, jeg kunde ikke andet, skjønt jeg af mit Hjærtes Fylde ønskede dem en glædelig Fest, og havde, som du véd, med inderlig Glæde beredt mig paa at holde den med dem. Hvad mig skulde times, det vidste jeg ikke, men at jeg var færdig her, det følte jeg dybt, og med denne Følelse gik jeg den 8de Maj til Majestæten, første Gang i et Aar, vel for at overlevere ham Rimbladene [1]), men egentlig for ved denne gode Lejlighed at vise ham, hvorledes en kristelig Præsts Stilling nu til Dags var, og høre, hvad han dertil vilde svare. Alt føjede sig, jeg følte Mod og Besindighed til at sige, hvad jeg kunde, og han optog det meget, endog vidunderlig venlig, men vedkjendte sig paa det bestemteste Fjendernes Synsmaade for mit Kirkeforsvar og Injuriesagen; og nu var jeg intet Øjeblik tvivlsom om, hvad jeg skulde gjøre, kunde saa meget mindre være det, som Bandsættelsen i Bispernes Hyrdebrev, den i al sin Smaalighed gruelige Salmehistorie [2]), og en ny Injurieproces, hvormed jeg trues, fordi jeg paa Embeds Vegne har lastet Religjons-Undervisningen i et Institut, hvor den dreves galt, — som alle disse Ting, uden ene tagne at kunne mer end drille mig, samlede mindede mig om intet Øjeblik at opsætte, hvad jeg nu klarlig saa', skulde ske i Dag eller i Morgen.

Her, min Ven! har du Historien, vel ikke saa klar, endsige saa varm, som jeg Ansigt til Ansigt vilde meddele dig

---

[1]) [„Kong Harald og Ansgar. Rimblade af Danmarks Kirkebog til Jubelaaret“. Kbhvn. 1826.] [2]) [Forbudet mod Benyttelsen af G.'s „Salmer til Tusendaarsfesten“.]

den, men dog vel saaledes, at, hvad du ej kan forklare dig af det synlige, føler du, har dog sin gyldige Grund i det usynlige i og over os. At han, der nys iskold bandsatte mig, nu tager varmt Del i, hvad der kaldes min Ulykke, og at Kancelliet, der, saa vidt det stod til dem, har nødt mig til, hvad jeg gjør, nu kalder mig en Perle, det anmærker jeg kun som noget, vi skal takke den Herre for, der vender Strøm i Tanke-Sind, naar og som han vil.

Om Fremtiden véd jeg naturligvis intet, og afholder mig, saa vidt muligt, fra at gætte, da jeg i den sidste Tid ret har lært, at denne Gættelyst, uden, til Maade, at være gal, dog er min svage Side, saa Herren tiltalte mig mer end jeg tænkte, da jeg ved den sidste Grav, hvorover jeg stod, udraabte i hans Navn: mine Tanker og mine Veje ere ikke eders, men højt over dem som Himlen over Jorden. Han raade!

Saa snart jeg kan sige dig noget, skal du høre fra mig. Gud ske Lov! min kjære Lise blev langt snarere og lettere beroliget, end jeg turde ventet; dobbelt ser jeg hans Visdoms og Godheds Finger i Dødsfaldet, som gik tæt foran dette; thi havde den gamle[1]) levet nu, véd jeg ej, hvorledes jeg skulde kunne gjort, hvad dog maatte sket; og aldrig kunde hendes Daatter bedre baaret det nærværende og forbigangne, end ved nu ligesom at drages til og fra Moderens Grav. Maaske var endog denne haarde Trækning nødvendig; thi, hvad vist nok nu er en sjælden Fejl: de Døtres Sorg var overdreven, og frygtelig for os, der ønske dem at leve og se gode Dage. Lise har læst dit Brev og takker inderlig med mig; alle Søstrene hilse venligst, hils saa din elskelige fra dem og din

Grundtvig.

---

[1]) [G.'s Svigermoder, Enkeprovstinde Blicher, død 28. April 1826.]

29.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 22. Aug. 1827.

Kjære Ingemann!

Af Baronens[1]) Indbydelse, som jeg vil bede dig takke ham for (da jeg i mit Brev til ham har ikke glemt, men undladt det, fordi ét Ord dèr var for lidt, og fler vilde blevet for mange), kan jeg ikke benytte mig, hvor gjærne jeg end tilbragte nogle Dage i en saadan Vennekreds; thi min Kone erklærer det for umuligt at komme med, og kun Hensyn paa hende og Børnene kunde bevæge mig til en Rejse, alt andet fraraader mig. Men paa en Maade at hilse paa dig i den gamle kjære Egn, kunde jeg dog ikke undlade, skjønt jeg derved maa bekjende som en Synd, hvad jeg har forsømt at melde dig som en Lykke: at min Kone har faaet en Daatter, som alt er et Fjerdingaar gammel og indtager sin Moder daglig mere, saa Moderen daglig mindre vil tilgive mig, at jeg ikke, da Tid var, anmeldte en saadan Prinsesses Fødsel for Spaamanden i Sorø, at han ret kunde stillet hendes Nativitet. Imidlertid, da hun er født omtrent under samme Konjunktjon som den højbaarne Dame i Sorø[2]), vilde dennes Nativitet, om det havde behaget Spaamanden at meddele mig den, ej alene kunne tjent mig til et godt Exempel, men ogsaa givet en velkommen Oplysning.

Efter saaledes — som du vil se, ikke uden Vanskelighed — at have hævet Konflikten mellem Pligterne: dem imod Næsten og dem imod mig selv, som laa mig alt for nær til, at jeg kunde undskylde mig, hvis jeg glemte dem, overlader jeg mig trøstig til det Haab, at du vil se mere paa den Umage, det kostede mig, ej ganske at glemme eller fortie, hvad jeg skyldte dig, end paa Ufuldkommenheden af

---

[1]) [Baron H. Stampe paa Kristinelund. Brevet er sendt I., medens han opholdt sig dèr i Besøg.] [2]) [Sorøs nye Akademibygning, højtidelig indviet 21. Maj 1827.]

den ufuldkomne Kjærlighedspligts Opfyldelse, og med, hvad jeg kalder Retfærdighed, hvor det gjælder mig selv, belønne min Dyd med en tilsvarende Lykke (da mange desuden ere værre end jeg) og smukt melde mig, hvad der fødtes i Sorø, uden at ydmyge min til Dydens Udøvelse nødvendige Selvfølelse og Agtelse for mig selv, ved at lade mig høre, jeg burde sagt dig, hvad der fødtes paa Kristjanshavn, og burde have Smæk over Fingrene, fordi jeg ikke gjorde det. Bedes ydermere vel at mærke, at min Dyd næppe her kunde bedre bevise sin Styrke, end ved at sætte mig i den fortvivlede Nødvendighed at forsvare mig med Per Tots Moral og indvrævle mig i Almenfornuftighedens Uskyldighed! Hvad er det vel derimod, naar Nød lærer nøgen Kone at spinde!

Spørger du endelig, min Ven! hvi jeg byder baade dig og mig saa fattigt et Morskab, da er mit Svar: fordi kun en Skjælm giver noget bedre end han har, og for Øjeblikket er jeg ikke rigere. Skrive vilde jeg dog nu en Gang, og bart Papir er dog det fattigste Brev, og hvad der laa mig nærmest: Øjeblikket i det hele, og Kristinelund i Særdeleshed, er mig for indviklet en Ting til, at jeg skriver mer derom, end nødvendigt. — Cannings Død har nu ogsaa virket ubehagelig paa mig; Gud véd, hvad Mand han var, og de Redskaber, han ej vil bruge mer, er altid opslidte og altsaa ingenlunde uerstattelige; men — naar jeg ser en Mand stillet ved Roret paa Evropas næsten forliste Statsskib, der havde Øje for det i mine Øjne eneste Redningsmiddel, og Forstand til at anvende det, naar jeg ser ham under det første Slag styrte over Bord, da maa jeg nødvendig tænke: altsaa skal det Skib ikke reddes, og det er en sørgelig Tanke, uagtet det er aldeles vist, at Styrmanden hist oppe ikke lader noget gaa til Grunde, som det lønnede Umagen at redde.

Dog, hvi vil jeg plage dig med mine unyttige og egentlig verdslige Sorger? Naturligvis for at vise dig, du maa være glad ved, jeg ikke kommer ud til jer, men lader dig slippe med et Brev, som man dog immer har Haand i Hanke med

og kan holde Styr paa. I øvrigt vide Vennen, at jeg ikke er mismodig, men kun ligesom under Censur, saa jeg ikke ret véd, hvad jeg tør sige, og duer derfor indtil videre ej stort at tale med, og skriver meget nødig Vennebreve, hvad da ogsaa var den eneste mig vitterlige Grund, hvi du intet fik, da Gud Ottendedagen før Pinse velsignede os med en lille Pige, jeg længe ønskede min Lise! Hun og Børnene ere raske, og paa hele Husets Vegne hilses du og din gode Kone og Vennerne om eder kjærligst ved din Ven

N. F. S. Grundtvig.

30.

Ingemann til Grundtvig.

[*Først i September 1827.*]

Kjære Ven!

Tak din Kone for dit Brev til mig paa Kristinelund! og selv skal du have Tak, fordi du skrev, hvor nødig du gad. Til Lykke og Velsignelse med den lille Datter! hendes Ankomst til Verden havde Olsen fortalt mig, og jeg har nogle Gange tænkt paa at tage Skriver-Timils-Støvlerne paa, for at bringe dig og din Hustru den Lykønskning, jeg har bragt eder i mit Hjærte. At det er gaaet mig som dig i dette Stykke, har du mærket. Er din lille Pige født under samme Konstellatjon som vor højlærde Dame her ude, haaber jeg, du af Faderkjærlighed herefter vil haabe bedre om dette vort underlige Plejebarn, som vor Herre vel ogsaa vil lade blive noget af med Tiden. Kongens Nærværelse her ude, hans aabne, glade Ansigt og forunderlig elskværdige Personlighed gjorde Stadsen til en virkelig Fest. Olsen var med, og vi vare begge i en Solennitets-Stemning, som vi ikke vilde have undværet for meget.

*　　　*

*

At Canning var en stor Mand, erfarede jeg — med Skam at tilstaa — først, da han var død; jeg har siden 1807 haft et patriotisk Horn i Siden paa ham. Det store Skib kan med Guds Hjælp vel reddes uden ham; førend hele Mandskabet faar Øjnene op, hjælper det dog kun lidt, hvad enkelt Mand ser.

Besøger du ikke mig og Olsen i denne smukke September? Kone og Børn kunde have godt af Landluften, og andre Folk godt af eder. Thi at du lige saa nødig taler med gode Venner som skriver dem til, tror jeg ikke, og Ubehageligheden i det Motto, Eberlin sætter over din Skrift[1]), er dog, nøje beset, ikke stort mere end en Fantasi, da du under sligt Motto dog i det væsentlige kan sige alt, hvad du vil, og ingen, som kjender dig og din Aand, agter paa de to ubetydelige Ord.

Nu Gud være med dig! Hils din Kone og de velsignede Børn, saa vel som hele Familien, venligst baade fra min Kone og mig!

Din hengivne
Ingemann.

31.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 27. Septbr. 1829

Velkommen tilbage til Danmark og dine Venner, kjære trofaste Ven! Jeg havde begyndt paa et Folio-Brev til dig, som jeg trode endnu skulde træffe dig i London, da jeg fik at vide, du var kommen hjem. Hvad deri stod og skulde staa, faar du nu ikke — gamle Efterretninger fra Hjemmet, naar man allerede er hjemme, er tilovers. Den 8de Septbr. var jeg med min Kone hos Olsens, hvor vi venlig erindrede

---

[1]) [ɔ: „Maa trykkes.
I Kjøbenhavns Politiret. P. Eberlin."]

din Fødselsdag og drak paa din lykkelige Hjemkomst. Ved Olsen og ved Glahns har jeg af og til hørt fra dig, medens du var ene i det fremmede Land, og mangen Gang har jeg ønsket at kunne afbryde dit Eremitliv blandt de angelsaxiske Haandskrifter og træde ind ad Døren til dig med din kjære Lise og Børnene; thi jeg véd ogsaa, hvad det er at være i Udlændighed, med Hjærtet paa ét Sted og for Resten paa hundrede andre Steder.

Nu Gud velsigne dig blandt dem, du savnede! Fra den enlige Sommer har du vel medbragt en velsignet Høst til et videnskabeligt Vinterliv i de gamle kjære Forhold. Udbyttet, du medbringer, vil vor gamle Moder takke dig for, og hvad du udretter og døjer for hende, vil med Guds Hjælp ikke være forgjæves. Jeg længes nu efter at høre noget ordentligt fra dig. Kommer du ikke her ud i dette Efteraar?

Hvad der i din Fraværelse har tildraget sig paa den teologiske Kampplads, véd du sagtens. Det er beklageligt med den Ende, enhver aandelig Strid her tager. I den poetiske Verden her finder du intet nyt af Betydenhed; det sidste Bind af Øhlenschlægers nye poetiske Skrifter indeholder kun et Par ubetydelige Syngespil, og det er nok det eneste, her er udkommet i Sommer. Hvad mig selv angaar, da har jeg i denne Sommer været skammelig skinddoven, til Dels af en lige saa skammelig Forstemthed og en Indignatjon over Ordførerne i vor Literatur, som de ikke en Gang vare værd. Du kan vel sige med rette, at Aanden nok næppe har været meget levende hos mig, naar den kunde lade sig standse og slaa Begplaster paa Munden af Per eller Povl. Med Guds Hjælp har det heller ingen Nød, og naar jeg har noget ordentligt at sige, kommer nok Røsten igjen og Lysten til at bruge den.

Olsens Øjensvaghed har tiltaget meget; han kan næppe se at læse og skrive det allernødvendigste; for Resten har han taalelig Helbred og er ret vel til Mode.

Hils din Kone og Børnene, saa vel som Jomfru Jane,

Glahns og Schmidts paa det venligste! Min Kone ønsker dig ogsaa et hjerteligt Velkommen hjem. Lad os snart enten se dig eller i det mindste høre fra dig!

Din inderlig hengivne Ven

Ingemann.

32.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 28de Septbr. 1829.

Kjære Ingemann!

Ret megen Tak for dit hjærtelige Velkommen, og saa for dit gode Forsæt med Brevet til London, skjønt jeg naturligvis heller havde erfaret det af Brevet selv end blot set Efterretningen derom! Nu, Gud ske Lov! han hørte min Bøn, han saa' i Naade til min hjærtelige Længsel og samlede mig lykkelig igjen med mine kjære; og det burde jo ingenlunde lunkne min Taknemmelighed, at jeg udenfor mit Hjem og min lille Vennekreds finder mig mer tilovers i Danmark end nogen Sinde før; men, som vi ere, vil du dog ikke finde Bekjendelsen urimelig. Allerede i London, hvor jeg tilfældigvis hørte Tidende om den fiskalske Tiltale mod den ærlige, Konge og Fæderneland tro hengivne Lindberg, formindskedes Glæden, hvormed jeg efter en sørgelig Sommer havde tænkt at gjæste den kjære Hjemstavn, og hvad jeg mere har set og spurgt siden min Hjemkomst, er des værre kun skikket til at nære min Bekymring og i det mindste for Øjeblikket afskære mine Forhaabninger, saa vel om en gavnlig Virksomhed for mig her hjemme, som om en glædelig Løsning af den Haardeknude, man synes at ville stramme til det yderste. Sandelig, er Timen ikke kommen, da jeg vil føle mig tvungen af min Samvittighed til at gjøre Brug af den Frihed, Herren trods al Verden mægter og vedbliver at skjænke sine Tjenere, da ser jeg ikke andet Raad end at berede mig paa Udvandring; thi Stillingen som den er, og som den tegner til

at maatte vorde, kan jeg umulig længe være en uvirksom Tilskuer af. Vist nok skal mine Erfaringer i London hverken vække Lyst til at skifte Hjemstavn eller Haab om at finde en ønskelig Virkekreds mellem de fremmede; men Frihed til med sit Hus at blive ved Herren ubevægelig er allerede i mine Øjne et uskatterligt Gode, og en Virkekreds, ej aldeles unyttig, hører derfor til de rimelige Forventninger, som Herren sikkerlig, hvis jeg skal udvandre, ej vil beskæmme.

Før vilde jeg ventet alt andet, end at Kancelliet, under sin nærværende Præsident, skulde anordne fiskalsk Aktjon mod en Forfatter som Lindberg og for et Skrift, hvori den skarpsindigste Fiskal forgjæves vilde søge en Linje, han uden at rødme kunde kalde Dadel over Regeringen; og da dog dette lige saa uformodentlige som gruelige har fundet Sted, maa ethvert Haab om bedre Stilling under de nærværende Omstændigheder forekomme mig som et Sværmeri, jeg er for gammel til at nære. At Herren gjør Mirakler, og at han ogsaa ved et saadant kan og vil øjeblikkelig vende Blad, hvis det tækkes ham, det er min Tro og Trøst; men at det nu vil ske, har jeg ingen Grund til at formode, om jeg end hemmelig hvisker til mig selv om Muligheden af, hvad jeg saa inderlig ønsker. Dette mellem os; thi føler jeg mig ikke tvungen til andet, agter jeg i Vinter at hospitere her som en blind, der ej kan se, og en døv, der ej kan høre, ene sysselsat med det fremmede Sprog og Forberedelserne til et nyt Tog over Havet, did, hvor jeg vel ikke har udrettet stort, men har dog ved underlig Styrelse set Døren opladt til en Indgang ad Aare, der turde blive mærkelig og bør i alt Fald med største Omhyggelighed prøves og benyttes.

Gjærne kom jeg til Sorø; men dels synes Lise med rette, det ej er Tid at rejse nu igjen, og dels har jeg nu saa længe agtet danske Penge for ingen Ting, at de hævne sig. Men ser du ikke her ind i Efteraaret, glæder jeg mig dog til i Juleferierne baade at se dig og tale ret meget med

dig om alt, hvad os ligger paa Hjærte og trænger til venlig Meddelelse.

Sørgeligt med Olsen, skal hans Sygelighed nu tage en Vending, der afskærer Haabet om Bedring her neden; men at han ikke selv forsager ved Tanken derom, er allerede et Pant paa, at han, der gjør alle Ting vel, ej heller vil prøve ham over Evne. Hils ham venligst, naar du ser ham, og tak ham for Besøget hos Lise! Nu har han dog set, hvor vi vandre og færdes.

Tak din Kone kjærligst for hendes Velkomst og for alle venlige Ord, vi har skiftet, og som aldrig bedre kan skattes, end naar man kommer fra et Sted, hvor de fleste Mænd synes at sætte en Ære i at være umælende og at fordre af Kvinden, at hun skal realisere det Ideal, Forretninger og andre Forhold kun tillade dem at hylde og efterstræbe!

Min Kone og Jane, som i Forbigaaende finder „Jomfru“ — der forstaar sig af sig selv — overflødigt, hilse venligst; og opsætter du end at føre det i Pennen, véd jeg nok, du derfor ikke glemmer

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

33.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 29de Avgust 1830

Kjære Grundtvig!

Først nu har jeg faaet din Adresse[1]) fra Glahn og kan skrive dig til. Jeg har hørt gode Tidender fra dig. Studenterne Ley og Laurent, som du vel kjender, har besøgt mig og fortalt, at du er kommen i interessante videnskabelige Forbindelser og har Haab om at faa oprettet et Selskab for angelsaxisk Litteratur i England. Derved kunde vistnok ud-

---

[1]) [Adresse i London, hvor G. da opholdt sig.]

rettes meget. Kommer du, som man venter, tilbage i September, saa kom til Sorø, hvis det er muligt! ellers ses vi nok ikke før Paaske. Jeg har faaet dit Portræt; skjønt du ser noget vel stræng og næsten stenhaard ud derpaa, fornøjer det mig dog, og vi ere nu i Færd med at hænge dig op som Pendant eller egentlig Modbillede til Holberg. Paa din Bryllupsdag bragte vi dig en Toast hos Olsens, som jeg venligst skal hilse dig fra.

Det er i Aar nok 18 Aar siden, at vi første Gang mødtes og kjendte hinanden hos Dons. Det Møde husker jeg med Glæde, hver Gang jeg tager din lille Verdenskrønnike i Haand og ser dit kjærlige Ønske deri for mig om Guds Velsignelse til at stride den gode Strid og fuldkomme Løbet. At vore Veje med al deres og vores Forskjellighed ret ofte og venlig vilde støde sammen, forudsaa jeg allerede den Gang; og næsten to Decenniers aandelige Samliv har víst mig, at du saa godt som var den eneste danske Digter, som jeg i Aand og Hjærte kunde slutte mig broderlig til.

At Øhlenschlæger saa aldeles skulde fjærne sig fra os begge, har ofte gjort mig ondt; han var dog vor Mærkesmand, som du en Gang har bemærket. Den modsatte Retning, vi tog, har maaske endogsaa bragt ham til at gaa videre i sin upoetiske Oppositjon mod, hvad han kaldte Fantasteri og Sværmeri, end han, selv med sin goetheske Lyst til at hævde den gyldne behagelige Middelvej, ellers vilde have gjort; nu har Tiecks Angreb paa hans Følelse som Sentimentalitet dog bragt ham til at forsvare det poetiske i Følelsen, som han selv besidder. I hans Selvbiografi (i den tyske Udgave af hans Digte) har han med Velbehag skildret sit poetiske (og en Del af sit upoetiske) Liv. Blandt sine Antagonister nævner han Baggesen og dig, i hvem han dog erkjender en langt værdigere Modstander end Baggesen. Underligt nok, at han kun kan se Modstanderen i dig, der dog stærkest af alle har udtalt hans poetiske Samtids Erkjendelse af den Poesi, hvis første Repræsentant blandt os han var kaldet til

[at være]. Han erkjender Steffens' betydelige Indflydelse paa hans poetiske Opvækkelse, men han glæder sig over, at han i Tide og viselig vogtede sig for den nye tyske Skoles Forvildelser, ved hvilken Lejlighed han for en Del bestrider Schlegelerne og Tieck. Goethe alene bliver hans aandelige Fader; han fortæller sit personlige Forhold til ham ret hjærtelig.

Jeg læser i disse Dage en Novelle af en Steffensianer, som kalder sig Posgaru [?]: „Die Liebesgeschichten", hvori den fordærvelige Livsfilosofi, der i Tyskland har grundet sig paa den behagelige og magelige Goetheanisme, med Liv og Klarhed er fremstillet i træffende Billeder og Karakterer; det er dog en Gang en levende Røst mod Slangen i det poetiske Paradis. Den kolde, døde Objektivitet, hvorved Digterne hengive sig som blotte Spejle for en Billedverden — ligegyldig, om den er himmelsk eller djævelsk — ser jeg ogsaa med Glæde deri bestridt. — I vor egen Literatur er her Søvn. Lindbergs Pjece mod Clausen er fridømt af Højesteret og tillige med hele Processen udkommen; det er, hvad der for Øjeblikket gjør mest Opsigt. Den nyeste Poesi har nu kulmineret ved en virkelig Kogebog paa Vers til bekjendte, smukke Melodier.

Heiberg har faaet et Kateder og kan nu udbrede sin Smag og sine Domme som Docent i dansk Litteratur ved den militære Højskole, og hans Beundrer C. Molbech kan nu som Teaterdirektør befæste hans Trone paa Teatret. Den nuværende Teaterdirektjon sammenligner man ellers i Kjøbenhavn med meget tynd Puns, hvori Molbech er det sure, Manthey det søde, og Holstein Vandet; men Gejsten (Spiritus) mangler.

Du véd maaske, at Tauber har faaet Afsked med 2400 Rdlr. i Vartpenge, og Estrup er bleven konstitueret Direktør; Fogtmann er bleven Prof. theol. i Kjøbenhavn, og en vis Henrichsen skal herud i hans Sted, siger man. Alle Bisperne i Jylland ere døde paa Kofod nær, og Plum, siger man, vil resignere. Lütken og Bredsdorph vil udgive et Tidsskrift:

Blandinger fra Sorø; Lindberg skal ville udgive et teologisk Oppositjons-Tidsskrift; han har taget sin Afsked som Adjunkt. Wilster udgiver et Bind Digte til Nyaar. Hauch her rejser til den naturvidenskabelige Kongres i Hamborg. — Om de store politiske Begivenheder vil jeg intet skrive; derom hører du vel nok blandt dine Engelskmænd.

Skulde du se Digteren Southey, saa hils ham fra mig og tak ham foreløbig for de nylig tilsendte Digte; naar jeg kan faa hans Adresse at vide, vil jeg sende ham min gamle Valdemar. Ser du Dr. Bowring, vil jeg ogsaa bede dig hilse ham; mit Svar paa hans Brev tænker jeg, han har modtaget.

Og nu, kjære Grundtvig, lev vel! kom sund og glad hjem! Jeg længes meget efter at se dig og tale med dig. Min Kone hilser dig venligst. Saa snart du kommer hjem, skulde du ligefrem søge Kongen om et frit Professorat i de nordiske Sprog og Litteraturer, uafhængigt af Universitetet og alle Lav. Blandt saa mange døde Docenter kan en levende højlig behøves. Lad mig høre fra dig, om ikke før, saa naar du kommer hjem! Gud velsigne dig!

Din venligst hengivne

Ingemann.

34.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 2. Oktbr. 1830.

Kjære Ingemann!

Gud ske Lov, at jeg i min Families Skjød kan gladelig besvare dit venlige Brev, som ganske rigtig traf mig i London og oplivede Tanken om Fædernelandet. . . . .

3. Oktbr.

Videre kunde jeg i Gaar ikke bringe det for Besøg; og for at det ikke skal gaa ligedan paa Tirsdag, vil jeg gribe de første Øjeblikke, jeg er ledig, til at takke dig for din kjærlige Ihukommelse og for det Broderskab i Aanden, der

er mig saa usigelig kjært; thi, alt andet fraregnet, maa det nødvendig være trøsteligt for en Stridsmand, naar der skraales paa hans Grusomhed, og han ikke tør smigre sig med at have handteret saa vanskelig en Ting som det tveæggede Sværd uden Misgreb eller Uforsigtighed, dog at turde sige til Verden og sig selv: se, jeg er dog kjærlig forbunden med det fredeligste i Landet, til et Vidnesbyrd, at er jeg end langt fra Fuldkommenhed, i Marken saa vel som i Borgelejet, saa er det dog ikke, fordi jeg fattes et Hjærte, der kan slaa i Samklang med andet end Trommerne!

Saa var jeg da anden Gang i Engelland og befandt mig dèr uden al Sammenligning bedre end i Fjor. I Almindelighed traf jeg vel den samme Kulde og den samme Ligegyldighed for alt, hvad der ikke lover Profit i klingende Mønt eller dog i legemlige, haandgribelige Forhold; men jeg fandt dog Undtagelser og syntes dog at spore nogle Fremskridt til det Maal: ligesom at aftvinge Engelland nogen Interesse for sin egen Oldtid og derigjennem for Middelalderens Historie. Af Bowring havde jeg umiddelbart ej synderlig Nytte eller Glæde, da han, saa vel i det ene som i det andet af Aandens Landskaber, er en Antipode til mig og uden levende Interesse for andet end politisk Kandestøberi; men middelbart har jeg ham meget at takke, da hans Faders Hus i Exeter gjorde de tre Uger, jeg opholdt mig ved Exons Bredder, til en saadan idyllisk Episode, som jeg altid har haft Længsel efter og følt mig særdeles oplivet ved. Naar jeg havde siddet mig træt i Kapitelhuset ved den majestætiske Domkirke, ene med gamle Bøger og det endnu langt ældre Manuskript fra Biskop Leofriks Dage, vandrede jeg sædvanlig ud af Byen, der ej er stor, til det venlige Landhus og bortsmilte Timerne i Selskab med Bowrings Søstre, to naturlige, muntre Piger med en i Engelland sjælden Dannelse; og det dejlige Sommervejr, vi den Gang havde, saa vel som Dejligheden af Landskabet, der ej uden Føje kaldes Englands Have, gjorde sit til at hæve Livsnydelsen. For at alt kunde

sammentræffe, mødte jeg ogsaa i dette Hus en ung gejstlig, som havde hjemme i Bristol, hvor jeg agtede mig hen for at se Mr. Price, der er saa godt som den eneste Angelsaxer i Landet, og med denne Præstemand, der gjorde mig alle de Tjenester, han kunde, rejste jeg til Bristol og fandt i Price en saare elskværdig Mand, der ikke blot havde opholdt sig længe i Tyskland og lidt i Danmark, men havde aflagt de engelske videnskabelige Fordomme og gjort sig bekjendt med tysk og nordisk Litteratur.

For Resten synes mig, jeg maatte se Engelland endnu en Gang, ej blot fordi jeg endnu ikke har været i Cambridge, og kun i Oxford i den døde Ferietid, og blev narret af min Afskriver i det brittiske Museum, saa jeg maatte rejse, uden at faa en Kopi af Layemons lige saa poetisk dejlige som vigtige brittiske Rimkrønnike, — ikke blot derfor, siger jeg, skjønt det vel kunde være Ærende nok, men for at drive mit Bekjendtskab med Folket og Sproget et Skridt videre. Udsigterne ere i denne Henseende tvivlsomme; thi vel foreslog en londonsk Boghandler mig ganske uventet Udgaven af en hel Række Angelsaxisk, hvorover jeg tænker en Prospektus trykkes alt i disse Dage[1]); og lykkedes det, skulde naturligvis Forlæggeren betale et Sommerophold i England, der var aldeles nødvendigt; men skjønt han vil nøjes med 100 Subskribenter, mente dog mange i London, at det Antal ej vilde findes. Tiden vil nu vise det, men i alt Fald har jeg dog faaet Lejlighed til i bemeldte Prospektus at sige Englænderne mine Tanker om deres unaturlige Ligegyldighed for, hvad de burde agte, om det end ikke var deres eget; og kan jeg komme til England og tale med mine Kyndinger

[1]) [„Bibliotheca Anglosaxonica. Prospectus and Proposals of a Subscription for the Publication of the Anglosaxon. Manuscripts, illustrative of the poetry and literature of our language, most of which has never yet been printed. Edited by the Rev. N. F. S. Grundtvig of Copenhagen". London 1831.]

om det, tror jeg virkelig, Sagen vil drives igjennem. Alt skulde i saa Fald trykkes i Kjøbenhavn, og Bjovulf med en ordret engelsk Oversættelse staa i Spidsen.

Grumme gjærne talte jeg med dig, saa vel om, hvad jeg særdeles har oplevet, som om, hvad der paa en Maade er sket for alles Øjne i denne vigtige Sommer; men jeg har nu rejst saa meget, at jeg vel maa falde i Stilhed for Vinteren, hvorimod jeg synes, du kunde have godt af at lufte dig lidt, og det samme siger Lise, som slet ikke kan begribe, at du fandt det rimeligt, jeg nu kunde komme til Sor.

5te Oktbr.

Tag nu til Takke, kjære Ven, med dette magre og klattede Brev, som jeg ej kan overkomme i Dag at skrive om, og vil ej gjemme længer paa! Kongen lykkedes det mig ikke i Gaar at faa i Tale. Prof. Clausen har udgivet en Pjece mod Lindberg, hvor jeg, skjønt uden Navn, behandles uforskammet: som den Samvittigheds-Tyran, Clausen paa sin Post unægtelig selv spiller.

Hils venligst din gode Kone fra min og fra

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

35.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 25de Novbr. 1830.

Kjære Ven!

Det er vel noget sildigt at ønske dig velkommen hjem fra din Sommerrejse. — Jeg har ogsaa gjort det og ret hjærtelig for længe siden, men har kun ikke kommuniceret dig det. — Tak for dit venlige Brev! Det var mig en kjær Stadfæstelse paa mit Brodersamfund med dig i Aand og Sandhed. Det interesserte mig ogsaa meget, hvad du meddelte mig om dit Liv i London og de Frugter, du ventede

dig af dit Ophold dèr. At du tredje Gang skulde nødes til at være landflygtig, for at bringe Sagerne i Orden og Gang dèr ovre, kan jeg nok indse Grundene for, hvor gjærne jeg end saa', det kunde undgaas. Lad os nu først se, om London staar til Sommer! dèr bryder nu jo ogsaa Vulkanerne ud. Den Prospektus om dit angelsaxiske Foretagende, du talte om, har jeg endnu ingensteds set. Tidsaandens politiske *cholera morbus* opsluger des værre alt aandeligt Liv, med enhver anden og højere Interesse, og vil vist gjøre ethvert betydeligt videnskabeligt Foretagende vanskeligt. Aaret 1831, synes mig, nærmer sig med gruelige Aspekter. Gud bevare Danmark og vor gode gamle Frederik i denne oprørske og forpestede Tid, hvis Herlighed og Humanitet man blæser saa højt i Basuner for!

Hvad mig selv angaar, da har jeg i det sidste Par Aar — som du nok har mærket — været temmelig passiv, da det næsten syntes mig, at al Aktivitet var forgjæves. Den Fornægtelsens og Selvmodsigelsens Aand, som jeg indirekte i mit hele Liv har søgt at bestride, syntes mig nu næsten at have forkoglet den hele Verden; og den, der ikke kunde eller vilde træde direkte eller ligefrem i Kamp mod denne Dødens og Tilintetgjørelsens Aand, maatte lammes og tilbagetrænges som en Sommerfugl i Storm. Den poetiske Oplivelse af vor Middelalders Historie, som jeg havde trot mig kaldet og skikket til, syntes mig nu ogsaa en næsten forgjæves Bestræbelse; jeg tyede da tilbage til Hjemmet i mit Inderste og havde nær indesluttet mig dèr for bestandig som en saaret Snegl i sit Hus; men derved blev det mig klart — hvad du for længe siden har sagt mig — at det hos mig, som Verden foragtede, maaske dog var det bedste, jeg ejede, og jeg følte ret Trang til at give mig Luft en Gang igjen, saaledes som det nu i en fjendtlig og forstyrret Omverden lod sig gjøre. I Æventyrets frie Form ønskede jeg at fremstille Idealitetens og Aandens evige Kamp med en falsk og bedaarende, hjærteløs og aandløs Realisme og med Tidens selvmodsigende og

destruerende Dæmoner[1]). Denne min Stræben efter Luft vil du maaske faa at se en Gang — naar, véd jeg dog ikke endnu. Det vil sagtens paadrage mig den lumpneste Behandling og et højrøstet *pereat* af Tidens Ordførere; — men det maa ikke hjælpe: jeg er dog ingen aandelig Skrubtudse, der kan leve hele Aar uden Luft i en Sten. — Dog nok herom for denne Gang! — Til Kjøbenhavn kan jeg ikke komme før Paasken. Glæd mig imidlertid, om ikke før, saa med et Julebrev! — Naar du ser Kandidat Ludv. Müller, der lærer din Meta Latin[2]), saa tak ham for Udtoget af den islandske Grammatik og Nøglen til Knytlinge-Saga, som kommer min Magelighed til Hjælp ved slige Sager, som jeg kun kan trække mig til ved Haarene. Har du set N. M. Petersens store Prisskrift om det danske, norske og svenske Sprogs Historie? Han gjør os da ogsaa til fortyskede Islændere, som har glemt deres Modersmaal — hvad der desuden ved Prisopgaven var en forudsat Trosgrundsætning af Selskabet for „druknede Videnskabsmænds Redning“. Der er imidlertid megen Lærdom i Bogen; men den er mig drøj at komme igjennem. Øhlenschlægers Trillinger[3]) har du sagtens ikke gjort Bekjendtskab med; de ere, uagtet deres gode Appetit, saa spinkle, at de næppe vil blive synlige blandt deres ældre Søskende. — Dersom du ser Lindberg, saa tak ham for hans artige Skrivelse og bed ham takke Milo for de tilsendte Portrætter! — For nogen Tid siden havde jeg Besøg af en vis Bülow fra Altona, som du nok kjender; han har oversat nogle af dine Skrifter paa Engelsk. Hvordan hænger det sammen med ham? han forekom mig helt besynderlig og

---

[1]) [ɔ: „Huldre-Gaverne eller Ole Navnløses Levneds-Æventyr, fortalt af ham selv“. Kbhvn. 1831.] [2]) [Daværende teol. Kand. Ludv. Kr. Müller (siden Seminarieforstander i Snedsted, † 1851 som Sognepræst i Starup) havde lært G.'s lille Datter at synge *Integer vitæ*. — Denne Bemærkning fornøden, for at afværge den Forestilling, at G. holdt latinsk Sproglærer til sin da 3½ Aar gamle Datter.] [3]) [ɔ: Trillingbrødrene fra Damask. Lystspil. Kbhvn. 1830.]

som en Sekterer, der ikke ret vidste, hvad han vilde; han mener det vist meget godt, men synes aldeles at mangle Klarhed og Gaver til at gjøre sig forklarlig. Som jeg siden har hørt, rider han om i Landet og uddeler religjøse Sektskrifter blandt Almuen; hos mig gav han sig en hemmelighedsfuld Mine og syntes at ville anvende Johannes' Aabenbaring paa vore Dages Politik. Han rejste herfra til Holsteinborg. En anden underlig Person, som du ogsaa kjender, har jeg undertiden haft Besøg af; det er Seminaristen Th. fra Als, der nu er Skolelærer i G. ved Roskilde. Sidst, han var her, vilde han endelig have mig til at skaffe ham en Kone, som kunde bestyre hans Hus og synge for ham; den „uskyldige Sorøegn“ havde han i denne Henseende god Tro til, og han mente, jeg maatte have særdeles Kjendskab til de kvindelige Karakterer; han er mægtig enfoldig, kejtet og kjedelig, men med al hans Enfoldighed tror jeg ham ikke fri for lidt Lurendrejeri.

I Fogtmanns Sted har vi faaet en vakker Religjonslærer her ud i Scharling; han er ogsaa noget Historiker: han har skrevet et Kompendium af Verdenshistorien og arbejder paa en kort Danmarkshistorie for Ungdommen. Der trykkes nu i Slagelse paa det første Hæfte af Lütkens og Bredsdorffs Sorøske Blandinger, hvortil Hauch og Wilster nok har leveret det meste. Olsen har jeg ikke set for nylig; sidst, jeg saa ham, fandt jeg ham, uagtet hans Svagelighed, særdeles livlig og opvakt. Har du hørt fra Henrik Stampe siden hans Hjemkomst? Du véd da vel den Sorg, de har haft udenlands ved at miste to af deres Børn. Min Kone har haft Gigt og Halssyge, men er nu kommen sig; hun hilser venligst dig og dine; bring dem ogsaa en hjærtelig Hilsen fra mig! Kan der ikke snart ventes en Forandring i din udvortes Stilling? Et Kateder vilde jeg have, man skulde indrømme dig.

Nu Gud velsigne dig! lev vel!

Din hengivne Ven

Ingemann.

36.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 26de Novbr. 1830.

Kjære Ingemann!

Naar du en anden Gang byder skikkelige Folk velkommen hjem, kunde du nok være saa god at lukke Munden op, for at man kan sige ordentlig Tak; men for Resten er jo den Prosit, som kom sent, meget bedre end aldeles ingen; og havde du ikke givet mig saa slet et Exempel, at jeg maatte sætte en Ære i at give dig et bedre, skal ingen sige, hvor længe det kunde have varet med Takken.

Det er just ikke i Rad for mig, at vi slet ikke skal ses hele Vinteren, da der dog netop nu er saa meget for gode Venner at tale om; men i det mindre som i det større maa man lade den Sten ligge, man ikke kan løfte, og holde hos sig selv, hvad man ej kan meddele.

Det fornøjer mig, at du saa vidt har overvundet din Modbydelighed for de offentlige Spaseregange, at du ej vil sky dem, skjønt der rympes Næse og stundum peges Fingre ad skikkelige Folk; thi ligesom det en Svaghed hos os andre, at vi ej kan taale Ros, saaledes turde det ogsaa være en hos dig, at du ej godt taaler Dadel. Du, der til min store Forundring har kunnet taale saa megen Ros, at Tiende-Parten sikkert havde været nok til at ødelægge mig, har vist mangen Gang beroliget dig med, at den Ros dog vel i Grunden ikke havde stort at betyde; og jeg, som har nogen Erfaring om, hvad det er at blive ordentlig eller dog dygtig lastet, vilde gjærne berolige dig over Dadelen, du har fristet, med den Forsikring, at den har slet intet at betyde, naar den blot ikke sætter dig i ondt Humør, som, hvad den saa end er møntet paa, er det eneste, den mægter.

For nu et Øjeblik, som du nok tillader Vennen, at blive staaende ved dine historiske Romaner, som hele Danmark læser med Fornøjelse, hvad har da det at betyde, enten de

selvgjorte Vejere, Maalere og Vragere skriver Korset paa dem med Kul eller med Kridt! det var jo ikke for dem, du skrev, og [du] kan altsaa ingen retmæssig Fordring gjøre paa at skulle have truffet deres Smag. Med din store Valdemar, som maa bæres om, er det ærgerligt nok, naar man stræber at spærre Vejen; men Valdemar Sejer og Erik Menved, der løb Landet rundt, før man kunde faa Tid til at slaa Bommen ned, kan og skal le ad den spildte Ulejlighed og bede vedkommende ganske tørt at passe vel paa dem, der kommer efter. Du véd, jeg har aabenhjærtig sagt dig — eller skulde jeg kun have drømt det, vil jeg sige det nu —, at jeg ikke anser dine historiske Romaner for dygtige til at give deres Forfatter poetisk Udødelighed; men en Borgerkrans klæder heller ingen Digter ilde, og den turde jeg nok lovet dig for dem, naar du smukt var bleven ved dit Forsæt og [havde] holdt den Smule Pine ud, som nok var Umagen værdt; thi for intet faar man nu en Gang ikke stort i denne Verden. Tænk en Gang, hvor kjønt det havde været, om vi 1830 havde faaet en Valdemar Atterdag, hvor Danmark kunde set baade sig og Holsten i Spejl og lært, hvad der kommer ud af det, naar alle Lemmer vil være Hoveder!

Se, det var nu min Mening; og skal jeg sige min Formodning, hvad just ellers ikke er, hvad man skal gjøre hver Dag, saa tvivler jeg om, at dit Æventyr vil smage mig oven paa de sorte Riddere, hvor jeg tænker, du har gjort dit bedste til poetisk at fremstille den Strid mellem sand og falsk Intelligens, som karakteriserer vor Tidsalder; men for Resten, i Guds Navn, vi maa lade, hvad vi ikke kan gjøre, og gjøre, hvad vi ikke kan lade; og hvad du finder Vederkvægelse i, vil sikkert i alt Fald derfor være din Ven kjært og interessant, og jeg skal vist ikke blive vred, om du gjør min Formodning nu lige saa stor Skam, som du gjorde den, jeg godt kan huske, jeg ytrede om Valdemar den store, før han kom til Verden.

De gode Venner, som har kjedet dig paa min Regning,

skylder jeg ingen Tak; thi kjedsommelig kan man selv være, naar man vil; og hvad jeg i øvrigt véd om de ærede Herrer, er ikke engang saa meget, som jeg hører af dig; thi at Hr. Bülow er en kold og kjedelig Grillenfænger, det har jeg vel for en Del Aar siden erfaret; men uagtet jeg dog ogsaa i Aar havde et Besøg af ham, vidste jeg dog intet om hans engelske Oversættelser af mit, som jeg maa lade staa ved sit Værd; og Hr. Th. fra Als, der tog fejl af dig og Kirsten Gifteknivs, véd jeg ikke at have haft den Ære at se, skjønt han derfor nok kan være en af de ikke saa faa halvstuderede Røvere eller Seminarister, der i Forbigaaende har fortalt mig, hvad de vilde være, om de kunde blive det.

Mens vi taler om det, kan jeg ikke nægte, at jeg ogsaa nok vilde være en Slags Professor, naar jeg kunde blive det; men jeg er nu saa gammel, at jeg vel snarere kunde skaffe en anden et Kateder, end faa det selv; og jeg kan slet ikke mærke, at der er andre end dig og et Par gode Venner til, som tænker, det ikke var af Vejen at give mig lidt at bestille, som jeg kunde have Lyst til og maaske gjøre lidt Gavn med. — Jeg tror derfor ikke, der forsømtes stort andet end mine Drenges Undervisning i lidt Pilleri, om jeg gjorde en tredje Engellandsrejse, hvorpaa jeg dog mere har Mod, end jeg øjner Udsigt dertil, da jeg slet intet har hørt fra vedkommende i London, og har ingen Grund til at formode, man her hjemme sætter nogen Pris paa Tog, hvoraf man intet Udbytte ser.

Dog, dette, som alt, ligge i Haanden, der vejer bedst og styrer derefter! og for Resten tænker jeg nok, at London staar en Sommer endnu, skjønt jeg ikke vil assurere den for ret mange; og naar vi sammenligne Udsigterne i Læseverdenen før og efter 1814, da maa vi vel dømme, at i det mindste den Slags Ro og Mag, vi siden har haft, ikke er Litteraturen synderlig tjenlig. Det synes mig overalt, at Verden paa sine gamle Dage slet ikke kan have Fred, uden at falde i Søvn og drømme om lutter Gaaselevere og Skild-

padder og Tærskemaskiner og polytekniske Skoler, hvad der giver Samtalerne med den en dræbende Kjedsommelighed.

Hils din Kone venligst fra min og mig, og naar du ser Olsens, hils da ligedan dèr! og siden du ikke engang kan overkomme en Kørmysse[1])-Rejse til Hovedstaden, saa meddel mig lidt af, hvad du tænker om Byens bedste, og hvad der ellers kan falde! Du ser, det tegner til, jeg vil være til Tjeneste med mine engelske Staalpenne, der ej behøve at skæres, og gaar, om end lidt paa Næsen, saa dog i Slagtertrav.

Din Ven
N. F. S. Grundtvig.

Dine Hilsener til Islænderen og Hebræeren skal jeg bringe; det er skikkelige Folk, der hver paa sin Vis baade vil og kan gjøre Gavn. Lütkens Fejdebrev mod Latinen har jeg læst og syntes for saa vidt godt nok om, skjønt hans Realisme hverken er eller bliver min; men det er godt, de faa Skrup, som trænge dertil, hvorfra det saa end kommer. N. M. Petersens Islænderi har jeg ikke gjort Bekjendtskab med, og gjør det næppe i Hast; thi galt Tysk i danske Bøger har jeg set nok af, og véd bestemt er ikke Dansk, saa jeg kan umulig uden ved Kontrasten lære, hvad Dansk er, af hvem der anser det for galt Tysk.

37.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. Lille-Juleaften 1830.

Kjære Grundtvig!

En venlig Julehilsen maa jeg dog sende dig, da jeg ikke kan bringe dig den. En glædelig Jul og et lyksaligt Nyaar! med hin rette Klang og Tone, der „som Ordets Liv

---

[1]) [Sælandsk Bondeudtale af Kyndelmisse.]

og Lydens Kraft aabenbarer Aanden", og som du saa sandt og smukt har sagt det til din Menighed og os alle — en saadan Julehilsen sender jeg dig i Dag og beder dig udbrede den til den hele Kreds af gode Venner i dit og Svogrenes Hus (med de fire Falstringinder).

Dit livlige Brev var mig en sand Hjærtestyrkning. Den Ømskindethed, du saa kjærlig vil kurere mig for, maa vel være mig i Kjødet eller i Sindet baaret: jeg er unægtelig paa Sjæl som paa Legeme noget tilbøjelig til Nældesot i stærk Kulde. Maaske stikker det i, at jeg er kommen noget for tidlig til Verden; derfor er jeg ogsaa af Naturen vaabenløs (mine Negle ere virkelig usædvanlig tynde og gaa let i Stykker). Desuagtet var jeg en ganske flink Slagsbroder i min Barndom, og jeg kan endnu, som du nok véd, under visse Omstændigheder — f. Ex. naar jeg har hørt Mad. Catalani — komme i en for mine Fjender højst farlig heroisk Stemning. Imidlertid, til en fredelig Dont er jeg nok bestemt; den har Gud ske Lov heller aldrig faldet mig svær; og gaar jeg end ikke altid ganske lige, var jeg dog vist kommen langt videre, naar jeg havde kunnet være døv for deres Snak, som imidlertid laa stille, og jeg ikke ved Teoretikernes Reflexioner over min Gangs Rigtighed vel ofte var bragt til at staa stille eller lægge mig til Ro, for at undersøge Gangens Teori og, om jeg ogsaa kunde gaa ene. Det er unægtelig lige saa urimeligt, som om Fuglene vilde ophøre at synge, for at undersøge Gamborgs Projekt om „Fuglesangens Forbedring i de danske Skove".

Hvad du mener, jeg burde have gjort 1830, kan jeg nu maaske begynde paa 1831. Det Æventyr, jeg meget for tidlig har sladret om, er eller bliver kun et for mig selv fast nødvendigt Aandedrag, som ingen Fordring vil gjøre paa at gaa og gjælde for mer, end f. Ex. Sfinxen, hvortil det er et Slags Halvbroder. Min Mening var ikke heller at bebude dig nogen Produktjon af Betydenhed fra min vinterlige poetiske Brakmark.

Har du set de nys udkomne Gjenganger-Rimbreve fra Paradis, som under Baggesens Firma skal gjøre et Slags Opsigt? Efter Avisanmeldelsen at slutte, ere de af det heibergske Parti.

Hvad siger du om Buscks Klage til Kancelliet og Parallelen mellem Clausen og Lornsen i Lindbergs Maanedsskrift? Jeg tror, det er skadeligt at give Religjonsstriden en slig borgerlig Retning. Maanedsskriftet for Kristendom og Historie proponerede jeg for noget siden til vor Læsesal; men det havde alle Stemmer — paa min nær — imod sig; det er vistnok en temmelig vidt dreven Ensidighed.

Paa Avktjonen efter Rahbek agter Akademiet her at kjøbe for en 400 Rdlr. Ved samme Lejlighed tænke vi til Dels at komplettere, hvad vi har af dine Skrifter. Det er derved faldet mig ind, at det snart kunde være paa Tiden, du foranstaltede en Samling af dine ældre Skrifter, hvoraf mange ere udsolgte og vanskelige at faa fat paa. Din første Verdenskrønnike har saaledes længe været en Sjældenhed, og den vil bestandig i sin første, uforandrede Skikkelse beholde en særdeles Interesse i Litteraturhistorien. Din Mytologi er ligeledes ude af Boghandelen og, saa vidt jeg véd, dine Optrin af Nordens Kæmpeliv. Mange af dine mindre Skrifter ere bortfløjne og burde bevares i større *Corpora.* Det var noget, du nok kunde tænke paa ved Lejlighed. Maaske var den nærværende Tid ikke ubelejlig, da man nu begynder at lade dig vederfares Ret, selv blandt Veteranerne i de fjendtlige Legioner. Men, uden Hensyn paa *aura popularis* og den øjeblikkelige Barometerstand i Litteraturen, vil en kronologisk ordnet og saa vidt muligt uforandret Samling af dine Skrifter snart blive en Fornødenhed for den, der vil følge Gangen i de sidste 20—30 Aars Litteraturhistorie.

Gud velsigne dig, kjære Ven! lev vel!

Din hengivne

Ingemann.

38.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 1ste Juledag 1830.

Kjære Ingemann!

Da, des værre, ingen Jule-Prædiken forhindrer mig, vil jeg strax se at gjengjælde dit Vennebrev, der klarlig viser, du undte mig godt en glædelig Fest, skjønt du, efter din egen Tilstaaelse, ikke i Brevet kunde ønske mig den. Gid ellers Folk her inde i Hovedstaden og i Hjærtelandet dog i det mindste jordisk maatte forstaa, hvilken glædelig Fest det dog er, der minder os om Kristi Fødsel i Davids Stad under Kejser Avgustus; thi det er jo dog aabenbart, at Slavefoged-Højsædet, den stormægtige Kejser forgyldte til at skinne over al Verden, var det hele (praktiske) rene Udbytte af alle de hedenske Frihedsdrømme og Folkeforsamlinger og Pøbeloprør; medens aabenbar al den Oplysning, Folkefrihed og Menneskeglæde, der siden har været paa Jorden, faldt ned fra Skyerne med Frelseren i Davids Stad; saa man maa være stokblind i aandelige Ting, for at tænke, som nu des værre sædvanligt, at Folkefrihed og Menneskeheld skal udstrømme herefter af Foragt for den kristne Tro, af Overtro paa den hedenske Fornuft, af Folkeforsamlinger og Pøbeloprør.

Uagtet nu de umyndige Skribenter, til hvilke jeg paa mine gamle Dage hører, hverken er dem, Staterne kan vente noget af, eller dem, jeg vil anbefale til Penneførere, saa har jeg dog efter modent Overlæg fundet, at jeg ikke alene med god Føje kunde, men burde gjøre mig selv til en Undtagelse. Vil man sige, det beviser, jeg er bedre inde i Tidens egenkjærlige Tankegang, end man efter min Uartighed imod den skulde vente, da vil jeg, for ikke at spilde den kostbare Tid paa unyttig Tvist, svare: ja, naturligvis, hvordan man end drejer og vender sig, er man dog immer i denne Verden sig selv nærmest, saa jeg rødmer slet ikke over mit Ønske: selv at komme ud af de umyndige Skribenters Tal og faa en Del andre (dog naturligvis ikke

dig og saadanne gode Venner) stukket der ind i Steden for, saa lidt som jeg heller vil nægte, at, uden at ønske Ulykke over noget Land, saa' jeg dog gjærne, det gik mit eget Fæderneland vel, hvordan det saa end gik andres. Men det er sandt, over mig selv eller (som jeg vil haabe, du er artig nok til at sige) over Fædernelandet har jeg glemt at fortælle, hvad jeg egentlig taler om; og du skal da vide, at jeg i vor gruelig politiske Tid ogsaa ej blot, som jeg var nødt til, har anstillet, men skrevet politiske Betragtninger, som jeg tænker, du snart skal læse paa Prent[1]). Vel kommer dette ikke an paa mig, men paa min Formynder, og denne egoistiske Betragtning havde virkelig nær forhindret mig fra at føre min Politik i Pennen; men saa tænkte jeg igjen: du er dog Præst, ihvad du gjør, altsaa kaldet til at gjøre dit bedste, selv naar det er et stort Spørgsmaal, om det vil frugte, og kaldet til at foregaa andre med et godt Exempel, og da du derfor ønskede at skabe umyndige Skribenter i Tusendtal, burde du jo ogsaa vise dem, at man selv i Umyndigheds-Tilstanden, uvis paa Formynderens Bifald, kan have Sind til at gjøre Gavn med sin Pen.

Komme nu virkelig mine politiske Betragtninger dig for Øje, da tør jeg vel ikke sige, at selv du vil være ganske enig med mig, eller iblandt andet finde, det har stort at betyde med den Lempelighed mod Rigsdagene, jeg lovede at beflitte mig paa; men enig véd jeg dog du er med mig om at anvende Shakspears Ord: „*'t is the time's plague, when madmen lead the blind*“ paa vor forstyrrede Tid; og var vi kun først alle enige om det, blev vi det vel ogsaa med Tiden hartad om hele Resten.

Da det første imidlertid er langt fra, kan du nok tænke, jeg venter snarere Klaps end Klap for min Umage; og har, som du mener, Veteranerne i den sidste Tid, da jeg tav

---

[1]) [„Politiske Betragtninger, med Blik paa Danmark og Holsten“. Kbhvn. 1831.]

stille, fundet, der var dog noget klogt hos mig, kan det lettelig ske, at baade unge og gamle nu vil enes om, jeg er rent gal og værre end det; men det faar nu gaa som Gud vil; jeg kunde ikke for min Samvittighed forsvare at tie længer eller tale anderledes; og skjønt jeg daglig mer ønsker at holde saa vidt muligt Fred med alle, er Samvittigheden dog den Person, jeg nødigst vil ligge i Strid med, og hvis Rolighed jeg derfor maa kjøbe til enhver Pris. Bliver det derfor end rimeligvis en af Følgerne, at jeg ikke, indtil videre — hvad jeg dog saa smaat havde tænkt paa, og du venlig opmuntrer mig til — kan faa mine hæftede Pjecer indbundne og mine adspredte Skrifter samlede, da maa jeg trøste mig med, at kan der ikke komme roligere Tider efter disse, er det omtrent det samme med al vor Skrift, der da lige saa godt samlet som adspredt, hæftet som indbundet, maa gaa til Grunde i det oprørte Hav.

Glæde mig skal det ret at høre, du virkelig lægger Haand paa en Valdemar Atterdag eller, hvad der er det samme, om det end fik et andet Navn; thi hvad der med Guds Hjælp samlede Danmark igjen, trods Sønderrivelsen, er ikke saa levende i nogen af dets nærværende Penneførere som i dig, og vi trænge lige saa vel nu som da til at faa Bugt med den holstenske Grev Gert, der ikke alene vil være Hertug i Slesvig, men raade for Danmarks Krone og sætte den paa et Barnehoved, han selv holder Haand over!

Du spørger om mine Tanker ved Angivelsen hist og Sammenligningen her[1]); og min første Tanke derved har ganske rigtig været den, at jeg er glad ved, begge Dele er sket baade uden min Tilskyndelse og uden mit Vidende; men min anden Tanke var og er, at vi skal lære Klogskab af Verdens Børn, og, medens de ikke et Øjeblik tage i Betænkning at forsvare eller dog undskylde deres Venners Falskhed, ingenlunde af Agtelse for Fjendens Dom undlade

---

[1]) [Jfr. her foran S. 104, L. 5—8.]

at gjøre det samme ved vore Venners Ærlighed, om den end har ytret sig paa en Maade, vi hverken vilde tilraade eller efterligne. Endelig er det min tredje Tanke, at, saaledes som Omstændighederne er: da vi ingen Religjonsfrihed har, og Præstelærerens Strid med Kristendommen altsaa paalægger Tusender af vore Medkristne, som er bundne til deres Sognepræster, et lige saa utaaleligt som ubilligt Samvittighedsaag, — under disse Omstændigheder er det ikke blot tilladeligt at anklage Præstelæreren i Kancelliet, men det er, hvad alle kristne Præster i Landet burde gjøre; saa hvad jeg har lidt imod, er ingenlunde, at dog én Præst har dybt følt denne sin Forpligtelse (thi det er Tilfældet med den fredelige, elskelige, beskedne Busck), men kun, at han har udøst sit Hjærte for Kancelliet i Steden for, hvad mig synes bedre, strængt og rolig at udvikle Sagen; men naar Busck nu svarede mig: velan! saa gjør du dit, som jeg gjorde mit! da vidste jeg ikke andet Svar derpaa, end at gjøre det, og dette Svar har jeg paa en Maade givet i det andet Stykke om den lutherske Reformatjons Fortsættelse[1]), som nu er hos Censoren og skal naturligvis, hvis han nægter den sit Stempel, gaa til Kancelliet.

Hvad nu dernæst hin Sammenligning eller Sammenstilling af Clausen og Lornsen angaar, da finder jeg den, saaledes henkastet, haard, men i Grunden forsvarlig og betimelig, ikke med Hensyn paa Embedseden, men paa Grundsætningerne, der ere de samme i Kirkens som i Statens og hele Menneskelivets Revolutjon, hvorfor jeg ogsaa er vis paa, at C. i Grunden slet ikke finder sig vanæret ved Sammenstillingen, med mindre det skulde være ved Sammenligning mellem L.'s Løselighed og hans egen Grundighed. Om ikke den grundærlige men haardhændede Jyde, selv naar vi havde Lov til at gaa ud af Statskirken, vilde være C. og det hele Parti paa Nakken, er vist nok et Spørgsmaal; men,

---

[1]) [I Lindbergs Maanedsskrift for Kristendom og Historie. I.]

som Sagerne staa, er hans Handlinger gode; og enhver naturlig Fejl skal vi være overbærende med, fordi hver har sin, og den fødte Krigsmand nødvendig Haardhed mod Fjenderne. Hjærtet skal smelte hos os alle, før det kan blande sig med Livets Flod; men Kæmperne med smeltet Hjærte er saa faa, at der selv mellem Apostlene nok kun var én: Discipelen, som Herren derfor kaldte sin Ven; og da den stridende Kirke dog altid skal have Kæmper, maa vi i Dage som disse takke Gud, naar vi se ærlige, mandhaftige Kæmper, da bedre er ikke til Fals, og Verden ikke halv saa gode værd. Saaledes tænker jeg om min egen Kæmpefærd, og maatte da være meget enten indbildsk eller ubillig, for at tænke anderledes om Jyden end om Sælandsfaren, ja, var som Historiker meget ubillig, om jeg ikke fordrede mere Nænsomhed af denne end af hin.

Gjenganger-Brevene har jeg ikke set, og synes, vi for Øjeblikket har store Gjenfærd nok, saa det er sært, de smaa kan gjøre Opsigt. Som jeg hører, er det B.[1]), der under Korrekturen af Baggesens Værker har lært en Del af hans glemte Vittigheder udenad, og lader saa det ene B gjælde for det andet, uden at Publikum finder det latterligt.

Din Hilsen udbredte jeg saa varm, som den kom, blandt Vennerne, som var her i Aftes, og ønsker paa deres som paa Husets egne Vegne hjærtelig gjærne din gode Kone og dig en glædelig Jul og et lyksaligt Nyaar!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

39.

Ingemann til Grundtvig.

Kjære Grundtvig! *Soro. d. 20. Jan. 1831.*

I det jeg nu takker for dit sidste venlige Brev, kan jeg tillige takke dig for dine politiske Betragtninger, som jeg

---

[1]) [ɔ: C. J. Boye, en af dem, man gættede paa som Forf. til Hertz's Gjengangerbreve 1830.]

anser for et godt og kraftigt Ord i rette Tid, der vist kan virke gavnlig paa mange. Den Rolighed og Moderatjon, hvormed du har sagt din Mening, bidrager ikke lidet til at skaffe den Indgang, skjønt den er stik imod de flestes Synsmaade. I Hovedsagen er jeg nær ved at være ganske enig med dig: af den nye franske Revolutjon venter jeg heller intet godt, hverken for Frankerig eller Evropa, skjønt jeg tror, at det Brud paa Chartet, der foranledigede dets rasende Omstyrtning, var væsentligt og vigtigere, end du antager; men tilstrækkelig Bevæggrund til, hvad der vistnok af en dybere og fordømmelig Grund skete, anser jeg det heller ikke for. At det for en stor Del er Drenge og Pøbel, der, i Forening med Veteranerne fra den gamle Revolutjons Jakobin-Klubber, nu selv vil regere eller omstyrte al Regering, synes mig nu, man hver Dag ser tydeligere; og hvor Majestæten ikke længere er af Guds, men af Folkets Naade, maa den vist skifte med Vinden og *aura popularis*[1]). Hvad du siger mod Rigsdagene, synes mig især godt om. En velordnet Skrivefrihed ønsker jeg os ogsaa; men jeg tror ikke, der var stort vundet ved at antage en litterær Myndighedsalder og en særskilt Skribentstand, da de aandelig umyndige findes i enhver Alder og Stand, og det næppe er de Ordførere, der kunne henregnes til Børn og Pøbel, som mest ved Skrifter mislede Læseverdenen, men snarere de selvgjorte Formyndere selv, de voxne højlærde og overmyndige Mestere i de videnskabelige Lav og de deputerede i vore Aands-, Fornufts-, Smags- og Religjons-Direktjoner. Naar slige Talere paa Litteraturens Rigsdage (som Tilfældet nu er) faa kjendelige Børne- og Pøbel-Stemmer paa deres Parti, tabe de netop hos den fornuftige Del af Folket den Avtoritet, de vil anmasse sig; det var derfor vist næppe en Gang ønskeligt,

---

[1]) Jeg har nylig læst en mærkelig Ytring af Luther mod Retmæssigheden i Kristjan den 2dens Afsættelse (Pontoppidans Annaler. 2. D. Pag. 377); men jeg tror, han til Dels har Uret.

at den saakaldte „offentlige Stemme“, der ved sine slette Organer har tabt al Agtelse, ved et tilsyneladende Myndighedsstempel skulde komme til Ære og Værdighed igjen; men det synes mig, at hvor enhver myndig og umyndig (som nu) har Lov til at skrige med, maa den Røst, der skal gjælde for en virkelig offentlig Stemme, fra en aandelig myndig Ordfører, ved sin egen og Sandhedens Kraft gjøre sig gjældende; og det, mener jeg, er et bedre Vidnesbyrd end alle Attester fra vederhæftige Litteratorer. Af vore nuværende slette og forvildende Ordførere i Litteraturen ere nok de fleste, om ikke alle, myndige nok, hvad Alderen angaar, ligesom de kun ere alt for myndige i Henseende til den Vigtighed, de tiltro sig. Om ogsaa nu og da en enkelt Skoledreng opløfter sin Kyllingerøst i Bladene, har det næppe stort at betyde og maa snart tabe sig i det almindelige Kvæk. Naar Tilladelse til at lade Skrifter trykke blev et Prærogativ for vel studerte, borgerlig myndige Mænd, vilde vist ogsaa den studerende Ungdom hige derefter som et Karletegn (ligesom nu efter Tobakspiben, hvor den er forbudt de smaa), og vi vilde maaske saaledes faa en langt større Mængde umodne Skribenter, der til Dels kun skrev for Karleværdigheden. Se deri er det fornemmelig, jeg afviger fra din Mening om Indskrænkning i Trykkefriheden. Naar alt kun trykkes under Navn og Ansvar, og kun Angreb paa Religjon, Moralitet og den offentlige Rolighed var strafskyldige, tror jeg for Resten, den mindste Indskrænkning baade var klogest og ønskeligst. Hvad du i Maanedsskriftet har sagt om Reformatjonens Fortsættelse i Kirken, synes mig aldeles klart, og jeg længes efter Fortsættelsen om dens Forhold til Stat og Skole.

Jeg har da læst de berømte Gjenganger-Breve; det er en næsten skuffende Efterligning ikke alene af Baggesens Rimbrev-Stil, men af hans Synsmaade paa hans laveste Standpunkt som det 18de Aarhundredes sidste Kunstrepræsentant hos os, naar han som Sprogets Ridder satte Formen, selv i lavest Betydning, over Ideen. Du skulde dog læse det.

Mærkeligt er det, at hvad man her for en Snes Aar siden i den øhlenschlægerske Kunstrevolutjon vilde have forkastet som gammel udfejet Surdej, det glider nu ned som sød Mælk og Hvedebrød for den „fine Portjon". Saa meget har dog Heibergs Legen med de tomme Former udrettet, i Forening med den tilsvarende Tomhed i hans Tumlekreds. Det forekommer mig i det hele, som Oppositjonen mod det 18de Aarhundredes Vildfarelser og den hele nye glædelige Retning, vort Aarhundrede syntes at ville slaa ind i, nu fra alle Kanter bliver tilbagetrængt af hule Gjenganger-Masker fra hin Tid, der, som den onde Aand i Parablen, nu kommer tilbage med syv andre og langt værre Kammerater. Spøgeriet i vor Litteratur (fornemmelig i dens Højeste-Ret, det ratjonalistiske Maanedsskrift) hænger vist nøje sammen med en saadan Reaktjon i Tidsaanden, og vi, som trode at have fulgt det forrige Aarhundredes Galskab til Graven, risikere maaske paa vore gamle Dage at blive levende begravne af dets Gjenfærd. Dog, den Grav, haaber jeg, vi med Guds Hjælp skal sprænge, og den Slægt, der kommer efter os, vil maaske redde, hvad der kun synes at gaa til Grunde med vor gale Tid.

Din hengivne Ven

Ingemann.

40.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 22. Jan. 1831.

Kjære Ingemann!

Da dit kjærkomne Brev netop i Dag træffer mig saa vidt løs og ledig, at jeg i Gaar fik Ende paa Stykket om Kirkens Forhold til Skolen (det om Statsforholdet er trykt), og Pennen ikke var dyppet til andet, vil jeg gribe Øjeblikket til at svare, om end Svaret kommer til at ligge over; og det træffer sig godt, da der er adskilligt i dit Brev, jeg vel helst gad talt med dig om, men kan dog i manglende Fald ej undlade at sætte et Kryds ved paa Papiret.

Hvad nu de politiske Betragtninger angaar, da glæder det mig ret inderlig, at netop du har fundet dem moderat skrevne; thi skjønt det til visse var min Bestræbelse at gjøre saa, paastaar man dog her almindelig, at det modsatte er deres store Brøst, saa jeg kan nok trænge til den moderateste danske Skribents Trøst i den Henseende. — For Resten er det synderligt nok, at naar vi to har talt sammen om Rigsdage og Skrivefrihed, da har vor Enighed, om jeg husker ret, kundgjort sig i omvendt Forhold; men jeg vil meget heller være uenig med dig om Skrivefriheden end om Rigsdagene, blandt andet fordi jeg er vis paa, at vor Uenighed om hin er i Grunden ikke stor. Jeg indrømmer nemlig strax, at i et saa lille Land som Danmark, hvor Skrivsammen kun kan give faa selv endog kun Sulteføde, staar man ingen Fare for at overlæsses med sort paa hvidt (thi Aviser kalder jeg sort paa graat), saa fra den aandelige Side kunde vel uindskrænket Trykkefrihed ej skade os stort. Lad os nu længe nok være uenige om dens Gavnlighed, da du nok vil indrømme, at en saadan Indskrænkning, som jeg har foreslaaet, ej kunde skade synderlig, og maa indrømme, at da det er den verdslige Øvrighed, der raader for, om nogen af os skal have Skrivefrihed, har Trykkefriheden og sammes Indskrænkning ogsaa en politisk Side at betragtes fra, som ej maa overses, og som jeg i mine politiske Betragtninger (skrivende alt andet bag Øret) udelukkende stræbte at oplyse. Nu er der intet Spørgsmaal om, at der for Borgersamfundet i det hele (altsaa middelbart ogsaa for Menneskeaanden) allerede var meget vundet, naar blot de studerte (endsige da naar langt flere dannede) havde Lov til at skrive frit om Statssager (hvortil naturligvis Statskirken og Statsskolen hører): men naar Øvrigheden skal give og overholde en saadan Skrivefrihed, da vil og maa den ikke blot have med navngivne Personer at gjøre, men have Haand i Hanke med de frie Skribenter, enten som sine Embedsmænd, eller Folk, der agte at blive det, eller som dog har

enten nogen Ære eller Formue at tabe, saa de for Overtrædelse kan straffes med andet end Vand og Brød og Børnehuset. Læg hertil, at saa snart man kan skrive frit, og enhver kan lade trykke, da vil der selv i vort lille Danmark, som Aarene 89—99 viser, mylre af Sludder om Statssager, som alle indbilde sig at forstaa, og af personlige Grovheder, som Læsepøbelen altid finder Smag i; — og da forsoner du dig nok med mit Forslag, om du end synes mindre godt om den politiske Nødvendighed end jeg. — Jeg ser ellers, du vilde have Skrivefriheden mere indskrænket end jeg; men du kan tro, at naar Trykkefriheden indskrænkedes til navngivne og ej ganske raa eller æreløse Folk, da overlades Religjon og Sædelighed bedst til Gud og sig selv, blandt andet fordi Øvrigheden ellers, uden at bryde Loven, kan tilintetgjøre al Skrivefrihed om aandelige Ting, og den vil altid af sine Præster og andre overhænges derfor; og sæt nu, at Statskirken i Morgen blev lovlig, hvad den nu er ulovlig, da kunde jo Kristne ikke forsvare deres Tro. uden at skrive imod, hvad Loven kaldte Religjonen.

Gjengangerbrevene har jeg ogsaa endelig faaet læst, og derom ere vi saa aldeles enige, at skulde jeg skrive til Baggesens Aand, vilde jeg bede samme, dog aldrig mer at sende Breve med saa slet en Lejlighed, som en slet rejiceret Poet unægtelig er; da det jo var ligefrem: han vilde efterskrive Haanden, udvande det, han forstod, og udelade Resten, og vi have den Ærgrelse at se Kjøbenhavnerne, der aldrig savne Aanden, bedrive Afguderi med den døde Haand, de, da den sidst var levende, spyttede paa.

Hvad nu endelig vor levende Begravelse [angaar], da var det vist nok, hvad man sidst skulde ønske, og kunde snart fortvivle over; men, skjønt jeg selv har haft en Del af den stygge Frygt, indser jeg dog nu, det var Synd at tænke saa ilde, ikke om Kjøbenhavnerne (thi de lod det gjærne ske, naar det kun gjordes graciøst), men om Vor-Herre, der endnu mindre vil lade sine, end vi vore, Børn

fare saa ilde. — Vi maa naturligvis gjøre Regning paa, at, om man end for et Øjeblik af Nysgjerrighed gad talt og spaset med os i den store Verden, leve vi dog ikke længe, uden i en snæver Vennekreds; men dèr leve vi jo begge helst og bedst; saa lad andre sørge, der kun leve i Verden!

Din Ven
N. F. S. Grundtvig.

41.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 24. Marts 1831.

Kjære Grundtvig.

I Steden for af mig, vil du nu i Paasken modtage et Besøg af min Ole Navnløs, som vel af de fleste vil anses for et undveget Daarekistelem fra Sorø Hospital, men i hvem jeg dog haaber, at du vil finde et og andet, der røber *lucida intervalla* i Galskaben. At jeg ikke kommer selv, men sender en halvgal Æventyrmand i mit Sted, har des værre en sørgelig Grund i den megen Sygdom i min Kones Familie, der i denne Tid holder os i en bestandig Uro og Spænding. I en Tid af sex Uger er der død fire Mennesker i den galskjøtske Familie: Moderen og tre Døtre, af hvilke den ene var i Huset hos os, men døde hos Familien i Slagelse; den anden Søster var i Huset hos min Svigerfader og døde her iblandt os. Broderen, som er Kateket i Roskilde, ligger i samme Sygdom og har næsten været opgivet af Lægen; og i Slagelse ligger der endnu to Søstre af ham og to Søsterbørn i samme Tilstand. Under slige Omstændigheder kan du nok vide, der er hverken Lyst eller Lejlighed til en Fornøjelsesrejse. Selv har vi under alt dette dog, Gud ske Lov, beholdt Helbred, skjønt det naturligvis, især hos min Kone, har taget stærkt paa Kræfterne. I Slagelse har Sygdommen været smitsom, men her dog næppe, siden ingen af os her har faaet den. Vi har levet som i et Slags Bombardement med Døden for

Øje, under idelige Sygdoms- og Dødsposter. Nu begynde dog Lægerne i Slagelse og Roskilde at give os lidt Haab om dem, der endnu ere i Live i denne Familie. En smukkere og maaske sandere Grund, end Smitten, til denne store Familiedød, er den inderlige og stærke Kjærlighed, der altid har sammenknyttet disse gode Mennesker, der ikke synes at kunne overleve hverandre. I Hanne Galskjøt, som var hos os, har vi tabt meget.

Jeg havde mange Ting at tale med dig om, men det nytter ikke at begynde derpaa skriftlig. Af, hvad der sker i den udvortes Vèrden, er Polens fortvivlede Heltekamp mig mærkeligst, og jeg venter med stor Interesse paa Udfaldet; for Resten ser jeg megen Galskab alle Vegne og megen Flovhed her hjemme; som jeg hører, har nu i Kjøbenhavns Konversatjonsliv trykte Kjældermænds-Dumheder afløst Gjenganger-Snakken, og den aandelige Fattigdom kulmineret i en saadan total Vittigheds-Bankerot, medens Maanedsskriftet for Litteratur som Aandens og Videnskabelighedens Højesteret med pavelig Myndighed bestemmer Troen i Læseverdenen. En politisk Kandestøber-Litteratur vil her nu formodentlig fremstaa og for en Tid bemægtige sig den Smule Liv, her er tilbage. Dog, for Livet og Aanden maa Vor-Herre raade. — Hvad du har sagt om Reformatjonen i Kirke og Stat, er nok for det meste talt til døve Øren, ligesom alt, hvad der ytres i Maanedsskriftet for Kristendom og Historie; her er jeg nok den eneste, som læser det. Lad mig nu i Paasken faa et skriftligt Besøg af dig, og undskyld Magerheden i dette Brev! Jeg venter nu nyt Liv i flere Henseender af Foraaret, og haaber, at snart Isen og Sneen skal smelte omkring mig. En sand glædelig Opstandelsesfest ønsker jeg dig og dine med os alle.

Din hengivne

Ingemann.

Dette Brev, vil jeg tilstaa dig, er et Par Postdage gammelt; men i Steden for at skrive et nyt og bedre, har

jeg kun forynget det ved at datere det fra i **Morgen**. Min Kone er imidlertid kommen ret godt til Kræfter igjen, og det lader nu til, at hendes mange syge Slægtninger gaar det igjennem, skjønt man endnu bestandig maa fordølge dem de mange Dødsfald. Gud velsigne dig! lev vel!

Din

I.

Sorø. d. 23. Marts 1831.

42.

Ingemann til Grundtvig.[1])

Sorø. d. 7de April 1831.

Kjære Grundtvig!

Af din Metas latinske Syngelærer, den danske Islænder[2]), som med Halstørklæde paa var bleven mig halv ukjendelig og forleden var her med Laurent, paa Vejen til Fenger, modtog jeg vel ingen Hilsen fra dig, da han ikke havde sagt dig, han kom hid; men af ham og Laurent fik jeg dog gode Tidender om dig og dine, tilligemed en Kommentar til, hvad du siden ytrede i dit Brev: om de nye Tegn paa Kirkehimlen, som jeg vilde ønske maa være mer end Meteorer, skjønt man formodentlig vil finde Sagen meget betænkelig. I alt Fald haaber jeg ogsaa Ordets Opstandelse i Kirken og et nyt Liv for den Sandheds Aand, som ingen kan dræbe.

At du af de to Hovedfejl ved de fleste Bøger i vor Tid kun finder den mindste og tilgiveligste ved „Huldregaverne", var mig meget kjært. De Ubehageligheder, du spaar mig af **Trykfejlene**, kunne næppe blive større, end jeg har ventet mig dem; og en Gang i mit Liv maatte jeg dog lade Samtid og Fremtid vide, at jeg ikke har billiget, hvad jeg i tyve Aar har tiet til. Bogens Mangel paa verdslig Tilværelse erkjender jeg fuldkommen; og at der maa Søndagsøjne til at opdage Blom-

---

[1]) [Et forudgaaende Brev fra Grundtvig fattes her.]
[2]) [Jfr. her foran S. 97 med Anm. 2.]

stertegn mellem Nælderne, er vist nok. Bogen hører unægtelig til de Digterexpektoratjoner, der efter Goethes Klassifikatjon mere høre til „Buch des Unmuths“, end til „Buch der Liebe“; men jeg mener med ham, at naar denne har faaet Tilvæxt, tillader man vel ogsaa hin at nyde samme Ret; og om end slige Udbrud maa synes egoistiske og derfor næppe engang kunne glæde dem, der ere grebne af samme Følelse, bør man dog ikke altid tilbageholde slige Explosjoner, især naar de give Hjærtet Luft over forhindret eller forstyrret Virksomhed. Med den tavse Foragt kan man ikke altid væbne sig; den kan endogsaa slaa ind og fordærve Sindet; pines man for stærkt og trykkes for haardt, maa man føle Styrke til at slaa sig igjennem og tage, hvad der følger paa. Til min Undskyldning for Fredsbruddet føjer jeg, hvad Fouqué sagde i sin „Liedergruss“ til Tyskerne i Anledning af min Tassos Befrielse:

Liegt's in der Art auch edlen Heldenrossen,
Dass oft ihr Sinn vor schwer Verletzen scheut, —
Bald stürmen doch sie vorwärts, kühn entschlossen,
Wo über's Schlachtfeld Sieg die Kränze streut;
Und müssten alle Sänger auch verbluten —
Auf strebt ihr Pfad durch heil'ge Läutrungsgluthen.

Fra Olsen skal jeg hilse dig; jeg besøgte ham for et Par Dage siden; han var stærkt forkølet og frygtede for en ordentlig Sygdom. Imidlertid har han dog prædiket i Helligdagene og haaber at samle de fornødne Kræfter til Konfirmatjonsdagen. Hans megen Sygelighed har næsten betaget ham Livslysten, og han ytrede Længsel efter Befrielse fra det forstyrrede Legeme, der lammer hans Aandskraft.

Dit Haab om et nyt Levnedsløb og en ny poetisk Tilværelse for Øhlenschlæger efter det „Levned“, han nu har sluttet og meddelt os, vilde jeg gjærne dele; men Aspekterne savner jeg, og hans Omsorg for at samle og bevare alle Straalerne i sin Glorie synes mig ikke at antyde et Stand-

punkt, hvorfra en ny og herlig Flugt kunde begyndes. Af hans sidste Ytringer om dig ser jeg, at du atter har nærmet dig ham; men med al hans formentlige Stræben efter Humanitet ser og erkjender han dog ingen Aand, hvis Flugt divergerer fra hans og fra den velbehagelige Livs-Region, hvor han redte sig en Seng af sine Lavrbær.

Din hengivne
Ingemann.

43.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 9. Apr. 1831.

Kjære Ingemann!

Jeg ser af dit Brev, at mit sidste var saa godt som overflødigt, og det fornøjer mig; thi naar du blot har beroliget dig over, hvad Dagen hør til, kan du give alle dine Recensenter en god Dag og medlidende betragte deres Expektoratjoner som nødvendige Følger af de kroniske Sygdomme, som de selv, Stakler, har værst af, og som ingen Skade gjør os, naar vi ikke just træffe til at være dem lidt vel nær, saa det paa en Maade gaar ud over os, eller dog rettere kun over vore Klæder, som vi, naar de sad paa et andet Sted, selv vilde finde, var ikke bedre værd.

Kort sagt: mig er det usigelig kjært, at du med vel beraadt Hug har skilt dig lidt skarpt fra det uensartede, der kun inkommoderede dig; og naar den æventyrlige Form, hvorunder det skete, ej syntes mig den mest passende, da var det kun fordi den ikke passede mig, og jeg derover for et Øjeblik glemte, at næppe nogen anden polemisk Form vilde passet dig. Vel har jeg Ret i helst at betragte „Huldregaverne" som trykt Manuskript for Venner, men dog kun fordi al polemisk Skrift, og egentlig al vor Skrift, helst skal betragtes saaledes, og maa dog, netop for at gavne vore Venner, ligge aaben for Verdens Øjne; thi hvad der skal sætte Mod i Vennerne, maa selv gaa Fjenden under Øjne.

Jeg haaber derfor virkelig, at du skal have langt mere Glæde end Sorg af din Skjoldmø, ja, jeg formoder endogsaa, at det værste, som ved Fødselsveerne, er overstaaet nu, da hun er bragt til Verden; thi, sandt at sige, tror jeg ikke, der er ret mange hos os, som enten har Lyst eller Mod til egentlig at slaas med dig: de har kun tjattet, under den Forudsætning, at du vilde være saa god at tage det alt for Klap og nænte i alt Fald slet ikke at slaa igjen. Den Drøm, tænker jeg, vedkommende vil nu komme ud af og være ret vel fornøjede med at kunne lade, som de ingen Ting mærkede, hvor Ole Navnløs leger Himmelspræt med ubenævnte Størrelser. Dog, det maa Tiden vise, uden at det bør gjøre mindste Forskjel enten paa din eller min Betragtning af Svanhvides Apologi for Valdemar den store og hans Mænd, som taaler godt at miste Titelbladet, da baade Venner og Fjender godt kan se paa deres Næse, hvad Moders Sønner de er, og hvor de vil hen.

Hvad den gode Ven med og uden Halstørklæde har fortalt dig om Tidens Tegn, véd jeg just ikke saa lige; men det véd jeg nok, at han ikke har det bedste Syn for sligt endnu; og Grunden, hvi jeg egentlig intet sagde derom, var den saare gyldige, at jeg egentlig slet intet véd, undtagen hvad jeg sagde: at Knuden øjensynlig nærmer sig sin Opløsning eller — Overhuggelse, af hvilket jeg beder til Gud, at det maa times, som tjener os bedst. Jeg har saaledes ingen Mening om, enten man vil eller ikke vil tillade mig at være Præst paa eget Ansvar for hvem der vil have mig til det; men det glæder mig, at saadant uden min Tilskyndelse forsøges; og efter først nylig at have set den ny Udgave af Alterbogen, véd jeg, at falder Svaret benægtende ud, da skal jeg erklære mig udenfor Statskirken og handle derefter, som jeg trøster mig til at forsvare for Overhyrden i det høje. Dette naturligvis mellem os; thi førend man gjør sligt, skal man se til nogenlunde at beskikke sit Hus og berede sig paa alle Haande, for ikke, naar man har sagt A, at finde B

for svært at udtale og blive til Latter for den Verden, som hører intet hellere.

Mit urimelige Haab om Øhlenschlæger, véd du nok, kommer ikke af, at jeg aandelig har nærmet mig ham, og des værre heller ikke af, at han kjendelig har nærmet sig det aandelige; men det hænger nødvendig sammen med hele mit urimelige Haab om Danmark, som jeg ikke maa opgive, og som jeg enten maatte være ham, hvad jeg aldrig var, hjærtelig fjendsk, for at udelukke ham af, eller jeg maatte dog miskjende Godmodigheden, der stikker igjennem hans oprigtige Forfængelighed, som gjennem vore Landsmænds, naar de barnagtig glæde sig til at være blevet eller snart at blive Riddere og Raader som ingen Ting. Min Nærmelse til ham, som skiller Dansk fra Tysk i hans Levned, bestaar i øvrigt kun deri, at da vi efter min første Rejse stødte sammen ved Porten til Bispegaarden, tiltalte han mig, efter atten Aars Forløb, første Gang igjen, og bad mig venlig besøge sig, hvad jeg lovede og holdt før min anden Rejse, og gjentog en Gang, paa hans Anmodning, efter den. Talen var mest om ligegyldige Ting, og om det lidet mer var vi som før tvært imod hinanden; men jeg var ikke kommen for at trættes med ham, men for at vise, jeg personlig ej har det mindste mod en Skjald, hvis tidlige Død jeg kun beklager; og derfor skiltes vi venlig ad under den Erklæring, at han vilde besøge mig, som han dog kun har gjort med Pennen i sin Bog. Men desuagtet kan der ske mer end det, og en Gang maa han dog lære, at det baade klæder og tjener ham bedre, hvad han har skyet, end hvad han har søgt!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

44.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 17. April 1831.

Kjære Grundtvig!

Det glæder mig af dit sidste Brev at se, at du med Hensyn paa min Natur har forligt dig med Formen i min Polemik mod de „ubenævnte“ og i Grunden negative Størrelser, og — hvad der var mig endnu kjærere — at du, som en gammel øvet Stridsmand og kyndig Kampdommer i aandelige Turneringer, ikke syntes at anse min første Haandtering af de aandelige Vaaben for en tom og forgjæves Fægten i Luften. At jeg virkelig har ramt noget, der fortjente at rammes, har jeg Grund til at haabe; og jo stærkere der vil blive pebet mod mig i Flokken, jeg slog iblandt, jo mere vil dette mit Haab blive bestyrket.

Hvad du saa venlig betror mig angaaende dine egne Sager og det afgjørende Skridt, du tænker paa, hvis det bliver dig forment at forkynde Ordet frit, hvor man vil høre det, har opvakt mange Betænkeligheder og Tvivl hos mig, som jeg ikke kan opsætte at meddele dig. Den nye Alterbog har jeg ikke set, men jeg trode, den i Hovedsagen kun var et Eftertryk af den gamle, og at den netop derfor i saa høj Grad mishagede Ratjonalisterne; du véd, den er skarpt bleven dadlet af Clausen i Maanedsskriftet for Litteratur. Saa længe Statskirken, i hvad den erklærer for lovlig gjældende, ikke stiller sig i aabenbar Oppositjon mod den rette evangeliske Lære, og det paa en Maade, som sætter Afvigelsen uden for al Tvivl, selv for Lægmands eg Menigheders Øjne, vil en bekjendt og agtet kristelig Lærers Udtrædelse deraf kunne frembringe en stor og sørgelig Forvirrelse og selv forarge den store Mængde Kristne, der aldrig have drømt om nogen Forskjel paa Statskirken og den almindelige hellige kristelige Kirke. En saadan Udtrædelse vilde da lettelig af slige uskyldige Sjæle kunne anses for et Frafald; og hvad deraf vilde følge for et Vilderede i mange Hoveder og Hjærter, er kun

alt for klart. At du har betænkt dette selv, tvivler jeg ikke paa: men om du ogsaa hos dig selv og dine, der kjende dig helt, kan bortrydde enhver Tvivl om Nødvendigheden og Rigtigheden af et saadant Skridt, vil der dog vist blive en stor Mængde fromme og oprigtige Sjæle tilbage, som aldrig vil kunne begribe det, og for hvem der paaligger os et stort Ansvar. Vist nok maa alle slige Hensyn bortfalde, hvor en Samvittigheds-Nødvendighed indtræder, — og jeg meddeler dig kun disse Skrupler i det Haab, at dette endnu ikke er eller nogen Sinde vil blive Tilfældet. Hvorledes det store og vigtige Spørgsmaal om kirkelig Frihed skal opløses, uden stor Forvirring i den kristne Menighed og det borgerlige Samfund, er en Gaade, som maaske den forbarmende Gud først kjærlig vil aabenbare vore Efterkommere; hans usynlige Kirke staar os, Gud ske Lov, aaben i enhver Tid, og hvad der en Gang er os aabenbaret, kan jo ingen fratage os. Har du læst Mynsters lille Dogmatik? han synes mig et Sted deri at se frem og ikke tilbage efter Aabenbaringens sande Lys, og at forvente af vort Aarhundredes Lærdom, hvad vore Fædre allerede trode at have fundet i de ulærde Apostlers Vidnesbyrd. Mynster skal ogsaa have skrevet den sidste Recensjon over Gjengangerbrevene i Maanedsskriftet, hvori vel indrømmes, at Poemet er Prosa, og den rimede Kritik i Hovedsagen er falsk, i det den sætter Formen over Ideen; men Forfatteren berømmes og takkes dog særdeles derfor, da Tidens Nød kræver Prosaiskhed, Flovhed og fransk akademisk Tvang til Modvægt mod Overdrivelsen af det poetiske, og for at hindre Sjuskeriet hos vore Døgnpoeter. Det er dog jammerligt med den Svaghed og Frygt for Ensidighed, der siden Wilhelm Meisters Tid gjør alle den dannede Verdens Heroer til Vendekaaber i omvendt Forhold, saa snart der i Vinden spores Aand.

Det skulde glæde mig, kunde Øhlenschlæger endnu paa sine gamle Dage af sin „Humanitet“ bevæges til at nærme

sig, hvad han trode at burde fjærne sig fra saa længe; — men derom er mit Haab kun ringe.

Vor gode Ven Olsen ligger syg og er efter Lægens Udsagn ikke uden Fare, — det er en Svækkelse i hele Konstitutjonen, som følger af hans gamle Leversyge og langvarige hæmorroidalske Sygelighed.

Din hengivne
Ingemann.

45.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 19 Apr. 1831.

Kjære Ingemann!

Tak for Vennebrevet, og saa for den alvorlige Del, du tager i Kirkens Stilling og Krisis; og skjønt det er en Sag, jeg des værre maa skrive alt for meget om, maa jeg dog, da der for det første ingen Udsigt er til Samtale, betegne dig min Tankegang.

I tyve Aar har jeg nu stræbt at foranledige en Reformatjon i Statskirken selv, saa den igjen kunde blive et taaleligt Ophold for levende Kristne; men det er derved blevet værre og ej bedre; thi aldrig før har en Præstelærer, som nu Clausen, offentlig erklæret Tros-Enighed for bestialsk, den historiske Kristendom for os uvedkommende, og Præste-Eden for intetsigende; og aldrig før har et Sæt teologiske Studenter, som nu de 88, erklæret sig enige med dem, der nægte Edens Forbindtlighed; og aldrig har Kancelliet, som ved Buscks Klage, erklæret, at Regeringen ikke vil hævde Kirkeloven.

Da nu desuagtet Menighederne vedblive at være bundne til deres Sognepræster, saa er det indlysende, at hvor en Menighed faar en af de vantro, lovløse Præster, som uden Sky aabenlyst udklækkes, dèr maa den kristne Almue enten taale, at Sakramenterne forfalskes og at deres Børn forføres fra den Daabspagt, hvori de skulde bekræftes, eller den maa underkaste sig et Martyrium i Tugthuset; — og det maa kristelige

Præster ikke taale; thi fra dem skal Martyriet i det mindste begynde. Nu er det ikke blot kristen Kjærlighed til Fred, og Indsigt i Faren ved al Kirke-Deling, men ogsaa Kjød og Blod, der raader os, saa længe muligt at lade det bero ved skrevne Protester mod Statskirkens Selvmodsigelse og den himmelraabende Samvittighedstvang, og vi gaa da sikkert, især i min Alder, ej videre, end vi nødes til; men er vi i Sandhed Kristi Tjenere, da maa vi dog føle, den Ting skal have en Ende med det første, og en Præst med Luthers Tro kan umulig tænke som Erasmus: han kan overlade til Efterslægten, hvad han selv er kaldet til.

Saa længe det ikke var blevet mig klart, hvor Klippen fandtes, hvorpaa Kristus bygte sin Kirke, maatte jeg vente, og skulde ventet til min Død paa den Oplysning, uden hvilken ingen forsvarlig Skilsmisse nu kan ske. Men siden jeg fik Syn paa det, har jeg nu i sex Aar kæmpet med mig selv, altid opsat det afgjørende Skridt, fordi jeg ønskede, og burde ønske, at undgaa det; men ogsaa bestandig følt, at naar én af to Ting skete: enten at man foretog sig den mindste Forandring ved det væsentlige i Kirken, eller mine forrige Tilhørere krævede min Præstetjeneste, da maatte det briste eller bære, det vil sige: da maatte enten Statskirken underkaste sig en Reformatjon, eller den maatte tilstaa mig en uafhængig Præstestilling, eller jeg maatte højtidelig, med ingen, faa eller mange, skille mig fra den.

Nu er ikke blot én af Betingelserne, men begge, indtraadte, og min Beslutning er ufravigelig tagen, saa det gjælder kun om Længden af en kort Tidsfrist.

Forandringerne i Alterbogen kan vel synes mange ubetydelige; men i det uforanderlige er ethvert Forandrings-Forsøg et Attentat paa Kirkens Liv; og det er netop Trosbekjendelsen og Daabsordet, man med Flid har omskrevet, saa der behøvede ikke en Gang at være den Hovedforandring: jeg tror paa „den hellige Aand“ i Steden for „den Hellig-Aand“, for at jeg maatte sige: det Samfund,

hvor der døbes paa den Tro, er ikke det, hvori jeg er døbt og vil evindelig blive.

At min Udgang, om den skal ske, vil mishage og misbilliges af mange, som jeg nødig miskjendes af indser jeg godt; men om Forargelse er ikke at tale; thi Kristne maa det forarge at se det ukristelige Spil med Kristendom i Statskirken, ej at se en kristen Præst frimodig løfte Korsbanneret og lide under det til Besegling af sit Vidnesbyrd; og Verden skal forarges og forgaa.

Jeg véd meget godt, at før det er sket, kan mangen Kristen se Sagen i et ganske andet Lys end Præsten, der skal handle; og jeg véd tillige, at disse kolde, stive, døde Bogstaver kan hverken overbevise dig eller nogen om saadanne Ting; men just derfor er det paa Tiden, at vi føre Aandens og Kraftens Beviser i Ord og Gjerning til den Tros Forsvar og den Herres Ære, vi have prædiket; og vi véd, at den Gjerning, som virkelig begyndes i Jesu Navn, „god Lykke og Fremgang faar, indtil den Maalet naar".

„Begrebet om Dogmatik" har jeg sørget over, og Recensjonen har jeg inderlig harmet mig over, ikke for den æstetiske Hoftones Skyld, som kun er til at le ad, men fordi han ved Haarene har trukket Navne (i mine Øjne langt bedre end hans eget) ind i sin Skjønsnak, blot for at brændemærke dem, og det oven i Kjøbet bag Anonymitetens Skjærmbræt. O, hvilken human og ærekjær Opførsel, om det end var sandt, hvad der er Løgn: at enten Lindberg eller Busck har forfulgt Clausen paa Ære, Liv og Gods! Havde Personen turdet, vilde naturligvis mit Navn haft samme Skæbne, som det ogsaa ærlig fortjente; thi for den Forfølgelse, der er sket mod Clausen, staar jeg unægtelig i Spidsen og undslaar mig ikke for at bære, hvad der kastes paa Sagen.

Dog, saaledes modner alt sig til Høsten, og, Gud ske Lov! thi han er Høstens Herre, og hvad der høstes uden ham, gjør stakket glad.

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

46.

Ingemann til Grundtvig [1]).

Sorø. d. 7de Septbr. 1831.

Kjære Ven!

Velkommen hjem fra din tredje og — som jeg nu dog formoder — sidste angelsaxiske Pilgrimsfart, og til Lykke med dit Foretagendes heldige Fremgang! At du var vel tilfreds denne Gang i England, havde jeg allerede hørt paa anden eller tredje Haand; det glædede mig i Dag at se det bekræftet af dig selv og fra Kristjans-Havn, som det i denne Storm- og Kolera-Tid kunde være blevet dig vanskeligt nok at naa. Det gjør mig ret ondt, at du ikke traf Børnene raske — Gud holde sin Haand over dem og os alle! Her i Huset ere vi dog endnu, Gud ske Tak! ved Helbred, paa Pigen nær, som har Koldfeber; men i den hele Sorøegn er Sygdommen og Dødeligheden i stærkt Tiltagende, og her i Byen selv skal der være over 70 syge. Jeg var hos Olsen i Lynge i forrige Uge; han og hans Kone vare friske, men hvert Øjeblik kom der Budskab om Sygdom eller Dødsfald i Menigheden. Fattigdommen er tillige meget stor, og de fleste har ikke Raad til at betale Apoteker og Læge; inden det kommer i Orden med det offentliges Hjælp i denne Nød, bliver det for mange for sildig. Det er næsten allerede, som man levede i Pestens Tid, og den er dog endnu kun for Døren hos os.

Tak for din Deltagelse i min kjære gamle Svigerfaders Tab for os! Det var en haard Sommer, især for min Kone; dog, Gud være lovet! hun er nu inde i Livet igjen og tænker paa sine Altertavler. Jeg har heller ingen Nød: Fjenden i Litteraturen har intet Banesaar tilføjet mig; nu, da jeg har begyndt at gaa offensivt til Værks og bruge de Vaaben, jeg har, tager jeg mig den Ting langt lettere end tilforn. Mit Svar til „den lille Anklager" i Maanedsskriftet

---

[1]) [Et forudgaaende Brev fra G. fattes.]

har jeg ikke sendt dig, da det er en Bagatel paa 1 Ark; det er udkommet hos Sejdelin[1]). Jeg vilde dog nok, du skulde læse det. At Ørsted har læst „Huldregaverne“, som Fanden læser Bibelen, vil da enhver deraf kunne se. Vil han og vedkommende nu ikke tage Skeen i en anden Haand, tager jeg den i en anden og giver dem en Epilog til Huldregaverne, trykt som Manuskript for Fjender, hvorved jeg tænker at kunne ende dette Felttog med en formelig Afsættelse af det usurperede Oligarki i Litteraturen. Spasen har moret adskillige (blandt andre vor gode Ven Olsen), og Fjenden har alt drevet det saa vidt, at han ikke kan te sig galere, om han end til sidst — som vel fortjent — bliver udlet. Det bedste Svar paa al Kritik, som du opmuntrer mig til, tænker jeg virkelig ogsaa paa midt under disse Skjærmydsler. Dog, hvad det skal blive til, derfor maa Tid og Omstændigheder eller rettere Vor-Herre raade. Nu, da jeg ikke længer er den blot lidende Part i Krigen mod mig, og da jeg paa Skriget kan mærke, at jeg ogsaa kan ramme, føler jeg mig langt friere til Mode; og hvor jeg ser, man sætter kun Flueskarn paa mine Klæder, kan jeg uden al Bitterhed i Sindet blive ved mit Arbejde, medens jeg kun af og til jager Fluerne fra Næsen. — Jeg har i Vinter dog tolv Studenter at holde Forelæsninger for, det er her et stort Antal og giver strax lidt mere Liv i Tingene; der er flinke Hoveder iblandt, og jeg fornøjer mig til dette Kursus; dog — vilde du tage min Plads paa Katedret, satte jeg mig gjærne ned blandt Studenterne. Nu, medens Jærnet er varmt af din sidste Rejse og dit vel optagne angelsaxiske Foretagende, skulde og burde der smeddes dig en akademisk Lærestol. Tænkes der ikke derpaa?

Til Bevis paa, hvor fredelig jeg er stemt midt i Krigen, vil jeg afskrive dig, hvad jeg nylig har lært af — en Tyrk.

---

[1]) [„Nogle Oplysninger om Huldregaverne“. Kbhvn. 1831.]

Menneskets Engle[1]).

(Efter en Muhamedaners mundtlige Fortælling til Lic. theol. Fenger paa hans Rejse i Grækenland.)

To Engle smaa
Os følge, hvor vi gaa:
Usynlig de paa vore Skuldre hvile.
Ved højre Kind
Den ene titter ind
I Sjæl og Øje, naar vi kjærlig smile.

Hver ærlig Id
Han skriver op med Flid,
Hver Tanke from og god han tro bevarer;
Hvert Palmeblad
Han strax forsegler glad,
Hver Midnat han til Allah med det farer.

Med strænge Flid
Paa hver uærlig Id
Og paa hver ufrom Tanke ser den anden;
Ved venstre Kind
Han ser i Øjet ind
Og læser Brødens dunkle Skrift paa Panden.

Hvad Ondt han saa',
Han strax opskrive maa;
Dog tøver han en Stund med Seglets Gjemme:
Raab til din Gud!
Og — Englen sletter ud,
Hvad angerfuld du bad din Gud forglemme.

Men vender du
Før Midnat ej din Hu,
Og Angerstaaren ej dit Øje væder:

[1]) [Se Ingemanns Saml. Romanzer, Sange osv. VI, 118.]

Dit Syndebrev
Forsegler han, der skrev; —
Men — Englen paa din højre Skulder græder.

Gud velsigne dig! Lev vel! Hils kjærligst alle dine fra min Kone og din hjærtelig hengivne Ven

Ingemann.

47.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 7de Jan. 1832.

Kjære Ingemann!

Vel har jeg ogsaa som Korrespondent i det gamle Aar saa daarlig opfyldt de Løfter, jeg sagtens gjorde ved dets Begyndelse, at det er bedre ingen at gjøre i dette; men dog har jeg ret tit og ej saa lidt længtes efter at tale med dig om mange Haande Ting, og da især om, hvad der nu i tre Maaneder ivrig har beskjæftiget mig: Indledningen nemlig til den Nordens Mytologi, du vel har set, jeg er i Færd med at skrive. Du smiler vel over, at jeg er bleven staaende i Døren saa længe, og huger kanske ilde til ved Tanken om den lange Snak i Forstuen, hvor det trækker, og Fødderne blive kolde; men skjønt det rigtignok til sidst blev mig selv for længe, saa jeg af Medlidenhed med Læseren maatte give mig til at begynde forfra igjen, hvorved det hele blev, om ikke stort kortere for jer, saa dog dobbelt saa langt for mig, — desuagtet, ja, uagtet jeg har maattet skrive fire Gange saa meget som der bliver trykt, har jeg dog fornøjet mig kostelig og haaber altsaa, Læseren ikke vil være saa uartig at sige, jeg har kjedet ham.

Ganske forunderligt, kan du tro, det var, saaledes efter mer end tyve Aars Forløb at komme tilbage til de Høje, hvorpaa alle Ungdomsdrømmene drømtes, og Synerne udsprang, og se, hvorledes alt i den mattere Belysning træder

klarere frem, og finde ved nærmere Bekjendtskab med Aser og Vaner, at det er af de ordentlige, ægte Naturer, som man maa tilstaa, var al den Begejstring, man følte for dem, fuldelig værd, og mere til.

Min Indledning begriber i øvrigt tre Stykker i sig: universalhistorisk Vidskab, Myter og Mytologier, og den nordiske Kæmpeaand, hvoraf du strax vil se, der er nok baade at tænke paa, at tale og at skrive om, ja, egentlig for meget til det sidste, saa man maa være nær ved at fortvivle over saa klodset et Taleredskab, som en Pen, der ikke kan give en Lyd fra sig til Læseren, dog unægtelig er.

Var den ikke det, vilde jeg ogsaa gjærne meddele dig noget af det vigtigste, der i denne Tid er gaaet op eller har klaret sig for mig; men selv med gode Venner nytter det ikke stort at skrive om, hvad man ikke først har snakket om; thi vel maa vi og vore Lige kunne forstaa en halvkvæden Vise, men en ukvæden er noget ganske andet, den forstaar ingen af os.

I øvrigt har jeg i alle Maader travlt; thi jeg gaar ogsaa i Skole hos Fenger, som kom fra Grækenland, for at lære lidt Nygræsk i Steden for den gamle Latin, som jeg daglig slaar ihjel af alle Kræfter. Det har jeg just ikke bogstavelig lært i England, hvor Klassikerne er de eneste Folk, man tager Hatten af for; men desuagtet er jeg dog i Grunden, særdeles siden mit sidste Besøg i England og Asgaard, bleven saa utysk og ramengelsk, saa uhyre praktisk, at, skjønt du vel kjender Anlægget igjen, vil du dog vel forundre dig.

Dog, af al den Snak bliver du lige fed, og derfor vil jeg ønske dig og din Kone et ret glædeligt, lyksaligt Nyaar, som jo ogsaa var det, jeg greb Pennen for. Hos os har det kun set daarlig ud; men nu haaber jeg, vi med Guds Hjælp skal være raske, og glæder mig til, at du jo dog endelig til Paaske vil se her ind, skjønt jeg finder, det er ordentlig en Skam, det da skal være to Aar siden, vi mødtes, paa ikke længere Afstand end mellem Sorø og dette.

I am told, you are a good hangman; og skjønt det just ikke er det Talent, man enten ventede hos dig eller skal udvikle for meget, saa er dog enhver Ting god til sit Brug, og man trænger virkelig til at lære, at naar Intolerancen ingen Grænser har, da maa Tolerancen have en.

De falsterske Søstre, som forgjæves har sukket efter dig i Julen, hilse dig smukt

ved din Ven

N. F. S. Grundtvig.

48.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 14de Jan. 1832.

Kjære Grundtvig!

Tak for din venlige Nyaarshilsen og for Bogen[1]), som skal bøde paa, hvad her mangler os af oplivende og opbyggelig Tale i den kolde og tomme Kirke! Jeg har allerede set, at en kristelig Polemik mod Tidens antikristelige Ordførere til Dels gaar igjennem hele Bogen, og det er vel i sin Orden. Gud give os alle et bedre nyt Aar, end det gamle syntes for menneskelige Øjne, skjønt det vel heller ikke gik over os forgjæves.

Det glæder mig, at du og dine kjære nu har Helbred, og at du med saa meget Liv er inde i din gamle kjære Skov under Ygdrasilskronen, hvor du drak med Odin af Sagas Guldskaaler og fandt Vejen til Urdas Kilde. Jeg længes nu ret efter at se dit nye Landkort over hint gamle Asaland. At jeg ogsaa længes efter at se dig og tale med dig, kan du nok vide. Julerejser kan min Kone ikke taale. Jeg var desuden slemt forkølet hele denne Jul og begynder nu først at komme mig. Maaske komme vi til Kjøbenhavn til Paasken for en otte Dages Tid. Nu, da jeg formodentlig har en Slump Fjender mere i Kjøbenhavn, tænker jeg at faa des mere Tid til Vennerne. Den ravengelske og praktiske Variatjon af dit

---

[1]) [Om den clausenske Injuriesag. Kbhvn, 1831.]

gamle Livstema er nær ved at være mig en ukvædet Vise; men jeg tænker vel at forliges dermed, helst da jeg selv i Grunden giver Teorierne en god Dag og holder mig til, hvad jeg tror, hos mig er praktikabelt. Hvad „Hangmans"-Forretningen angaar, da er det vel ikke den Dont, jeg har mest Lyst til, og skulde jeg have nogen Gave dertil, lod jeg den gjærne ligge udyrket; egentlig har jeg heller ingen hængt, men derimod skaaret en stakkels Djævel ned, som selv havde hængt sig. Men saaledes gaar det, naar man vil hjælpe de Godtfolk til rette. Den gamle Overtro er endnu temmelig almindelig, at det er en uærlig Sag at røre ved slige Personer. Jeg har ikke sendt dig Pjecen, da den kun er en Nældebuket til Fjender, men ingen Jule- eller Nyaarsgave, som jeg kunde glædes ved at sende mine Venner[1]). Jeg haaber, det bliver min sidste Nyaarsgave af det Slags, og at man nu mærker, jeg er inkurabel og honorerer kun med haard Mønt.

Læste du Sibberns Skrivelse til mig i Anledning af „Huldregaverne"?[2]) Den overraskede mig glædelig. Sibbern er dog for dybt og poetisk et Gemyt til at kunne slutte sig til den Aand, hans Kolleger og Venner nu stræbe at gjøre enegjældende i Litteraturen.

Efter det sidste Aars polemiske Episode i mit Liv haaber jeg med Munterhed og Lyst at kunne fortsætte dets positive Udvikling. Jeg restavrerer i denne Tid nogle ældre henlagte Arbejder, som jeg lod mig bortdrage fra ved det evige forstemmende Gnaveri. Med mange Udkast og Planer til historiske Romaner og en episk Sluttesten for den hele Bygning er det gaaet mig ligeledes. Med Guds Hjælp faar jeg vel rigtig fat paa noget af det igjen, hvis jeg skal leve.

---

[1]) [„Opstanden i Litteraturstaden. Dramatisk Epilog til Ole Navnløses Levneds-Æventyr. Trykt som Manuskript for Fjender. Kbhvn. 1831.] [2]) [Skrivelse til Digteren Ingemann i Anledning af Huldregaverne. Fra en Ven i Kjøbenhavn". Kbhvn. 1831.]

En Samling af Salmer efter Aftensangs-Epistlerne har jeg ogsaa begyndt paa; men dertil behøves et fromt og kjærligt Sind, som ingen bitter Tanke maa forstyrre, og som jeg des værre ikke altid har kunnet bevare under al denne fjendtlige Forfølgelse. Dog nu, da jeg har sagt den Samtid og Fremtid, der maatte tage Notits af mine Antipoder, i hvilket Lys jeg betragter Grund-oppositjonen mod min hele Virksomhed, haaber jeg ogsaa at kunne forglemme alle skærende og fjendtlige Livstoner, for at lade den evige Fred og Kjærlighed føre Ordet i min Sjæl og i min Digtning.

Den bekjendte Forfatter til de dramatiske Scener, Chr. Bredahl, er nu, efter mange Aars Dvale under et svært udvortes Tryk, kommen til Live igjen. Der vil nok snart udkomme et dramatisk Digt af ham, som jeg har hørt enkelte Scener af med Forbavselse; jeg har kun hørt Mage dertil hos gamle William. — Det lader til, vi faa en ny Filosof i den unge teologiske Kandidat Zeuthen, en Søstersøn af Steffens, tror jeg; jeg har set nogle smaa filosofiske Afhandlinger af ham, hvori jeg finder gode Aspekter; hans Spekulatjon lader heller ikke til at ville føre ham fra Bibel og Kristendom.

Gjengangeren vedbliver, som jeg ser, at fornøje Kjøbenhavnerne med at udbanke og sole Baggesens gamle Garderobe. — Læs dog Baggrunden til Andersens Vignetter, og du vil vist indrømme mig, at der er sand Poesi i ham. — Hauchs Karl den 5tes Død fornøjede mig ved mange grandiose Træk, skjønt han har opofret det mest poetiske i Karls Liv, for at gjøre hans Død dramatisk ved en tildigtet Handling.

Lad mig snart høre fra dig igjen! det er mig altid en sand Hjærtestyrkning. Hils din kjære Kone med alle de venlige falsterske Søstre, og tak dem ret smukt, fordi de nok vilde have set mig i Julen. Gud velsigne dig!

Din Ven

Ingemann.

49.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 12te Febr. 1832.

Kjære Grundtvig!

Mit sidste Brev til dig flød mig nok af Pennen i en forstemt Time, hvoraf jeg, Gud ske Lov, dog ikke har ret mange. At Polemikken ikke er den Sfære, hvori jeg befinder mig bedst, er vist nok, og nu vilde jeg selv ønske, jeg havde ladet det sidste Udbrud af min Indignatjon og Harme over Recensentkjævleriet blusse op i Fidibusser. Jo mindre heldig jeg imidlertid har været i at give ondt af mig, des bedre maaske for mig selv; thi des mindre fristes jeg til herefter at gjengjælde ondt med ondt. Nu kan da baade Venner og Fjender se, at jeg ikke er nær saa skikkelig, som man har indbildt sig; men deraf vil man da ogsaa se, hvor mislig den anvendte Opdragelsesmetode har været. For aldeles at udrive mig af dette Vrøvleri, har jeg gjort en Udenlandsrejse — at sige i Stuen —: jeg har besøgt Neapel igjen; og de Livsbilleder, jeg har medbragt fra denne Rekreatjons-Fart, haaber jeg til Paasken skal forlige dem med mig, som ikke mene mig det alt for ilde. Hvad der saa maaske en hel Del nemmere vil smutte gjennem „Øresundet“, vil jeg ogsaa tænke paa. Hvad den Læseverden angaar, som hidtil har bekymret sig om os og vor Skrift, da mener jeg dog nok, den har lige saa godt kunnet læse, som nogen tilkommende vil lære det, og nok saa godt, som den nærværende forstaar det, der unægtelig kun maadelig véd at skjelne mellem Sjælelyd og Gjenlyd. At Aandens Sag langt bedre fremmes ved den positive, end ved den negative Oppositjon mod Aandløsheden, er der vist ingen Tvivl om; men naar Tomhedens Ekkoklang næsten overdøver enhver anden Lyd, kan man vel fristes til — selv uden medfødt Krigerkald — at hugge løs paa Sækkepiberne og Blærerne, om man saa staar Fare for at kvæles af den Luft, de indeholde. Saaledes gik det nok mig; men nu er det forbi, og den

Luft, jeg gav mig selv ved denne Lejlighed, var nødvendig for ikke at faa Astma. Paa et Par gode eller slette Indfald mer eller mindre kommer det under slige Omstændigheder vel ikke stort an.

Det glæder mig, at du nu selv er kommen til et Standpunkt, hvor du kan bygge, uden stort videre at behøve at rydde Grunden. Din nye nordiske Mytologi længes jeg efter, saa vel som Udbyttet af dine engelske Valfarter. Aanden og Tonen i Sibberns Skrift om Stænder har ogsaa glædet mig. Af Sagen selv haaber jeg med Tiden det bedste; saaledes som denne Tidsalderens nødvendige Frugt udvikler sig og modnes hos os, ligesom af sig selv, vil den, i Forening med den sande og evige Livskjærne i Folkets dybere Natur, vist ingen Askefrugt blive.

Din hjærtelig hengivne

Ingemann.

50.

Grundtvig til Ingemann.

Vinter-Solhverv 1832.

Kjære Ingemann!

Det er en underlig Tid, vi leve i; derfor sender en luthersk Præst dig en hedensk Mytologi i Jule-Gave, og det uagtet I dèr ude *in partibus infidelium* kunde højt behøve en Jule-Præken. Men da nu ingen Bøger kan holde Præken, fordi de har Mén paa Mælet, saa alle Bøger maa finde dem i, hvad deres Læsere vil sige, kan det for den Sags Skyld være det samme, hvilken Bog Præsten sender i sit Sted at ønske gode Venner en glædelig Fest. Havde jeg ellers haft mer end mit eget Exemplar ved Haanden af en lille Samling Salmer og Rim, der i disse Dage er udkommen[1]), da skulde jeg ladt det følge med; thi vel er jeg hverken Samler

---

[1]) [L. C. Hagen, Historiske Salmer og Rim. Kbhvn. 1832.]

eller Udgiver deraf, men du vilde dog lige fuldt deri set samlet en Del gammelt og nyt af mine Forsøg og en Prøve paa, hvordan jeg mener, de kingoske og brorsonske Salmer burde ændres.

Vi leve for Resten her ret godt, i Haab om bedre Tider, som er alt, hvad man i korte Vinterdage med Billighed kan forlange. Du har vel sagtens spurgt, vi er i Færd med at lære Stiftsprovsten at døbe Børn, hvad vel maa kaldes et fortvivlet Arbejde og er i alt Fald en meget vanskelig Sag; men én Vej maa man dog ud, og enten maa dog sikkert baade Provster og Præster kunne lære den Kunst at døbe vore Børn kristelig, eller de maa lade os døbe dem selv; thi det sidste kan de dog i Grunden ikke forhindre, med mindre de lægge dem efter Jordmoderkunsten og faa *privilegium exclusivum*, og selv da kan de ikke forhindre os i at døbe dem om, naar de ikke bogstavelig, efter Faraos Raad, kvæler dem i Fødselen.

Man vil nu, hører jeg, til at fuske paa Liturgien igjen; men tror man, det nu vil være nemmere end 1785 og 1806 at faa alle Præstehoveder under én Hat, fordi vi ikke længer har Parykker, da har man sikkert gjort en gal Regning, som man gjorde vel i saa snart som muligt at fortryde; thi tager man sig ikke i Agt, kan det snart blive for silde. Jeg haaber imidlertid det bedste; thi det forekommer mig virkelig, som vor Bisp[1]), „der os skal lære“, ogsaa daglig bliver mere „bekvem til at lære andre“, som det bør sig en Biskop at være, og da vinder han vel Sejer baade over Stiftsprovsten og Hofpræsten[2]), af hvem det gjør mig ondt at maatte sige, den sidste synes at være den farligste.

Nu, Guds Fred og glædelig Fest i dit Hus og alle deres, der véd at sætte Pris paa saadanne Oldsager!

Stakkels Blom[3]) har i disse Dage mistet sin Kone i

---

[1]) [Peter Erasmus Müller.] [2]) [J. P. Mynster.] [3]) [Davær. Kaptejn Hans Jørgen Blom.]

Barselseng og tager sig det naturligvis for Alvor nær, men dog, Gud ske Lov! som en Mand.

Naar du ser Olsen, da bring ham med min venligste Hilsen det Spørgsmaal, om jeg ikke i Sommer skulde have glemt et lille angelsaxisk Lexikon der ude, og bed hans gode Kone, om det skulde findes, paa hans Vegne at sende det her ind!

Søstrene sende deres bedste Hilsen, og dermed haaber jeg din Frue ej vil forsmaa en som den bedst kan falde (skjønt Ordet ikke falder smukt) fra

Din Ven
N. F. S. Grundtvig.

51.

Ingemann til Grundtvig.

Anden Juledag 1832.

Kjære Grundtvig!

Kan du ikke i Dag høre mit Ønske om en glædelig Jul, er det ene og alene Mundens og den levende Røsts Skyld, som ikke engang kan faa Bugt med 10 lumpne Mil: men Pennen er uskyldig: den gjør, hvad den kan, og bringer dig dog Ønsket i Overmorgen, skjønt *post festum* og dødt, som du paastaar, hvorimod jeg dog protesterer. Hvad du end siger om alle skrevne Ords Livløshed og „Mén paa Mælet“, har dog din gjenfødte, i mine Øjne levende Mytologi i disse Dage bragt mig en god Slump af din Aand og dit Liv, og jeg har hørt din vel bekjendte Røst saa grandgivelig tale ud af Bogen, at det ret har glædet mig; skjønt Bogen derved selv har protesteret imod, hvad du har nødt den til at paastaa. Mangen Gang har jeg lét lystig med den over Mytograferne og Pedanteriet; af og til har jeg vel ogsaa afbrudt den med en forbavset Indvending; men den har hverken haft Mén paa Svar eller Mæle: den gav mig tit en drøj Stikpille til Svar og lo mig dygtig ud tilligemed alle

dens andre Opponenter. Paa disse Godtfolk og mig var der dog den Forskjel, at jeg gjærne vilde og for det meste ogsaa kunde forstaa Talen, da vore Tankeveje, selv hvor de synes mest divergerende, dog i Grunden maa mødes i vor fælles Kjærlighed til Asalivet, saaledes som det, efter dit Syn derpaa, endnu Gud ske Lov rører sig i os og blandt os. Hjærtelig Tak for Bogen! Jeg stod ellers alt og læste den, da jeg fik den; Rimbrevet maatte du helst have sat sidst i Bogen, som for dine fleste Læsere indeholder Nøglen dertil. Indledningen har ret forlystet mig; jeg underskriver hjærtens gjærne Fejdebrevene mod Romertyranniet og det hele aandløse Jættevæsen; dog — som sagt — med al min Respekt for Munden og det levende Ord, som jeg ønsker maa faa dygtige Røster, mener jeg dog, du har gjort Pennen Uret. Vare end alle Digtere og Tænkere skaarne for Tungebaand som du og Steffens og — jeg véd ikke flere at nævne —, vilde dog Livsrøsterne i vor Tid og med vor hele kunstige Verdens-Indretning hverken naa langt eller tone længe, hvis Aanden ikke kunde gjøre Blækket til Livsblod og Flammeskrift for levende Sjæle. Shakspeares ene Pen — mener jeg — har bragt os mere Liv og Aand end fast alle hans Landsmænds Røster og Parlamentstaler tilsammen. Jeg undtager naturligvis deres første kristelige Missjonærer. Kirkeordet maa være umiddelbart levende, og Kristus var ikke Skribent; men saa sandt Aanden kom over Apostlene, kom der ogsaa Liv og Aand i deres Skrifter. Jeg nægter ikke, at Folkenes poetiske Liv rører sig herligst i den levende Traditjon gjennem Folkepoesien; men hvad Liv vi har modtaget gjennem Kunstpoesien og den hele Videnskabelighed, maa vi jo dog, næst de ellers bortfarne Aander, takke Penne-Ordet for; og var det stendødt, kunde det jo lige saa lidt vække Liv, som det uden Liv og Aand kan modtages. Jeg maa formodentlig have misforstaaet dig, hvad denne Sag angaar. Men hvad jeg ikke har misforstaaet, og hvad der ved din Bog er en herlig Ting, er, at du ikke blot river ned, hvad der er

raaddent og hvad jeg haaber er faldefærdigt, men har lagt Grund til en ny Bygning og givet tilkommende Bygmestre Vink til at fortsætte Værket. Dit as-odinske Sejershaab — din Thors-Fortrøstning til alle Jætters og Uhyrers Undergang, trods Ragnaroksmørket, har ret oplivet og styrket mit Haab til Nordens Aand.

Hvorledes du har faaet Universalhistorien til at spejle sig i Mytedybet, har ofte forbavset mig, skjønt jeg kjender din Maade at se frem og tilbage paa. Siden vi ikke behøve at laane noget Billede paa det evige Liv af Hedenskabet, kan vi nu vel have Raad til — hvad de gamle dog næppe havde — at lade Livsfornyelsen og Gjenfødelsen efter Ragnarok betegne en aandelig Sejersperiode i Tiden; derved vinder Billedet en opmuntrende Livlighed for alle Tiders Kæmper, som de kan trænge til. Det var mig kjært, du fik Lejlighed til at ytre dig om de eddiske Heltesange og hvad du hos Saxo regner til Myterne; men er du ikke gaaet vel vidt med at gjøre Mytetidens Heroer til universalhistoriske Ide-Repræsentanter? Jeg kom i det mindste flere Gange end du selv til at tænke paa Myten om Thorvaldsen og Sir Hope, saa vel som den Myte om Napoleon, du nok kjender.

Dersom du ikke havde kaldt Romanerne „Æblekællinger“, vilde jeg tro, det kunde interessere dig at vide, at min nye historiske Roman „Kong Erik og de fredløse“ venter at komme af Pressen til Paasken; saa kommer jeg nok selv med den og kan forfægte dens Sag med „Munden“. — Jeg har nylig haft et kort Besøg af en gammel vidt berejst Mand, Jerusalems Skomager; og hvor jødisk han vel er endnu, finder jeg dog, det er en højst mærkelig poetisk Person, som jeg nok kunde ønske at faa Hold i.

Din lille Bog om Daaben[1]) har jeg læst. Den Moderatjon, man med Rette roser den for, vil vist bidrage til at vise selv de vrangvilligste Fordringens yderlige Billighed.

---

[1]) [Om Daabspagten. Kbhvn. 1832.]

Venligst Hilsen fra min Kone; hun kom ret til at le ved at tænke paa dem af dine Læsere, som i al Enfoldighed vil tage Fruen i Fortalen for din virkelige Kone. Dog mod det Slags Læsere har du maaske vel betænkt sat en Skildvagt i Rimbrevet.

Gud velsigne dig! Et glædeligt nyt Aar for dig og Asalivet her i Norden! Gaar det under, er det ikke din Skyld: du har som en ærlig Hejmdal blæst i Gjallarhornet og slaget fra dig med „Hovedet“. Tak de kjære falsterske Søstre for den venlige Hilsen, og bring dem en lignende! Ogsaa paa Dannekvindens Vegne skal du have Tak: du har hævdet hendes Forsæde i den poetiske Høresal.

Din hjærtelig hengivne Ven

Ingemann.

Olsen skal jeg bringe din Hilsen, naar jeg ser ham. Lad mig ved Lejlighed vide Titelen paa den Salmebog, du taler om! jeg vilde nok have den fat. Hils den hidtil saa kjække og livlige Blom! Gud give ham Styrke i Sorgen!

52.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 5te Jan. 1833.

Kjære Ingemann!

Et lyksaligt Nyaar ønskes dig med venligst Tak for det gamle, hvori alle Aarene, vi har kjendt hinanden, indslutte sig; og Tak for dit kjærlige Brev saa vel paa egne Vegne som paa min lovtalte Bogs, der vel næppe har været artig nok til at takke selv, skjønt det er vist, at brød den ikke engang Tavsheden ved denne Lejlighed, maa den enten være utaknemmelig i højeste Grad eller, som jeg formoder, døvstum og dermed undskyldt.

Dog, Brevet er da ligesaa, og kun forgjæves vilde jeg da bede det udvikle dig Forskjellen bedre end Bogen mellem

Ordet og dets blotte Tegn, men faar indtil videre nøjes med den Triumf, der allerede ligger i, at min Bog slet ikke kan gjøre dig og andre gode Venner den soleklare Forskjel indlysende; thi kunde Bogstaver udrette saa store Ting, da havde jeg naturligvis Uret; men kan de ikke engang saa lidet, maa jeg nødvendig have Ret.

At det kun er en Misforstand, naar Folk som du opponere mod det levende Ord, følger for Resten af sig selv; men just derfor er det saa mærkeligt, at Misforstanden ikke med Bogstaver lader sig hæve, skjønt man dog ellers, som Poeten siger, træffer overhovedet let en Forening, naar man i Grunden er af samme Mening. Vel kan jeg godt forstaa, du kan føle paa din Samvittighed, at Bøger maa kunne gjøre Gavn, naar de ellers duer noget, da det blandt andet ellers var umuligt, at Aanden kunde drive nogen til at føre Pennen, som dog, Gud ske Lov! tit er sket; men hvordan du kan tvivle om, at min Følelse er netop den samme, falder ikke saa let at forstaa, da jeg jo blot paastaar, at hvad Liv vi under Boglæsning spore, maa nødvendig være i os selv og ej i Bogen, hvis Dødhed er unægtelig, saa Fænomenet kan aldrig falde os saa uforklarligt, at vi maa stræbe at forklare det af en Umulighed som den, at en stendød Ting skulde være en Livskilde.

Vist nok er det en sørgelig Betragtning for os Sildefødninger af Odinsætten, at vi for det meste maa nøjes med Helhesten til at trave eller humpe Landet om; men vore Kaar blive sandelig ikke blidere og vor Virksomhed ej kraftigere, fordi vi lukke Øjnene og tage Pennen for en Slejpner; tvært imod er det ene Synet af Tidens Pinagtighed, der kan hjælpe os til at formindske Vanheldet; thi naar vi se, det kommer dog i Grunden an paa Munden, om Ordet skal faa Magt, da snakke vi for vor Æske (med Æblerne i) det bedste vi kan og opmuntre gode Venner til at gjøre ligesaa, hvad aldrig vil være ganske forgjæves; i Steden for at, saa længe vi har Overtroen paa vore Runers umulige Trolddom,

forsømme vi det eneste Middel, der kan ligesom trylle Liv i dem. Ogsaa en anden Kunst lægge vi da mere Vind paa, naar vi, som du især, har godt Handelag til den; og det er at putte, hvad der huger os bedst, lumsk i Munden paa dem af vore gode Venner og Veninder, som har den smukkeste Stemme; thi dermed bygge Alferne Skibbladner til Frej af saa fint Tømmer, som smukke Fruentimmerlæber med Sang paa Enden unægtelig er; og det er utroligt alt hvad det lille Skib kan bære, som Kæmpevisernes Historie ret kostelig lærer. Medens det derfor ikke er af Vejen at udbasune gode Venners Bøger, som jeg, naar jeg fik Munden op, vel ikke for Øjeblikket var den mindst skikkede til, saa kunde jeg dog, naar du ej vilde bruge det flittigere end hidindtil, misunde dig Grebet paa Æolsharpen eller de sjungende Læber, som i vore Dage ej blot er en stor Sjældenhed, undtagen mellem Flaskerne, men er tillige det virksomste Middel til at oplive og nære de døende Levninger af Poesien i Folket. Nye Kæmpeviser, som man bedst gider hørt og sunget dem, vil derfor med Guds Hjælp blive Frugten af den Indsigt hos dig, at det mundtlige Ord er Sønnen, og Bogstaverne kun Trælle i Aandens Hus; saa, med Forudsætning af en glædelig Jul, som er det ene nødvendige for os alle, kan jeg ikke ønske dig nogen bedre Nyaarsgave, end Opdagelse af det Kogleri, hvormed Dødens Aand længe forblindede os og vore Fædre, saa vi tog Tegnet for Tingen og Skyggen for Legemet, tog Skrift for Ord og smurte hinanden om Munden med Blæk, for at faa til at tie stille, hvad ene kan tale baade for Aanden og alt dens Værk. Sandelig, det er paa den høje Tid, det har jeg især under Arbejdet paa Mytologien lært at se med forskrækkende Klarhed; derfor vil du tilgive min Paatrængenhed med Pennen, som vilde være tvært imod min Grundsætning, naar ikke Erfaring viste, at poetiske Læsere især af gode Bekjendteres Skrift kan derved komme paa Tanker og Spor, det var Synd at skylde Pennen for.

Tak din kjære Hustru dobbelt for Bemærkningen om Fruen i Indledningen! da den, som du nok ser, indeholder en Finte til somme andre, som mene, man med Bogstaver kan gjøre Mirakler og kan dog ej engang dermed sætte forsvarligt Skjel mellem Plutos og sin egen Kone.

Hilsen og Venskab fra os alle

ved din

N. F. S. Grundtvig.

53.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 6te Febr. 1833.

Kjære Grundtvig!

Siden jeg nu dog ikke med noget levende Ord kan raabe dig op i 10 Miles Frastand, og jeg skylder dig Tak og Svar paa sidste venlige Tiltale, maa jeg og du nu dog tage til Takke med Pennetalen, hvis Dødhed jeg vistnok maa indrømme dig langt mer end jeg skjøtter om. De personlige Grunde, jeg har til at holde paa Pennen, der, i dennne Afkrog af Verden og med mit kun halvt løsnede Tungebaand, næsten er mit eneste Organ til aandelig Meddelelse —, véd jeg nok, gjælde til Vandsbæk; dog dermed faar det nu være, som det er.

Tak for den lille Salmebog, som jeg ser, du har haft en Finger i næsten helt igjennem! Hvor meget de gamle Salmer end ogsaa mange Steder har vundet, og hvor heldig du baade har lagt til og taget fra, er jeg dog nær ved at tro, at du heller maatte give os hele nye Salmer, hvor Forandringen af de gamle gaar videre end til enkelte Ord og Udtryk. Hvor nær beslægtet end din Aand er med Kingos, vil dog det stærkt ejendommelige hos eder begge ikke saaledes sammensmelte for mig, at jeg ikke snart maa høre den enes Røst og snart den andens, hvorved Salmen klinger mig ikke tostemmig, men som vexelvis afbrudt og fortsat af dig og den gamle med en kjendelig Stemmeforskjel, som forstyrrer mig, blot derved, at jeg mærker det. Dog, det er

maaske kun Tilfældet med mig. Nogle af de gamle Salmer vilde jeg have endnu mere beskaarne, og enkelte, f. Ex. Nr. 24, helt bortskaaret. Den af de gamle, som har glædet mig allermest, er: „Den signede Dag med Fryd vi se“; hvem kan den dog være af? Som Salmer finder jeg historisk-poetiske Skildringer som dit Digt over Syndfloden for udførlige; i det hele synes mig, at bibelhistorisk Fortælling næsten altid faar noget romanceagtigt, der ikke vil passe til Salmetonen; jeg holder langt mer af rent lyriske Salmer som: „Velkommen igjen, Guds Engle smaa!“ hvor der intet fortælles, det historiske Vidunder forudsættes, og den barnlige Følelse flyver til Himmels med Jule-Englene. Saaledes som du imidlertid i „de hellige tre Konger“ har forbundet Fortællingen med den barnlige Tone, er det unægtelig dejligt; men, hvad der for mig er en væsentlig Mangel ved de historiske Salmer — de synes mig næsten aldrig ret syngelige, f. Ex. Kingos om Jesus for Pilatus (Nr. 30), jeg kan ikke tænke mig den sungen uden et forstyrrende Indtryk.

Jeg ser, at du under din Syslen med det oldnordiske Billedsprog ogsaa har anset det for anvendeligt i Salmer, naar du i Stokmesteren i Filippi vil vække Dagens Børn af Dellings Æt; men om ogsaa Børn og Menigmand forstod dit hedenske Billedord, vilde man næppe anse det for saa godt kristnet, at det kunde komme i Kirke. Selv i verdslig Skrift tror jeg ikke, hint længst forstummede Billedsprog lader sig indføre, helst da næppe to Mytologer, endsige den hele Læseverden, nogen Sinde vil blive fuldkommen enig om en bestemt Betydning af mytiske Billeder, hvori de forskjelligste individuelle Anskuelser af Livet og Menneskenaturen kunne spejle sig. Hvad der i din sidste Beskuelse af Mytesproget og den gamle Billedverden saa særdeles har interesseret mig, er intet egentlig objektivt og almindelig gjældende, men netop det aldeles subjektive og originale i dit individuelle historisk-poetiske Syn; og det skal slet ikke undre mig, om de, der ikke med mig kunne gaa ind i din aandelige

Proprietær-Verden og glæde sig over den Skarpsindighed, hvormed du i enhver særegen Stemning og Begejstring véd at inddrage den hele Aandsverden i din Sfære — om de lige saa lidt kunne forstaa dig som enes med dig, allerhelst naar de vel kunne mærke, at hverken de selv eller deres gode Venner, eller hvad de kalde deres Livsideer, ere indlemmede i den Aandsverden, du peger paa.

Du opmuntrer mig til at lægge skikkelige Folk Sangord i Munden; det vil jeg tænke paa; men du synes at anse mig for en doven Rad — det vil jeg tilgive dig, naar du, som jeg haaber, ikke har ment mig med den nyeste Romanskriver, der maner de døde Helte op af Graven, for at slaa dem ihjel til Gavns: du anser dog jo ikke mine historiske Romaner for spildt Arbejde med Hensyn paa Tid og Omstændigheder, om du end, som jeg vel kan forstaa, heller vil have Heltedigte. Hvad det 19de Aarhundrede lovede, synes det ikke at ville holde; Tiden forekommer mig bandsat prosaisk: hvor lidt jeg skjøtter om at være dens Slave, har den dog maaske, uden at jeg mærkede det, tvunget mig til at kjøre Landet om paa Romanens Pindevogn, hvor jeg heller gad redet paa „Slejpner gjennem Øresundet“, for at tale i dit Sprog. Dog, det Føl, jeg har af hin Ganger, øver jeg endnu en Gang imellem, for at det ikke skal faa Kròp.

Din hengivne

Ingemann.

Min Kone takker dig især for Fremstillingen af Alfelivet, som har glædet hende saa meget, og som nu først er gaaet op for hende — nej, dette benægter hun: de ere hendes gamle gode Venner, men du har givet dem en Klarhed for hende, som de ikke før har haft. Fra Olsen skal jeg hilse dig; det angelsaxiske Lexikon, du skrev om, findes ikke i hans Hus.

54.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 7de Febr. 1833.

Kjære Ven!

Før jeg atter roder mig ind i de gamle Folianter, som er mit daglige Tabernakel indtil videre, maa jeg skjændes lidt med dig skyggevis om dit Brev, som jeg for Resten ikke vilde undvære, da Modsigelse af gode Venner i Aanden netop er, hvad man i vore Dage trænger højlig til og maa dog, des værre, næsten altid savne, naar man ikke har Aand til fælles med Kjødpølser.

Med den lille Versebog er det nu først gaaet dig, som det gaar saadanne Sværmere: at du slet ikke har ænset, hvad ordentlige Læsere især lægge Mærke til, Titelbladet nemlig, hvor der jo (paa en Trykfejl nær i Frakturen) staar: Salmer og Rim til Børne-Lærdom, saa Bogen kan tage sig det let, hvad du indvender mod dens Indhold. Alvorlig talt, du har sikkert Ret i dine fleste Udsættelser paa Kirkens Vegne; men da det i alle Maader er en Skolebog, har jeg ogsaa Ret til at mene, den er efter Omstændighederne ret god til sit Brug. Hvad du siger om den ny Vin i de gamle Flasker, tør jeg vel heller ikke modsige, skjønt jeg har stræbt at tappe af samme Tønde; men da Folk nu en Gang er saa underlige, at et skjævt Ben kan fordærve dem det dejligste Ansigt, og [de] derimod slet ikke mærker, om Benet ved at rettes er blevet stift, saa bør det rettes til Skolebrug, for at de smaa kan faa Lov til at se i Billedbogen, som man ellers lukker for dem.

Ubetinget kan jeg derimod ingenlunde underskrive din Bandsættelse af de historiske Salmer, og jeg har selv i min Opvæxt saa tit hørt Kingos Passjonssalmer i Kirken, at jeg véd, selv dem gaar det godt an at synge sammen, for ej at tale om Højtidssalmerne. Det er en egen genialsk og levende Maade, hvorpaa Kingo har udgivet sin Messiade, og Kristne maa dog sagtens lige saa godt kunne synge den,

som Grækerne Iliaden. For Resten er saadanne Sange naturligvis ikke egentlige Salmer, men aandelige Viser; men de kan ogsaa være gode og nyttige. — Delling, som du i min Vise ej kan lide, stødte ogsaa mig, men vilde ikke lade sig støde ud, saa jeg maatte lade ham staa; og naar du i den Anledning taler om de forskjellige Betragtninger af Myter, har du aabenbar Uret, thi „Delling“ er alle Dage Navnet paa „Dagens Fader“, hvem man saa end anser derfor.

Om du derimod har Ret i, at min Betragtning af Nordens Guder er, ligesom den nyplatoniske af Grækenlands, kun en Tankeleg omkring en fix Ide, det kan først Tiden vise; men i saa Fald gad jeg nødig have skrevet en Bog derom, skjønt den altid, for Samlingen af Myterne til let Oversigt, vilde synes mig værd at eje. Har jeg imidlertid Aand til fælles med Fædrene, da maa min Anskuelse i det hele vinde Realitet for alle mine Frænder, og mer kan jeg ikke forlange; men at den psykologiske Maade at forklare sig Myterne paa vil blive den videnskabelig herskende, tvivler jeg dog ingenlunde paa, da det er den eneste, der ej har hjemme i Luften, om den end forvilder sig der op.

At jeg ikke vil beskylde mine gode Venner for at slaa Folk ihjel, om de end stundum manede en Skygge op, for at have den Fornøjelse at mane den ned igjen, kan du nok vide; men den saakaldte „store ubekjendte“ [1]), der, historisk-poetisk talt, aldrig, saa vidt jeg véd, gjorde andet, og gjorde det uhyre groft for Penge, ham mente jeg rigtig nok.

At din Kone, som det var meget kjønt af at læse min Bog, har fornøjet sig over de smaa, er mig saa meget kjærere, som jeg næppe ventede, nogen vilde ænse dem, og havde dog en Del Bryderi med dem, ved det jeg ser ikke grandt, og de smuttede mig ud af Fingrene hvert Øjeblik.

Dog, nu maa jeg have fat paa Diodorus Siculus etc., thi i næste Uge skal Trykningen begynde af den vanskelige

---

[1]) [ɔ: Walter Scott.]

Bog, som jeg helst vilde haft en anden til at skrive, saa jeg kunde sluppet med at kritisere den, i Steden for at jeg nu, efter at have plaget mig allerlængst med at gjøre alle Folk til Pas, maa være beredt paa at høre, jeg har kun fordærvet det med alle Folk. Dog, det er Verdens Løb, som man allermindst maa finde fremmed under Beskrivelsen deraf. Det var imidlertid meget morsommere at ride et natgammelt Føl af de fuldblodige til Vands; og siden du lige ved Søen har dertil den bedste Lejlighed, man kan ønske sig, skal det glæde mig at høre, du gjør dig brav Motjon, hvad ikke blot Føllet, men ogsaa din Helbred har godt af; og siger man i Sorø, eller selv her inde paa Toldboden, at det er Hexeri saaledes at ride paa Vandet uden at gaa til Bunds, saa hvem der ikke kan drukne, skal efter den gamle Hexeproces hænges, da bryd dig ikke om det, men rid videre! thi vi skal nok faa dem lært at skamme sig ved saadanne overtroiske og fanatiske Griller, som aabenbare Levninger fra den mørke Middelalder, de vel har indsuget med Modersmælken, men maa nødvendig, for at blive oplyste Folk, spytte ud med Patten. — At gjøre Folk poetiske, maa vi overlade til Vor-Herre, som ene kan blæse Livsaande i Jordklumpen, saa den bliver til en levende Sjæl; men at afnøde vore Frænder Respekt for Poesien, det har Vor-Herre sat i vor Magt, og det var Synd andet end her at gjøre sit bedste baade med Mund og Pen, som det bedst kan falde; thi er den poetiske Pen end ingen Mjølner, der baade kan hugge ned og vække op, saa er den dog en Gungner, der stikker godt og kan selv i Væveriet af mange gode Slør og Tapeter gjøre udmærket Tjeneste. Vi er overalt gamle Folk, der ej kan undvære Staven, saa det gjælder kun om, at vi véd, den er kun det tredje Ben, vi bruge, for ej at faa Næsen dertil.

Venligst Hilsen i Kreds fra din

N. F. S. Grundtvig.

55.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 25de April 1833.

Kjære Grundtvig!

Venligst Tak for sidst baade til dig og alle de kjære Sjæle omkring dig! Det var mig ret en Forfriskelse at se de venlige Ansigter igjen og modtage en Variatjon af det gamle Livstema i eders Røster. Men jeg havde dog denne Gang kun halv Gavn og Glæde af vort Møde, for din stærke Forkølelses Skyld og det La-Grippe-Uvæsen, du laborerede af. Lad mig snárt vide, at du og I alle ere raske, og hvad andet godt du kan have at meddele mig!

Jeg var hos Olsen i Mandags og fandt ham helt maadelig; jeg frygter næsten for, han ikke gaar denne Sygdom igjennem. Han bad mig skrive dig til og spørge dig, om du ikke kunde give ham Anvisning paa en teologisk Kandidat, som han kunde være tjent med til Kapellan, og som havde Lyst og Lejlighed til strax at paatage sig denne Forretning. Lad ham om muligt med første Post vide, om du kjender nogen, du dertil kan anbefale, for at han saa snart som muligt kan bringe ham i Forslag hos Bispen! I hans nærværende Tilstand er en Medhjælper ham højst nødvendig. De kirkelige Forretninger besørges vel nu af Egnens Præster, men de mange andre præstelige Forretninger ere ham til stort Besvær blot at have Tilsyn med; og skal der være Haab om hans Helbredelse, maa han have Hjælp. Jeg har tænkt paa Laurent, som nok i denne Tid tager Embedsexamen; om han virkelig har taget den, véd jeg dog ikke. Denne Gang kun denne ene Sag, næst venligst Hilsen til dig og dine fra min Kone og

din hengivne

Ingemann.

56.

Ingemann til Grundtvig [1]).

Sorø. d. 3dje Novbr. 1833

Kjære Grundtvig!

Tak for Brev og Bog! [2]) Siden du i Bogen har givet mig et godt Præstekald og en anstændig Menighed (om den endogsaa kunde beskyldes for Afguderi formedelst Sognekirkens hedenske Navn), vil jeg ikke regne det saa nøje med, hvad du har givet mig i Brevet — das war eine gewaltige Salbe! Dog, min hele Armé er ikke ruineret endda; kan jeg ikke forsvare mig, saa gaar det mig denne Gang om ikke just som Lammet, saa dog som et andet fredeligt Kreatur i Proces med den gevaltige Løve. Jeg vil imidlertid vove et Forsøg. Rygternes Sandhed indrømmes angaaende Bisselæderet i Skoene og til Dels angaaende Fluerne i Hovedet; dog det er intet nyt: det har jeg jo altid haft: men det var danske og ikke svenske Fluer. Overløberiet til Svensken benægtes, hvorvel jeg ikke skal nægte, at jeg „ofantlig" godt kunde lide det venlige, godmodige Folk, som man gjør skammelig Uret, naar man kalder dem sleske og falske; de Provinser, jeg kom igjennem, fornemmelig Skaane og Halland, vare desuden næsten danske endnu fra gammel Tid baade i Sprog og Gemyt. „Kogleriet" i Norge var en ubetydelig Spas med en Inskriptjon, som jeg kun halvt havde haft Del i, men hvori der for Resten ikke var løjet; vedkommende feterede Person er virkelig en sjælden begavet og talentfuld Beskytter af Kunst og Videnskabelighed og forbinder med stræng nordisk Alvor den sydlige Naturs Liv og Greb paa at sætte sig ind i alle Livsforhold. Havde jeg — hvad jeg ikke gjorde — sunget et Drapa til hans Berømmelse, vilde jeg forsvaret

---

[1]) [Et forudgaaende Brev fra G. fattes.] [2]) [Denne Bog kan ikke være nogen anden end „Haandbog i Verdenshistorien. 1ste Del". De følgende Ord maa da formodentlig sigte til G.'s ubekjendte Tilskrift til I. foran i Bogen.]

mig som Sigvat Skjald, da han kom tilbage fra England og havde set den unge Kong Knud, som han dog aldrig lod sig bestikke af. [1])

De svære *gravamina* angaaende Kongen og de fredløse har det heller ingen Nød med, mener jeg, naar man læser Titelbladet og anvender det rigtig, saa „historisk" anvendes paa det faktiske og „Roman" paa det i Tidsalderens og Begivenhedernes Karakter ved Digtning supplerede eller fingerede. Herom maa naturligvis kunne disputeres en Del. Morten Kok var en Gavtyv, og hvorledes det hang sammen med hans Papirer, er ikke godt at vide med anden Vished end Romanskriverens; den, der vil have mere Klarhed i Sagen, kan jo efterse Dokumenterne angaaende Grands Proces hos Langebæk. Kristoffers Ran af hans hemmelige Papirer i Lunde Sakristikiste har det sin Rigtighed med. Helmer Blaas Spas med Kongens Heste lod sig vist uden al Vanskelighed udføre saa tidlig om Morgenen, medens alle Folk sov, og havde han behøvet Pas for sig og Hestene ved Færgestedet (hvilket, hvad Bæsterne angaar, ikke engang fordres i vore kultiverede Dage), saa havde det været en smal Sag for ham at blive sat over Øresundet fra et Fiskerleje. At Aage Kagge ved gode Venners Hjælp uden fra kunde slippe ud af et Fængsel, mente jeg, alle maatte finde saa rimeligt, at ingen vilde besværes med Fortællingen derom: af vore Fængsler løbe jo Gavtyve ud hver anden Dag; at han den Gang slap ud — NB. hvis han ellers virkelig havde været sat fast, som er noget uvist — kan vi jo desuden vide deraf, at han siden virkelig kom til Viborg og blev slaaet ihjel. At Mester Trond gjorde Krudtkunster for Kongen, er historisk vist, og at han har hørt til den superkloge Lollardsekt, hvortil ogsaa paa en Maade vore nyere Natuforskere høre, er højst sandsynligt; at han som en Lykkejæger i en bevæget Tid har taget Parti og holdt sig til den, han kunde faa mest

---

[1]) [I. foretog i Sommeren 1833 en Rejse i Sverige og Norge.]

Indflydelse hos, uden at generes af den Kristendom, han forkastede, det synes mig aldeles i sin Orden; og for denne Karakter havde jeg ventet nogle Komplimenter af dig. Vor berømmelige Søetat endelig har jeg ingen Krans berøvet ved at lade Prinsessen rejse til Lands, som faldt mig bekvemmere; at der baade blev talt og „leget med dansk Tunge" paa Slottet i Helsingborg, følger af sig selv og er heller ikke af mig fordulgt, skjønt du har Ret i, at jeg gjærne kunde have medtaget det smukke Kæmpevisevers derom. Dog, derfor at dømme mig fra Halsen, var dog alt for strængt.

Min Jerusalems Skomager taler du intet Ord om; har den ikke huet dig? Jeg har selv en stor Forkjærlighed for den Karl og mener, han er en af mine dygtigste Svende.

Om jeg nu kommer med flere Romaner fra vor Middelalder, er uvist; jeg har vel en anlagt, men har ikke ret Lyst til at tage fat paa Udførelsen; det er dog kun halvt Poesi, sige de, der vil forstaa det, og den Form er mig selv noget for bred og jævn og forslidt. Jeg fornøjer mig nu til at læse din Historie. Jeg har ellers i de sidste Dage slaaet mig til Filosofi og taget fat paa Hegels Encyklopædi; han er dog saa honnet at anerkjende Religjonens Tilværelse og selv at retfærdiggjøre den, og han forlanger, den skal have Indhold i et *Credo*, som Filosofien kan befatte sig med. Det var mer end jeg havde ventet. Nu kan vi jo snart vente Mynsters udførlige Dogmatik i to Dele. Schleiermacher saa' du vel ikke? De bedrev jo stærkt Afguderi med ham i Hovedstaden. Lev vel! Venligst Hilsen fra min Kone og mig selv til dig og dine (alle de falsterske Søstre iberegnet).

Din hjærtelig hengivne

Ingemann.

57.

Ingemann til Grundtvig[1]).

Sorø. d. 6te Novbr. 1833.

Kjære Ven!

Hjærtelig Tak for din kjærlige Vrede og for din vistnok aldeles ugrundede Bekymring over det Affald fra dansk Sind og Hjærtelag, du tror at have sporet i mit sidste mer end halv spøgefulde Brev! Det er en Ulykke med al skriftlig Spas, at den ikke kan medbringe Miner og Toner og den øjeblikkelige Kommentar, naar fornødent gjøres. Din Spøg havde jeg aldeles ikke misforstaaet, og jeg mente, Munterheden i mit Forsvar ogsaa var umiskjendelig. Det er saa langt fra, at Fjældets Filosofi har gjort mig fremmed for Slettens Poesi, at det netop var denne, der saa vel i Sverig som i Norge skaffede mig en saa venlig og over al Forventning hjærtelig Modtagelse. Hvad Molbech og vore andre saakaldte Kunstdommere netop mest hudflette mig for, syntes man bedst at kunne lide, og selv fordi man fandt det dansk: Romanerne nemlig.

Den Tvivl, jeg desuagtet har ytret om denne Form, saaledes som jeg kan behandle den, gjælder naturligvis ikke dens Indhold, for saa vidt den med dansk Jævnhed og Simplicitet maatte, hvad jeg haaber, være historisk-poetisk, — men det til Dels vilkaarlige i, hvad du kalder Frihaandstegningen, og det ensformige, maaske trættende i Maneren, jeg frygtede for ikke aldeles at have undgaaet. Den Mangel paa Lyst, jeg talte om, gjaldt naturligvis ikke Poesien selv eller Fremstillingen af Fædrelandets og det danske Folks Aand, Liv og Natur, men kun denne Fremstillingsform: Romanen, som du selv maaske mest af alle har bidraget til at sætte i Miskredit hos mig, i det du dog aldrig ret har kunnet finde dig i den historiske Roman, og, ligesom jeg selv, altid har foretrukket den mere koncentrerede Rimform (som i Valdemar

---

[1]) [Et forudgaaende Brev fra G. fattes.]

den store). Se, herpaa var det kun, jeg tænkte, da jeg talte om den alt for brede, jævne og forslidte Form; og hvorledes, kjære Ven! kunde du saaledes misforstaa mig, at jeg skulde med taabelig-klog Fornemhed slaa Vrag paa, hvad jeg ikke i noget Verdens Hjørne kan undvære?

Hvad der har forøget mine Skrupler angaaende Fortsættelsen af min historisk-poetiske Plan i Romanformen, er den fuldkomne Tavshed, hvormed mit sidste Forsøg er blevet modtaget eller ikke modtaget; thi saa længe man dog nedriver eller vil nedrive, hvad jeg bygger, kan jeg dog trøste mig med, at der virkelig maa være noget, som er opbygget.

Jeg tør vel ikke sige mig fri for Lyst til virkelige og vel fortjente Kranse; men jeg vil gjærne nøjes med saa mange Blade, som behøves til at betegne mig, hvorledes jeg med virkelige Fremskridt skal gaa videre. Det er altid min Plage, naar jeg har endt et Arbejde og vil tage fat paa et andet, at jeg ikke selv ret véd, om jeg skal blive ved paa samme Maade eller tage Skeen i en anden Haand. Det gaar mig da som den kritiske Filosof, der tager sin Fornuft ud af Hovedet for at kritisere dens Formuenhed, og som en Fugl, der falder i Tanker over, hvad dens Vinger duer til, medens den spidsborgerlig bliver siddende i Reden.

Se, nu tænker jeg at have klaret den Sag. Det er ikke dansk Jævnhed og Simplicitet i Smag og Behag, jeg har dadlet; det er ikke den livlige, rent historiske Fremstillingsform, jeg har haft mindste Tvivl om; men hvad jeg selv ofte mod dig, Tryde[1]) og andre forgjæves har søgt at retfærdiggjøre: den nyere historiske Romans Sammenblanding af Sandhed og Digtning i en fri og altid noget vilkaarlig Udmaling af Tider, Begivenheder og Karakterer, saaledes som de gestalte sig og blive til Billeder i vore Drømme om Fortiden. Bredden er mig ofte hos andre (selv hos Walter Scott) for

---

[1]) Nej, Tryde finder nok al historisk Digtning forkastelig, fordi han ikke finder Livet og Historien poetisk, uden hvor den spekulative Ide fremtræder klart og anskuelig for Forstanden.

bred; Jævnheden er naturlig og nødvendig, men tillader dog hverken den lyriske eller episke Flugt; og at Vejen af mig selv maaske var noget udtraadt, befrygtede jeg, fordi det syntes mig, at det kun var mit første Forsøg, der, som noget nyt her til Lands, lod til at finde virkelig levende Deltagelse. De omtalte Skrupler ere imidlertid ikke større, end at Lysten og Iveren til at tage fat, hvor jeg slap, gjærne uopfordret og uden noget ydre Incitament kan komme tilbage i Dag eller i Morgen.

Jeg glemte i mit sidste Brev at hilse dig fra Hersleb, Sverdrup og Stenersen, som alle ere dig hjærtelig hengivne.

Din nye Verdenshistorie har jeg begyndt paa; er den kun ikke for lærd for Ungdommen og Lægmand? og havde det ikke været rigtigere, kun at give Resultaterne saa vel af dit Kildestudium som af de kritiske Undersøgelser i Texten, men saa vel de paaberaabte Steder selv som al Slags Bevisførelse i Noterne eller i et Tillæg for de lærde? Hvor nødig man ogsaa, selv uden at være lærd, vil undvære Grunden for Sandheden, er det dog kun denne, der hører den sigtede Fortælling til. Dette kan jeg vel vide er vanskeligt i Sagntiden og hvor der i Oldtidens Historie er Dunkelhed eller Fordomme at bortrydde, og naar Bogen ikke er bestemt til Skolebog eller Hvermands-Læsning, gjør det intet til Sagen. Nu synes den mig at forudsætte en Del historisk Kundskab. Lev vel og misforstaa ikke oftere

din bestandig danske og dig hengivne Ven

Ingemann.

58.

Ingemann til Grundtvig[1]).

[*November 1833.*]

Kjære Grundtvig!

Tak for Vennebrevet! Jeg vidste nok, alt vilde klare sig, saa snart du saa', hvad jeg mente; den underlige Mis-

[1]) [Et forudgaaende Brev fra G. fattes. — Brevet er uden Datering, hvormed skjæmtes i det her efter følgende Svar.]

forstaaelse selv var mig i Grunden en sand Glæde, da den gav mig et nyt højst elskeligt Bevis for Livet og Ilden i dit danske Broderhjærte, som strømmer over af Kjærlighed, selv naar du tror at tale dine Venner for haardt til. Mig har aldrig noget Ord af dig saaret, selv om det klang mig lidt haardt; thi jeg hørte altid den kjærlige Grundtone deri, der undertiden kun behøvede sit Supplement for at opløse Dissonancen i den store Harmoni, hvori Aand og Hjærte mødes evindelig.

Det er vist godt og betimeligt, at vi en Gang imellem raabe til hinanden: „Lad Fuglen ej dø!“ De mange Filistre i den store Juleleg tage plumpt paa den, og Filosofferne indbilde os, den er kun Papir og en virkelig Fidibus. At Poesien ikke har bedre Kaar, er intet Under, naar de vises Gud nu kun vegeterer i Planten, lever bevidstløs i Dyret og stræber efter Bevidsthed i Menneskenaturen. Med Goethe og Hegel er egentlig, efter den moderne Filosofi, Gud død i Fjor, da de var Menneskeaandens ɔ: Guds Aands Repræsentanter, hos hvem Guddommens Stræben efter Bevidsthed var kulmineret. Om hin døde, i sig selv tilbagefaldne Gud skal leve op igjen, beror efter samme Filosofi paa Hegelianerne og den dannede Verdens Modtagelighed for denne Lære. Du skulde dog læse Heibergs lille Pjece om Filosofiens Betydning, med Trydes Recensjon i Lit. Tid. og Heibergs Replik (Lit. Tid. Nr. 46): jeg tror, han er en temmelig rigtig Oversætter af Hegelianismen, som jeg for en Del, og næsten uden at vide det, har skildret i Trond Fisilier[1]). Mærkeligt er det dog, hvorledes næsten altid Spekulatjonen fører tilbage til Panteisme, som man nu jo ogsaa kalder Filosoffernes Religjon. De tro at befinde sig meget vel ved egentlig selv at være deres Gud, og føle sig opløftede ved den store Resignatjon paa individuelt Liv efter Døden. Dersom denne de dannedes Anskuelse ikke ved filosofiske Vaaben kan bestrides, vil den nu sikkert gjøre sig gjældende i en langt større Kreds, end man tror.

---

[1]) [En Person i „Kong Erik og de fredløse“; se Brevet Nr. 56.]

Jeg har læst den 1ste Del af din Haandbog i Verdenshistorien helt igjennem, og det gik let; der er Liv og Aand i Fremstillingen, og jeg tror i Særdeleshed det er lykkedes dig at bringe Helhed og Sammenhæng i de store Verdensbegivenheders Følge og Menneskeaandens Udvikling gjennem Tiderne, saa man bestandig ser og fastholder Ariadnetraaden i den store Labyrint. Din Forkjærlighed for Hebræer og Græker og dit Had til Romeraanden har i mine Tanker givet Fremstillingen et Liv, som den ellers havde maattet savne. Dog vil man maaske finde, selv om man i Grunden deler din Anskuelse, at du har betragtet Romerlivet for meget fra én Side: de faa virkelig store Træk i Romerfolkets Billede vilde jeg nødig have udslettet: Curtius- og Regulus-Sagnene ere mig lige mærkelige, enten de grunde sig paa virkelige Fakta eller ikke; har kun Folket tilegnet sig dem, ere de jo Fostre af dets Aand og Liv; og jeg vil dog heller se den sidste Romer i en Cato end i en Nero. Hvad der mest har fornøjet mig, er din Skildring af Grækerlivet; her er det Kjærligheden, der giver Skildringen Livet, og andet kan jo i Grunden ikke fremkalde det; paa den negative Vej kan det naturligvis ogsaa ske, ved Oppositjon mod det falske og døde; men det er, som al Krig, dog et nødvendigt Onde. — Dog, Gud ske Lov for Heltene, helst dem i Aandens Verden! Til Romeraandens Spøgelse begynder man nu ogsaa at stikke i Litteraturens Borgestuer, og det er godt: det er dog Tegn til, man faar Øjnene op; der vrævles vel en Del ved samme Lejlighed, og om mangen Pennefægter selv i det rette Hjørne kan Reformens Modstandere vel ganske vittig sige, „at han har faaet ind at skrive paa". Det skal nylig være sagt om Ussing[1]), og Indfaldet kunde ligne Mynster.

Naar jeg med faa Ord skulde fortælle dig min svensk-norske Rejse, vilde det hedde alt for lakonisk: Kullen, Ramløse, Troldhætten, Frederikshald og Sarpen; Hersleb, Sverdrup

---

[1]) [ɔ: Tage Algreen-Ussing.]

og Krogkleven, Stortinget, Kolerine og Hjemve; og til en udførlig Fortælling vilde der høre nogle Arks Skrift og en større Taalmodighed hos dig, end jeg kan forlange. Nu plages de slemt af Kolera der oppe, de Stakler! og jeg har i flere Uger forgjæves ventet Brev. — Hvad den norske Frihed angaar, vil jeg kun bemærke, at Grundloven er dem et Palladium og ses ofte hos Præster og Bønder i Glas og Ramme paa Væggen; men blandt Embedsmændene klagedes der ved sidste Storting almindelig over Bonde-Tyranniet, og det ikke uden Grund, da Bønderne og Spækhøkerne i Aar regerede og sørgede mere for sig selv end for det almindelige Bedste. Dersom dette Misforhold tiltager, kan det let fremkalde en Oppositjon, der kan være de svenske Aristokrater velkommen og kuldkaste Konstitutjonen. Der er imidlertid vakt en Natjonalaand, som man dog næsten faar for meget af, naar man ikke forstaar sig paa Landets Husholdning eller har selv med den at gjøre. Stemningen med Hensyn til Danmark var venlig; det wergelandske Parti af Danefjender og Ultrapatrioter var i almindelig Ringeagt blandt Folk af Betydenhed. — Fra Pastor Fenger her i Ljunge skal jeg hilse. Venligst Hilsen til dig og Familien fra min Kone og

din hengivne

Ingemann.

59.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 26. Novbr. 1833.

Kjære Ingemann!

Dit Brev var saa meget bedre, som det var frit for alt, hvad der indskrænker i Tid og Rum [1]); thi nu gjælder det til enhver Tid og hvor du flytter hen, hvad netop behøves, naar gode Venner ikke skal nødes til at opgive det maade-

---

[1]) [Nemlig uden Angivelse af Tid og Sted.]

lige, men dog eneste Surrogat for Samtale, som Brevvexling er; og vi burde vist ikke opgive det, men altid, saa godt det vil lykkes, oversætte fra Papiret til Munden, og skrive det paa Oversættolsens Regning, naar det alligevel ikke faar den Tone, som altid tiltaler kjærlige Brødre, selv naar de trættes.

At du har kunnet læse min Historie ustokket, ublokket og unødt, glæder mig særdeles; thi vel tør jeg ikke deraf slutte, at Drengene vil, men dog, at de for en Del kan gjøre lige saa, hvad her er Hovedsagen. At Omridset af det græske Livsbillede fortrinlig har huet dig, er mig ogsaa meget kjært; thi midt under Lovtalerne i den lærde Verden er det gaaet Grækerne i Almindelighed som Polyb i Særdeleshed: at de behandledes som Fjender af Latinerne som af Romerne.

At jeg ikke har indrømmet disse et Haarsbred mer, end jeg trode, de kunde afnøde mig, følger af den Krigsfod, hvorpaa de selv satte dem mod alle Folks og hele Menneskeslægtens Aand; og hvis deres Oldsagn viste, at de havde drømt langt smukkere i Barndommen, end de siden handlede, da var det jo kun, hvad de havde Skam af. Men hvad Curtius og Regulus angaar, kan jeg ikke skjønne, de, selv i Sagnet, havde noget misundelsesværdigt, undtagen den Herskerkraft, Romerne saa længe beholdt og saa flittig misbrugte, at vi i deres vel afhjemlede Historie finde Lejlighed nok til at beundre den.

Hvad Panteismen angaar, da er det ingenlunde filosofiske Vaaben mod den, man fattes; thi Tænkningens Grundlov (Modsigelsens Grundsætning) protesterer soleklart imod, at Sandhed og Løgn, Ærlighed og Falskhed enten kan være udsprungne af en fælles Kilde eller i al Evighed sammensmelte; men hvor denne Protest ikke besegles af en tilsvarende levende Følelse i Hjærtet, vil den altid findes magtesløs, og i Skolen for verdslig Visdom vil Panteismen stedse være taaleligere baade end Ateismen og Dualismen; thi ligesom den første er en raa

og fnysende Protest mod alt aandeligt, saaledes vil Dualismen dèr stedse blive en ægyptisk Fordrejelse, hvorved Sandhed gjøres til Løgn og Løgn til Sandhed. Det er derfor Kristendommens Fordel, naar Panteismen hersker blandt de vantro; thi hvem der nægter det ondes Realitet, kan dog ikke godt udraabe Kristendommen for noget ondt, og hvem der vil finde Gud overalt, kan ikke laste, at vi finde ham i Kristus; ja, da Kristendommen virkelig selv er en Panteisme i alt godt, og tilintetgjør alt, hvad Verden kalder Individualitet hos os, opstaar der en tilsyneladende Harmoni, som vel frister de kristne boglærde, men gjør dog ogsaa, at vi kan have Skole til fælles med Verden.

Naar du kommer til Ljunge, som du dog vel gjør imellem, da hils venlig baade Fenger og Madam Olsen, til hvem jeg mod min Hensigt ej har faaet skrevet, siden vor Ven døde.

J. Møller skal være død, og jeg er ordentlig nysgjerrig for at se, hvorledes Mynster vil sætte Kronen paa det teologiske Fakultet, han, sig til en egen Navnkundighed, har skabt.

Nu, hjærtelig Tak for dit kjærlige Broderskab i Aanden, som jeg takker Gud for! Hils venligst din Kone, og vær selv saaledes hilset fra Søstrene og

din

N. F. S. Grundtvig.

60.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 10de Novbr 1834.

Kjære Ven!

Jeg har længe ladet det blive ved Tanken om at skrive dig til, og jeg haaber, du har fundet det skammeligt, at jeg ikke engang har takket dig for sidst — tror jeg. I Sommer havde Heden nær gjort Ende paa mig. Med din Englænder[1]) har du vel faaet en Hilsen fra mig? Det var en ganske

[1]) [Richard Cleasby.]

vakker Mand. Om han fandt noget af, hvad han søgte her nede, véd jeg ikke. Blandt andet fandt han Chr. Molbech, som var grov baade mod ham og de fleste andre her, og da ogsaa mødte adskillig Muggenhed til Gjengjæld. Jeg undgik ham [1]).

Jeg har læst dine Prøver af din Behandling og Fortsættelse af Rimkrønniken. Skal den blive levende igjen, er den kommen i de rette Hænder. Broder Niels har ingen kjærligere Ven og Frænde i Danmark, og du kan give ham, hvad han mangler, for at komme helt ind i Digternes Lav. Om han desuagtet vil finde saa villige Øren, som i 15de og 16de Aarhundrede, vil komme an paa et Forsøg. Men det var vel værdt at forsøge. At jeg holder 10,000 Gange mere af det 19de end af det 15de Aarhundredes Broder Niels, skjønt jeg ikke miskjender den gamles naive Danskhed, — det maa du kjønt tilgive mig. — Min Roman „Prins Otto af Danmark og hans Samtid“ kommer maaske ud til Nyaar. Det bliver min sidste Roman over vor Middelalder og maaske i det hele. Længere gik ikke min Plan. En Margrete paa Vers er jeg endnu betænkt paa. Dog, derpaa er der ikke begyndt. I en Fortale til den sidste Roman vil jeg gjøre Rede for min Mening med det hele Foretagende og om muligt forklare Godtfolk, hvorfor jeg ikke, trods hin „al Danskheds Ven“, har bundet dem mere paa Ærmet, end jeg trode, de ingen Skade kunde have af.

Siden jeg har set den fortrolige Kakkelovnsflamme i min Stue, er der, som der plejer, kommet mere Liv i mig, end selv naar Skoven er grøn og Fuglene de sjunge. Jeg har skrevet adskilige mindre Ting, som jeg tror, der er Liv i. Blandt andet har jeg tænkt paa at lade gamle Holger Danske komme tilbage et Hundrede Aar efter, at vi ere

---

[1]) Jeg kan nemlig ikke, som du, kalde ham „min“ og lige saa lidt „al Danskheds Ven“, saaledes som han handler med, hvad du dog hos mig kalder dansk.

gangne her fra, for at lade ham se, hvad der kommer ud [af] denne Tidsaands Tendenser. Det er og bliver dog kun Fragmenter. Jeg fik det Indfald at meddele dem som Prøver i en Recensjon over et uskrevet Digt i 36 Sange. I en Oversigt af Ideen skulde Anmeldelsen supplere det manglende, i det den tillige parodierede Tonen i slige Referater. Dog, saaledes at forene noget negativt og positivt, tror jeg nu næppe lader sig gjøre til manges Fornøjelse. Det bliver i alt Fald saaledes kun et Spøgelse — Sjælen af et ihjelslaget Digt, som enhver selv kan digte færdigt efter Behag og lægge saa meget Liv i, han har ved Haanden. Mere kommer der dog ikke ind i, hvad man læser, tænkte jeg, og et helt langt Digt paa Vers læser ingen mer i vor Tid. Som et saadant Spøgelse staar det nu for mig, kuriøst nok for en og anden maaske, men dog kun et Spøgelse.

Hauchs Vilhelm Zabern maa du endelig læse; jeg finder den fortræffelig. Der er i det hele taget en alvorlig og nu tillige kristelig Stræben i Hauchs Genius, som jeg er vis paa, du vilde agte, naar du kjendte den. En Afhandling af ham i Prometevs om Menneskets højere Opdragelse har ogsaa meget interesseret mig. Der er upaatvivlelig en Dybde i ham, som, naar det rette Lys nu fra oven kommer til, har rigt Indhold. Har du set, at Søtoft kæmper i Bladene for Afskaffelsen af Korset og dets Betegnelse? Han er dog en Filister. Ferd. Fenger ser jeg undertiden. Han efterligner dig vel meget, naar han præker; det har for mig, som al Efterligning, noget forstyrrende; men Menigheden er meget glad ved ham, og han er vist en fortræffelig Præst.

Fortsætter du din Historie, og hører man snart noget fra dig? Hvad synes du om N. M. Petersens Behandling af Sagnhistorien? Af ham mener jeg, vi kan love os mer end blot Lærdom og Kritik; han har Kjærlighed og levende Syn for de gamle Skatte. Dr. Francke, som er Konrektor i Flensborg, har ogsaa en dansk Sagnhistorie under Arbejde; han har nylig leveret nogle historisk-genealogiske Tabeller;

af nogle Breve fra ham ser jeg, at han vil behandle den danske Historie og er fuld af Liv og Begejstring for dens Herlighed og Rigdom. Se, det er jo ret glædeligt Nyt.

Venligst Hilsen til dig og dine fra min Lucie og

din hjærtelig hengivne

B. S. Ingemann.

Jeg har længe længtes efter at høre fra dig, men jeg har jo ikke hidtil fortjent det. Sank nu Gløder paa mit Hoved og skriv snart! For at bringe dig til at skrive, har jeg, som du ser, sat et Par Stikpiller til, som jeg nær havde glemt. NB. hør ikke fejl af deres Tone!

61.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 15de Novbr. 1834.

Kjære Ven!

Det fornøjede ret baade Lise og mig at høre fra dig selv, at Sommerheden „nær havde gjort Ende paa dig"; og vel fornøjede det os især, fordi „nær" skyder ingen Hare, men dog ogsaa fordi fælles Skæbne er sød; mens det er ærgerligt at høre andre tale om som noget rart eller ubetydeligt, hvad man hartad undres over, man levende gjennemgik. — For Resten er du en Halunk af en Korrespondent at være, som man kunde fristes til at ønske paa Bloksbjærg, naar man ellers kunde haabe, det vilde hjælpe.

Imidlertid maa man tage Verden som den er, og dog ønskede jeg dig i Grunden ikke meget anderledes, saa man faar vel tage til Takke med, hvad man selv kalder en god Undtagelse, og hvor selv hvad man ønskede lidt anderledes dog ganske rigtig er „dansk"; og derved kommer jeg i Tanker om Molbechs kjedsommelige Gnavenhed; thi hvor tysk den end tit med Flid gjør sig, kjender jeg den dog gjennem mange Aar for godt til at lade mig bedrage af Skinnet.

Derimod er Hauchs Arrighed, som lader Molbech have alle Hundens Egenskaber, undtagen Venlighed mod gamle Bekjendtere, slet ikke dansk, men snarere italiensk, og den kan jeg slet ikke lide; thi at stikke Dolken i Hjærtet paa en Mand, fordi han har fornærmet Skyggen af min Næse, — maaske endogsaa uden at vide, hvem Næsen hørte til, og med Ret til at anse Skyggen for Prisgods, — det lader sig „paa dansk" næppe undskylde, naar man er over de tredive, endsige da de fyrretyve. Molbech har fra sin Ungdom følt sig ulykkelig; og skjønt han vistnok ej har mindste Ret til at lade dem undgjælde det, hvis Tale og Skrift mishager ham, saa er det dog menneskeligt, altsaa, mellem Folk som vi er, meget tilgiveligt; og det gjør mig virkelig ondt, at du derfor skyr ham og, hvad end er værre, dømmer ham lidt ubarmhjærtig. Vist nok har jeg kun læst lidt af hans Kritikker over dine Bøger, men dog nok til at vide, jeg finder dem forkerte; og vel véd jeg, Indtrykket er natürlig stærkest, naar det gjælder vort eget Skind, men jeg véd ogsaa, at medens det gale, Molbech gjør i vor Litteratur, gjør ingen anden Skade end den, „de rene Blade" desuden maatte finde sig i — naar det blot ikke ærgrer dig og enkelte andre —, medens hvad han gjør godt, saasom hans „danske Ordbog", vil gjøre meget Gavn til Sprogets Ende, og skaffer ham dog, selv for stor Flid og Taalmodighed, megen Ærgrelse. Derfor vilde jeg dobbelt ønske, du betragtede M. og hans Gnavenhed omtrent som jeg; thi da ærgrede du dig ikke synderlig over, hvad der kan være baade dig og mig som Skribenter aldeles ligegyldigt, og du bidrog dit til, at M.'s Pen blev Danmärk saa nyttig som muligt; thi den trænger nu en Gang til imellem at slide Spidsen af sig paa et æstetisk eller historisk Produkt, for taalmodig at gjøre sin Dont og surt at fortjene sin Udødelighed. — Tilgiv mig den lange Udskejelse! jeg kunde ikke undlade den; thi Polemikken, som vel ingen af os i Grunden har godt af, har du, synes mig, selv ondt af blot at tænke paa, og jeg kjender M. over i 25 Aar under de

mest indviklede personlige Forhold, saa jeg véd, han er inderlig utilfreds og derfor til daglig Brug ærgerlig at omgaas, men i Grunden dog en ærlig Sjæl og godmodig Natur; og da jeg nu tillige erkjender herlige Anlæg hos ham, som, skjønt de ligge i Ruiner, dog gavne Fædernelandet paa en Maade, som ingen andre vil og kan, saa maa jeg nødvendig baade se og omtale Tingen anderledes, end det er sædvanligt.

V. Zabern har jeg for Resten allerede efter Omtalen tænkt paa at læse, og din Anbefaling skaffer mig den vel snart i Haanden, men om jeg vil være i Stand til at læse den uden al Virkning af min gamle Fordom mod Hauch, da jeg uheldigvis har set hans mig højst ubehagelige Vidnesbyrd om sit Forfatterskab, — [det er uvist].

Din „Otto" glæder jeg mig til; og Holger Danske mødes jeg gjærne med, i hvad Aarhundrede dig behager, uden at kunne finde, du skulde bryde dig det mindste om, hvor mange der nu læse lange Digte; thi lærte Folk ikke meget, de nu ikke kan, og vænnede sig af med meget, de nu finde deres største Morskab i, da var baade vore tynde og tykke Bøger tilovers. Desuden har du vel hørt, at de kjøbenhavnske Damer dette Efteraar flokkevis beflitte sig paa Fædernelandets Historie; og skjønt jeg hverken kan indestaa for, de alle holde Vinteren ud, eller at mange blive stive i den, anser jeg det dog for et ypperligt Tegn; thi Fortælleren, de flokkes om (min ærlige Ludvig Müller), er langt fra at være en Demostenes, men kun saa komplet en „Sagamand", som han vel kunde fødes med det nittende Aarhundrede. Ved denne Lejlighed kommer da blandt meget andet ogsaa „Valdemar den store og hans Mænd" for Dagen — skjønt det er ved Lys —; thi vor Sagamand har den priselige Skik: i Steden for al mulig Kritik, at fortælle baade hvad der er sket ved Pennen og ved Sværdet til fælles bedste; og naar hans ualmindelige Hukommelse ej længer slaar til, da at tage Bøgerne frem, som han véd god Rede til. Hvor Saxo og Islænderne slippe, agter han at slaa sig igjennem med Kæmpeviser og Ingemanns

Frihaands-Tegninger, og du kan tro, at gjør man først den Opdagelse, at Valdemar Sejer etc. er et godt Surrogat for to Aarhundreders Danmarks-Historie, som fattes, da vil de selv blandt Kritikerne ej behøve andet Forsvar. Lad kun Munden komme paa Gang om noget, der er værdt at høre! saa skal du se, vi kan le ad de stumme Recensenter.

Jeg staar nu i Middelalderen op over begge Ørene; og skjønt jeg for Øjeblikket mellem Hunner og Goter snart ligner en lille mellem to Negle, er jeg dog ret fornøjet med min Stilling; thi Bilag til et anderledes Syn for Middelalderen end det almindelige kan jeg dog med Guds Hjælp levere, og der lukkes da vel en Mund op, der giver Synet Røst, som er alt, hvad det i vore Dage fattes, for [at] indtage Øjnene, medens vi maa overlade Hjærterne, nu som i Middelalderen, til sig selv og ham, der ene forstaar at behandle dem. — Rimkrønniken gjorde jeg gjærne mit bedste med, naar jeg havde Tid og Udsigt til at faa den ordentlig ud, men har for Øjeblikket ingen af Delene, saa jeg vil kun bemærke, at saa god en Ven ad Kæmpeviserne som du ej, som Molbech, maa beskylde Broder Niels og det femtende Aarhundrede for, hvad de er aldeles uskyldige i: den Del nemlig af Krønniken, jeg gider læst; thi den er aabenbar, ligesom Viserne, gjort imellem Knud Lavard og Iver Lykke.

Hils venligst din kjæreste fra Søstrene og mig! og er du ikke uforbederlig, saa gjør Bod med Brev til din

N. F. S. Grundtvig.

P. S. Glem ikke at hilse F. Fenger venligst, naar du ser ham! Efterligningen gjør du ham nok Uret med; thi vil man kalde Tilegnelsen af en Anskuelse Efterligning, da er den saa god eller slet som Anskuelsen; og Efterabelse findes her vist ikke. I det mindste glædede den eneste Prædiken, jeg har hørt af F. (ved hans Ordinatjon), mig netop som den eneste aandfulde og ejendommelige, jeg har hørt af en yngre.

62.

Ingemann til Grundtvig.

Juledags-Aften 1834.

Kjære Ven!

Til en ret glædelig Jul for mig hører det ogsaa, saa vidt muligt at være samlet med mine bedste Venner, og derfor vil jeg nu besøge dig en Times Tid med Pennen i Haanden, om det ogsaa kun bliver fattige Ord, der falde ud af den med Blækket, og maaske intet af dem, der heller vil gaa over Tungen. Først Tak for sidste venlige Brev, hvorved det dog ikke lykkedes dig at gjøre mig begribeligt, at man af Kjærlighed til den danske Ordbog taalmodig bør finde sig i, at Lexikografen tilsøler vore Bøger, for at han kan blive i godt Humør selv og skrive flittig paa Ordbøgerne. At han skulde have Lov til at gjøre Hauch Uret, fordi hans Bog var uden Navn, kan jeg heller ikke være enig med dig i; men at du af Medlidenhed med en gammel Ven, der lider af Spleen og i denne Sygdom skærer Næsen af Folk, vil overtale os til at antage de angrebne Næser for Skygger, — det kan jeg finde meget forklarligt og smukt; og i min Sag mod Molbech paa egne og Poesiens Vegne forlanger jeg ikke, du skal være en uvillig Voldgiftsmand, helst du ikke kjender Akterne i Sagen. — Hvad jeg i mit forrige Brev havde ytret om vor gode Ven, Landsbypræsten, var ingen væsentlig Anke, men gjaldt kun noget ydre og hvad man kalder Manerer, Gestus og sligt, som bragte mig en anden Personlighed ind i Forestillingen, der dog ikke var til Stede, og saaledes en Gang lidt spøgelseagtig havde forstyrret mig. Mod Tilegnelsen af den Anskuelse, jeg ønsker enhver god Præst, har jeg naturligvis intet, — og hin Lighed var mulig ogsaa en Illusjon. Jeg har ikke set ham nylig, men véd, han lever vel og virker med Iver og Held i Menigheden. — Hvad du fortæller om vor nye „Sagamand", som vil laane Bøgerne Tunge og aabne Ørene paa Folk, har jeg ogsaa hørt af andre, og det glæder mig.

At det for Resten er højst urimeligt at have stor Respekt for de gamle Fædre, som i Grunden vare Børn mod os, og som vi i alle Henseender overgaa, — kan vi nu med Menigmand læse i Almanakken, i en populær Afhandling af H. C. Ørsted. Han er dog med sit snilde Hoved bleven en prosaisk Spidsborger, der ikke kan se, hvorledes Folket vil tabe langt mer, end det vinder, naar det lærer at tage Glansen af Fortiden, for at stille sig selv i et prægtigere Lys. Du skulde dog læse den lille Folketale. At vore Fædre hverken vare saa ærlige eller saa gode Kristne som vor Tids kloge Mænd, bliver der ogsaa deri indprentet Menigmand. Næste Aar gaa de vel et Skridt videre og give os deres nye Katekismus i Almanakken. Det er et Kunstgreb, hvorved Universitetets Almanak-Monopol med Tiden kan blive af større Betydning, end nogen maaske drømmer om, naar vi betænke, at det er den eneste Bog, hver Bonde læser, og den har gammelt Ord for, selv at være klogere end Præsten. Hvad der under Rundetaarns Stempel vil gaa uden for Sol og Maane og Vejr og Vind, kunde vel være en Drøftelse værd, for Avtoritetens Skyld og Million-Publikumet, der let tager alt prentet for gode Varer. Dog, da man skal stave sig dertil, har det vel ingen Nød, mener du; — men ved Borgestuens indbyrdes Undervisning behøver kun én at have stavet sig fra det 4de Bud, for at bringe lige saa mange Tunger i Gang imod det som mod det 6te og [mod] alt, hvad Kjød og Blod og Selvklogskab helst vil have ud af den gamle Katekismus.

Som jeg hører, skal den politiske Stemning i Hovedstaden i den senere Tid røbe en næsten vulkansk Gjæring, og Kandestøber-Koterierne tage stærk Overhaand. Mundkurvesystemet gjør det næppe bedre. Gjensidig Aabenhjærtighed mellem Hoved og Krop var nu vist ønskeligst. Gid der kun ingen Koldesot maa være kommen i Hjærtet! den kan i vor Tid let gaa over til en hidsig Forraadnelsesfeber.

Min „Prins Otto“ har opsat sit Besøg til efter Nyaar. Din Beskuelse af Middelalderen længes jeg efter; naar kan den se Lyset? — Du tager vel ingen Notits af den teologiske Handske, en vis Kand. Møller har kastet til dig angaaende din Paastand om det apostoliske Symbolum som Trosnorm? Jeg har ikke læst Pjecen, men kun dens Anmeldelse i Bladene.

Gamle Holger har jeg lagt hen; det er kun Fragmenter af et uskrevet Digt i en fingeret Recensjon derover, — en Grille af et egensindigt Lune, som mine gode Venner maa sige mig, hvad duer til, inden det gives Fjenden til Pris. Jeg har nu begyndt paa en Margrete; men hvad det bliver til, véd jeg ikke. Udvortes forstyrres jeg i denne Vinter af vedvarende Sygelighed i Familien og andre deraf følgende Misligheder. Min Kone og jeg selv ere dog, Gud ske Lov, friske. Min Søstersøn Spur har sagt mig, at du ikke befandt dig fuldkommen vel; jeg vil haabe, det nu er forvundet. Kjærligst Hilsen til dig og alle dine med Ønsker om al Velsignelse i det nye Aar, baade fra min Hustru og

din hjærtelig hengivne Ven

Ingemann.

Hvad der nu prædikes med mest Liv i Tyskland, er Læren om et nyt Folkeliv, uafhængigt af alt positivt og af al historisk Udvikling. Efter Börnes og Heines Opraab til Menneskeslægtens Emancipatjon ved total Løsrivelse fra alt det forgangne, er der nu fremtraadt en vis Wienbarg med „Aesthetische Feldzüge, dem jungen Deutschland gewidmet“, der med en besynderlig Blanding af Genialitet og Galskab erklærer Historien for „en smagløs Løgn“ og vil bygge det nye Liv paa Foragt for alt det gamle.

63.

Grundtvig til Ingemann.

Paaske-Lordag 1835.

Kjære Ingemann!

Længe opsatte jeg at skrive, fordi jeg, under mit Slid paa Middelalderens Historie, ikke fandt Hvile til at læse din „Prins Otto", og dog ej til Tak for den venlige Meddelelse vilde bekjende min Uvidenhed om Indholden, som Søstrene vel ej ganske havde kunnet holde hos dem selv, men som jeg dog ikke vilde omtale efter andres Mund. Siden har jeg slaaet mig til Ro med den glade Forventning, at vi jo saas i Paasken, da vi meget bedre og mageligere kunde tales ved baade om dette og om mange flere Ting, som jeg gjærne vilde afhandle med dig. Nu derimod, da jeg ser, du bliver borte, kan jeg endikke selv finde mig i at lade Paasken gaa forbi uden et lille Notabene, skjønt jeg mellem de fire Helligdage ej finder mig saa oprømt, som jeg ved denne Lejlighed kunde ønske.

Tak da nu først saa vel for Prins Otto som for det lille dejlige Trekløver[1]), hvormed du forleden overraskede mig og erhvervede dig efter mine Tanker udmærket Krav paa den danske Læseverdens Taknemmelighed! thi jeg har ikke nylig læst noget, der ved sin Lethed, Dristighed, Friskhed og Naturlighed saa behagelig og saa højlig tilfredsstillede mig, da selv Indvendingen mod det korte er bedre end en lang Lovtale. — Dette være imidlertid Prins Otto i alle Maader ufortalt; thi vel har den ikke i alle Maader mit Bifald, men jeg har lært, at man aldrig kan skrive for lidt slet eller for meget godt om skikkelige Bøger; thi af det gode tror man knap det halve, men af det onde rigelig det dobbelte ment. Derfor: naar Enden er god, er alting godt, og Enden baade med Niels Ebbesen, Prins Otto og Svend Trøst holder jeg

[1]) [Varulven, den levende døde og Korsikaneren. Tre Fortællinger. Kbhvn. 1835.]

meget af, og om Resten kan vi tales ved, naar vi træffes. — Hvad Dronning Margrete angaar, er Opgaven vist nok ikke let: at sætte hende en Bavtasten, der efter sit Kjøn kunde svare til Kong Valdemars; men jeg anser det dog ingenlunde for umuligt, og ønsker derfor, du maatte faa Lyst dertil; thi her gjælder det dobbelt, at Lysten driver Værket, da Historien, vi har om hende, yder hartad hverken til eller fra.

Hvad nu de „bevægede" Tider angaar, som man vil sige det er, da hedde de tvært imod efter min Ordbog „de stædige"; men Forskjellen i Udtrykket lader sig godt forklare, da de er begge Dele, alt efter som man betragter Kroppen eller Aanden som den synderligste Part og som Hovedet. At nu Kroppen maatte blive nødt til at holde sig i Skindet og Aanden faa Lov til at sejle sin egen Sø, det er naturligvis mit Ønske, og da det, uagtet med nogle Varianter i Forklaringen, ogsaa er dit og sikkert alle ægte Dannemænds, haaber jeg, det vil med Guds Hjælp i det mindste ske hos os. Ulykken er nemlig, som mig synes, kun, at man paa begge Sider, skjønt ellers prosaiske nok, netop fantaserer paa den Punkt, hvor man ej kan være noksom spidsborgerlig ædru: i Henseende nemlig til, hvad et Folk og en Regering med Føje kan kræve af hinanden. Paa den ene Side vil man nemlig have et saa taalmodigt, lydigt og beskedent Folk, at selv Danskhed maatte forvandles enten til Dorskhed eller til fuldmoden Kristelighed, for at ligne Idealet, og paa den anden Side kræver man en Regering med saa megen Visdom, Ydmyghed og Selvfornægtelse, at hvem der havde alt det, vilde meget betakke sig for den fattige Ære at være den lovgivende Tones udøvende Magt.

Hvor man ikke paa begge Sider vil lade Sværmeriet fare og finde sig i Billighed, gaar det nødvendig galt; men jeg har dog godt Haab, og vilde blot ønske, jeres Halvskillings-Universitet var Pokker i Vold, naar vi saa havde et ordentligt S o r ø A k a d e m i i Steden, hvor den Ungdom, der har Lyst til at handle, kunde lære baade at tænke, at tale

og at handle dansk. Vel synes denne min gamle Yndlingstanke kun at skulle være en Drøm; men imellem alle de Drømme, der i vore Dage gjør sig gjældende, finder dog vel ogsaa den sin Plads, naar Tid er, og da turde jeg spaa Danmark saa lykkelig en Fremtid, som den kan gives her nede. Det onde gaar igjen, men det gode staar op; det se vi paa Herren, og han hjælper da vist ogsaa det gode gammeldanske op af Graven.

Et godt Paaskeæg og hvad ellers er godt ønskes dig og din elskelige af Søstrene og

din gammelagtige
N. F. S. Grundtvig.

64.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 22de April 1835.

Kjære Grundtvig!

Skjønt jeg nu haaber at se dig i næste Uge, kan jeg dog ikke lade dit venlige Brev ligge ubesvaret for mig; det har allerede et Par Dage manet mig, og jeg har i lang Tid haft stor Lyst til en Konferens med dig. Af din lange Tavshed var jeg nær ved at tro, at hverken min Otto eller de tre Fortællinger vare efter dit Sind, og det var naturligvis to Streger i min Regning. Saa meget mere glædede det mig ved dit sidste Brev at se de to formentlige Streger reducerede til omtrent $^2/_3$. Dermed vil jeg da indtil videre nøjes, skjønt jeg mener, du gjør Otto nogen Uret, naar du henregner ham til Paafuglenes Klasse, som kun ved Halen forliger os med hele Resten. Vel bruger du ikke dette Billede, men skulde du finde det passende, vilde jeg gjærne, hvis jeg ikke selv var Hovedpart i Sagen, dokumentere dig, at hin Skabning dog paa en Maade hørte til Sangfuglenes Klasse og ikke blot havde sin Styrke i Halen, skjønt dens

Sang er noget skærende, som den sønderrevne Folkeaands, og skjønt Hovedet er Kristoffer-Lighanens, og Kløerne tilhøre hans Søn. Dog, derom vil vi fægte ved en fredelig Pibe Tobak. Har du været lidt kræsen med „Otto", saa har du taget des bedre til Takke med det lille Trekløver, og det var mig en Trøst, da jeg, strax efter at have læst din Ytring derom, saa' sort paa hvidt for i „Søndagsbladet", at man vel ikke vilde forvise mig fra Fædernelandet, men at jeg med mine Drømmerier og Spøgelseskikkelser hellere maatte være født i Spanien, end her, hvor man nu har faaet det rette Kjød paa Tand i „Hverdagshistorierne". Jeg lider selv godt nogle af det Slags Historier (fornemmelig Mesalliancen), men jeg vilde netop erindre om, der ogsaa uden for Hverdagslivet findes et Menneskeliv, der i sit Slags kan være lige saa sandt og naturligt. Det lykkes mig dog ikke, undtagen hvor slig Erindring er overflødig, som hos dig og dine Aandsfrænder. Mængden finder kun Sandhed og Natur, hvor den finder sig selv med Hud og Haar og fremfor alt med Kjød, og min Karnatjon kan aldrig blive dem stærk nok.

Jeg længes nu efter at høre, hvor vidt du er rykket frem i din Middelalders-Rejse; selv er jeg paa en Maade løben paa Grund. Jeg har indtil videre taget alle Sejl ind og fordybet mig i døde Verdensomsejleres Beskrivelser over Tidsoceanet. Til at blive flot igjen synes mig, der hører Kæmpekræfter, saaledes som Vind-Strømmen nu gaar, min egentlige Kaas tvært imod. Thi skjønt jeg finder, at Strømmen i Grunden gaar sin naturlige Gang, og at den politiske, statsøkonomiske Passatvind har sin Grund i Jordens bevidstløse Rullen mod Øst, hvorfra det ydre Lys kommer saa vel som det indre, kan jeg dog ikke faa den Illusjon ud af mit Hoved, at det er en midlertidig Krebsgang, hvorimod al Oppositjon er forgjæves, og at bemeldte kolde Øst-Passat maa være Modvind for den, der ej vil baglængs frem, men vil vende Næsen mod det rette Hjørne.

Jeg véd ej, om jeg har betegnet min Mening til fulde; men du kjender den jo nok.

Din hengivne
Ingemann.

65.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 18de Jan. 1836.

Kjære Ven!

Jeg kommer sildig i Aar med min Jule- og Nyaarshilsen; men du vil maaske være tilfreds dermed, naar jeg siger dig, at jeg netop paa Grænsen af det ny og gamle Aar har været hel og holden i den gamle Frues Tjeneste, som hedder Margrete Valdemarsdatter. Jeg har nu sluttet Digtets 10de og sidste Sang, og under Renskrivningen ser jeg mig atter om til de gode kjære Venner, som jeg, Gud ske Tak, kom til at leve i Tid med. Blandt dem hører du, som du véd, til Heroerne. Den Klippefasthed, hvormed du bliver staaende ved din Livsbedrift, uden at Samtidens og Øjeblikkets tusende Døgnfluevinger aftvinger dig større Opmærksomhed, end den, der udfordres til at vifte med Fligen af dit Lommetørklæde, — se, det er en Egenskab, jeg mangen Gang har ønsket at kunne dele med dig: jeg har des værre for megen Barometer-Natur i mig, og min Spiritus staar snart over, snart under Skala paa Nutidsstrømmen, naar jeg ikke rent kan løsrive mig fra den og dukke mig i det store Tidshav eller i et Himmelocean. — Med Stjærnehimlen har jeg haft en Del at gjøre i denne Vinter, og et Glimt har jeg dog faaet fat i, som jeg tænker en Gang skal fornøje dig og andre Aandsfrænder. Det er en Stjærnebilled-Symbolik, hvori Livets Urbilleder staa klart for mig med Menneskeaandens Tanke- og Anelse-Hieroglyfer i Stjærnenatten. Men der hører ikke blot et Stjærnekort til, for at gjøre det anskueligt for Publikum; der hører, hvad der vel for

Øjeblikket mest savnes: Øjne, der har Lyst til at se paa andet end Budgettet og Pengeposen.

De to første Hæfter af din Middelalders-Historie ligge paa mit Bord, og jeg kan dog fortælle dig, at ikke jeg alene, men selv, hvad du vel mindst venter, en latinsk Magister (Elberling) har fundet, det var en fornøjelig Bog at læse.

I din Betragtning af Universalhistorien, efter den store Synsmaade af Menneskeaandens uvilkaarlige Manifestatjon af sin egen Guddoms-Idé, vil upaatvivlelig den gamle Holger Danske, naar han en Gang faar Øjnene helt op, med Glæde erkjende de mange genialske Blik. I det du fremhæver de verdenshistoriske Folkebestræbelser som Ideens positive eller negative Kræfter, peger du vistnok som en Aandens Magnet mod de rette Poler; men lad mig dog gjøre dig et Slags Indvending! Har du ikke nogen Uret i hin skarpe Adskillelse — ikke af det absolut onde og gode, falske og sande — deri forlanger jeg ingen Amalgamatjon i Begrebet — men af de Natjoners og Menneskestammers hele Natur, som i Brydningen af den fælles Menneskenaturs Kræfter tilsyneladende adskille sig som stridende Magter? Gjør man ikke Menneskenaturen i sin Helhed nogen Uret, naar man saaledes sætter Hebræer, Græker og Goter som Aandens positive Kraft, og Perser, Romere, Hunner etc. som en blot negativ Kraft eller som Ideens og Aandens absolutte Fjender? Kan man saaledes adskille Aanden i Menneskeslægten, at den alene bliver de Natjoner og Folkestammer til Del, af hvis verdenshistoriske Liv den største Humanitet og den ædleste Aandelighed er udgaaet, men aldeles nægtes de Natjoner og Folkestammer, der lige saa ubevidst som hine have fornemmelig (men dog vel ikke gjennem alle Individer) virket i en modsat Retning? Kan i det hele nogen universalhistorisk Virkning tænkes, uden som Ytring af den samme Menneskenatur, der i forskjellige Retninger vil aabenbare sit Væsen og manifestere sin Total-Idé? Gaar det ikke her som i enhver Krig, blot politisk betragtet: at begge Parter fra deres Synspunkt maa synes at

have Ret, i det ingen af dem fuldelig har det, men den højeste Ret svæver over dem begge og aabenbarer sig ved Guddommens Styrelse som Resultatet af Striden i Endeligheden, hvor den ene Kraft kun tjener til den andens Udvikling, ligesom al Polaritetsstrid kun i en tilsyneladende gjensidig Tilintetgjørelse stræber til en fælles stor Enhed? Den Guddomsvilje, der vil hele Menneskeslægtens Udvikling til Regeneratjon og Salighed ved en almindelig Sandheds-Erkjendelse i Kjærlighed, kan jo dog kun finde sin bestemte og dog magtløse Antipode i en Djævlenatur; men i Menneskenaturen er hin totale Skilsmisse jo ikke indtraadt; — og selv i de tilsyneladende Ytringer af en næsten dæmonisk Aandsforblindelse og et vanvittigt Idefjendskab paa Universalhistoriens Skueplads mener jeg, vi maa søge og finde det Humanitetens Fællesled i de stridende Kræfters Kjæde, der sammenknytter Slægten til én oprindelig Stamme, hvoraf ingen Gren er helt løsreven eller hjemfalden til Dæmonernes Verden. Intet Folk, mener jeg saaledes, er helt forgaaet i Verden, selv om det ligger knust og næsten usynligt, og ingen Folkeaand var helt forkastelig. I den ved Kristendommen regenererede Romeraand udviklede der sig jo endog en mageløs Kunststræben, hvori Begejstringen for det ædle og skjønne har højt overfløjet endog den dannede Grækeraands største Bedrifter, saa vist som der er mer Sjæl og Aand i en rafaelsk Tranfiguratjon end i den belvederiske Apollo.

Hvor vidt jeg nu heri er af nogen virkelig forskjellig Mening med dig, véd jeg ikke ret; men i det jeg har glædet mig over din Betragtning af Aandens Kamp i Menneskeslægtens Historie, ere disse Betragtninger faldne mig ind, som jeg henstiller til nærmere Drøftelse, naar du en Gang har Tid og Lejlighed dertil.

Din dig hjærtelig hengivne

B. S. Ingemann.

66.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 19de Jan. 1836.

Kjære Ven!

Vel kunde du snart forskrække mig med dine Barometer-Lignelser, ej blot fordi jeg er en Stymper i Naturlæren, men især fordi jo deraf kunde følge, at man slet ikke vidste, hvad man havde i Sorø, om Gud vil, vi lever til næste Aar; men jeg bliver dog ikke bange, thi jeg bliver mer og mer Realist og spørger derfor ej nær saa meget efter mine Venners ideale Standpunkt (Barometer-Stand) som efter deres reelle Værelser, opvarmede ikke med Luft, men med godt Bøgebrænde, og i den Henseende har du det for godt, til at lystes ved Forandring. Det faa vi formodentlig ogsaa at føle hos Sorø-Dronningen, der slutter sig til det reelle; og enten saa den ideelle Betragtning af Stjærnebillederne, som jeg kjender meget lidt til, kan huge mig eller ikke, saa er vi to lige gode Venner, skjønt ikke af den Grund, der sætter de fleste i Stand til at bruge det Omkvæd.

Ligeledes forholder det sig naturligvis med min Anskuelse af Menneskelivets historiske Udviklingskamp, der er min ideelle Side, som jeg har bedt alle Læsere offentlig og beder dig især skille saa godt du kan fra det reelle i min Haandbog, som jo skal være det Billede, Fortiden selv har givet os af Livet paa den store Skueplads, og som maa staa klart for os, før vi kan have nogen som helst grundet Mening om dets Forhold og Betydning. Din Indvending mod min Anskuelse, at den skarpt afsondrede det guddommelige og det dæmoniske som de eneste Faktorer, rammer imidlertid næppe min Fremstilling i Haandbogen, der netop skiller sig fra mine forrige historiske Bøger deri, at den aabenbar stiler paa at lade alt menneskeligt, selv hos Mahomed, ske Ret, og gjennemfører kun Modsætningen mellem Aand og Aandløshed, for saa vidt den spejler sig i Kampen mellem Menneske- og Dyre-Livet paa den store Skueplads. Her kan

jeg umulig gjøre Individer Uret, da jeg slet ikke indlader mig paa, hvad de var i dem selv, men kun, hvad de i deres Forbindelse stilede paa; og jeg begriber slet ikke, hvorledes man kan være en erklæret Tilhænger af Menneskeaanden og dens Udvikling til Klarhed og Udødelighed, uden at bryde Staven over enhver Virksomhed, der enten trodsede Aand eller stilede paa det modsatte; skjønt man vist nok godt kan finde, at den dyriske Modstand efter Omstændighederne var aldeles nødvendig, baade for at holde Aanden vaagen og fremkalde den Udvikling, der kun sker gjennem Kamp. Naar jeg saaledes fordømmer den romerske Virksomhed som et Mordanslag paa Mennesket i alle Henseender, da frakjender jeg jo derved lige saa lidt alle romerske Enkeltmænd Menneskelighed, som jeg, ved at løfte den græske Virksomhed til Skyerne, nægter, at mange græske Enkeltmænd var Dyr; og er selv dette dunkelt i min Bog, da beviser det kun, hvor ulykkelig en Bog, som alt det umælende, er, naar den skal tale for sig selv. — Af hvad Folkefærd for Resten Rafael er, vil vi ikke tvistes om; thi han kunde gjærne nedstamme i lige Linje fra Mars og Venus, uden at det gjorde mindste Forskjel paa min Anskuelse; men hans Navn er rigtig nok ebræisk, og det var kristelige og græske Ideer, der oplivede hans Øje og opvarmede hans Farver. — Hele det næste Hæfte vil optages af Korstogene, som det har interesseret mig højlig at se malede af Tiden selv med deres rette Farve, som det mageløse.

Hvorfor har I Sorøanere ikke paa jeres bare Knæ bedt Spidsborgerne i Roskilde om Livet? eller vil I endelig endnu i hele to Aar ligge døde og magtesløse? Det er et Samvittigheds-Spørgsmaal, ikke til dig, men, som det lyder, til jer alle, som dog, saa vidt der er Liv i jer, maa føle, I staa med begge Ben i Graven og præke for Ormene, der sikkert ikke ved eders Besværgelser enten kan eller vil skifte Natur og blive levende Mennesker, men i det højeste blive lidt ivrigere til at æde de døde! Havde I gjort et eneste Skridt,

da er jeg vis paa, at der i Petitjonen om Realskoler vilde indflydt en Bøn om at forvandle jer Ormegaard til en Højskole for Livet; og selv Udsigten dertil vilde været frydelig, endsige da Forvandlingen selv, der næppe vilde blevet fjærn. Himmelens og Jordens Skikkelse véd I at bedømme, men hvi kjende I ikke Tidernes Tegn! — Dog, Vor-Herre er Daarers Formynder; det, siger gamle Heiberg, er Danmarks Trøst, og den trænger vi alle til, H. ikke mindst, saa jeg fortvivler lige saa lidt om Sorø, som om noget af alt det gode, der kan times i denne onde Verden; thi derpaa har Vor-Herre altid været rund imod os, og han vil være saa fremdeles, det føler jeg med Glæde, vist ikke for vor Dyds, men netop for vor Daarligheds Skyld, som har det gode ved sig, at vi ikke er for kloge, som gjør al Ulykke i Verden.

Søstrene hilse dig, som du nok véd, ganske hjærtelig, mens du og din Kone ganske ærlig tilønskes et glædeligt og lyksaligt Nyaar af ham, der vel kun er Hælvden Menneske og Hælvden Bogorm, men dog i det hele

din gamle Ven

N. F. S. Grundtvig.

67.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 27de Avg. 1836.

Kjære Ingemann!

Vel fik vi egentlig kun begyndt at snakke sammen om gammelt og nyt; men godt begyndt er halv fuldendt, siger Ordsproget, og i alt Fald var det mig en sjælden stor Fornøjelse at vaagne til Solskinsvejr i det venlige Sor, der i mine Øjne ligner mest „det grønne Gudhjem", og til en munter Morgenvandring med den af mine Venner, som ikke alene bedst forstaar mig, og miskjendte mig aldrig, men er ogsaa uden Sammenligning den rigeste, saa der mangler slet

ingen af Betingelserne, de gamle fandt nødvendige, naar „Venskab skal holdes“ [1]).

Næst denne Salutems Hilsen maa jeg bede dig ret som du kan bedst at takke din kjære Lucie, der saa exemplarisk mild og venlig bragte alle de Ofre, der ved slige Lejligheder udelukkende falde paa Værtinden, som om vi ordentlig gjorde hende selv en Fornøjelse ved at bestorme Huset, hvad dog, om det end sker i den bedste Hensigt, er et fortvivlet Middel, der næppe kan undgaa at forfejle sit Øjemed. Jeg fraraadte derfor virkelig ogsaa Toget, men, for at være oprigtig, maa jeg tilstaa, at, da det for mig løb saa lykkelig af, har jeg, trods al den Ulejlighed, vi uden mindste Vederlag gjorde din Kone, ej Sind til at fortryde det.

Dernæst takker jeg dig ret for Indførelsen til Hauch, ikke blot den, jeg selv var Vidne til, men den, der maa være gaaet forud, inden vi kunde saaledes mødes, saa enige om Livet og dets Virksomhed, at jeg, ved at tænke efter, ordentlig forbavses og spørger mig selv, om det er mer end en behagelig Drøm, skjønt mig synes, alt borger for Virkeligheden.

Endelig beder jeg dig hilse Wilster, at det var mig ret kjedeligt, han flere Gange skulde søge mig forgjæves, hvor jeg hele Aaret om plejer til enhver Tid at træffes sikkert, og bede ham, naar han igjen kommer til Byen, at regne derpaa.

Saa meget i en Hast, efter i Aftes at være kommen til Bys (fra Sor naade vi Nysø Kl. 2), Gud ske Lov! i god Stand med Kone og Børn, som hilse og takke med og ved

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Naar du ser Rotherne, da tak ogsaa dem for venlig Modtagelse!

---

[1]) [G. havde med Baron Stampe fra Nysø, hvor han da var i Besøg, gjort en hastig Udflugt til Sorø.]

68.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 29de Avgust 1836.

Det var ikke blot en Fornøjelse, det var en virkelig Glæde, du og dine med Stampes gjorde baade min Kone og mig. Venligst Hilsen og Tak fra os begge! Undskyld, hvad du manglede i „det grønne Gudhjem“, hvor man skilte Mand fra Kone og Fader fra Børn en hel Nat, og hvor man havde lige saa meget Regnvejr som Solskin til de kjære Gjæster! Vor Sommer er kold og i dobbelt Betydning i Sor; det Ord, du lod falde om, selv maaske en Gang at raade Bod paa den Sommerkulde, der baade hos os og vor Ungdom er misligst, har jeg skrevet bag Øret blandt andre smukke Forventninger om Livet i Sorø.

At det vilde interessere dig at kjende Hauch, var jeg vis paa; han har længe ønsket en Lejlighed til at træde dig nærmere i det ydre Liv, ligesom den Retning, hans Aand har taget, for længe siden har draget ham over i den aandelige Sfære, hvor enhver ædel og dygtig dansk Natur maa mødes med dig i Kjærlighed. I Grundideerne for Livet og dets Virksomhed maa han, som jeg, saare let kunne enes med dig, om end Modifikatjonerne ere mangfoldige, hvormed vore forskjellige Individualiteter vil fordre dem anvendte og udførte i det enkelte.

Man nævner nu Madvig som vor tilkommende Direktor; i saa Fald skulde vel Henrichsen indtage hans Plads ved Universitetet, og Madvig her overtage den latinske Filologi. I dette Tilfælde vil alt vel omtrent blive ved det gamle eller endog mere latinsk med det latinske Hoved. Dog, Madvig er for ung til at være stivnet i de gamle Former, og han skal besidde lige saa megen Liberalitet som Dygtighed og Lærdom. Schouw vil nu næppe kunne undværes paa Stænderdernes Præsidentstol, og med halve Aars Fraværelser vilde han intet her kunne udrette.

Hvad min egen Virksomhed angaar, da er den nær ved at gaa i Staa. Min Margretes forfejlede Virkning paa dig var en slem Streg i min Regning. Jeg vil haabe, dit danske Øje denne Gang har set fejl, eller at du kun har læst Bogen i en uheldig Stund uden behørig Stemning. Til en fortsat Billedrække af Hovedkarakterer og Hovedscener i det danske Folkeliv fra Kristjan d. 1ste til det 18de Aarhundrede oppebier jeg den rette Stemning og Iver, hvortil Følelsen af egen Kraft og levende Reciprocitet med Samtiden ere næsten lige nødvendige Betingelser. En dansk Litteraturhistorie har jeg ogsaa tænkt paa, og maaske gjør jeg Alvor deraf til Vinter.

Jeg længes efter det næste Hæfte af din Historie. Din universalhistoriske Aand er det uden Tvivl, der, næst den, hvoraf al god Aand og Kraft i Timeligheden udspringer, vedligeholder dig saa haabrig og livsfrisk paa dine halvgamle Dage.

Kjærligst Hilsen fra min Lucie og mig til dig og din kjære Lise saa vel som Børnene fra din Ven

B. S. Ingemann.

69.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 8de Novbr. 1836.

Kjære Grundtvig!

Jeg gik da, som du véd, glip af nogle Timer hos dig den sidste Dag, jeg var i Kjøbenhavn, og fik ikke sagt dig og dine Farvel. Rejsen var halvt bestemt til samme Dag, men da Vejret blev godt, tog vi dog først næste Morgen med Dagvognen. Om Aftenen var der nogle hos os, og jeg kunde ikke komme ud til dig igjen.

Dine Sangværkstoner klinge nu ogsaa her i Egnen, og det glæder mig ret, at du saaledes er kommen i Aande. Fenger var her i Dag og var henrykt derover. Sangen om Antiokien har især grebet mig og flere. Lykke og Velsignelse til Fortsættelsen! Giv os dog heller lutter nye end

Variatjoner paa de gamle! Selv Forbedringer synes mig, de ikke kan taale; selv „Rosen", du har sat ved Siden af Brorsons gamle „Nælde", staar mig ikke dèr paa sin Plads, og Tillægget til Davidssalmen i Bønnen til Jehova om „ej længer at sidde med Hænderne i Skjødet" [1]), er vor Tid ikke barnlig naiv nok til ikke at støde sig over. Det gaar dig undertiden i det Stykke som Kingo, men det gaar dig i flere Stykker som ham, og naar du svinger Begejstringens Fakkel, bryder du dig kun lidt om ikke at svide vore moderne Parykker. Jeg har ogsaa min Paryk, og ved de to omtalte Steder blev den sveden. Din Sang om Luther: „I Wittenberg i Saxenland" blev sungen her i Kirken den første Festdag [2]), men den endtes med Verset om hans Død, og man kunde behøvet et Vers til om Livet i Kirken; derpaa har nu Sangværket raadet Bod ved mange andre Toner.

Min „Holger Danskes Viser" fik jeg ikke læst for dig. Nu faar det bero, til du kan faa dem alle.

Rygtet har sagt, at du paa Latin har opponeret mod Valdemar Rothe; hvordan spændte det af? kunde I med de latinske Knevle i Munden faa hinanden ordentlig i Tale? Du maa dog altsaa have fundet — hvad jeg ogsaa tror — at der er noget mer, end de fleste andre disputere om, i Rothes Ideer, siden du vilde tage hin Knevel i Munden for at tale derimod. Man skal i Kjøbenhavnsposten have affærdiget ham med Haan som en Mystiker; men det er maaske gode Tegn. Jeg længes nu efter Bogen og tillige efter at høre din Mening om den.

Nu ret hjærtelig Tak for sidste venlige Møde og en kjærlig Hilsen baade fra min Kone og mig til dig og dine! Lad høre fra dig, naar du kan, og naar ikke Sangværket har et større og vigtigere Krav paa dig!

Din hjærtelig hengivne Ven

Ingemann.

---

[1]) [Sangværk I, Nr. 10, V. 9.] [2]) [Reformatjonsfest 1836.]

70.

Grundtvig til Ingemann.

Mortensdag 1836.

Kjære Ingemann!

Da jeg sidst saa' din Kone og hørte, hvor du var henne, havde jeg rigtig nok nær sagt: ja, saa er han jo Pokker i Vold, men jeg slugte det dog og sagde nok kun: ja, saa er han vel forvaret. Da du imidlertid blev rent borte med det samme, var jeg nær ved at fortryde min Beskedenhed, til jeg nu saa' af dit Brev, at du var dog flydt op igjen i Sor, saa man atter véd, hvor man kan træffe dig. Er for Resten din Holger Danske ikke mer at stole paa i en snæver Vending end hans gode Fader, da trænger han ubeset til at kalfatres.

Det er spurgtes til Sorø, at jeg har snakket Latin, og det er vist nok Nyt, som sjælden sker, thi siden jeg tog Attestats 1803 er det ikke gaaet mig over; men deri bestaar ogsaa hele Mærkeligheden, thi at det var slet Latin, behøver jeg næppe at bemærke, og det var ingenlunde for at aftrætte Rothe hans fixe Ideer, hvad jeg længe har vidst, end ej lod sig gjøre paa ret godt Dansk, men blot fordi jeg ved at blade i Disputatsen fandt, han kaldte os ærlig troende „*æquo justoque simpliciores*“ (utilladelig dumme), hvad mig syntes, var dog i det mindste det halve for meget, saa jeg fattede det fortvivlede Forsæt, uden at skrive et Ord op, at klamres med ham paa Latin, til han gav Kjøb eller sank i Knæ. Saa snart jeg imidlertid blot lukkede Munden op paa det forbistrede Kragemaal, sank det romerske Aag, sagtens for at hævne sig, med en saadan Vægt paa mine Skuldre, at jeg, af hvem Skyhaarene dog skulde være blæste, følte selv, jeg rystede som et Æspeløv; saa havde jeg ikke haft med en Kryster at gjøre, var jeg uden Tvivl drattet, før jeg fik mig fattet; men nu bragte jeg snart Modstanderen til at vige og skyndte mig da, langt fra at forfølge Sejren, med Anstand at trække mig tilbage, saa man siger for første Gang i

Kjøbenhavn, jeg bar mig pænt ad og roste min Modstander.

For første Gang, sagtens ogsaa for sidste, sad jeg fremdeles forleden med saa mange, ja med alle de andre, og tyggede og drak til Pæls i Kongens Forgemak, hvor jeg vel fandt det mindre kjedsommeligt end ellers, især da man oven i Kjøbet fik Penge for det[1]), men maatte dog gaa sulten fra Bords, mens jeg saa' mine Gjenboer gotte sig dels med Østers, som jeg ikke gider haft, og dels med andre Rariteter, som ingen bød mig, og som jeg ikke gad anstrænget mig for at naa.

Det første Hæfte af Sangværket sender jeg ikke med Historien[2]), fordi jeg véd, at du helst vil have helt Brød i din Pose, og ser desuden, du har kikket, hvad du vilde indtil videre, hos din Sidemand; men dine Udsættelser skjænker jeg dig naturligvis derfor ikke. Ingenlunde vil jeg imidlertid tvistes med dig om Smag og Behag, dels fordi det er omsonst, og dels fordi det er med en Samling af gudelige Sange som af andre Smaadigte: at de ikke samtlig kan være beregnede paa nogen andens Smag end Udgiverens; saa det er kun Sagen, at alle de, der bryde dem om Slagset, kan finde noget, der huger dem; saa Goethe har unægtelig Ret i, at enhver saadan Samling kan betragtes som et Herremaaltid med mangfoldige Retter, hvorimellem Gjæsterne kan vælge; og naar de finde nok, der smager dem, skulde de nødig gaa i Rette med Værten om, hvad der kun smager ham og nogle andre gode Venner, som dog ogsaa skulde have noget. Mellem Digtere fremfor alt gjælder Latinernes: *hanc veniam damus petimusque vicissim.* Kun da, fordi vor Smag i Almindelighed stemmer overens, er det Umagen værdt at tale om Undtagelserne, for at opdage, om de komme af noget tilfældigt eller af en virkelig Forskjel; og det første, synes mig, gjælder om dine Udsættelser paa Sangværket. Vi er nemlig ganske

---

[1]) [Kgl. Taffel i Anledning af Reformatjonsfesten. Enhver af Gjæsterne fik en i den Anledning præget Medalje.] [2]) [Haandbog i Verdenshistorien. 2den Del.]

enige om, at det er en hel mislig Sag med alle Rettelser og Omarbejdelser af ældre Digte og Sange, da man med Føje kan sige, at enten er de ikke Umagen værd eller tage sig bedst ud i deres egne Klæder. Desaarsag har jeg ogsaa hidtil kun rørt lidt ved vore gamle Salmer, men gjort mit til, at de igjen kunde komme for Lyset i deres oprindelige Skikkelse, blive bekjendte og skattede. — Med alt folkeligt Sangværk, gudeligt eller verdsligt, er der imidlertid ogsaa en anden vigtig Standpunkt at betragte Sagen fra nemlig Nyttens, der fremfor alt i Kirken maa foretrækkes [for] Smagen. Om nu mine Rettelser og Kalfatringer i det hele vil tækkes Kirkegængerne, er vist nok et stort Spørgsmaal, men et ganske andet end det, om de vil tækkes Digtere og smagfulde Læsere, og kan kun besvares af en Erfaring, jeg som Menighedens Tjener skal hjælpe den til at gjøre, da det var uforsvarligt, om gamle opbyggelige Salmer maaske gik af Brug for saadanne Brøst, som jeg kunde bøde, eller et alt for gammeldags Snit, som jeg kunde ændre. Menigheden maa derfor meget gjærne finde som du, at de gamle Salmer skal blive som de er, naar den kun ikke lader dem ligge ubrugte; men jeg har al Grund til at tro, at mange vil synge de gamle Salmer i den nye Skikkelse, som ellers lod dem ligge, og derfor tør jeg ikke undslaa mig for det i øvrigt meget utaknemmelige og bestandig mislige Arbejde. En ganske anden Sag er det med Laan af Davids-Salmerne og andet fremmed Gods, hvormed man paa eget Ansvar har fri Haand, og naar du i den Henseende gjør Indsigelse mod „Hænderne i Skjødet“ ej engang paa den poetiske, men paa den unaturlige Smags Vegne, da har du aabenbar Uret. Ebræeren siger nemlig: „tag Haanden ud af din Barm“, og hvem der ikke støder sig over denne Ebræisme, maa heller ikke støde sig over den tilsvarende Danisme „sid ikke med Hænderne i Skjødet“, og for hvem begge Dele støde, eftersynge vi naturligvis ikke Davids-Salmerne. Den skarpe Grænselinje mellem guddommeligt og menneskeligt, som vore

Teologer endnu sædvanlig trække, er desuden, efter min fulde Overbevisning, kun kristelig, hvor de ikke lide den, fordi den giver Gud alt: Riget, Magten og Æren, da det guddommelige og menneskelige for Resten aldeles smelter sammen i Kristus og skal saa efterhaanden i alle virkelige og levende, altsaa uophørlig virksomme, fremskridende Kristne. De stillestaaende vil derfor nødvendig finde langt mere at udsætte paa Sangværket end Smagsdommerne, og de vil sagtens finde mere, jo længere det rykker frem; men vi to vil i det hele nok enes, naar du blot ikke glemmer, at ved denne Lejlighed maa Præsten bestandig føre an, og Digteren se til at holde Skridt med ham, men heller blive tilbage end være ham i Vejen. Alt, hvad jeg tror, Kristne paa de forskjelligste Trin kan have Gavn og Glæde af at synge enten hjemme eller i Kirken, eller kun af at læse paa Rim, det har her sin rette Plads, hvor mange Indvendinger der end paa ethvert andet Sted med Føje kunde gjøres derimod. At mange Fejl ved denne Lejlighed vil løbe med, er naturligt, men derfor maa vi ikke sidde med Hænderne i Skjødet; og da jeg, for at tale med Grækerne, ej har foretaget mig Arbejdet „uden en Guddom“, tør jeg haabe, det i det hele vil lykkes.

Nu, lev vel med dine, kjærlig hilset fra os! og lad os vexle, hvad Skjæmt og Alvor vi i Skikkelighed kan!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

71.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 15de Novbr. 1836.

Kjære Grundtvig!

Har du ikke mærket mig den List af, at naar jeg vil have et noget udførligt Brev fra dig og ikke bryder mig om, at der er nogle Skjænd iblandt, gjør jeg som Helge ved

Stærkodder og hugger dig lidt i Panden, at sige i Frastand og med nogle Bogstaver, som jeg dog véd, er dig næsten mindre end ingen Ting. At sligt ikke vil betragtes som en utaknemmelig Gaaen i Rette med den aandelige Vært, der trakterer mig, mener jeg, forstaar sig af sig selv, og Smaa-Differenser i Synsmaader, hvor man kun stemmer i det hele, har jeg selv intet imod hos mine kjæreste Læsere. Om én af hine Smaating kun et Ord endnu: hin danske Talemaade, jeg protesterede imod, synes mig bestemtere end den tilsvarende hebræiske at indeholde Beskyldning for Uvirksomhed og Ladhed, og vilde derfor ikke naturlig kunne falde mig i Talen til min jordiske Fader; derfor maa du ikke kalde det en unaturlig Smag, naar jeg ikke vilde have den brugt i Talen til den himmelske. At vor Billedtale om det guddommelige netop ved sin Menneskelighed bliver sand og naturlig, er jeg for Resten fuldkommen enig med dig i, og jeg glæder mig paa egne og Menighedens Vegne over Sangværket og dets Fortsættelse.

Venligst Tak for Bøgerne, du sendte mig! Det sidste Afsnit af Middelaldershistorien har, som hele dette Skrift, ikke lidet bidraget til at lede mig paa Sporet efter den røde Traad i Tidens knudrede Tovværk; men dermed slipper du ikke; har du sagt A og B, maa du kjønt sige C med, og en Oversigt af den nyere Tids Menneskeliv med hele Forstandstidens Stræben maa du en Gang føje til som Hovedet og Kronen paa Værket. Din Bog er mere for mig en Betragtning over Historien end en Historie selv; men det er netop ved en slig Betragtning, at der kan komme Enhed i Beskuelsen. Et vigtigt Fænomen i Menneskeslægtens Udviklingshistorie tror jeg dog, du miskjender eller undervurderer; det er den bildende Kunst med Aanden og Livet i dens Værker (p. 622 og 667). De blotte Bogstavers Død maa jeg naturligvis indrømme dig; men naar du hævder det levende Ords Vigtighed og Værd, ser det undertiden ogsaa ud, som du ingen Aand og intet Liv erkjendte i Litteraturen. Vi har talt derom før; men paa dette Punkt

kommer jeg altid i Vilderede med dine Synsmaader, og det synes mig, du raader Skribenterne fra at skrive og Læserne fra at læse, i det du dog selv baade læser, skriver og vil læses. At jeg kun ikke paa slige Steder har læst og forstaaet dig rigtig, begriber jeg vel, men — er det ene min Skyld? eller er det de syndige Bogstavers Skyld, som vil hævne sig?

Havde du med mig staaet i Florens og Rom, vilde den Aand og det Liv, den dybe Religjøsitet og Begejstring, der udstrømmer fra den florentinske og romerske Kunstskoles Værker, ogsaa fra Medicæernes Tid, have slaaet dig med Beundring, og du vilde næppe nogen Sinde have fordømt slige Mindesmærker om Menneskeaandens højeste Flugt til det historiske Helvede. I dette Stykke maa du billig lade mig som Øjenvidne, og netop fordi jeg ikke saa' med Kunstdommerbriller, men med ligefrem aabne Menneskeøjne, have en Stemme med. Til Bod for, hvad du har sagt om den italienske Kunst, burde du gjøre en Pilegrimsrejse til Rom, og jeg er vis paa, du sang endnu paa dine gamle Dage en begejstret Romervise om Aanden, Livet og Hjærtet i hine Billeder, som alene Aand, Liv og Kjærlighed med kristelig Fromhed og Begejstring har kunnet gjøre udødelige. — Jeg ser med dig i det store Korstog Middelalderens og Kristenhedens Heltedigt; jeg vilde gjærne, at du med mig i den italienske Billedverden fra det 14de, 15de og 16de Aarhundrede skulde se dens Engle- og Straale-Glorie. Dog derom giver Kobbere kun en svag Forestilling, og andres Forsikringer en endnu svagere Overtydelse.

Gud velsigne dig og dine! optag denne min Expektoratjon som sædvanlig i Kjærlighed! og kan jeg ingen Proselyt gjøre af dig i min Beundring for italiensk Kunst, saa kan det undværes, vor fælles Tro i øvrigt og ærligt dansk Venskab ubeskaaret.

Din

B. S. Ingemann.

72.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 10de Jan 1837.

Kjære Grundtvig!

Hilsen og Venskab i det nye Aar! Paa mit sidste Brev ser jeg nok, du ikke vil give mig andet Svar, end hvad jeg nu kan læse i mange af dine for Aanden og Livet begejstrede Sange i 2det Hæfte af dit Sangværk. Du vil vel ikke spilde flere Ord paa min Vantro angaaende den totale Død og Aandløshed i al menneskelig Skrift og i alt Billedværk, — en Paastand, der synes mig maa følge af den udelukkende Antagelse af alt Liv og al Aand i Røsten og Læbeordet. Bliv ikke kjed af mine Indvendinger, men lad os dog ogsaa i dette Stykke forstaa hinanden ret! Sans og Lemmer ere og blive jo dog kun Sans og Lemmer og ere jo alle tilsammen kun Organer for Livets og Aandens Rørelser i os; hvad skal vi med den skarpt adskillende Rangorden mellem disse Aandens og Livets Tjenere? Øjet og Haanden kunne jo endogsaa gjennem Tider og Slægter være virksommere Organer for Aanden og Livet, end Kjødtungen og Bruskøret, saa sandt den aandelige Røst og Hørelse har hjemme i Sjælen og ikke i Legemet, hvis Organer tilsammen kun ere Aandens og Livets temporære Tjenere. Alle Rafaelers mundtlige Veltalenhed skulde kun hjulpet os lidet, naar ikke Aanden og Livet hos de Godtfolk havde fundet Udgang gjennem Fingerenderne. Hvert mundtligt Ord fra Saxos og Shakspeares Tunge er jo som dødt og usagt for os, medens det Liv og den Aand, der har rørt sig i dem, endnu taler levende til os fra hvert Blad i deres Bøger.

Jeg kan ikke forstaa, at vi herom virkelig kunne være af nogen forskjellig Mening. Udtrykker jeg mig maaske tydeligere i Vers, saa sig mig kun — uden Hensyn paa, om du finder Fremstillingen poetisk eller ej — om du er enig med mig i Meningen af de to Strofer paa næste Side!

Lad mig dog kjønt høre fra dig og sig mig, hvad

du lever i og arbejder paa! Har du ikke taget fat paa et universalhistorisk Billede af „Nyaarstiden" eller paa en Litteraturhistorie? det var et Værk, som jeg vilde give meget til, du en Gang tog dig paa.

Jeg har sendt min „Holger Danske" ind til Pressen, og jeg tænker, han om et Par Maaneder skal gjøre dig sin Opvartning. Kjærligst Hilsen til dig og dine baade fra min Lucie og

din hjærteligst hengivne

Ingemann.

Rygtet giver os nu Waage til Direktor. Jeg skal foreløbig have været i Forslag som akademisk Direktor, og Henrichsen som Skolerektor; men Kongen vilde ingen Forandring gjøre i Statuterne. Jeg for min Del var ret glad ved, at det Forslag faldt igjennem, da jeg hører, at Bestyrelsen af Opdragelsesanstalten skulde have været forenet med det akademiske Direktorat.

Tegn og Billed.

For Aanden har Aander udødelig Røst,
De gjennem Aartusender sjunge.
End Ordet har Liv fra Profeternes Bryst
Og fra Patriarkernes Tunge.
Dog Brystet af Ben og Tungen af Kjød
Ej Livsflammen ene bevarer;
Men Sjælenes Tanker, fra Verden blev fød,
Hvert Aandernes Tegn aabenbarer.

Hvert Bogstav er dødt; men hvert Ord har dog Liv,
Naar Aanden kan Sifrene stave.
En Verden af Sjæle opstaar ved dens Bliv
Fra Skjaldes og Kunstneres Grave.
Er Kjødøret døvt og Kjødtungen stum,
Dog Livets Apostler ej døde:
Hvor Sjælen har Øre og Aanden har Rum,
De flammende Tunger end gløde.

73.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 12. Jan. 1837.

Kjære Ingemann!

At jeg af mit Hjærte har ønsket dig en glædelig Fest, skjønt jeg ikke skrev, tvivler du vist lige saa lidt paa, som at jeg nu, som skrevet staar, ønsker dig og dine et lyksaligt Nyaar; og Grunden, hvi jeg ikke besvarede dit forrige Brev, var naturligvis kun den Overbevisning, at, kan man endikke mundtlig komme til Klarhed eller Enighed om en Sag, da kan man det langt mindre skriftlig, men staar Fare for ved hvert Forsøg at indvikle den mere og gjøre Uenigheden eller Misforstanden rent fortvivlet. Uagtet du derfor maner mig baade i løs og bunden Stil for et bestemt Svar, skulde jeg maaske helst enten sige rent ud nej, eller slaa det hen i halv Spas; men da jeg ser, du ganske alvorlig ærgrer dig over, at vi skulde være uenige om Grundloven for Aandens Virksomhed, eller dog ganske misforstaa hinanden, og jeg tror, vi er dog i Grunden saa gode Venner, følgelig saa grundenige, at det ikke siger stort med lidt mer eller mindre Misforstand, synes mig dog, jeg maa føje dig.

Mit Forhold til Historien i det hele og til Bibelen især maa jo borge for, jeg ingenlunde tvivler om, endsige nægter, at Skrift i Aandens Tjeneste er et stort og uundværligt Middel til at forbinde Aandens Virkninger i Tidens Løb, og at Aanden, hvor den findes, med stor Fornøjelse gjenkjender og vedkjender sig sine forrige Virkninger, saa derom er vi aldeles enige. At nu ogsaa Aand lader sig spore i Haandens Kunstværker, indrømmer jeg gjærne, selv i højere Grad og videre Udstrækning, end mit Øje er skabt og skikket til at opdage; men her begynder dog allerede vore Synsmaader kjendelig at adskille sig, da du lægger langt mere Vægt, end jeg kan billige, paa Aandens Spor i Bygninger, Malerier og Billedstøtter.

Dog, hvad der egentlig støder dig, er min Paastand om

det mundtlige Ord som det eneste levende og virksomme Udtryk af Aanden; og det egentlige Spørgsmaal mellem os er nu, om du misforstaar min Mening eller ikke; thi forstaar du den, men kan ikke udstaa den, da er derved, i det mindste skriftlig, intet at gjøre.

Er det derimod en Misforstand, da falder det vel ikke rimeligt, at den Tydelighed, du savnede i min Mund, skulde møde dig i min Pen; men det var dog muligt, at jeg, som Eremitter pleje, havde glemt, hvad jeg maatte forudsætte som bekjendt, og derved givet en Anledning til Misforstand, Pennen mulig kunde hæve.

Altsaa, naar jeg taler om Aandens Virksomhed og Forplantelse, da forstaar jeg ved Aand: Kraftytringen af en højere Synsmaade for Livet, det timelige og haandgribelige, og skjelner derfor skarpt imellem Spor af Aand eller Tegn dertil og det levende Udtryk deraf, paastaaende derhos, at det eneste under Solen, hvori denne højere Betragtning af Verden og Livet kan levende udtrykke, forplante og meddele sig, er det mundtlige, lydelige Ord. Dette paastaar jeg nu dels som en Erfarings-Sandhed, og dels som en Naturlov, saa det er mig umuligt at tænke anderledes; men da alle vore Begreber kun efterhaanden klare sig og blive aldrig fuldklare her neden, kan min Udvikling af Paastanden gjærne endnu være andre for dunkel, skjønt den, fordi jeg har kjendt den langt dunklere, nu synes mig soleklar; saa jeg forlanger ikke andet af mine Læsere eller mine Venner, end at de skal indrømme mig samme Frihed, som jeg indrømmer dem: Lov nemlig til at beholde, udtrykke og forsvare min Overbevisning, som jeg gjærne vil dele med alle, men ingen paanøde.

Hvad nu først Erfaringen angaar, da viser hele Universalhistorien, saa vidt jeg kjender den, at en begejstret Røst var aldrig magtesløs, men at alle Kunstværker og selv de saakaldte aandfuldeste Bøger bestandig var det, saa der herskede det største Barbari og den grueligste Aandløshed

med de ypperste Kunstværker for Øje og de aandrigste Bøger mellem Hænderne; ja, Historien viser, at naar Aanden ej mer havde levende Røster til sin Tjeneste, da blev Hyldingen af Kunstværker til Afguderi med det haandgribelige, og Beundringen af de skriftlige Mesterværker det mest aandsfortærende Bogstavvæsen, hvad især Jøders og Grækers Historie ret forbavsende oplyser.

Dette kan man nu vel kalde tilfældigt, da det er umuligt at bevise, Solen vil staa op i Morgen, fordi den gjorde det hidtil hver Morgen; men det er dog højst rimeligt, at hvad Aanden ej i sin kraftige Ungdom har kunnet gjøre til levende, virkelige Organer, kan den i sin Alderdom endnu mindre.

Hertil kommer, at naar vi tænke os om, maa vi finde, at Ordet paa vore Læber er det eneste usynlige, som med Liv kan udtrykke Tanker og Følelser, altsaa det eneste levende og sanselige paa Jorden, hvori den usynlige Aand virkelig selv kan være, hvoraf synes nødvendig at følge, at det lydelige Ord ogsaa er det eneste, hvorigjennem Aand kan virke levende. — At baade Tungen og Læberne er af Kjød, kan her ikke komme i mindste Betragtning; thi Hænderne, hvormed baade Bogstaver og Billeder dannes, er jo lige saa lidt af Aand; men den store og vigtige Forskjel er, at Hænderne ej kan frembringe noget usynligt, som falder sammen med Aanden, saa, hvor megen Aand end Haandens Værker kan forudsætte, besidde de dog ingen, men er kun Tegn og Billeder, som, naar de tages for Aanden selv, forudsætte og nære Aandløshed; medens det ene er Tungen og Læberne givet: i Aandens Tjeneste at frembringe et usynligt Storværk i „det vingede Ord", der sammensmelter med Aanden selv og kan aldrig stjæle, men kun udbrede, befæste og oplyse Aandens Hylding. Lige saa lidt som derfor hvad vi kalde et Folkesprogs Aand kan virke uden et tilsvarende Ord i Folkemunden, hvormed den er uadskillelig forenet, lige saa lidt kan nogen Aand forplante

sig eller gjøre sig gjældende paa Jorden uden et tilsvarende mundtligt Ord, hvormed den oprinder og forsvinder, uden at selv saadanne Aandsfostre som den hellige Skrift formaa at gjenføde den.

Om nu dette kan bidrage til at jævne vore Synsmaader, finder jeg meget tvivlsomt; men tydeligere kan jeg ikke skriftlig betegne, hvad jeg mener, da al Skrift i Følge sin Natur er en Hieroglyf, der slet ikke kan lette Læseren sin Forklaring, men venter alt af ham.

Over Direktorvalget synes hele Hovedstaden at forundre sig, og jeg finder det selv ret egentlig pudsigt, men haaber, at det vil føre til lige saa uventede Resultater, som det selv var uformodentligt.

Du spørger, om jeg ikke tænker paa historiske Arbejder, og dertil maa jeg svare: nej, for det første slet ikke, dels fordi jeg er træt af det Slags Arbejde, dels fordi jeg ikke gider tigget mere saadant ud, og endelig fordi jeg, som du nok ser, er saa hjærtelig inde i den kirkelige Sang, at, saa længe Gud vil, jeg kan have saa megen daglig Glæde, som den giver mig, og glæde en Del Jævnkristne med det samme, gaar jeg ikke lettelig der fra. Af alt, hvad vi i Aandens Tjeneste kan skrive op, er Sangen unægtelig Munden, og jeg tør tro tillige Hjærtet, nærmest; og kunde Aanden først igjen vinde sit tabte Herredømme over Folkehjærtet og Folkemunden, da vilde alle Haande folke-lige Bøger baade blive langt lettere at skrive og udgive og langt nyttigere; saa med dem har det ingen Hast: de er enten overflødige eller komme af dem selv.

Nu god Nat! og gid alle Nyaar befæste vort gamle Venskab og forny vore bedste Forhaabninger, til de opfyldes!

N. F. S. Grundtvig.

74.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 9de Septbr. 1837.

Kjære Grundtvig!

Med disse Smaasange[1]) maa jeg dog gjøre dig en Visit paa Gaasefjer-Benet, med venligst Tak for sidst og Spørgen til, hvad Liv du i Sommer har haft fat i, foruden det, jeg i Sangværket har set Spor af. Jeg véd, du har haft en Sommervilla til din og dines Forfriskelse; og da jeg hørte, du var helt ude paa Landet, ventede jeg dig halvt om halvt i Sorø. Naar du saaledes flyver ud en anden Gang, saa lad, om muligt, ikke Sorø ligge ubesøgt! Tager du endnu i Efteraaret til Nysø — som Stampe venter — saa glæder du os vel endnu med et Besøg?

Jeg har, med Skam at melde, i Sommer været doven; det dejlige Sommerliv udenfor trak mig ganske til sig, og nu, jeg er kommen ind fra Skoven og Søen, begynder Efteraaret ogsaa at trække mig ud fra Stuen og Bøgerne og Pulten.

Om det ydre Liv er her intet at fortælle, og hvad der saaledes i Stilhed passerer inden i os, véd man ikke ret selv, før man sér det i dets livshistoriske Følger.

Din Ven

B. S. Ingemann.

75.

Grundtvig til Ingemann.

22. Septbr. 1837.

Kjære Ingemann!

Tak for Brevet og for Morgensangene, hvoraf især Vaarsangen behager mig! Endelig har jeg faaet 1ste Bind af Sangværket saa vidt, at jeg kan sende dig et Exemplar, som

---

[1]) [Morgensange for Børn. Kbhvn. 1837.]

jeg er vis paa, du, med al den Forskjel, der i det enkelte er paa vore Meninger, vil i det hele modtage og betragte venlig. Hvad der især glæder mig ved det, er den Sammensmeltning af Toner fra alle Hovedgangene i den almindelige Kirke, som under Udarbejdelsen naade mit Øre og rørte mit Hjærte; og skjønt jeg nok kan vide, at de forskjellige Toner ved at gaa igjennem mig har tabt meget af deres Ejendommelighed, tør jeg dog haabe, der er Spor tilbage, der vil fryde troende Sjæle som Forbud paa den ny Sang, hvormed alle Stammer og Tungemaal prise ham, af og ved og til hvem alle Ting ere!

Min Hensigt var nu i Vinter at give en Række af bibelhistoriske Sange, til at oplive Betragtningen af Guds underlige Gjerninger i begge Pagters Dage og da især af Frelserens jordiske Levnedsløb; men om det lader sig gjøre, er et andet Spørgsmaal, da jeg har saa meget af den græske Tvillingnatur i mig, at jeg næsten altid efter et Besøg i de levendes Land maa opholde mig en Stund i de dødes Rige; saa jeg føler mig virkelig dragen til Nyaarstidens Historie, som beskriver Slægtens Nedfart til Helvede baade i kirkelig, borgerlig og videnskabelig Forstand. Vist nok er det ikke Helvede, som frister mig, men jeg lokkes af den græske Paaskesang „I Dag sukker Helved og klager“ til at se og vise, hvorledes Afgrunden igjen har forslugt og forregnet sig, og vil nødes til, med Kristendommen, at give Slip paa alt det menneskelige, der vel havde forskyldt Døden, men trøstede sig dog ikke forgjæves ved „Naaden og Sandheden“, som opvækker døde og gjør levende hvem han vil. Alle vore Dages Oprør og Opstande staa nemlig for mine Øjne som lige saa mange Forbud paa Opstandelsen af alt det folkelige og menneskelige, som virkelig har været paa Jorden, og med den Tro kan vi sidde rolig og betragte Jordskjælvet, om end Bjergene rave og smelte i Bølgerne.

Jeg sender dig et Par Blade, som du vel ikke har set, da Kancelliet kun vilde tillade Forhandlingen under haanlige

Vilkaar[1]), og nogen Eftertanke om en folkelig Højskoles Nødvendighed har de dog vakt i Norge, hvad saa end Følgen deraf kan blive. Jeg agter nu ogsaa at udgive et Par Bind Smaadigte i Norge[2]), dels fordi jeg dèr uden al Vanskelighed har fundet en Forlægger, og dels fordi jeg tror, Nordmændene kan have godt af, der kommer lidt saadant ud hos dem selv, da det sandsynligvis derved baade bliver dem mere bekjendt og mere velkomment.

Onde Tunger vil for Resten sige, jeg i denne Sommer, der efter et behageligt Ophold synes at ville tage ret kjærlig Afsked, har „ligget i Grøften“ [3]); men du kan tro mig paa mit Ord, at den uskyldige Anledning til det Vanrygte kun er, at jeg — ligesom man jo gjør i Sor — har ligget lidt paa den lade Side og battet mig i Solen. — Nu tænker jeg ogsaa stærkt paa at trække i Vinterkvarter og tage ordentlig fat, hvad jeg haaber, man ogsaa i Sor enten har eller faar dog i Sinde, saa man kan spørge Tidende derfra om Axels og andre smukke Folks Opstandelse, hvis Grave I slet ingen Ære har af at sætte latinske Indskrifter paa, hvormed I kun bestandig mane Aanden dybere ned.

Nu far vel og lev vel med din Kone og med din Muse, som jeg véd bor venlig sammen og gjendrive den gamle Snak, at man med to Kjærester, naar de due noget, ikke skulde kunne have Fred i Huset.

Din

N. F. S. Grundtvig.

---

[1]) [ɔ: „Til Nordmænd om en norsk Højskole“. Kristiania 1837. Da G. var under Censur, og dette Skrift ikke var censureret og havde faaet Politipaategningen, saa forbød Kancelliet vel ikke dets Indførelse i Landet, men dog dets Avertering.] [2]) [Det blev dog ved ét Bind „Nordiske Smaadigte af N. F. S. G.“. Kristiania 1838.] [3]) [G. havde i dette Aar Sommerbolig paa Østerbro, Nr. 28, som ligger lavere end Gaden, hvoraf det skjæmtende Udtryk.]

76.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 1ste Oktbr. 1837.

Kjære Grundtvig!

Hjærteligst Tak for Vennebrevet og det første Bind af dit „Sangværk“! Jeg havde allerede læst det efterhaanden som det udkom i Hæfterne, men med Glæde modtog jeg det nu som en stor Bog samlet fra din Haand. Tonerigdommen er stor og mangfoldig, og foruden det meget, jeg kjender, har jeg her fundet næsten endnu mere af høj poetisk og kirkelig Interesse fra den græske, angelsaxiske og engelske Kirke, som jeg ikke kjendte tilforn. Ogsaa af de latinske Kirkesange er der mange fortræffelige, og skjønt en stor Del af disse kristelige Digte vel ikke ere skikkede til Kirkebrug i vor Tid eller egentlig syngelige, saa ville de nu vist læses af mange med stor Deltagelse og indgribende Virkning. Blandt saadanne regner jeg det kraftig skjønne Maleri af Kristus i Hades. Mod nogle af dine Forandringer i vore egne Salmer har jeg, som du véd, et og andet at indvende; men derom kan vi bedst konferere en Gang mundtlig. At du har kunnet bruge nogle af mine Salmer, har naturligvis været mig kjært; men at jeg bedst lider dem uden Forandringer, maa du tilgive mig. Det ser jeg ogsaa, du har gjort ved de sidst optagne (jeg mener: fundet dig i dem som de var).

Du vil nu snart faa at se en kongelig Resolutjon for en Realskoles Forbindelse med Sorø-Skole og selv paa en Maade med Akademiet; det sidste vil finde megen Modstand, især af H. C. Ørsted, som med Realskole-Kommissjonen har gjort stærk Indsigelse mod nogen Indretning af denne Art i Sorø, formodentlig for at det polytekniske Institut intet Afbræk skal lide. Hvad Frugt vi tør vente os deraf, er vistnok meget uvist. At Latinen ogsaa for de ustuderede ikke rent er afskaffet, vil du vel ikke synes om. Hvad jeg helst vilde have i Flor, kommer maaske næppe i vor Livstid til noget virkeligt Liv, jeg mener et saadant folkeligt Akademi som det,

du nu ogsaa har talt til Nordmændene om. (Tak for den lille Bog! Vilde Kancelliet have sat „maa sælges“ i Steden for „maa trykkes“?) Men stod her ogsaa i Morgen et saadant Akademi, hvor stor mener du, Frekvensen blev, naar den almindelige Dannelse, der tilbødes, ikke medførte Rettigheder til Embeder og anden Forsørgelse? Vore tilkommende Godsejere, som man vel mest maatte gjøre Regning paa, forlange kun juridisk Kundskab for at kunne være deres egne Prokuratorer.

Jeg vilde gjærne en Gang se din Anskuelse af den nyere Tids Historie i Sammenhæng, og har du faaet Lyst til Arbejdet, saa haaber jeg, du griber det med saa gevaltigt et Greb, at Haanden ikke kan slippe det, før Bogen er færdig. Vilde du saa derhos give os en særskilt Beskuelse af Litteraturhistorien, vilde det være mig dobbelt kjært; eller har du maaske i Sinde at lade Livet i Skriftverdenen følges med det udenfor Papiret?

Og nu lev vel, kjære Ven! Min Lucie sender en venlig Hilsen. Hils de falsterske Søstre og alle dine venligst, og lad det ikke vare alt for længe, inden jeg hører fra dig!

Din hengivne
B. S. Ingemann.

77.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 7de Oktbr. 1837.

Kjære Ingemann!

Sidst glemte jeg vist at hilse dig fra vor gamle Dons, hvem jeg efter mange Aars Forløb i Sommer, da jeg var hos Busck, med Vemod saa' igjen. Dig var han lidt vred paa, fordi jeg tror, du slet ikke besøgte ham paa Nordruplund; og det er besynderligt at se saa megen levende Deltagelse i det forbigangne forbundet med saa megen Ligegyldighed for det nærværende og tilkommende, som der aabenbar er hos

ham, der vel maa kaldes sin egen Historie. Hans Kone forsikrede mig, han levede meget ordentlig, men jeg kan ikke rigtig tro det, da enkelte Glimt syntes at vise, han dog ogsaa kunde tage Del i det nærværende, naar han ligesom vaagnede af sin Døs. Saaledes fortalte han mig en Dag aldeles i sin gamle fornøjelige Stil, hvorledes han havde raabt til min Svend, som red forbi, uden at have det bedste Rygte for Sadelfasthed: fald ikke af! og til sit store Morskab faaet det Svar af den forvovne Krabat: Aa, det er jeg saa vant til!

Angaaende Sangværket, da har jeg vitterlig indlemmet meget deri, som næppe vil blive sunget af enkelte, endsige af mange; men syngeligt skulde jeg dog mene, det meste er; og naar der efter Sognebaandets Løsning danner sig frie Menigheder, vil ogsaa meget blive sunget med Fryd, som under det nærværende Kaos er i Kirken aldeles ubrugeligt. De Forandringer, jeg gjorde i din Advents- og Jule-Sang, har jeg ikke blot, som Følgen viser, misbilliget, men vilde, hvis Bogen havde faaet en Fortale, staaet aabenbar Skrifte for. Dette er nu vel ikke saaledes at forstaa, som om Recensenten ikke ogsaa syntes bedst om sit eget; men da jeg ikke ønsker, nogen, mens jeg lever, skal klæde mig efter deres Smag, maa jeg heller ikke gjøre det ved nogen. Denne Følelse er i Grunden gammel hos mig, og derfor vilde jeg slet ikke optaget andre levendes Sange end mine egne; men dine Højtidssange vare mig dog alt for kjære og mærkværdige til, at jeg kunde udelade dem, og da jeg ikke i en Hast kunde besinde mig paa den Udvej, jeg siden faldt paa, kvaklede jeg, skjønt under megen Strid med mig selv, paa et Par af dine Sange, hvad jeg strax vilde bedt om Forladelse for, naar jeg ikke havde vidst, det var forladt i samme Øjeblik, du af Følgen saa', det var fortrudt.

Hvad man har i Sinde med Sor, er jo vist nok hverken helt eller halvt; men dog glæder det mig, at man vil gjøre noget, da det dog viser en Indrømmelse af Trangen til noget andet, og naar vi kun hverken tabe Modet eller opgive

Haabet, skal vi sikkert opleve Begyndelsen til et nyt Levnedsløb. Kan ogsaa blot den nye Realskole blive forbunden med Akademiet, da tænker jeg, dette snart opsluger den, saa, kan du gjøre noget dertil, da spar ingen Ulejlighed, men brug din Mund! Havde vi kun Akademiet, frygter jeg ikke for Savn af Elever, da vi har faaet et Sted (i Roskilde og Viborg), hvor de ustuderede i det mindste maa føle deres Trang til en ulatinsk og ægte dansk Dannelse, saa du kan tro, det gjælder nu kun om Aabningen af en virkelig Skole for Livet; og følte Fjenden ikke det, vilde han heller ikke saa haardnakket sætte sig imod, hvad for Øjeblikket synes ubetydeligt. Derfor skulde ogsaa vi koncentrere vore Bestræbelser for at faa det første Skridt gjort, hvor lidet det saa end lovede.

Hilsen og Venskab fra os alle ved

din

N. F. S. Grundtvig.

78.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 23. Oktbr. 1837.

Kjære Grundtvig!

Her sender jeg dig sort paa hvidt for, at den saakaldte Real-Skole-Undervisning her skal være forbundet med Akademiet. Nogen udførligere Angivelse af Planen vil der nok komme i Kollegialtidenden; men hvis ikke det Par understregede Ord til al Lykke stod i den kongelige Resolutjon[1]), vilde man vist gjærne slaa Streg over, hvad baade du og jeg anser for det bedste ved den hele Forandring. En stor Oppositjon vil

---

[1]) [af 19. Septbr., hvori bestemmes, „at der ogsaa for saadanne Elever, der attraa at undervises i de saakaldte Real-Videnskaber, maa tilstedes Adgang til Sorø Skole og Akademi til Undervisning i Forening med de studerende Elever".]

dette Punkt nu vistnok møde fra Realskole-Kommissjonen, og man vil sagtens søge at kvæle Ideen i Fødselen ved paa sædvanlig Maade at sætte Sorøs og al vor Virksomhed her i Skygge hos Publikum, inden Frugterne af den nye Plantning kan faa Tid til at udfolde sig. Indflydelsen og Mængden af gjældende Stemmer er paa deres Side, som intet vil have af Sorø, uden Raadighed over Stiftelsens Midler. Af skjæve og skelende Øjne og af spidse fornemme Tunger og Penne er der fuldt op. Vor Stilling her i Landet, saa nær ved Hovedstaden og Universitetet, er fra denne Side saa klemt og trykket, at kun en virkelig folkelig Deltagelse kan holde Livet i os. Kommer den ikke nu, bliver der intet af Sorø i vor Tid; men hvad nytter alle Indretninger, selv om de vare de allerbedste, naar Fordommene mod Stedet og det hele har alle Toneangivernes Røst i sin Sold! Betalingens Nedsættelse vil maaske for Øjeblikket være en Anbefaling, hvor Pungen har den største Mund; men dette vil sagtens af Antisoranerne fremhæves som et lidet anbefalende Kunstgreb for at kjøbe Liv til, hvad der skal og maa dø. Til at gjøre det nye Skridt med Kraft har man heller ikke Mod; det maa ikke lade, som Forandringen er af nogen Betydenhed. At Akademiet virkelig er aabnet for Ikke-Latinere, efter enhvers Frihed og Lyst, leder man ængstelig om Ord for at sætte saaledes frem, at det ser ud, som det ikke rigtig var ment. Man frygter for at prostituere sig eller brække Halsen ved at vedkjende sig et virkelig nyt Forsøg, som maaske vil mislykkes, og det hele skal se ud som en blot Forbedring ved den lærde Skole, hvorved det nye kan komme med eller udeblive, uden at man derfor opofrer noget. Om man ved denne Politik faar Fred til i Stilhed og næsten ubemærket at lægge Grunden til en ny og for Fremtiden vigtig Højskole for Livet, kommer det nu an paa. Opsigt vil man ikke gjøre, for ikke totalt at omstyrte, hvad her allerede er begyndt, ved en i Øjne faldende Tilbygning, der som Mørøst [?] kunde blive en kostbar Ruin. Maaske er denne Forsigtighed nødvendig; men hvis ikke

Akademiets Aabning for ikke-studerende, uden at man behøver at kalde det et Real-Akademi, bliver bemærket og vinder folkelig Deltagelse, trods alle Indvendinger og Betænkeligheder, har vi ved disse Forandringer ikke vundet andet end en unægtelig bedre Indretning ved vor Latinskole.

Lad mig ved Lejlighed vide din Mening om den nye Indretning og om de efter Omstændighederne hensigtsmæssigste Midler til virkelig at iværksætte, hvad nu Kongen dog har givet os baade Ret og Forpligtelse til!

Din hengivne Ven

Ingemann.

79.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 31te Oktbr. 1837.

Kjære Ingemann!

Vel sendte jeg dig i Gaar en Hilsen med et levende Menneske, da Prof. Hauch var saa god at se op til mig; men dog maa jeg i det mindste kvittere for rigtig Annammelse af den nye kortvillige Fundats for Skolen i Sor, ligesom jeg naturligvis gjærne vilde trøste dig med, at Kortheden just er Dyden ved denne som ved alle vore Skole-Forskrifter herefter, da det betyder, man har fundet, det var splittergalt at ville hovmesterere Skolemestere, som, hvis de ikke selv bedst vide at ramme Skolens Tarv, helst skulde gives Løbepas, og oplæres i alt Fald ikke bedre af Folk, der hverken har holdt Skole eller gaaet i Skole. Ovennævnte Trøst maatte der nu vel en ganske anden Pen end min til at give; men der ligger dog allerede for mine Øjne en stor Trøst i den Oplysning, at en maadelig Pen i en skikkelig Haand kan give os al den Trøst, vi behøve, og det i et Øjeblik, blot ved at slaa Streg over det, der piner os. Og saaledes er det dog virkelig med al vor Skolesorg, naar vi har opdaget, at dens Blomstring ingenlunde beror paa, at

alt gaar efter vort Hoved, men tvært imod derpaa, at enhver, baade Mester og Dreng, faar Lov til at følge sit, som er det eneste, han kan bruge, og som han dog nødvendig mister, naar han bytter det bort med et andet, uden at al Verdens Skolemestere kan faa det andet til at passe paa hans Skuldre. At gjøre denne store Opdagelse af, hvad der ligger lige for vor Næse, har desuden kostet mig saa mange Aar og saa meget baade Hovedbrud og Ærgrelse, at jeg for min egen Æres Skyld ej kan tænke, den falder alle andre let; saa, skjønt Pligterne mod mig selv derved komme i en slem Kollisjon, maa jeg dog tvinge mig til at synes taalmodig med dem, der endnu bestandig tro, at alle andre ikke blot kan og bør nøjes med Skyggen af deres Hoved, men vinde usigelig ved for den at opofre deres eget raa Stof, som det reelle for Idealet. Kun ved selv at savne Friheden til aandelig at virke efter vort eget Hoved, har vi endelig lært at skatte dens Værd og opgive den skolemesterlige Herskesyge, hvormed den umulig kan bestaa. Og nu er det vel Ulykken, at de herskende ikke savne Friheden; men til Lykke vil de snart savne Hoveder, som er mer end Skygger af deres, og da lettelig gjøre dén Opdagelse, at de kun findes, hvor de har Lov til at sidde paa deres eget og vise, hvad de er. Saaledes vil den i Staten herskende Selvraadighed paa en Omvej skaffe os den Skole-Frihed, vore ydmyge Bønner (til andre end Vor-Herre) aldrig vilde erhverve os; og derfor skal vi ogsaa være overbærende med det gale og dumme Frihedsskrig, der, som en Modvægt til Politimester- og Skolemesterskabet i det uendelige, er et for vore Synders Skyld nødvendigt Onde. — Det synes jo ikke stort bevendt med den Frihed, Ulatinen har faaet til at besøge baade eders lave og høje Skole, saa længe ingen maa komme til den høje, før han har været i den lave og uden at høre til den faste Stok, saa for en Udvidelse maa vi gjøre alt, hvad vi kan; men det første Skridt, som ene koster, er dog gjort, og naar I gjøre jert bedste, maa de følgende komme af sig selv, ligesom det godt kan træffe, at den første

Ulatiner, I faa til Akademiet, vil være i Stand til at drive Latinen til Krebshuset[1]), hvor den har hjemme, og flytte Bommen i Filosofgangen dèr op, saa den ingen andre er i Vejen. Hvorledes nu de af jer, som vil hjælpe til, bedst skal bære jer ad, det er vist nok et stort Spørgsmaal, men som I kun selv kan besvare ved i Guds Navn at gjøre jert bedste; thi her nytter ingen anden Teori end den simple, os er givet: at kun ved Modersmaalet kan der virkes levende i Fædernelandet, og at uindskrænket Frihed i det aandelige tjener os alle bedst; men enhver Ungersvend, vi levende kan meddele denne Teori, har vi derved alt vundet for Livet, som er store Ting, saa forgjæves kan vor Virksomhed i denne Retning aldrig være, og for Resten kan vi frit regne paa Guds Velsignelse, som gjør alt.

Hilsen og Venskab fra

N. F. S. Grundtvig.

80.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 17. Jan. 1838.

Kjære Grundtvig!

Hilsen og Venskab, medens Aaret endnu er nyt! Det har fornøjet mig at se af Bladene, at man endelig har løst dig af Censurbaandet; det kunde dog vist være sket før, naar du havde søgt det. At se din Frihedskjærlighed berømmet i Kjøbenhavnsposten, hvor Frihedsflaget har en ganske anden Farve end paa dit Orlogsskib, var en overraskende Nyhed, og kan maaske være et godt Tegn for det unge haabefulde Aars Tendenser. Forandringen med vort Akademi, formodentlig mest den økonomiske, fylder os nu snart alle ledige Pladser; der har ogsaa meldt sig adskillige Realister.

---

[1]) [For at forstaa dette Ordspil, maa man vide, at „Krebshuset" er Navnet paa en Kro nær ved Sorø.]

Jeg har skrevet et dramatisk Digt „Renegaten“, hvori jeg har stillet vor Tids huleste Livsanskuelse i Parallel, ikke med den kristelige, men med det blot menneskelige i en mulig sandhedskjærlig Tyrks Aandsretning, for at vise hin Hulheds Jammerlighed selv mod Halvmaanens laante Glans, og for at aabne det „unge Tyskland“ med en Renegat i Spidsen den Scene og den Tumleplads, hvorpaa den i en Hast kunde vise, hvad den stræber til. Uagtet denne alvorlige Mening, blev det dog et Skuespil, som lettelig med nogen Forkortning kunde gjøre Teaterlykke; men jeg har lige saa stor Kjærlighed til Molbechs Censur som du til Politiets, og der skulde en Højesteretsdom til, at jeg skulde underkaste mig den. Stykket vil nok udkomme til Paasken.

Sibbern holder Forelæsninger over Hegelianismen; det er da vel en Oppositjon?

Har du taget fat paa den nyere Universalhistorie? eller kan vi forinden vente noget andet Arbejde fra dig?

Kunde du ikke en Gang have Lyst til at udgive dine samlede Skrifter? Mange af dine ældre Værker ere ude af Boghandelen, og meget af, hvad den yngre Slægt nu ikke kjender, vilde blive kjendt af disse Godtfolk og læst paa ny af de ældre. Det gaar ligeledes med mine ældre Sager, og jeg har flere Gange tænkt paa en Samling, men jeg har altid haft en vis Ulyst dertil og har helst villet hindres ved noget nyt.

Jeg haaber nu snart at se Fenger og høre fra dig ved ham. Han har megen Glæde af sin præstelige Virksomhed. — Lad det ikke vare for længe, inden jeg hører fra dig, uagtet dette Brev er temmelig magert paa Indhold! Det er kun en Visit, men med venligst Sind og kjærlig Hilsen til dig og dine baade fra min Lucie og din hengivne Ven

Ingemann.

81.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 23de Febr. 1838.

Kjære Ingemann!

Ved at efterse Datum paa dit seneste Vennebrev med Lykønskning til min Frihed for „Politiets specielle Opsyn“, opdager jeg mig at være en langt større Synder, end jeg havde tænkt; saaledes er Tiden løben for mig i det nye Aar, under Opvartninger til Hove og Bryderi med Romernes uægte Børn, der vel er taaleligere end de ægte vilde være, men er dog altid nærige og kjedsommelige nok. Af vedlagte lille Bogunge[1]) har du vel allerede erfaret, eller vil dog erfare, at jeg ingenlunde, som andre i Højhed og Strid, har glemt gode Venner i den idylliske Stilhed, men paa en Maade opslaaet min Bopæl i Sor. Anledningen dertil var først Kollegialtidenden, hvor jeg med Forskrækkelse saa', at I var selv bange for Dansken, med mindre den først blev paa latinsk, hvad man i Vinsproget kalder „forskaaret“, og dernæst en meget behagelig Overraskelse, da jeg Dagen efter min Afløsning i Statsraadet fik et egenhændigt Brev fra Prins Kristjan derom i de naadigste Udtryk. Deraf fulgte nemlig en lang og særdeles levende Samtale med Prinsen om Dansk og Latin, og af Samtalen Bogen, som hans kongelige Højhed krævede af mig, og jeg heller end gjærne udredte. Hvorvidt nu Omstændighederne vil tillade en videre Udvikling for Øjeblikket, maa Tiden vise; men jeg er inderlig glad ved, at jeg dog omsider, vel i en snæver Kreds, men som har Kraft og Kald til Udvidelse, fik Munden op om vor Tarv og Trang; og for Resten trøster jeg mig ved at have ikke blot Naturen og Modersmaalet, men ogsaa deres Skaber, paa min Side, saa Sagen maa vindes. Et saare uventet Besøg fik jeg, saa snart Bogen kom ud, af Gehejme-

¹) [„Skolen for Livet og Akademiet i Sor“. Kbhvn. 1838.]

raad Rothe[1]); og vel har jeg endnu ikke udgrundet, hvad der kunde bevæge ham til saa ubehageligt et Skridt; men da det, som han selv sagde, ej kunde være Haabet om at omvende mig, og sikkert heller ikke var Lyst til Omvendelse, maa det dog vel have været af højere Grunde, hvad ej spaar ilde. Gjaldt det kun om at faa den Sten væltet fra, I selv skal have væltet for, det lod sig nok gjøre i en Haandevending; thi dermed var Gehejmeraaden aabenbar lidt i Lejervold; men om Sor kan jeg ikke tinge: dèr maa ikke blive hvad man kalder „et levende Øje“ af Latin tilbage, naar jeg skal have dermed at gjøre; thi det er med det Skab som med Granatæblet i Tusend og én Nat, hvor Trolden kan skjule sig i det mindste Grand.

Ved denne Lejlighed indførte Prinsen mig ogsaa til sin Gemalinde, som jeg fandt vidt at overgaa sit Rygte eller dog den Tro, jeg havde fæstet dertil.

Du smiler vist ved, at det gaar mig som alle „nykomne“ til Hove, at de er fulde af den nye Vin; men det var jo unaturligt, om det ikke til Dels gik mig, som det gaar alle andre, og det unaturlige har jeg lært at hade langt mer end alle Naturfejl, uden derfor at blive mindre opmærksom paa disse.

Din Fremstilling eller vel rettere Udstilling af „Renegaterne“ længes jeg efter at se, skjønt jeg naturligvis vilde ønsket, du havde taget den ædle Menneskenatur hos Nordboen og den med Kunst fordærvede hos Mahomedanerne og vore Renegater, som, selv uden at vide det, ere Islamismens Bekjendere.

Hvad de samlede Værker angaar, da tænker jeg som du: vi skal ønske, aldrig at faa enten Trang eller Stunder til at befatte os med dem, men hellere, naar det vil flaske sig, lade et og andet af vore ældre Ting trykke op, da det som enkelt, løst og ledigt, kommer videre omkring.

---

[1]) [A. B. Rothe, Præses i Direktjonen for Universitetet og de lærde Skoler.]

Den tredje Del af Haandbogen tænker jeg vel paa og studerer til paa min Vis ved at læse Kilde- og Kjærneskrifter; men der vil blandt andet en ny Subskriptjon til, naar jeg i min nærværende Stilling skal kunne anvende den fornødne Tid til Udarbejdelsen.

Barfod, som du nok kjender lidt til, vil udgive et nordisk Fjerdingaarsskrift, hvor enhver af os kan skrive om hvad han vil og beholde sin Retskrivning, hvor gal den saa er; og kan min Anbefaling eller selv min slemme Mund udrette noget, da faar dette Tidsskrift rigelig Understøttelse fra Sor, og især fra den kjære Ingemann, som du endelig maa lægge denne Sag paa Hjærte; thi jeg har, især siden min Løsladelse, ret ønsket et saadant, der vel i og for sig selv ingen levende Virkning kan have, men dog mægtig understøtte en saadan. Tal ogsaa smukt med Hauch derom, og hvor du ellers har godt Haab! Hils venligst din kjæreste, skriv snart, vred eller blid! og vær hilset fra os ved

din

Grundtvig.

82.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 26de Febr. 1838.

Kjære Grundtvig!

Dagen før jeg modtog dit sidste venlige Brev, tillige med din lille Bog om Sorø, havde jeg givet Fenger i Kommissjon at skjænde lidt paa dig for din lange Tavshed; nu, da jeg har faaet saa god og rig Erstatning, kan jeg ikke opsætte at takke dig venligst, saa vel for Bog som for Brev.

Hvad du vilde gjøre Sorø til, hvis alle gode Tanker vare praktikable, vidste jeg vel omtrent, og er, som du véd, enig med dig i Hovedsagen. At Gravstenen (= Badens Grammatik) blev væltet tilbage til sit gamle Leje, var hverken min eller Hauchs eller Lütkens Skyld; men flere Hænder kan jeg

næppe vaske ved denne Lejlighed, og vort Skoleraad er nu over 20 Mand stærkt. At den latinske Bom nu ogsaa holder Døren lukket for en og anden, der ellers nok vilde ind, har vi ogsaa allerede mærket. Prins Kristjans Interesse for Sagen giver dog noget Haab for Fremtiden, og ved den nye Indretning har det danske dog vundet en Del ved flere Timer i de lavere Klasser. Et Par nye Adjunkter, Hagen og Paludan-Müller[1]) tager sig ogsaa med Iver og Kjærlighed deraf. Uagtet Waage holder paa Latinen, har han dog meget Hjærte for Dansken; men saa længe Akademiet skal være Universitetets Hale og som Hovedfag levere Rekrutter til Kjøbenhavns Embedsmandsfabrik, ere alle Reformer kun Modifikatjoner af det gamle.

At det er en forandret Hofvind, der har drevet vor gamle[2]) til dig, er der vel ingen Tvivl om; men de Smaaforandringer i Luften giver næppe vor Skude nogen anden Hovedretning, saa længe Strømmen gaar i Latinernes Kjølvand og har en Hval med sig, som er mere end — Bisp[3]).

Det morede mig ret at tænke mig din højrøstede Mund aabnet i de pæne Højeloftssale; og at den nye Klang ikke mishagede, var mig et kjært og godt Tegn.

Hvad Barfods Foretagende angaar, saa maatte man derom vide noget nærmere [om] Plan og Tendens, for at kunne se, hvorvidt her fra vor Side lod sig medvirke. Nu, da den periodiske Litteratur spiller Hovedrollen og næsten Enerollen paa Skribent-Skuepladsen, kunde vi vist højlig trænge til Organer for en dybere Aandsretning end den herskende, og til en kraftig Oppositjon baade mod Vildmændene uden Skjæg og de aristokratiske Parykker; men hvad jeg duer til, er næppe af den Kaliber, der paa den negative Vej kan føre til noget positivt; dertil er du Manden. Dog, i denne Retning har selv maaske du allerede udrettet det meste af, hvad der

---

[1]) [L. C. Hagen og Jens Paludan-Müller.] [2]) [ɔ: Gehejmeraad Rothe.] [3]) [J. P. Mynster.]

paa den Vej kunde ventes: ved indirekte Oppositjon mod det falske og slette; i dine positive Frembringelser har du upaatvivlelig dog udrettet langt mere. Paa direkte Polemik er det vel heller ikke, Barfod vil indlade sig, skjønt jeg ikke ret kan tænke mig et Tidsskrift med nogen betydelig Virksomhed, uden at det i Grunden dog maa blive polemisk; og hvad skal da en stakkels Svale blandt Fugle med skarpe Næb og Klør? — Hvorledes mener du, at et Tidsskrift, hvoraf du i og for sig ingen levende Virkning venter dig, skal kunne understøtte en saadan? Derom har jeg ingen ret Forestilling. Haab om en levende Virkning maatte der være, hvor der skulde virkes med nogen Iver og Lyst, og ved Forening af samstemmende Kræfter maatte man vel ogsaa kunne nære et saadant Haab. Hvad der i vor nærværende praktisktravle Tid blot skulde ænses, maatte vel fremfor alting være ret pikant; og den, der skulde staa i Spidsen for et Tidsskrift, der virkelig skulde indvirke paa Tidsaanden, maatte vel i det mindste besidde mere Lethed og Vid, end alle Kjøbenhavnspost-Skribenterne tilsammen. Uden denne i sig selv underordnede Egenskab, tvivler jeg paa, at selv et helt Samfund af dygtige Litteratorer nu vil kunne udrette noget mod den periodiske Presse. Kunde man nu faa Baggesen tilbage med, hvad jeg haaber han har vundet i Alvor og Dybde, eller salig Holberg med en lignende Omkalfatring, vilde jeg ikke tvivle paa en levende Virkning af et nordisk Tidsskrift. Jeg vilde uden Betænkning opfordre dig selv til at træde i Spidsen for hint Foretagende, hvis dette ikke vilde afdrage dig fra det, der var bedre.

Lev vel! Venligst Hilsen fra min Lucie og din

B. S. Ingemann.

83.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 5te Marts 1838.

Kjære Ingemann!

At Danskens tro Venner var overkomplette i jert 20-Raad, maatte man jo nok slutte af Udfaldet; men dog anser jeg dette mere for Frugten af en sær Forblindelse hos Latinens Vaabendragere, der vil komme den dyrt at staa; thi havde man virkelig indrømmet Dansken sin beskedne Konkurrens, havde den maaske en Stund nøjedes dermed; men nu vil det nok gaa Dansken med Latinen, som det i Krigens Tid gik Jyden med Franskmanden, hvem han havde skaffet Vin og Hvedebrød, saa længe han kunde; thi da han saa' Sablen over Hovedet, greb og brækkede han den med de Ord: „næ, ska a dø som en Best allivaller, so ska du dov ske en Ulykke", og puttede saa Franskmanden firdobbelt ned i en Tønde.

I er ellers nogen forunderlige Folk: du tror, Skrift kan udrette meget mer end jeg, og mener dog, at Skrift i en nordisk Retning slet ingen Ting kan udrette i Norden, med mindre man ved en umulig Proces kunde mane de døde op, hvad, i Forbigaaende sagt, for at overgaa Smaatøjet i Vittighed, var saare unødvendigt. Mig synes dog, I skulde ogsaa i en god Retning, som oven i Kjøbet er folkelig, tiltro Skrift lige saa megen Virkning, som jeg, der nægter den Magt til at forplante et Liv, den selv af Naturen fattes, men tilskriver den, i Medhold baade af Erfaring og Menneskenaturens Love, Bekvemhed til lige saa vel at tjene Livet som Døden til Billedbog og Pegepind. Ved at styres af en levende Haand og føres til Livets Tjeneste, vil Pennen da ganske sikkert, hvor der er mindste Liv i Læserne, ej blot overvinde Dødbiderne paa Fjendens Side, men lukke Munden op, til selv at indtale sine Rettigheder. Men om det [end] ikke var saa, skulde dog vi, som har Livet kjært og Pennen til Tjeneste, gjøre vort yderste, og naar vi se, at den periodiske Litteratur har mest Indflydelse paa vor

Læseverden, inderlig ønske os et Organ i den, især naar det kan faas, uden at vi selv skal have Ulejlighed med det. Barfods Forslag var mig derfor som en buden Helligdag og. mig synes, burde være os alle saa, da vi intet forpligtes til. men faa Lejlighed til alt; og jo bedre vi indse, at der ved den rene Polemik intet vindes i Aandens Verden, des villigere skulde vi findes til at bidrage vort til en naturlig, livlig og folkelig Synsmaades Udbredelse i Læseverdenen. Den nødvendige Antipati mellem Liv og Død fritager os fra al direkte Kamp, undtagen naar Livet angribes med nogen Kraft, og da har vor Pen med Livet i Baghaanden aabenbar samme Fordel i de dødes Rige, som Herkules og Odyssevs, der kun behøvede at lade Sværdet blinke, for at forfærde Skygger i Tusendtal. De Smæk over Fingrene, der imellem kan behøves, skal det da, vil Gud, jeg beholder mit Haandelag, ej mankere paa: men til at gjøre Tidsskriftet ej blot læseværdigt, men i det hele muntert og morsomt, hører Sammenvirkning af flere og forskjellige Penne; og vil derfor I godt Folk i Sorø ej gjøre Gavn, da anser jeg alt forud Foretagendet som mislykket, men kun ved jeres Skyld. For al mulig Frihed og vidt Spillerum fik jeg Held til at sørge, og skal ærlig, som jeg har lovet, gjøre hvad jeg kan; men lige saa lidt som jeg vil paatage mig Redaktjonen, kan jeg holde det ved lige. Det nytter vist nok ikke, at I love Medvirkning, naar I ikke har Lyst, men jeg kan slet ikke forstaa, hvorledes den i Grunden skulde fattes, og kun derfor pirrer jeg til.

Nyt hører jeg intet af, undtagen Fredslutningen paa Is mellem Sæland og Skaane; men ogsaa den fornøjer mig; thi den er en aldeles naturlig Følge af koldsindig Eftertanke, som viser, vi kan intet vinde ved at slaas, men meget ved at forliges; og et nordisk Tidsskrift, trykt med latinske Bogstaver, aabnet for svenske Bidrag og halvsvensk af Udseende, hvor Raskianerne skrive, kan ogsaa med rette anses som en aandelig Isbro over Sundet, hvor Studenterne venlig mødes.

Nu glæder jeg mig til, at Paasken nærmer sig, da jeg haaber, du ikke sviger os, men bereder dig paa en ordentlig Passiar, som den kan falde paa Amager, hvor Landet vel er plat, men Udsigten dog ganske kjøn.

Hils venligst din Kone fra os alle! og for Resten Hauch, Hagen og hvem der ellers imellem husker paa mig, fra

din

N. F. S. Grundtvig.

84.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 1ste April 1838

Kjære Grundtvig!

Dit livlige Brev med Fenger skal du have Tak for. Min Mening om Sagen har jeg skrevet til Barfod om. Hvad jeg fornemmelig tror, vilde sætte Liv i et saadant Foretagende, og dermed ogsaa fremkalde levende Virkning, er personligt Samliv og gjensidig mundtlige Meddelelser mellem Medarbejderne, hvis forskjellige Samfund igjen kunde sammenknyttes ved Korrespondens. Uden saadanne gjensidig oplivende Sammenkomster venter jeg mig ikke meget deraf, i alt Fald kun et Repertorium for alle Haande, uden anden Forbindelse end Bindets. Uagtet den periodiske Skribentpen egentlig aldrig har passet til mine Fingre, vilde jeg dog ingenlunde savne Lyst til at tage Del i en saadan Virksomhed, naar f. Ex. en soransk Afdeling af Skriftets Medarbejdere, hvori Hauch, Fenger og maaske Oldenburg, undertiden kom sammen, og man gjensidig meddelte hinanden, hvad man trode at kunne fremme Foretagendet med. Lütkens Sygelighed vilde vel forbyde ham at tage Del deri; og Wilsters Lyst til at satirisere over alting vilde forstyrre. Naar Bredsdorff kun skrev lidt morsommere, kunde han i visse Maader være brav at have med.

En af Dagene vil nu vel min „Renegat“ (der rigtignok er temmelig slyngelagtig) gjøre dig sin Opvartning, og saa kommer det an paa, om du er tolerant nok til at lade en gal despotisk Liberal introducere en liberal Tyrk og Despot i dit kristelige Hus uden Forargelse. Førend en Gang sidst i April kan jeg ikke selv indfinde mig; og kan du forinden lade mig vide, at bemeldte Slyngel med sit bedre Følgeskab (efter hvad de ere og skulde være) ikke har mishaget dig at gjøre Bekjendtskab med, vil det naturligvis være mig meget kjært, da man med Hensyn paa Indtrykket selv paa sine bedste Venner dog næsten altid digter i Blinde. Hvad der levende har bevæget mig selv, plejer som oftest ogsaa at bevæge andre, om end i forskjellig Grad; men jeg er dog aldrig sikker derpaa, før jeg tilfældigvis erfarer, hvad man ikke en Gang kan spørge sig selv om under Arbejdet og siden ikke gider spurgt andre om end de allerfortroligste Venner. — De saakaldte Lavrbærkranse spidser jeg ikke min Næse paa, hverken for dette eller for noget andet Arbejde. Siden min Huldregave-Fejde er jeg vant til fornem Tavshed eller smaa Sidehug og Stikpiller ved Lejlighed; har jeg maaske nu pirret lidt op i en Bremserede, kan jeg maaske dog have den Ære at faa Pas til Tyrkiet, ligesom jeg for de tre Fortællinger, du og Fenger kunde lide, fik Pas til Spanien.

At Molbech havde modvirket den paatænkte Folkeudgave af Valdemar Sejer, formodede jeg; nu véd jeg det. Havde han givet Folket en virkelig Historie i Haanden gjennem Trykkefrihedsselskabet, vilde jeg tilgive ham den ensidige Antipati mod, hvad du kalder mine Frihaandstegninger, som vi dog se, giver Godtfolk Lyst til at se Tingene efter i den virkelige Historie. Hvor meget man trænger til selv ved poetiske Udmalinger at faa Liv i vore lærde og Kjærligheden opfrisket til det Billede af Folket, der spejler sig i de forgangne Tiders Strøm, saa' jeg netop nylig af en Ytring af en dansk Historiker og god Ven, hvis kritiske Syslen og Pirren

med de døde Mindesmærker har bragt ham til den Formening: at „det Danmark, som har været, aldrig vil faa nogen Historieskriver i dette Ords rette Betydning“, fordi dets Historie, selv de Epoker, jeg med størst poetisk Interesse har behandlet, er „saa fuld af Jammerligheder, at den maa forstemme enhver virkelig historisk Aand og fordærve Pennen“. Jeg vil haabe, den gode Mand har højlig Uret, og at Fremtiden levende, historisk vil godtgjøre, at vor poetiske Interesse for det danske Folkeliv var mer end en Drøm.

Din hengivne

Ingemann.

85.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 27de Juli 1838.

Kjære Ingemann!

Den seneste Hilsen fra dig fik jeg nok med den engelske Præst i Helsingør[1]), som besøgte dig, og i hvem jeg formoder du ogsaa fandt en sjælden ligefrem, hjærtelig Engelskmand. Vel har jeg tænkt paa selv at aflægge et Besøg hos jer; men det gaar uden Tvivl som med Besøget, jeg ogsaa havde tiltænkt Norge, saa der for denne Gang bliver intet af. Her som altid er sagtens Hovedgrunden til, at man ingen Vej kommer, den, at man bliver, hvor man er; men hertil er dog forskjellige Grunde, og naar jeg ellers benytter Ferien godt, har jeg en meget gyldig Grund til Kværsæde i de historiske Forelæsninger, du nok har hørt, jeg sent fik Lov til at holde og begyndte hovedkulds ved sidste Solhverv. Da det nemlig blev Alvor, fandt jeg det baade for den historiske Vankundigheds og for det borgerlige Selskabs Skyld

---

[1]) [Rev. Nugent Wade, mangeaarig Ven af G., nu Sognepræst i London. Jfr. „Aabent Vennebrev til en engelsk Præst“. Kbhvn. 1839.]

nødvendigt at begynde med den nyeste Historie eller med hvad der er sket i Mands Minde[1]); og denne Del af Historien har jeg overhovedet forsømt og i Grunden ringeagtet, saa jeg, for at gjøre Nytte med den, maatte fra Roden af, saa vidt muligt, optage især den franske Revolutjons i det enkelte højst ubehagelige og i det hele kun daarlig behandlede Historie. Den sidder jeg nu midt i, og medens jeg paa den ene Side godt kunde behøve lidt Opmuntring, trænger jeg paa den anden til al den Tid, jeg kan faa, for at være i Forhaanden ved Feriens Udløb, da jeg — mellem os sagt — var nær ved at fortvivle, inden jeg naade den, dels fordi der var saa meget at læse, og dels fordi min Hukommelse ikke vil staa mig nær saa godt bi som i Ungdommen, hvad der ved historiske Foredrag, som ej maa være Oplæsninger og skal dog være ordentlige Fortællinger, er en stor Forlegenhed. Da jeg imidlertid selv under disse ugunstige Omstændigheder fandt en Del frie Tilhørere, haaber jeg naturligvis at overvinde Vanskelighederne og indlede en levende historisk Vexelvirkning mellem de ældre og yngre, som aabenbar er, hvad vi fattes og kan dog ikke undvære. Da jeg har forbeholdt mig at lade stort og smaat følges ad, saa Danmarks lille og min egen langt mindre Historie ogsaa værdiges en Opmærksomhed, selv den billigste Tysker maatte fortvivle over, tænker jeg ogsaa dermed at kunne holde min Deltagelse ved lige og prøver i alt Fald mine Tilhøreres, der til en vis Grad maa interessere sig baade for Fædernelandet og for mig, hvis Forsøget skal lykkes. — At der i Sor slet intet Forsøg synes at skulle gjøres, uden det lige saa grueligge som fortvivlede: at ofre en romersk Griseso paa Danskhedens Alter, slagtet oven i Kjøbet paa Absalons Kappe og fedet med Holbergs Komedier, det er naturligvis min daglige Sorg; men den kan Blæk umulig slukke, saa ogsaa i den

---

[1]) [Se „Mands-Minde, Foredrag holdte 1838“. Kbhvn. 1877.]

Henseende er mine Forelæsninger det svage Rør, jeg under Skibbruddet maa holde mig ved.

Mine gamle Vers, ret godt optrykte, men slet korrigerede i Norge[1]), vil du venligst laane Hus og med din gode Kone ligesaa erindre os gamle paa Amager!

Din

N. F. S. Grundtvig.

86.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 2den Avgust 1838.

Kjære Grundtvig!

Først nu, efter at jeg har faaet Examensstilene og vore langvarige Skoleraad fra Halsen, kan jeg have Rolighed til at takke dig for dine „Nordiske Smaadigte“ og det medfølgende Vennebrev. Med de gamle gode Venner i Digtsamlingen har jeg fornyet Bekjendtskabet, og jeg beklager kun, at ikke Samlingen efter den første Bestemmelse blev i to Bind, med Tilføjelse af dit senere Livs „Kæmpevise“, hvis „Omkvæd“ du kun i Fortalen nævner. At Bogen kommer fra en norsk Presse, huer mig godt, som det første Forsøg paa at kuldkaste Skrankerne mellem de skandinaviske Bogmarkeder. Lad mig endnu en Gang paa egne og gamle Moders Vegne takke dig for det venlige „Kjærmindeblad“, som kom med i Urtekosten. Gid hun nu, som du lader til at antage, maa være vaagnet, den kjære gamle, som ingen af os gjærne vilde overleve eller forlade i Letargi! Nu raabes der rigtignok højt paa, at hun aldrig før har været saa vaagen, men jeg er dog bange, det er en Illusjon, og at hun kun gaar i Søvne og rasler med Nøglerne til det tomme Pengeskrin. Hvor vidt dog Folket i Opfattelsen af sin Poesi er kommet efter vore yngste Digteres Mening, ser jeg i Gaar

---

[1]) [„Nordiske Smaadigte“. Kristiania 1838.]

i en Recensjon over de danske poetiske Nyaarsgaver af Hertz i Maanedsskrift for Litteratur, hvor det hedder, at „Folket ikke vil give slip paa sine ældre Digtere og tror at tilfredsstilles af dem, men mærker ikke, at det er voxet fra dem".

Stiftsprovst Tryde, som nu snart kommer ind til eder og i Gaar sagde os Farvel, fandt denne Ytring baade sand og glædelig. Var den sand, burde den vel ogsaa glæde os, NB. saaledes som du har haabet hin Folkets aandelige Væxt i Fortalen til dine Prøver af den nye Rimkrønnike[1]); men det stærke aandelige Skud i Folkevæxten, vor gode Ven Tryde glæder sig over, kan jeg ikke med ham finde i Hegelianismen og Heibergs „Fata Morgana". Martensen har dog ikke ganske forgjæves blæst i Basunen for den nye Æra, der nu skal aabnes med filosofisk Poesi blandt os danske.

Det har ret glædet mig, at du endelig har faaet Plads paa et Kateder, og jeg vilde gjærne sidde paa Bænken blandt dine Tilhørere. Naar dit Kursus er sluttet, haaber jeg, du meddeler os Hovedsummen deraf i en Bog.

Med Ofringen her i Sor af den „romerske Griseso paa Danskhedens Alter", som du gruer saa meget for, haaber jeg dog, det ikke skal have saa megen Nød, som du befrygter. Jeg har nylig været med at hindre en Forøgelse af de latinske (*pro forma*) Timer med Realister.

Er det ikke muligt, at du i denne vor fælles Ferietid kunde løsrive dig fra de støvede Bøger og glæde os her Ansigt til Ansigt? Det vilde for mig være en inderlig kjær Oplivelse, og min Kone, hvis venligste Hilsen jeg sender dig, beder dig med mig ret hjærtelig derom.

Lad mig ret snart høre fra dig igjen og allerhelst mundtlig!

Din hengivneste
B. S. Ingemann.

---

[1]) [„Prøver af den gammeldanske Rimkrønnike i en ny Skikkelse". Nord. Kirketidende 1834, Nr. 33—35, og i Særtryk 32mo 1834.]

87.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 27de Novbr. 1838.

Kjære Ingemann!

Det historiske Foredrag har hele Sommeren holdt mig saa varm, at jeg knap har haft Stunder til at spytte i Haanden; men i Aftes sluttede jeg for denne Gang og kan altsaa i Dag magelig skrive til Sor, hvortil jeg føler saa meget mere Drift, som jeg i Aftes satte dig i Stikken, for selv at slippe helskindet. At angre det, vilde nu være for silde, og dertil føler jeg heller slet intet Kald; men vide det skulde du dog, om muligt, ikke først paa anden Haand. Bliv for Resten ikke bange! thi jeg har ikke pantsat dig for mer, end jeg er vis paa, du godt kan udrede, og gjør ogsaa for gammelt Venskabs Skyld paa Timen, naar du hører, det gaar ikke videre.[1]).

Til Slutning prækede jeg nemlig lidt over mit gamle Omkvæd: „Norden i det hele og Danmark fremfor alt", og efter kortelig at have anmærket, hvad Romeren, Tyskeren og Nordbaggen syntes om det, dvælede jeg ved den norske Stemme og det dermed nøje sammenhængende Spørgsmaal: hvad Danmark selv syntes om dette mit Omkvæd. Med at gjendrive Nordbaggens Snak om Slettens Plathed gik det naturligvis fejende, da jeg blot behøvede at oplyse, at Havet baade naturlig og historisk talt hørte til den „danske Slette" og gjør saa endnu, saa det er kun Bagtalelse, naar man siger, den har ingen Bjærge, blot fordi den ikke forstener sine Bjærge, men har dem inden i sig og skyder dem kun op en Gang imellem, ved hvilken Lejlighed jeg naturligvis benyttede din Danmarks Beskrivelse, som den gyldigste for nærværende Tid, og blandt andet det Blad, du lod flyve hjem over Middelhavet.

---

[1]) [Jfr. „Mands Minde", S. 495—504. Sidste Foredrag d. 26. Novbr.].

Da jeg derimod skulde til at forsvare Danmark mod mig selv, kom jeg naturligvis i Knibe, ikke blot ved „Pligternes Kollisjon“ men ogsaa ved den megen Sandsynlighed, den Paastand havde: at i alt Fald foretrak Danmark dog, hvad det skulde være for, hvad jeg kaldte nordisk og dansk. Det kunde jeg imidlertid ikke lade sidde paa Danmark, da det syntes mig soleklart, at hvad jeg kalder nordisk og dansk, i det hele virkelig er det, og at sætte dig som Havfruens Gehejmesekretær i Stikken for det hele, syntes mig dog vel groft; derfor skar jeg det tværs over og pantsatte mine Tilhørere for det halve, hvad de ogsaa lod dem gefalde, og dig for Resten. Min Tankegang var nemlig den, at siden mine Tilhørere ikke blot i det hele havde været meget stadige og efter Husets Lejlighed talrige, og aabenbar baade flest og fornøjeligst, naar jeg talte om Norden og Danmark, saa var det Bevis nok paa, at Danmark i Grunden huede mit Omkvæd meget godt. Hvad derimod min Stridbarhed angik, da regnede jeg naturligvis den Del fra, som jeg, baade for at tækkes Fruen og for Fredens egne Dyders Skyld, havde aflagt, saa Talen var kun om, hvorvidt min Stridbarhed imod dem, jeg kaldte Fruens og Fredens Fjender, altsaa især „Romeren“, ikke vilde afbryde den gode Forstaaelse mellem Danmark og mig; og det pantsatte jeg nu dig for, havde ingen Nød, men anmærkede dog udtrykkelig: det var langt fra, jeg enten vilde eller turde forlange, at du skulde synge hele min „Romervise“ med sit formastelige Omkvæd, men at jeg blot var sikker paa, min Krig med Rom vilde ingenlunde afbryde det Venskab, der havde bestaaet langt haardere Prøver, men at baade du og Danmark, skjønt I raadte til Fred, dog, naar Sværdet skal dømme, hellere ønske mig end Romeren afgjørende Sejer.

Og nu, min Ven! jeg véd, du glæder dig med mig, at Prøve-Forelæsningen løb saa lykkelig, over al Forventning lykkelig, af, at de gamle, den begyndte med, til Slutning aldeles forsvandt i Flokken af de unge og de yngste; saa nu

er det soleklart bevist, at det er blot et frit og levende, nogenlunde naturligt og hjærteligt Ord, den danske Ungdom, selv efter at have været i den sorte Skole, trænger til for at vaagne i Nordens Aand ved Danmarks Hjærte. Hvad vilde der da ej kunne udrettes i Sor med den uforskruede og forholdsvis ufordærvede, naturlige Ungdom!

For det første maa jeg nu puste, men agter saa at tage de kjøbenhavnske Damer lidt i Skole med et Foredrag over Verdenshistorien, ej som sædvanlig fra Sværd-Siden men fra Spinde-Siden; og skjønt det er et Vovestykke, har det kun derfor des mere tillokkende for mig. — Jeg tænkte, vi skulde set dig i Anledning af Thorvaldsen; men vedkommende har maaske ladt, som de glemte dig; eller var du grot saa fast, at du ej lod dig rokke? Kjærligst Hilsen til din Lucie fra os alle og ej mindst fra

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

88.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 29de Novbr. 1838.

Kjære Grundtvig.

Hvorvel vi nu ikke længe har skiftet noget Ord sammen, har jeg dog af og til i mit klosterstille Liv hørt en Gjenlyd af din levende Røst i din Stue og paa Katedret i vor store Stad, hvor du dog endelig, som jeg saa længe havde ønsket, fik Tungen løst. Paa sin Hjemrejse fra Kjøbenhavn besøgte Ferd. Fenger os forleden Aften og fortalte mig som Ørenvidne de kjærlige Ytringer om min Virksomhed, du, ved at omtale Litteraturen i Danmark fra vor Ungdomstid, lod flyve ud blandt en Generatjon, for hvem hin Tid med dens Liv og Poesi nok er temmelig fremmed.

Medens én Tidsaand forjager en anden, sørger Nordens Aand dog for levende Repræsentanter paa Overgangspunkterne,

der kan forplante det Liv, den en Gang har tilegnet sig, fra Slægt til Slægt. At du blev en saadan Aandens Præst paa Skillevejen mellem vort Aarhundredes to første Generatjoner, maa naturligvis i høj Grad glæde mig og enhver, der har været delagtig i den sidste Menneskealders Liv og Bestræbelser i Danmark.

Dit venlige Brev fra i Forgaars har jeg nu for mig. Jeg deler din Glæde over, at dit historiske Foredrag fandt aabne Øren og livlig Modtagelse, ikke blot blandt de gamle Aandsfrænder, men ogsaa blandt det unge Danmarks Sønner, som jeg frygtede for, kun havde Sans for det nærværende og vare helt druknede i Nutidens politiske og statsøkonomiske Møllestrøm. At vi trængte til en borgerlig Opvækkelse, er der vel ingen Tvivl om, og at der er kommet Liv i Tingene, er øjensynligt; men den „Almenaand“, man har jublet over, var vakt, synes mig dog mere at høre til Tingenes end til Aandernes Sfære. De Livstegn i en dybere Retning, du tror at have bemærket og har faaet Lejlighed til at fremkalde, oplive ogsaa mit Haab om en Tid efter denne, som det kunde være lysteligt at leve i for danske Poeter; thi selv det mest poetiske Eremitliv i en helt prosaisk Tid vilde dog nok i Længden synes enhver af os lidt kjedsommeligt.

At jeg, med al Respekt for Humaniteten i god Bemærkelse, dog med vor Tids Realister under dig Sejren i din Romerkrig, skjønt jeg ikke kan synge din Romervise helt ud, derom maa „Ole Navnløse“ vidne for mig. At Afguderiet med Romerørnen er i stærkt Aftagende, synes mig klart. Den Fugl staar for mig som den store Grif blandt Stjærnebillederne, hvor den, som Dragen og Slangerne, hævder sin historiske Plads i Tiden og Rummet. Men ligesom hin Grif bærer Stjærnelyren i sin Klo, saaledes bærer den til Fantasiens Grif forvandlede Tidsørn mig ogsaa en Himmellyre: den store Billed- og Farve-Poesi i den italienske Kunstskoles rene Idealitet. Kun i Vurderingen af dette store Aandens Fænomen divergere vi. Dog, den samme Ret, du har ladet

Nordens nye Vavlundur vederfares, vil du maaske ogsaa en Gang indrømme hans Mestere[1]). — Festen for Thorvaldsen maa have været herlig og værd at tage Del i. Ingen udenbys er nok bleven opfordret til at deltage eller underrettet om Planen; havde jeg kunnet, var jeg dog kommen med uden Opfordring.

Jeg priser dit Forsæt at holde Forelæsninger for vore Idunner over Verdenshistorien „fra Spindesiden", og jeg stoler paa din gode, gamle Vane: at sætte igjennem, hvad du med Liv og Begejstring tager fat paa.

Fenger har maaske fortalt dig noget om min Behandling af Højsangen og min Plan med Traditjonerne om Salomons Ring. Derpaa tænker jeg i denne Tid. En Samling af mine dramatiske Arbejder i 5 Bind har jeg foreløbig tænkt paa; men en Subskriptjon skal først vise mig Publikums Interesse derfor. Naar Fenger besøger dig igjen, maa han paa mine Vegne synge dig og dine mine „Aftensange", som jeg med virkelig Sang ønsker meddelte; jeg har nemlig ingen anden Text ladet trykke, end den, der følger med Weyses Musik, der nok i disse Dage udkommer hos Lohse.

Din

B. S. Ingemann.

89.

Ingemann til Grundtvig.

[*Maj 1839.*]

Kjære Grundtvig!

Venligst Tak for sidst til dig og dine! Jeg haaber, du har skaffet mig Pardon hos Landsmandinderne i dit Hus, fordi jeg sidste Aften ikke kom videre med mit Afskedsbesøg end til

---

[1]) [Jfr. Brevene Nr. 65 og 71 her foran. — Ved Festen for Thorvaldsen i Hôtel d'Angleterre d. 7. Oktbr. 1838 fremsagde G. sit Digt til Th.: „Ving-Tors Hammer".]

Børsen og mellem 11 og 12. Denne Gang saas vi dog ordentlig og fik talt en Del sammen. Af en saadan Kjøbenhavnsrejse kan jeg have godt et helt Aar. Visen, du bad mig tænke paa, har jeg virkelig ogsaa tænkt paa og begyndt paa, men derved blev det. En bedre Sang, end den, jeg over samme Æmne skrev ved Stænderforsamlingens Aabning, og som her godt kunde bruges, vilde slet ikke falde mig i Pennen; og at levere en mindre god Sang, blot for at levere en ny, kan jeg ikke bekvemme mig til, helst da jeg, som du véd, ikke kan udstaa den Modesyge, der vil have nye Viser ligesom nye Kager til hvert Gilde, og hvert Aar vil have den samme Idé omstøbt i en ny Form, uden Hensyn paa, om den er bedre eller slettere.

Jeg haaber nu snart at faa Vished om din Ansættelse ved Vartov, som man ogsaa her omtaler som temmelig vis. Mynster skal hverken have stemmet for eller imod det.

Lad mig vide, hvorledes det gaar med det nye Selskab for det folkelige Livs Udbredelse (eller hvad det har kaldt sig) [1]. Din lille livlige Tale og Rørdams Sang glædede mig ret hin Aften, men om Selskabet selv kunde jeg som fremmed Gjæst ingen ret Forestilling danne mig; paa dig og de 3—4 Formænd nær, saa' og hørte og kjendte jeg ingen.

Jeg fortalte dig nok, hvor mislig det ser ud med min paatænkte Udgave af mine samlede Skrifter. Jeg slipper nu maaske for et Arbejde, jeg ingen stor Lyst har til, og for saa vidt har jeg intet derimod; men det bidrager intet til at oplive mit Haab om en vedvarende og livlig Virksomhed for Fremtiden. Dog, derfor vil jeg rolig lade Vor-Herre og Folkeaanden raade, medens jeg fremdeles gjør, hvad jeg kan, for ikke at leve forgjæves,

Med al Respekt for dit mundtlige Ord, kan det kun lidt hjælpe mig i 10 Miles Frastand, og alle de andre, der ikke høre det, lige saa lidt. Af den Grund kunde du gjærne

---

[1] [„Danske Samfund".]

tænke paa at lade noget prente af, hvad du fortæller til Prinsessen og nogle Godtfolk i Kjøbenhavn[1]). Hvad jeg selv her kan udrette med det mundtlige Ord for en 10—12 Studenterøren, kan jeg des værre ikke vente mig meget af. Da jeg desuden ikke er skaaren saa godt for Tungebaand, som jeg vel kunde ønske, har jeg en vægtig personlig Grund til min Partiskhed for det skrevne Ord. Lad mig ogsaa derfor snart se Brev fra dig!

Indlagte Pakke Noder til Rørdam vil jeg bede dig levere ham fra min Kone, naar du ser ham. „Vinterfuglen" maa han beholde, det øvrige bedes tilbagesendt ved Lejlighed.

Din Ven
Ingemann.

90.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 1ste Juni 1839.

Kjære Ingemann!

Tak for dit venlige Brev, som Søstrene dog ikke tog for Fyldest, saa meget mindre som jeg, Sandheden tro, maatte bekjende, at du lidt forræderisk skilte dem ved den Fornøjelse at se baade dig og Thorvaldsen lige i Øjnene.

Nu, til Præst ved Vartov er jeg da kaldet, skjønt det ogsaa med denne „Plads i Vartov" skal have haft sine store Vanskeligheder; og, da de ere overvundne, glæder det mig saa meget des mere, da jeg slet ikke tvivler om, det jo i Grunden er Vor-Herre, der har bortryddet dem. — Personlig bliver min Stilling vist nok hverken saa fri eller saa rolig som i de sidste syv, mig i mange Henseender dyrebare Aar; men da Sakramenternes Forvaltning ej paa nogen anden fredelig Maade var at vinde, og vi skal saa vidt muligt

[1]) [Historiske Foredrag, holdte paa Amalienborg for daværende Prinsesse Karoline Amalie.]

holde Fred med alle Mennesker, saa er jeg vis paa, min Beslutning er i Herrens Aand, og hvor Herrens Aand er, dèr er dog altid baade Fred og Frihed i Grunden.

Derfor følger jeg med godt Mod Herrens Vink og venter paa hans Velsignelse.

Der kunde vel være en Del, jeg havde Lyst til at underholde mig med dig om; men i Dag er dertil ikke Lejlighed, saa jeg vil opsætte det, til Renderiet, som nu følger, er ovre.

Din

N. F. S. Grundtvig.

91.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 16de Juni 1839.

Kjære Grundtvig!

Lykke og Velsignelse til Pladsen paa Prædikestolen i Tyge Brahes gamle Gaard! Det er mig ret i sin Orden, at en aandelig Stjærnekiger af din Kaliber nu dèr skal føre Ordet, og jeg haaber, du ikke dèr skal savne de syv frie og rolige Aar i Frihavns-Kirken, da der dog næppe i hele Landet og Staden gives en friere Præstestilling end den, du nu har faaet.

Vi har haft et lille Besøg her af Thorvaldsen. Han kom til os med Stampes i Ondags og blev her til Fredag Morgen. Til nogen ordentlig Akademifest for ham var der hverken Tid eller Lejlighed, medens man havde travlt med Forberedelser til Prins Kristjans og Prinsessens Modtagelse her i Morgen. Jeg havde imidlertid faaet en lille Sang om Thorvaldsen trykt, som blev sungen for ham af vor Ungdom under de gamle grønne Træer uden for Klosterporten, hvor hele Byen saa' ham i Torsdags Aftes i Harders Vindue over Klosterporten. Sangen blev ham højtidelig overrakt af Direktor, og det levende Hurra, der her offentlig bragtes ham, glædede os alle og bevægede ham inderlig. Sangen, som var

i Folkevisens simple Karakter, sender jeg i Dag til Rasks Folkeblad, hvori du vil faa den at se[1]). Hauch og jeg har i Sinde at besøge ham næste Fredag Aften og Løverdag paa Nysø, hvor der vil blive sunget en smuk Sang til ham af Hauch. Jeg tør vel næppe vente at træffe dig dèr samme Dag?

Man fortæller her, at da Kongen forleden gik om Bord fra Kjøbenhavn, brast pludselig det gamle Kongeflag, der var hejset, og man maatte hejse et nyt. Den Ængstelse, hvormed Almuen skal have optaget dette formentlige Varsel, synes mig et smukt Tegn baade paa den poetiske Følelse og den Kjærlighed til Kongen, her findes blandt Folket. Fik du talt med ham i Anledning af din Ansættelse, inden han rejste? Vore høje Gjæster her i Morgen agte vi at hilse med et Par Strofer i en „Skærsommersang", der for Resten drejer sig om Land og Folk og Konge.

Din hengivne Ven

Ingemann.

92.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 3dje Avg. 1839.

Kjære Ingemann!

Det var i Dag otte Dage, din alt for gode Kone stod op til Kl. 5 for min Galoperings Skyld; og det første, jeg da maa bede dig om, er at takke hende ret hjærtelig, ikke blot derfor, men for al den Omhu, hun havde for mig i min slukørede Forfatning. Rejsen her ind gik for Resten ganske rask og i Hverdagsstil fornøjelig; men jeg duede ikke for en Pibe Tobak: Maven var rebelsk, og havde jeg ikke saa tit erfaret, at naar man blot kan slæbe sig til Kirke, kan man ogsaa til Nød forrette sit Embede, var jeg bleven liggende for Anker om Søndagen; men nu maatte jeg til Lykke herop, thi dermed var det omtrent overstaaet, saa jeg slap naadig

---

[1]) [„Morskabslæsning for den danske Almue", I, 255.]

den Gang, men lovede dog ved mig selv, aldrig mere at lade mig saaledes bortføre, endikke til Sor.

Det er mig naturligvis kun som en Drøm, at jeg netop havde faaet min Pibe tændt og var kommen til Sæde, for at tale om mange Haande Ting med dig, da det brød løs paa ny, og Hurlumhejen førte os frem og tilbage over Søen, uden at vi en Gang ret saa', om vi kjørte eller sejlede; og saadanne Drømme er i Grunden lidt kjedsommelige; men paa den anden Side kunde det jo dog more os at se fraværende Venner og bekjendte spasere os forbi livagtig som de staa og gaa i denne Verden, more os, naar det gaar til uden Fandens Kunster; og her gik det vel lidt forvirret, men dog naturlig til, hvorfor jeg ogsaa beder dig hilse Hauch, Waage, Hagen o. s. v., som om jeg virkelig havde talt med dem og de med mig.

Tak for mit tredje Øje! det kom flyvende her ind, just som jeg sad og betænkte mig paa, hvor jeg skulde faa mig et Surrogat; thi da jeg tydelig kunde huske, det laa hos dig, opgav jeg ingenlunde det, som jeg opgav min Stok, der blev staaende i Nysø-Vognen. Glarøjet synes ret at være mig tro; thi jeg glemte det ogsaa 1830 i Exeter, men det kom flyvende efter mig til London.

Nyt véd jeg intet af, thi selv har jeg, saa vidt muligt, ingen Ting bestilt, siden jeg kom ind, og alle de, jeg plejer at tale med om Stats- og lærde Sager, er endnu paa Farten alle vide Vegne; men jeg formoder, vi spørger snart Nyt baade i Sor og paa Kristjanshavn; thi Tyrken vil sikkert ende med at sætte Kristenheden i Brand ved sin Baare som ved sin Vugge; og da den Fred, man har, er falsk, skal jeg ikke sørge over det, naar Vor-Herre blot vil lade os slippe taalelig om ikke fra, saa dog igjennem det.

Nu, lev vel! for det nytter dog ikke, jeg maler Papiret fuldt, naar jeg intet har at melde. Venligst Hilsen fra Søstrene og din

N. F. S. Grundtvig.

93.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 7de Avg. 1839.

Kjære Grundtvig!

Tak, fordi du lod os vide, hvorledes du havde det efter Rejsen med tilhørende Jagen og Dyppelse! Vi vare bange for, det skulde bekommet dig ilde. Det kunde være blevet galt nok, ser jeg; Gud ske Lov, du kom op om Søndagen og fik prædiket dig rask! Din og de to andre berømmelige Mænds Nærværelse her var rigtig nok ligesom tre citerede Aanders, og det hele var mere et Syn end et Besøg. Aftensejladsen paa den taagede Sø til den regnvaade Skov var ogsaa vel stille og gjenfærdagtig; de Glimt, vi saa' af dig, vare os dog hjærtelig kjære; men naar du besøger Sor igjen, maa det ikke være flyvende.

At jeg og de andre Faddere (navnlig V. Rothe, Wilster og Waage) formaade dig til at døbe Barnet, har stødt vor Præst, som desuden ikke var indbuden af Hauchs og vel allerede var stødt over, at Vilh. Rothe havde forlangt at døbe Barnet; Rothes Overdragelse af Forretningen til dig var først i Kirken bleven bestemt, og paa Præstens Samtykke dertil havde ingen tænkt. Saa snart jeg mærkede, der var Vrøvleri derom, fik jeg Vilh. Rothe til at gjøre Sommer en Visit, og dermed er nu den Ulykke forbi. Den Formalitetsfejl, her kunde være Tale om, var jeg egentlig Skyld i, som paa dit Spørgsmaal erklærede, at der intet var i Vejen; som Gesandt for to Præster og en gammel Jurist maatte jeg nemlig tro, at den hellige Grav var vel forvaret.

Jeg havde forleden Dag et interessant Besøg af Birkedal fra Ringkjøbing; han var her med Barfod et Par Timer, og det glædede mig at gjøre Bekjendtskab med den vakre, livlige Præstemand. Han bragte mig en Hilsen fra dig, og af ham fik jeg alt at vide, at du havde prædiket Dagen efter din Hjemkomst. Angrebet paa ham i Petersens Tidsskrift har han i Sinde at besvare. Agter du at svare paa Anmeldelsen

af dit Brev til den engelske Præst? Jeg har endnu ikke set den. — At det nye Ritual i sin Tid, naar det har gjennemgaaet sin Drøftelse og er blevet approberet, lige frem vil blive befalet, er der vist ingen Tvivl om. Man maa derfor ret ønske, det maa kunne blive tilfredsstillende i det væsentlige for alle Partier i Kirken, dersom dette ikke er en Umulighed. I alt Fald blive de forandrede Former dog vel ikke snævrere, end at den kristelige Aand uhindret kan røre sig deri; derfor maa dog Mynster og Waage kunne sørge, og af deres Besindighed maa man kunne vente sig et nøjagtigt Hensyn paa enhver billig Indvending, der kommer i Tide. At Forslaget ikke er kommet i Boghandelen og følgelig ikke blevet fuldkomment tilgængeligt for alle, er vist en Fejl; det er imidlertid sket imod Mynsters Ønske, efter hvad han selv har ytret for mig derom.

Gud give, denne vigtige Sag maa blive afgjort i Fred og Kjærlighed!

Og nu lev vel, kjære Ven!

Din hengivne
B. S. Ingemann.

94.

Grundtvig til Ingemann.

Kristjanshavn. 12. Jan. 1840.

Kjære Ingemann!

Tak for sidst, kort og godt! Længe har jeg villet sende dig mit „Frisprog" [1]) og vedlagte Smaating; men saa travlt har man i Hovedstaden, at mig synes, det endog kan tjene til Undskyldning for mig, som dog kun meget i det smaa kan siges at have min Del deraf. Ja, du smiler sagtens ad en, som det synes, saa haartrukken Undskyldning; men det

[1]) [„Frisprog imod Biskop Mynsters Forslag til en ny forordnet Alterbog". Kbhvn. 1839.]

urimelige kan dog ogsaa være sandt, og er det ej saa sjælden hos Folk, som vi og vore Lige, der ej kan lade, paa vor Maner at tage levende Del i, hvad hele Verden tror klart at kunne bevise, kommer os slet ikke ved. Jeg kan saaledes i denne Tid slet ikke have Ro paa mig til at gjøre andet, end hvad Dagen nødvendig kræver, fordi jeg bestandig er sysselsat med Tanken om, hvad der vil og hvad der, efter mine Tanker, kunde og burde ske i den nye Konges Tid. I Mandags stod jeg da omsider for hans Ansigt, da han, efter at have set min „Hylding" [1]), lod mig sige gjennem Dronningen, at han gjærne vilde se mig. Det var en lang Standret i Forstuen, og Samtalen var — forholdsvis — hverken død eller kort; men hvad Majestæten kan bestemme sig til i de Ting, der borgerlig især ligge mig paa Hjærte: kirkelig og i det hele aandelig Frihed, det véd jeg ej stort mere om end før, skjønt Majestæten selv med Flid førte Sognebaandets Løsning paa Tale og taalte meget naadig mit Forsvar derfor, der dog aldrig har været saa kjækt og dristigt som da. Da det, saa at sige, var et Vilkaar for min Indladelse, at jeg skulde være skikkelig, betjente jeg mig end ikke af Kongens hele Langmodighed; men jeg ser, man vil lægge alle de Hindringer, man kan, i Vejen for den kirkelige Frihed; saa naar vor „Løser" ikke var saa stærk, som jeg véd, han er, blev den vist ikke vunden ved alt, hvad jeg kunde sige.

Baade Kongen og Dronningen har jeg imidlertid fundet paa Tronen som nær [ved] og langt der fra, og det har inderlig glædet mig; for, hvem Vor-Herre frier fra at svimle i Højden, vil han vist ogsaa oplyse til at benytte den vide Udsigt, det ophøjede Stade aabner for dem.

At Bønderne dog komme til at bære Kong Frederiks Lig i samme Retning som Frodes, véd jeg, vil ikke mindre fornøje dig end mig; skjønt jeg, ved at skrive Vise om det forud, vovede min Trøje, som nu bliver helskindet.

---

[1]) [„Kong Kristjan-Frederiks Hylding i Danske Samfund". Kbhvn. 1839.]

Om Sorø fik jeg ikke sagt et Ord til Kongen denne Gang, uden hvad der ligger i „Hyldingen“ og i Begrebet af den „Folkelighed“, jeg ivrig fremhævede, tillige med den aandelige Frihed, som Betingelserne for en Regering, mageløs siden Valdemarernes Dage, i det jeg lykønskede Kongen med Danmark, ligesom jeg havde lykønsket Danmark med Kongen.

Nu Guds Fred og Farvel til vi ses! Et stort Haab har jeg sat til Guds Gjerning i dette Aar, imens endnu vor gamle Konge levede, og jeg kan slet ikke tænke paa, det skulde beskæmmes under den nye; men Tiden vil vise det, og naar vi véd, det gaar alt som Vor-Herre vil, da véd vi ogsaa, hvad vi kjønt skal nøjes med: at det vil gaa saa godt som muligt.

Hils venligst din Kone og dig selv fra os alle! og tænk med gammelt Venskab ogsaa i det nye Aar paa den gammeldags Frænde, der holder strængt over Hilsenen fra fordum Tid: glædelig Fest og lyksaligt Nyaar!

Din

N. F. S. Grundtvig.

Mange Tak for din liflige Julevise! den har glædet os alle, og i Gaar lærte Børnene den levende i Dronningens Asyl.

95.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 19. Jan. 1840.

Kjære Grundtvig!

Med min Tak for sidste venlige Møde, nu ogsaa min Tak for Vennebrevet og de tilsendte prentede Ord! Det er gaaet mig som dig i denne sidste mærkelige Tid: den har idelig beskjæftiget mig med Tanken om, hvad den nye Tidsalder, vi næsten paa vore gamle Dage ere traadte ind i, vel fører i sit Skjold for Danmarks Fremtid. Store og vigtige Reformer maa der sagtens forestaa; men saa vel hvad der rimeligst vil ske, som hvad der ønskeligst kunde ske, stirrer jeg endnu

paa som gjennem en Taage. Af det nye Regimentes Klogskab og gode Vilje kan vi, Gud ske Lov, haabe saare meget. Paa Ritualsagen vil man nu vel sunde sig med tilbørlig Forsigtighed. Med Waage havde jeg allerede paa Hjemrejsen fra Kjøbenhavn en temmelig stærk Disput, hvoraf jeg kun saa', at han med urokkelig Stivhed forudsatte Aandens og Sandhedens uimodsigelige Overvægt hos enhver „af Gud“ gjennem den verdslige Øvrighed beskikket Lovkommissjon i aandelige Sager, og at følgelig Tvangen mod de gjenstridige (som mod afsindige eller ugudelige) var fornuftig, retmæssig og en stor Velgjerning. Imod denne Overtro hjælper intet historisk Erfaringsbevis for dem, der selv have faaet Sæde og Stemme i en saadan mirakuløs bekræftet aandelig Lovkommissjon.

Din Protest mod en ny forordnet Alterbog vilde maaske have været endnu virksommere, hvis du havde kunnet undgaa den polemiske Tone og alt, hvad der minder om dit nærværende personlige Forhold til Mynster. Din Anskuelse af Søndagen som den eneste rette Helligdag og Ønskeligheden af alle Kirkefesters Henlæggelse til denne Dag, saa vel som din Mening om Syndsbekjendelse som Absolutjonens Betingelse, er jeg ikke enig med dig i; men Hovedsagen i din Protest: aandelig Frihed, er mig ogsaa en Hovedsag. At forlige de stridende Partier i vor Statskirke, er en Umulighed. Skal en Statskirke fremdeles bestaa, hvor den allerede synes opløst i sin Grund, er den gyldne Middelvej, du foreslaar, i mine Tanker det bedste Surrogat for aandelig og kristelig Frihed uden Statskirke.

Det glædede mig, at Bønderne kom til at bære Frederik VI.'s Lig, og at du blev en rigtig Spaamand i din Folkesang. Bønderne skal ved hele Sørgefesten have tet sig allervakrest, medens mange med Hofmandskjoler skal have konverseret og opført sig i Kirken som ved en sædvanlig Koncert. Ved vor Sørgefest i Kirken, som var tør og kold for Resten, fik vi dog ved Fenger dine Sange, af hvilke den første gjorde mest Virkning.

I Gaar fulgte jeg Wilster til Graven; hans Oversættelse af Evripides er under Pressen og skal være fortrinlig.

Gud styrke og velsigne dig og os alle til den nye Tids nye eller gamle Gjerning!

Din gamle, hengivne Ven
B. S. Ingemann.

96.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 6te Oktbr. 1840.

Kjære Grundtvig!

Den Pavse var for lang. — Uden at regne efter, hvor lang den var, eller hvem af os der har været mest doven i dette Stykke, vil jeg nu i Dag tage Initiativet og bede dig smukt huske paa, at et skrevet Ord dog er bedre end slet intet. Ved Fenger og andre gode Venner har jeg i Sommer af og til hørt, at der som sædvanligt var raskt og kjækt Liv i dig, og af mangen livlig Sang fra „Danske Samfund“ har jeg set det friske Fremtidshaab, du fremdeles lever i.

Af, hvad du har set fra mig, har du vel sluttet, at jeg har ligget paa den lade Side og kun set paa Skyer og Stjærner den lange Sommerdag — og Natten ligeledes [1]). Af mine Sommerbedrifter skal jeg rigtig nok ikke rose mig; dog, Vinteren er min sædvanlige Arbejdstid, og kan jeg nu finde Former for, hvad jeg i Sommer kun har tænkt paa, vil jeg dog ikke anse Sommeren for spildt. Hvad der i det sidste Halvaar næsten (for at tale moderne) har „paralyseret“ mig, er den evige Møllehjulbrusen og Hamren af vort indenlandsk-politiske Damp-Kandestøberi, som jeg intet Kald føler til at tage Del i, og dog heller ikke kan være ligegyldig ved. At der er noget væsentligt i Ulave i Statsmaskineriet, synes den foruroligende Klapren

---

[1]) [„Stjærnebilledernes Symbolik“. Kjøbenhavn 1840. — „Skyhimlen . . . som Billedform for Naturpoesien“. Kbhvn. 1840.]

vistnok at bebude; men hvad der nærmest vil være at gjøre, for at bringe den i Lave, synes selv vore sidste Folkerepræsentanter kun med liden Sikkerhed at vide. Uden en Hovedreparatjon frygter jeg, et Hovedhjul kan gaa i Stykker; men ved alle slige Operatjoner kan man let komme til at sande, hvad de franske baade har sagt og følt: „*Le mieux est l'ennemi du bien*".

Hvad der en Del har forknyttet mig i Sommer, er min kjære Lucies Helbredstilstand, som endnu staar paa en betænkelig Fod. Med Guds Hjælp haaber jeg dog, hun med Tid og Taalmodighed vil blive saa rask igjen, at hun til Foraaret kan følge mig til Kjøbenhavn. I Sommer har hun ikke kunnet gaa til Enden af vor Have, og jeg har ikke uden Ængstelighed kunnet rejse fra hende nogen hel Dag over. Jeg var dog forleden med Waage ved Karrebæk, da Kongen og Dronningen steg i Land, og det glædede mig at gjense dem paa sælandsk Grund saa raske og tilfredse. Maatte nu kun de kjøbenhavnske Politikere ikke alt for meget fortrædige dem i deres Hjem!

Nu skal da Ritualkommissærerne samles, den 26de Oktober skal det første Møde være, og til Nyaar ventes deres Arbejde endt. Saa længe faar jeg travlt med at være Vice-Direktor. Om Sorø skal en stænderdeputeret have villet vædde, at inden et Aar skulde enten Akademiet være opløst og dets Docenter forflyttede til Kjøbenhavn — eller hele Artium og 2den Examen med alle danske Studenter være henlagt til Sorø. At her maa ske en Hovedreform med Akademiet, kan jeg naturligvis ikke andet end ønske; men hvor gjærne jeg drog til Kjøbenhavn, skulde jeg dog sørge inderlig over at se Ideen om et ret akademisk Liv i Sorø opgivet; og fik vi alle Russer her, blev Sorø vel en Kopi af de tyske Universitetsstæder, uden videre Vinding for den af Latinismen uafhængige, natjonale Udvikling.

Vort nye Skoleaar er begyndt med en Forøgelse af det latinske Timeantal i de nederste Klasser, hvilket formodentlig

vil endnu mere, end hvad tilforn er sket, undergrave vor saakaldte Realskole. Mod Filologernes Overvægt og vor Direktors Vilje hjælper mit og et Par andres dissentierende Votum i Deliberatjons-Protokollen kun lidet. Paa en Reform af Universitets-Direktjonen vente vi spændt. Engelstofts foreløbige Ansættelse anses som et Forbud derpaa.

En hjærtelig Hilsen fra min Lucie! Lev fremdeles i frejdigt Haab om Danmarks lykkelige Fremtid og hvad du kalder vort „Gyldenaar“! Meddel mig ret snart nogle nye Lysglimt af dit „Skjaldeblik paa Danmarks Stjærne“! Dem, du har samlet i den lille Bog, har jeg alt set. Gud velsigne dig! Kjærlig Hilsen til dig og alle dine!

Din hengivneste
B. S. Ingemann.

97.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 8de Oktbr. 1840.

Kjære Ingemann!

Det er dog kjønt af dig, at du ikke har fæstet Tro til det Rygte, der gaar i Sor, at jeg over Vartovs-Madamerne skulde rent have glemt gamle Venner; thi at jeg ogsaa her har Skinnet imod mig, kan jeg se med et halvt Øje, som efter de norske Filosoffers Paastand skal være alt det Setøj, jeg har.

Hvad nu for Resten det i Øjne faldende angaar, da ser jeg til at holde Ørene stive, saa længe jeg kan; men naar jeg paa én Gang ser, at det, som man trode, døde og begravne nye Ritual staar op eller gaar dog igjen, at Universitets-Direktjonen flinkes op med sine egne aflagte Klæder, og at „Latinen“ gjør saa mærkelig en Fremgang i Sor, som dit Brev ikke blot melder, men viser, da er jeg rigtig nok nær ved at hænge med Næsen, saa Stjærnerne tindre forgjæves. Imidlertid er dog de gode Varsler saa mangfoldige

og har saa stærkt et Vidnesbyrd, hver Gang Aanden kommer over mig, at jeg ej kan tvivle om, Skinnet jo ogsaa her bedrager, og dit Brev bestyrker ganske mærkelig den Slutning: thi naar jeg tæller de latinske Ord, du dèr har brugt, synes det jo, som du kun paa Skrømt havde givet et „dissentierende Votum i Deliberatjons-Protokollen“, og dog er jeg ganske vis paa, du ønskede med mig, at Latinen i vort Dansk sad paa Bloksbjærg. — Men, kjære Ven! hvorfor siger du ikke høje vedkommende et Ord om Latinens Vederstyggelighed netop hos jer og unaturlige, i Grunden ulovlige Udbredelse? Saa længe det kun høres fra mig, er det næsten umuligt, det kan faa Magt, og dog maa det være vor Skyld, om Dansken ikke i vore Dage tilbagevinder sin Dronningstol i Fædernelandet; thi paa en Tid, da alt gaar som et Lagen, er det aldeles umuligt, at Latinskolen skulde være urokkelig: den maa tvært imod falde ved det første Stød med forenede Kræfter, vi give den. Hvor løst den staar, saa' jeg atter ved Bogtrykkerfesten, hvor jeg med et Par Ord foreslog Gotfred af Ghemens Skaal, med særdeles Hensyn paa, at det ikke var en latinsk Avtor, men den „danske Rimkrønnike fra Sor“, han aabnede sin Virksomhed med; thi det, saa vel som den tilsvarende Vise, satte øjensynlig Liv i Selskabet, Petersen[1]) tav bomstille, og Brøndsted turde ikke nægte, at „Dansk var ældre end Latin i Danmark“. Derfor lad os arbejde, medens det er Dag! Varslerne er gode, har vi Mod, saa vinde vi Sejer over Døden. Denne Lystanke drev mig da ogsaa til at udgive og tilegne Majestæten det Kvad om „Fuglen Fenix“, som hermed følger, og som jeg dog ikke tænker, Hr. Milo har sendt ud i Landet, før jeg kunde faa det til Majestæten, skjønt jeg af dit Brev ser, det har været Tilfældet med den lille Bog til Dronningen[2]).

---

[1]) [Professor F. C. Petersen.] [2]) [„Skjaldeblik paa Danmarks Stjærne i Sølvbryllups- og Kroningsaaret“. Kbhvn. 1840. Dronning Karoline Amalie tilegnet.]

At jeg nu i saa langsommelig Tid ej mundtlig har kunnet tale et Ord med dig, vilde under alle Omstændigheder gjøre mig ondt, da det selv i Hovedstaden er rart at møde rette Frænder, og selv de endnu for det meste spille paa Overfladen eller gaa kun dybere ved en enkelt Side, medens dog Livet er et helt og maa saaledes betragtes og tages til Bunds, naar det skal vinde og vare. Dobbelt ondt gjør det mig, at Grunden til vor lange Skilsmisse ligger i din kjære Kones vedvarende Upasselighed; men dobbelt vil det da ogsaa glæde mig, naar der, med Guds Hjælp, snart raades Bod paa begge Dele.

Med dette oprigtige Ønske, med kjærlig Hilsen fra os alle, og med et Haandtryk for dit, gjennem saa mange Aar og under saa afvexlende, tit saare ugunstige, Omstændigheder, uforanderlige Venskab.

Din

N. F. S. Grundtvig.

98.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 18. Oktbr. 1840.

Kjære Grundtvig!

Venligst Tak for Brevduen, med dine livlige Sange og det dejlige Fønix-Digt under sin Vinge! Det har ret glædet mig, i din smukke Behandling at gjøre Bekjendtskab med Angelsaxernes Opfattelse af hin store, skjønne Myte. Den angelsaxiske Fønix-Unge, som, med Livet og Aanden i Menneskenaturen og i Verden, i sin Overgangsperiode til sin nye Sangtid nærer sig af „Morgendug", har vist ogsaa kvidret for Eddasangernes Øren. Jeg synes at høre en Gjenklang af dens Fornyelses- og Gjenfødelseskvad i Vaftrudnersmaal, Strofe 44—45 i Myten om Líf og Lífþrasir, som efter Ragnarok-Tiden og Ygdrasilsbranden skjule sig i „Kredsjættens Skov" og „nære sig af Morgendug", til af dem det nye Menneskeliv udvikler sig, naar den nye dejlige Jord opdukker herlig grøn

af Urdavældet (der for mig er Ideernes evige Hav). Billedet af Ormeskikkelsen minder mig om det gamle Udødeligheds-billede i Sommerfuglens Forvandlingsproces og om den hele Psyche-Myte, hvormed Fønix-Myten mulig er beslægtet.

Dette hindrer mig ingenlunde i med dig at lade hele det historiske Menneskeliv afspejle sig deri og at more mig over din frejdige Bogorm-Lignelse. Dersom Ørnen paa Ygdrasils Top havde Sangrøst, som den har „Ord“ (se Grimnersmaal Str. 32), vilde vi maaske i den gjenkjende Verdenslivets Fønix. Dog, finde vi ikke dens hele Billede i vore egne Oldtidsmyter: Glansen af dens Fjedre se vi dog i Idunsæblerne, og dens Sang har vi hel og holden paa Brages Tunge. Jeg har ikke sammenholdt din Behandling af Digtet med den latinske Oversættelse, som vel er ordret (med Originalen lader jeg det være af visse Aarsager), men jeg har en stærk Mistanke om, at denne Fønix's smukkeste Fjedre ere fra din Haand. Findes den latinske Oversættelse i det Haandskrift af Exeter-Bogen, du har afskrevet? Kan Kædmon anses for Digtets Forfatter?

Jeg vilde ønske, jeg kunde dele din Anskuelse af Fønixlivets Gjenfødelse i den Tid, som nærmest kommer; i de politisk buldrende Tider og paa Overgangsstadierne i det statsborgerlige Liv er det vel snarere Fønixfuglens Alderdom end Ungdom, der nærmest er for Haanden. — Dog, det siger i Grunden ikke stort, naar den kun lykkelig udkryber af sit Gjem og flyver som Fugl igjen til Paradiset med Faderens Aske. — Lige saa gjærne som jeg vilde dele dit altid friske Haab om den Herlighed, der skal komme i denne danske Timelighed, lige saa gjærne gav jeg alt det Liv, jeg har tilbage, til Morgendug-Næring for hin Fønixorm, hvis den ikke saa' mig saa lindormsagtig ud gjennem Tidsaands-Mikroskopet, at den truer med at opsluge al Poesi, for i sin nærmeste Forvandling at blive til en uhyre Filister-Oxe med nordamerikanske Horn, i sin lige saa nødvendige som lidet poetiske Overgangsform. Hvor vanskabt Bæstet saa bliver, inden det bliver

Fugl igjen, er enhver Kraft dog vist spildt, der vil forhindre, hvad der kun kan forsinkes, og derved maaske endog gjøre Pinen længer og værre.

Og nu lev vel for denne Gang! — Endnu en Gang Tak for hin Fønix! — Men det er vel en Misforstaaelse, naar du synes at regne Tyskerne blandt upoetiske Folk (Pag. 15)?

Din

B. S. Ingemann.

99.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 26de April 1841.

Kjære Grundtvig!

Kommer jeg nu ogsaa igjen og forstyrrer dig i dit Studium af den Ærkeskjælm Machiavel, véd jeg dog, du finder dig kjønt deri for gammelt Venskabs Skyld, om det, jeg har at fortælle, end ikke har stort at betyde og langt fra er saa snildt som din vælske Kontubernals gode Raad til Tyranner. At jeg overraskede dig i den Karls Selskab, var mig ellers meget kjært, siden han dog næppe med alle sine Djævelskunster vil forføre dig, medens jeg nu véd, du vil bruge ham, som de gamle kloge Præster tit fortælles at have brugt en vis Mand, nemlig til Hjul for Vognen — her den, der skal samle dig Bygningsmaterialier til „Nyaarstidens“ historiske — „Tempel“ vil jeg just ikke sige — men et Kolosseum kunde det vel blive — og paa det romerske Kolosseum har jeg set, at selv dets hedenske Ruin midt i Pavestaden maatte dog blive til et Slags Kirke i Grunden.

Hjærteligst Tak for sidst baade til dig og alle dine! Jeg føler mig ret oplivet af den Paaskerejse, ligesom mit Ønske om at lande i Axels og hans Frænders „Havn“ endnu derved blev mere levende. Min Lucie traf jeg, Gud ske Lov! vel saa rask, som jeg forlod hende, og jeg har nu godt Haab om hendes Helbredelse. — For Øjeblikket sidder jeg nu selv

midt i Direktor-Pølen for en 14 Dage eller 3 Uger; „*ma tutte finisce*“, siger dine Machiaveller, og den Trøst kan være god nok til slige Sorger; for Resten skal jeg frabede mig den. Hvad jeg mindst vil have Ende paa af alt, hvad der hører denne Verden til, er Haabet om et nyt dansk Folkeliv i Danmark; og skjønt jeg er langt fra at finde det, som jeg ønsker det, i vort nuværende statsøkonomiske Røre, mener jeg dog, der maa være en nødvendig Sammenhæng i disse Rørelser med det Liv, jeg tænker mig gamle Holger som Repræsentant for. Kun naar man tror, — som man i en Afkrog som min let fristes til, — at der ingen andre og højere Interesser findes hos den nærværende Generatjon, end de, den periodiske Presse er Organ for, taber man Haabet om en poetisk Fremtid og sin Ungdoms Begejstringer, som en stækket Pegasus i Filisteriets og Kandestøberiets Aag, pisket af Satirens og det kolde Vids Svøbe og kapsunet af Hegelianismens og den frostige Dialektiks Begrebsformer.

Her slog min Pen et Par store Klatter som Punktum finale for sin haabløse Betragtning, som jeg dog for en Del fik talt mig ud af blandt de gamle poetiske Venner i Kjøbenhavn. Selv med Indrømmelsen af det Livs prosaiske Tendens, som nu er det mest højrøstede, er der dog ingen, som holder modigere fast paa Haabet om Danmarks Fremtid end du. Øhlenschlæger kom jeg ikke til; — han syntes mig mut og tvær, da jeg traf ham i Parkettet, og jeg opgav det ham tiltænkte Besøg. Hvad jeg ønskede at finde hos ham, vil jeg nu søge i hans Behandling af Ørvarods-Sagaen, hvor han jo er traadt ind paa sin gamle Poesis Enemærker. Mon han ikke endnu skulde være skikket til paa sine gamle Dage at omskrive Sagalitteraturen og gjenindføre den i Læseverdenen?

Og nu god Lykke til Fuldendelsen af Nytidsbilledet! Lad mig snart høre fra dig! Hils hjærteligst hele dit Hus, samt Dr. Kierkegaard og Rørdam! Min Lucie hilser venligst.

Din hengivne

Ingemann.

100.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 1ste Maj 1841.

Kjære Ingemann!

Da jeg fik dit Brev, sad jeg saamænd — urost — og var falden i Tanker over den Sætning: at man kun nødig skal skrive til sine Fjender, og da saa kort som muligt, men des flittigere, og uden at spare paa Papiret, til sine fraværende Venner; men, dersom du ikke havde handlet lige saa smukt, som jeg tænkte, vilde alle mine smukke Tanker næppe overvundet min Dovenskab til at skrive Breve og min Gjerrighed paa Papiret, som du kan se paa de tætte Linjer, Pennen endnu maa kæmpe med. Derfor skal du i Dag have dobbelt Tak, baade for din gode Gjerning i sig selv og for det smukke Exempel, jeg maatte se deri og selv for Skams Skyld dog paa en Maade følge!

Skjønt det nu just ikke er behageligt at overraskes af sine Venner i slet Selskab, saa er det dog meget bedre, end om det var af sine Fjender; og selv med Voltaire maatte du gjærne overraske mig, naar du kom saa venlig, og kunde oven i Kjøbet fornøje dig ved at tænke paa det. — Det glædede ogsaa Dronningen, da jeg i Onsdags fortalte hende, at du havde moret dig godt her inde, og halv forligt dig med Lømlerne for Livets Skyld, der enten stak i dem eller havde dog paa en Maade udklækket dem, — ligesom vi dog heller vil taale Skræpper og Burrer, end undvære Vaarsolen og Majduggen, der nu en Gang ikke kan opamme Blomst og Korn, uden ogsaa at fremlokke og vederkvæge meget Ukrudt: kan ikke fryde Guder og Mennesker, uden at de underjordiske ogsaa paa deres Vis gjør sig lystige.

Ja, du kan tro, min Ven! Vor-Herre har meget godt i Sinde med os, og hvordan han saa bærer sig ad, faar han dog sikkert sin Vilje herefter som hidtil; og, skjønt vi naturligvis har megen Lyst til at kige ind i Stats-Hemmelighederne, saa har det dog for Folk af vort Slags ogsaa noget

grumme rart: med barnlig Tillid at vente paa Øjeblikket, da vi skal overraskes med, hvad der forberedtes i det skjulte til vor Glæde, og overgaar saa langt vor Forventning, at vi knap tør tro vore egne Øjne. Tit bliver vel ogsaa jeg lidt utaalmodig, baade ved at se op og ned og se tilbage paa de efter vor lille Tabel mangfoldige Aar, jeg har ventet paa bedre Tider; men naar jeg da i næste Øjeblik enten støder paa et vel lille, men ikke mindre virkeligt, Livstegn, eller føler mig selv oplivet til med dobbelt Glæde mundtlig eller skriftlig at forkynde Gyldenaaret, da maa jeg skamme mig ved Utaalmodigheden og føle, at Haabet, ved at løbe gjennem Skærsilden ligesom paa Tæerne, blev virkelig en Tomme højere.

Saaledes kom min yngste Søn forleden Aften og spurgte mig, om jeg havde noget imod, han blev Ingeniørofficer, da han jo ikke maatte blive Student som de andre, og det var ham alt for haardt, ingen Ting at være. Det var mig en haard Nød at knække; thi sandt er det jo, at jeg ikke har beregnet mine Sønners Dannelse paa det nærværende Øjeblik, men paa den ny Tid, jeg venter; saa mit Afslag, skjønt med gode Grunde, forekom mig selv, maatte være ham meget utilfredsstillende; men, førend jeg endnu kunde besinde mig paa, hvordan jeg skulde gjøre ham min Tankegang indlysende, følte han selv Trang til Oplysning og indledte en Samtale med mig, som endte med, at nu saa' han det først, han havde hidtil ikke forstaaet mig, og blev derfor bange for, hvad „man sagde“; og nu sidder han igjen rolig og lidt dybere i Iliaden, i de danske og engelske Kæmpeviser og i sine adelige Slægtregistre, hvor han med Guds Hjælp nok skal trives til at tage ordentlig fat paa et Dagværk, naar Timen kommer.

Se, det var nu et husligt Optrin, som du i alt Fald ikke nægter et Blik for Faderøjets Skyld, men som dog i mine Tanker ogsaa viser, at den ny Tid spirer i Ungdommen, skjønt Øjeblikkets Vinde er Udspringet imod.

Nu, det var kun et daarligt Gjengjæld for dit varme og vederkvægende Brev; men Viljen kjendes paa lidt, siger Ordsproget, og Hilsenen til dig og din Kone vil lyde lige kjærlig i din Mund fra os alle ved

din Ven

Grundtvig.

101.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 4de Jan. 1842.

Kjære Grundtvig!

Medens det nye Aar endnu er i sin Barndom, maa jeg dog, af Mangel paa bedre Sammenkomst, gjøre dig et skriftligt Besøg fra min Havestue, hvor Døren til Haven nu er tilklinet, og man ved Kakkelovnen maa nøjes med det Liv, man har inden Døre. Tak for dit Venskab i det gamle og saa mange foregaaende Aar! Om det nye skal bringe os nærmere sammen i Rummet, er nok meget uvist; i alt Fald glæder jeg mig ved, at vi ofte venlig vil mødes i Aand og Tanke.

Hvor vidt er du kommen med den sidste Del af din Historie? kan den snart ventes fra Pressen? Den har sagtens givet dig fuldt op at sysle med; har du imidlertid dog ikke haft andre Jærn i Ilden? — Den sære Maade, Ley har behandlet Rimkrønniken paa, vil næppe svare til Hensigten. Kunde du ikke formaa ham til at udgive de gamle Bøger i det gængse og forstaaelige Skriftsprog?

I Sommer laa min Mark saa godt som brak. I Vinter har jeg gjort en lille Rejse til Grønland, hvorom maaske til Paaske en Meddelelse vil udkomme i Form af en grønlandsk Roman eller Fortælling. Det har været mig en Vederkvægelse at tumle mig blandt hint uciviliserede Naturfolk midt under vor statsøkonomiske Larm her hjemme. En lille Digtsamling med nogle Forsøg paa folkelige Danseviser til

Bryllupsskikkene paa Landet vil gaa forud. Ved Ferd. Fenger og slige livlige Karle, der baade kan tale og synge med den virkelige Tunge for Folkehjærtet, vilde jeg gjærne have bragt Folkesangen saaledes i Gang, at den efterhaanden greb ind i hele Folkelivet og gjenindførte Ordet med de gamle Toner i dens Fester, Lege og Danse. At det ikke egentlig kan indføres, men maa efterhaanden indføre sig selv, hvor det folkelige Liv er til Stede, er naturligvis min Mening, og ved mine Gildeviser vil jeg kun kvidre Præludiet dertil. Med Sommer-i-By-Festen kunde der vist udrettes meget smukt og godt, naar den fik Lov — NB ogsaa af Landpolitiet og dets ængstelige Love — til at forynge sig frit og folkelig poetisk. Den er jo vor natjonale Vaarfest og kunde maaske falde sammen med den nye Majfest, de 13 ikke i Aar vilde tænke paa.

Apropos: du har vel set Opfordringen til et Sammenskud til en valgberettigende Grundejendom for Schouw. Jeg hører, han selv skal have frabedet sig det. Hans Optræden blandt de 13 var sandsynligvis Grunden til, at Kongen ikke valgte ham som Universitetets Repræsentant. Paa Subskriptjonen har her endnu kun P. Hjort tegnet sig.

Du har vel set, hvorledes Wexels har kalfatret vore Salmer og rettet vor Stil i sin Salmesamling. Han bereder nu en ny Udgave deraf, men jeg har bedet ham lade ubenyttet, hvad han af mig ikke kan bruge, som det er, eller ved Forandringen tage mig paa Raad med. Hvorledes en Digter af første Skuffe kan forgribe sig ved slig Omkalfatring, har Øhlenschlæger nylig víst os ved sin Omarbejdelse af Kæmpeviserne. Til hans Undskyldning kan man kun sige, at han har handlet med dem som med sig selv i lignende Tilfælde.

Min Kone lider meget af Tandpine. Hun hilser dig og dine venligst. Bring dem min hjærteligste Hilsen og Lykønskning til det nye Aar!

Din hengivne Ven

B. S. Ingemann.

Hvad mon det bliver til med Ritualsagen og med det nye Kollegium for Undervisningsvæsenet og med en mulig Reform af Sorø Akademi? Brøchners oprigtige Bekjendelse angaaende Hegelianismens antikristelige Virkning paa ham forekommer mig ganske mærkelig. Du har vel bemærket, hvorledes gamle Schelling nu er optraadt som en opstanden fra de dødes Rige, med Vidnesbyrd om, hvad der Gud ske Lov ingen Filosof behøver at gaa igjen for at sige os. — Nu, da de fleste af vore unge Teologer vel ere Hegelianere, kunde maaske en Reaktjon i Spekulatjonens Verden være ret betimelig. Endnu har jeg ingen Bevægelse mærket her i den Anledning. Man venter et Signal fra Generalissimus.

Strausses berømte og berygtede Bog har jeg ikke læst; den er maaske dog ikke saa flad og aandløs, som man skulde tro, og har næppe endnu fremkaldt sin tilstrækkelige Opposi-tjon i den teologisk-filosofiske Litteratur. Det kunde maaske være et hensigtsmæssigt Æmne til Behandling i Dr. Kierke-gaards teologiske Tidsskrift. Hils ham venlig og tak ham for hans Brev, som jeg skal besvare, saa snart jeg har noget Bidrag at sende ham!

2det Hæfte af Bindesbølls „Meddelelser“ har jeg læst med megen Interesse. Det maa du endelig læse, hvis du ikke kjender det.

102.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 13de Jan. 1842.

Kjære Ven!

Tak for dit Nyaarsønske, som jeg aldrig kan skynde mig saa meget med at gjengjælde, at du jo kom først; og da det var smukt af dig, maa jeg ordentlig rose dig for det, skjønt det holder lidt haardt med, hvad man selv har Skam af. Gid vi nu ogsaa maatte se, vi har faaet et nyt Aar, som duer noget! thi hidtil er det kun i Krogene, vi spore

det ny, som er netop det gamle, der har Erfaringens Vidnesbyrd for at kunne fornøje Folk og vare. En saadan god Krog er imidlertid Mærn blevet (mellem Præstø og Vordingborg), siden Rørdam kom der ud; thi ogsaa dèr stadfæster det sig, at han har et mageløst Held til at tækkes Folk og, som Mundheldet lyder, gaa ind og ud af dem med Træsko paa. Naar det saaledes falder ham ind paa Prækestolen, siger han: jeg synes, det kunde være rart at synge „Et Barn er født i Betlehem“ (eller hvad det kan være), nu vil jeg sige jer det første Vers, syng saa med! — og hele Kirken synger med. Selv da de var samlede for at vælge Sogneraad, snakkede han saaledes for Bønderne, at han fik dem til med stor Fornøjelse at synge en Vise eller to om Frederik den sjette. Saadan var det, det skulde gaa; men R. er des værre endnu den eneste, som baade kan og vil tale og synge lige ud af Folkets Hjærte, uden at gruble over, hvad det kan nytte, eller hvortil det fører, at mindes, man er levende Mennesker, og arte sig derefter. Jeg ønsker tit mellem mine Konfirmander, at jeg ogsaa kunde tone en Salme og en Vise, det vilde bringe mer Livlighed, end jeg med al min Tale kan fremkalde.

Du spørger om Nyaartidens Beskrivelse, som jeg har døbt med det smukke Navn, i Haab om, at den vil arte sig derefter; og det er vist, den har givet mig meget at bestille og maa give meget mer, før den bliver færdig; men hvad jeg har overkommet, fortryder mig dog ingenlunde, og dig tror jeg, det første Hæfte, som snart skal løbe af Stabelen, vil tiltale, da jeg, ved at benytte livligere Kilder, især om de store Opdagelser i Øst og Vest, har kunnet indføre Læseren i Nyaarstiden med fornøjeligere Syner, end man plejer at se i Slutningen af det femtende Aarhundrede.

Bindesbølls andet Hæfte slumpede jeg ganske rigtig til at læse, skjønt jeg havde sendt det første ubeset tilbage og havde agtet at behandle det andet ligedan, og det forbavsede mig ordentlig at opdage, at jeg havde med et

virkeligt Menneske at gjøre og ej med en „Per Vegener“, saa jeg ordrede det første Hæfte tilbage, uden dog at finde synderligt deri, saa det synes, som Forfatteren kun har sine lyse Øjeblikke; men — det er da værst for ham selv, og „Lyset er godt“, ihvor kort det skinner. Hans Oplysning er vist nok tarvelig; men at han baade turde og kunde se med sine egne Øjne, mens Vor-Herre havde gjort ham blind for Bøgerne, det er dog fornøjeligt og nærer Haabet om, at baade han og mange andre vil se noget nyt, naar de faar Øjnene op.

Ved at nævne Per Vegener, kom jeg til at tænke paa Karsten Hauch, som Baggesen forundrede sig over var et virkeligt Menneske; og naar du ser ham, vil du da foreløbig takke ham for Brev og Bog, som jeg gjærne paa det venligste vilde svare til, naar jeg vidste, at han kunde taale at høre, at hans Svend Grate er ikke fra den danske Middelalder og næppe et Aar ældre end han selv. Herom kunde du nok undervise mig ved Lejlighed; thi jeg vil ikke gjøre en skikkelig og dygtig Mand vred for saa lidt og kan dog, naar jeg skriver, hverken lade, som jeg ikke har læst Bogen, eller sige, jeg ser i den, hvad der i mine Øjne er ikke Spor af. Hvorfor har han ikke kaldt den „Palucini“ eller saadant noget, da tog man det smukke, som det var, og lod det passe, hvor det kunde; det kan vel andre endnu, men en gammel Student af Danmarks Historie umulig.

At du har gjort en Tur til Grønland, fornøjer mig; det hører dog nu en Gang aandelig til Danmark, og Missjonærerne er næsten alle som den Fin, der udspejdede Island for Harald Blaatand og kunde ingensteds komme i Land.

Endnu mere venter jeg imidlertid af dine danske Bryllupssange. Dit Hurra og din ny Holgervise hjalp Ferd. Fenger os paa forleden i Danske Samfund, da vi har faaet dem trykt i vort 4de Hæfte; og det er fra alle Sider klart, at skal der komme Liv i vore Folk, maa det ske med Glæden og med Sangen, saa om Hovedhængeriet end for andre Folk var

himmelsk, er det dog Helvede for os. — Naturligvis skulde Majfesten ride Sommer ad By med Majgreve og Majgrevinde, og i Mærn formoder jeg, det sker i Aar, enten Justitsraaden i Præstø ser sødt eller surt.

Kjærligst Hilsen fra os alle! gid Tandpinen faa Skam! det ler Tungen ad.

Din gamle
N. F. S. Grundtvig.

103.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 19de Jan. 1842.

Kjære Ven!

Jeg skynder mig med at besvare dit kjære venlige Brev, jeg fik med Ferd. Fenger — om det ogsaa bliver noget flygtig —, for at du ikke længer skal opsætte den paatænkte Skrivelse til Hauch. I hans Svend Grate savner jeg ligesom du vor Middelalders Lokalfarve; at Skyggepartiet er kommet i Forgrund og Lyspartiet i Baggrund, er mig heller ikke til Pas, hverken Valdemar eller Absalon er her sket deres Ret; — men Opfattelsen af Svends Karakter fra den almindelige menneskelige Side er mig filosofisk interessant. Det vil vist glæde ham at høre fra dig i denne Anledning, og hvad du som dansk Historiker kan indvende, kan han vist ingenlunde tage fortrydelig op, dertil er hans Karakter for retsindig; men naar han aldeles intet hørte fra dig, vilde det vist gjøre ham ondt. Jeg skal nu foreløbig bringe ham din Hilsen.

Det er fornøjeligt med Rørdam, som saa godt kan tale og synge til Folkehjærtet; men naar du i dette Stykke holder ham for den eneste, glemmer du Ferd. Fenger, som næppe Rørdam eller nogen endnu deri kan overgaa; og saa vidt jeg har mærket, er han med sin glade Livlighed langt fra at gruble over, hvad det kan nytte at vække Menneskelivet

omkring sig. Jeg var til Stede ved en Sangfest, han holdt med Bønderne i Sommer, og det var i høj Grad glædeligt at se og høre, hvad han ved sin Personlighed har kunnet udrette. — Det vil fornøje dig at høre, at mit Foretagende med Udgaven af „Valdemar Sejr“ som Folkebog synes at lykkes. Reitzel har nu anmodet mig om en lignende Udgave af de tre andre historiske Romaner, som nok ogsaa snart vil blive begyndt paa. De første 1000 Exemplarer (og formodentlig noget mere) af Vald. S. har han allerede afsat, og at den gaar glat i vore Bønder, har jeg mærket.

Jeg længes nu efter din Nyaars-Historie og dernæst efter at se dig og tale med dig, som næppe sker, før — om Gud vil — til Paasken. Gid jeg kun havde min Lucie rigtig rask! Venligst Hilsen fra hende og mig selv til dig og din hele kjære Familie.

Din hengivne Ven

Ingemann.

104.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 30te Juli 1842.

Kjære Ingemann!

Vil Gud, saa rejser vi paa Mandag, 1ste Avgust, ud til Busck; og da jeg véd fra ham, at du har lovet at mødes med os dèr, saa takker jeg dig venligst for det, i den Formodning, at du baade holder Ord og tager det ikke efter Bogstaven, men efter Aanden, som er, at vi saa vidt muligt skulde være sammen i Bjærgby. I Kjøbenhavn høre Samtalerne, som du véd, til de løbende Forretninger, og det gjør dem hverken mere flydende eller frugtbare, saa vi kunde nok trænge til at snakke lidt sammen i Rolighed. Kom derfor nu smukt til Bjærgby saa snart, og bliv der saa længe, du kan! Af Himmelbjærgsrejsen blev der da intet for os, skjønt jeg virkelig havde Lyst til at se Jydernes By en Gang igjen;

men dels gad jeg nødig søge om Tilladelse og endnu nødigere gaa om Bord i Morgen tidlig i Steden for at gaa i Kirke, og endelig var St. Blichers Program i Aviserne langt fra at synes mig indbydende. — Det faar da bie til en anden Gang.

Er her noget Nyt, da véd jeg det ikke; thi hos os er Gud ske Lov! alt ved det gamle, derfor ogsaa Hjærtet hos de gamle Venner; men vi spørge dog vist snart Nyt, om det end ikke bliver bedre end det om Hertugen af Orleans; thi det Slags Ulykker kommer sjælden alene, skjønt Dronningen af Frankrig sagde til Vor-Herre, det var nok. Man skulde dog ikke spille Komedie med ham; thi han kan slet ikke lide det. Lagde du Mærke til hendes *bon mot*: min Gud! det er ikke for meget, men det er meget?

Har du set, at Sor dog endelig er kommet paa Hovedet ind i Folkeraadet, skjønt kun trukket der ind ved Haarene, for at give „Plov-Grød"! Det er dog nogen Sild, og Orla Lehmann ikke undtagen; men det er en stor Hemmelighed, derfor ti endelig stille med det!

Med kjærligst Hilsen til din Kone, og til Fenger ved Lejlighed,

din

N. F. S. Grundtvig.

105.

Ingemann til Grundtvig.

Julemorgen 1842.

En glad og velsignet Julefest ønsker jeg dig og alle dine — —

Den 10de Jan. 1843.

Videre kom jeg ikke i Fjor med mit Julebrev til dig, formedelst idelige Direktor-Afbrydelser. At jeg har tænkt paa dig og dine, kan du dog deraf se; dog, deri behøver du nok ikke Syn til Tro. I det jeg nu tilføjer mit Ønske om et glædeligt nyt Aar, indbefatter jeg deri, hvad jeg véd,

ligger dig med alle rette Danske paa Hjærtet — en lykkelig Opløsning af vor Natjonalitets Mareknude. Skulde jeg svare de slesvigske Stænder, blev Meningen, at begge Sprog maatte have lige Rettigheder, enhver deputeret kunde tale sit Modersmaal, men maatte forstaa sine Kolleger, og Forhandlingerne protokolleres i begge Sprog. Den naturligste Udvej var vel sagtens en Adskillelse af Stænderforsamlingen efter Sprogkortets Grænser; naar man ikke kan eller vil enes og unde hverandre lige Ret. Dog, det lader sig vel ikke gjøre. Gud give, Kongen maa træffe det rette og føre det igjennem! Man siger, Stemann i denne Sag skal lade Danskheden vederfares sin fulde Ret.

Jeg venter nu daglig paa Afløsning fra Direktoratet; Konstitutjon i Embedet frabad jeg mig strax ved Indberetningen om Waages Død. Skolen og Opdragelsesanstalten vil jeg under ingen Betingelser paatage mig Bestyrelsen af. Vikariatet, som nu atter har varet en 3 til 4 Maaneder, er allerede nær ved at lægge mig øde og gjøre mig til en komplet Filister. Til den længe paatænkte Reform, synes mig ellers, nu Øjeblikket var for Haanden. Skolens Adskillelse fra Akademiet skal der være tænkt paa, og det var vist meget ønskeligt; men Frekvens og aabne Døre for Højskolen maatte nødvendig følge dermed. Har du ingen Lejlighed haft til at tale et Ord med i Sagen? Din Mening kjender man vel, men nu gjælder det om at faa den bedste Mening realiseret. Hvad der mest er at befrygte, er — hvad Universitetet helst ønsker — Akademiets Opløsning og Midlernes Inddragelse i det almindelige Universitets- og Skole-Fond, hvorved Muligheden af en folkelig Højskole vilde gaa i Lyset. Som jeg hører, har dette ørstedske Projekt dog en kraftig Modstander i Kongen selv.

I denne Maaned udkommer Folkeudgaven af min sidste historiske Roman og af Højmesse-Salmerne med et Tillæg. Af Fenger har du maaske hørt min Plan med natjonalhistoriske Kjøbstadsviser. De sælandske — paa Kjøbenhavn

nær — var jeg bleven færdig med, da jeg atter som Poet blev suspenderet for at fungere som Direktor. En morsom Affære har jeg dog haft ved at tilbagevise den pudserlige Inkvisitjon angaaende formentlige politische Umtriebe paa vor uskyldige Læsesal.

Kan vi snart vente Fortsættelsen af din „Nyaarstid"? Hils min Gudsøn Svend og sig ham Tak for Behandlingen af de skotske og engelske Folkesange! Det er et smukt og priseligt Foretagende. Første Hæfte har jeg og ønsker mig tegnet som Subskribent paa Fortsættelsen. Subskriptjonsplanen har man ikke set her.

Hjærtelig Hilsen til dig og hele Familien fra min Lucie (som i Vinter befinder sig i god Bedring) og

din hengivneste

Ingemann.

106.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 28. Jan. 1843.

Kjære Ingemann!

Tak for dit gode Nyaarsønske, som jeg vel i Tankerne har gjengjældt, men ved Døden i Gladsaxe [1]) og meget andet er blevet hindret fra at give Sort paa Hvidt for! At vi nu ogsaa begge har et Nyaarsønske for Akademiet i Sor, for Modersmaalet og Danskheden, det véd jeg; men om du har ytret det nogensteds, hvor det mulig kunde gavne og selv bidrage til sin Opfyldelse, det véd jeg ikke, og det vilde jeg gjærne lægge dig paa Hjærte, at Modersmaalet og Danskheden kræver af dig, og venter saa meget sikrere, som din Stilling i Vakansen unægtelig baade opfordrer dertil og kan, med Guds Hjælp, have en Vægt, som mit f. Ex. fattes.

---

[1]) [G.'s Broder Otto Grundtvig, Præst i Gladsaxe, † 14. Jan. 1843.]

Hvordan du bedst kan ytre dit Ønske: enten offentlig eller ved Betænkning til Direktjonen eller privat Brev til Kongen, eller der endnu er et fjerde, det véd ingen uden du selv; men vi véd begge, at hvad der i saa Henseende falder os naturligst, er vort bedste; og medens jeg godt kan forstaa, at din øjeblikkelige Stilling er dig til Byrde, skulde du dog ikke arbejde saa stærkt paa at skyde den fra dig, at du forsømte at benytte den til maaske at skabe en anderledes god og fornøjelig baade for dig og andre, som elske gamle Danmark. Det er sikkert ikke blot paa den høje Tid, men paa den yderste Time, siden jeg føler mig dreven til [at udtale], hvad du véd, jeg ellers tier med: hvad jeg tror, mine Venner kunde og burde gjøre. Men det er da ogsaa en Sag, der slet ikke kan kaldes min, uden for saa vidt jeg er dansk; og trængte de danske til en skarpere Spore for at sætte sig paa Bagbenene end de slesvig-holstenske Ryttere nu har sat os i Livet, da maatte de vel ogsaa have opgivet Aanden.

Kjære Ven! tag dog det i Betænkning, og gjør hvad du kan for vor søde Moder, hendes Maal og Børneflok! hun har jo lønnet os forud, hvis Hjærte hun sødt bevægede, og hvis Øren hendes liflige Toner fortryllede; og opfyldes kun nogenlunde vort Ønske, da lønnes vi dobbelt.

Dine Kjøbstedviser huer mig godt, og blandt dem, jeg har hørt, den til Kjøge fortrinlig; men de, saa vel som alt, hvad vi føler og gjør i folkelig Retning, kræver, for at bære Frugt hos Folket i det hele, aabenbar den Middelpunkt og Brændpunkt for Ungdommens danske Dannelse, som vi aldeles fattes; saa, opgive vi den som en Umulighed, da opgive vi dermed vort levende Eftermæle og nøjes med det døde, knap tilmaalt under Deling med Virgil, Horats, Ovid etc. Det forbyde Gud! ikke blot for vores, men for Danmarks, for Hjærtelighedens, for Menneskelighedens Skyld! Saa gjør i Guds Navn, hvad du kan, enten du saa tænker, det kan nytte eller ikke! thi hvad der tusende Gange synes slet ikke at nytte, synes at gjøre Mirakler, naar Guds Time er

kommen; og den er i Løn forberedt ved alt, hvad der virkelig higede og længtes efter den.

Der var vel mere, jeg kunde have Tanker om at skrive; men den store Tanke om Danskhedens folkelige Gjenfødelse fylder mig Barmen, saa den for Øjeblikket ej finder Rum til andet, og jeg ønsker inderlig, Gud vil lade det være saa nu med alle Danmarks Venner og ægte Børn! thi da vil det utrolige ske, og hvad der kaldtes umuligt, blive virkeligt.

Venligst Hilsen fra os alle til dig og din kjære Lucie

ved din gamle Ven

N. F. S. Grundtvig.

Paa Svends Vegne maa jeg dog takke dig for Opmærksomheden; hans andet Hæfte, som længe har været trykt, men søles med, indeholder adskilligt, der, som nyt og dog beslægtet fra Storøen, vist vil være dig baade kjært og mærkeligt.

107.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 9de Maj 1843.

Kjære Ingemann!

Hvorfor har jeg ikke hørt et Ord fra dig siden sidst? Jeg har dog hørt uden om, at I skal have givet jeres Indstilling om Akademiets Opladelse, og du véd, den Sag ligger mig meget paa Hjærte, uden at det jo dog, især mellem os, kan være noget, der hemmelig bør holdes.

Nu, du har maaske ogsaa alt hørt uden om, at jeg agter mig til England i Sommer; men allenfals har jeg ikke vidst noget derom førend i Fredags, da jeg overraskedes af et Brev fra Dronningen med Tilbud om en saadan Rejse paa hendes Bekostning; og da det stemmede godt nok med mine Ønsker og min Betragtning af vort Forhold til Engelland, sagde jeg naturligvis strax mange og atter mange Tak,

og, vil Gud, giver jeg mig nu paa Vej med Svend strax efter Pinse, tænkende ej paa Hjemkomsten før til Mikkelsdag.

Skjønt dette naturligvis giver mig en Del at tænke paa, er min Tanke dog ikke des mindre tit i Sorø, som jeg for Danmark anser af den største Vigtighed, saa derom maa du endelig sige mig, hvad du véd, baade for at jeg kan tage det med mig over Havet, og for at jeg ved mit Farvel til Majestæten maaske kunde give Sagen et Skub. Husk nu paa, at du er den eneste, der har nogen Varme for den, hvor den behandles! og hold dog endelig ikke paa det bedrøvelige Studentmageri, men skyd heller efter med begge Hænder, om du kan blive det kvit! thi slog det andet virkelig fejl, da véd du jo, dette vilde ingen af os trøste, og ved at beholdes, vil det fordoble Vanskeligheden, det folkelige har ved at lykkes, en Vanskelighed, der dog visselig i sig selv er stor nok. Jeg skal nu gjøre mit bedste i Engelland med at puste til alt, hvad der mulig kan blusse op for den historiske Oplysning og folkelige Dannelse, som jeg endnu tror, er ikke lidet; og kan den Sag først gjøre et Kæmpeskridt dèr ovre, tør vi vel haabe, man hos os faar Mod til en Efterligning i det smaa.

Kjærligst Hilsen i Hast fra os alle, baade til dig med dine og til Fengers, naar du ser dem!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

108.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 11. Maj 1843.

Kjære Grundtvig!

Aarsagen til min Tavshed, siden vi sidst saas, ligger til Dels i min stille Forventning om at kunne meddele dig noget glædeligt om Sorø; endnu er det imidlertid ikke kommet videre end til et Forslag om frit aabnede Høresale her for

studerende og ikke-studerende, for de sidste med Tilladelse, men uden Forpligtelse, til at underkaste sig Examina, — eller et frit folkeligt Akademi uden Opgivelse af det bestaaende, som jeg mener, nødvendig maa holdes fast paa, til det viser sig, at det nye frie og folkelige bliver virkelig til og kan staa paa sine egne Ben. Herom véd jeg nok, vi ikke ere ganske enige; men du maa tro: anderledes gaar det slet ikke an i de første 50 Aar; dertil er Interessen for, hvad der er os vigtigst, endnu alt for ringe saa vel hos store som hos smaa; og som et for tidlig født Foster kommer Ideen til at gaa i sin Moder igjen, hvis man ikke lader det gamle Skur staa som Stillads for den nye Bygning, som vi kan lægge Grund til og maaske faa en enkelt Fløj opført af, men som der skal en hel vaagen folkelig Aand til at fuldføre. Var vi først kun saa vidt, at Hovedsagen: Udvidelsen og den fri Adgang ogsaa for ikke-studerende, var indstillet og af Kongen approberet! — Men nu har vi faaet Forslaget om disse Grundbestemmelser tilbage igjen, for dertil at knytte Udarbejdelsen af et fuldstændigt akademisk Reglement i alle dets Enkeltheder, hvilket naturligvis tager en Del Tid og, hvis det saa atter skal modificeres og omarbejdes, vil skubbe Sagen langt ud over dette Kursus. Med Skolen er der gjort et godt Forslag om en fælles Realundervisning i de første 2 eller 3 Klasser uden Latin. Det gaar vel igjennem, og derved mener jeg, ikke lidet er vundet. Aabne Døre faa vi vel ogsaa til Akademiet; men vil man strax bedømme Virkningen efter Frekvensen, vil Meningen næppe blive gunstig for Muligheden af, hvad der dog endnu kun staar med Betydenhed og friske Forhaabninger i enkelte Hoveder og danske Hjærter. Vi vil dog i Guds Navn gjøre, hvad vi kan, og haabe det bedste.

Venligst Tak for sidst! Lykke og Velsignelse ved din Metas Bekræftelse af Daabspagten! bring hende de hjærteligste Ønsker for hendes Fremtid baade fra min Kone og mig! Af Spur havde jeg hørt Bestemmelsen angaaende din

Sommerrejse til England med Svend Folkesanger. God Lykke til den Fart! gid du saaledes kan faa pustet til de gamle gode Gløder der ovre, at det kan lysne tilbage til Arnen, de kom fra! Ser du Dr. Bowring, saa bring ham en venskabelig Hilsen! Har du eller din Søn Lyst til Bekjendtskab med en vakker engelsk Dame, som har megen Interesse for dansk Historie og Poesi, saa bring Miss Chapman en Hilsen fra mig! hun bor nu i London og kan opsøges hos John Chapman Esqu., 2 Leadenhall Street. Jeg havde Brev fra hende i Gaar; det er hende, der har oversat „Valdemar Sejer“; hendes Oversættelse af „Kong Erik og de fredløse“ udkommer sidst i denne Maaned med det Tillæg i Titelen, beregnet paa Nutidens Interesse: „The Throne, the Church, and the People“, som jeg naturligvis intet kan have imod, naar det kan trække Læsere, og det maa nok „the publishers“ forstaa, Mr. Longman & Co., der skal være en af de største Boghandlere og have megen Intetesse for dansk Literatur, af hvilken Aarsag jeg nævner dig ham. Maaske det kunde være i din Missjons Tjeneste at opsøge ham, i hvilket Tilfælde du da kunde komplimentere ham paa mine Vegne.

Nu lykkelig Rejse, Gud velsigne dig! kom sund og glad tilbage og besøg os saa i Sorø! Hjærteligst Hilsen til dig og alle dine fra Lucie og

din hengivneste

Ingemann.

Fra Ferd. Fenger skal jeg hilse; jeg saa' ham i Gaar med Nordmanden Hauge, der, som du maaske véd, skal være Medbestyrer af en Skole for ikke-studerende i Trondhjem til Dels efter din Idé. Der skal ingen andre Sprog læres end Modersmaalet med Islandsk og Svensk, samt Engelsk og Tysk.

109.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 30. Sept. 1843.

Kjære Ingemann!

Du har samlet gloende Kul paa mit Hoved, for jeg havde allerede en ond Samvittighed lige siden 8de Sept.,[1]) og da man nu kom med din Sang den 28de[2]), fandt jeg mit Langdrag med at skrive til saa synderlig god en Ven saa utilgiveligt, som man sjælden finder sin egen Synd og kun alt for let andres. Lidt skammer jeg mig derfor virkelig ved i Dag først at melde dig min Hjemkomst til Fædernelandet og paa én Gang takke baade for dit venlige Farvel og dit overmaade venlige Velkommen; men man har jo godt af at skamme sig lidt, naar man har forskyldt det, og til Lykke kan jeg paa Lises Vegne uden al Skam takke dig ret hjærtelig for Kransen til Sølvbrylluppet og ønske, at hendes slemme Mand kunde gjøre Gjengjæld!

Nu, min Ven! saa var jeg da atter i England, og for første Gang egentlig i Oxford, ganske for første og vist ligeledes for sidste Gang i Birmingham, i Cumberland og Edinburgh, og saa' og hørte saa meget i saa kort en Tid, at Indtrykkene næsten fortrængte hinanden og er for Øjeblikket alle sammen matte, saa jeg fristes ikke til det utaknemmelige Arbejde at beskrive noget af dem; men efter den gamle Regel, at hvad der er godt, kommer nok igjen, tænker jeg dog, der er en Del, der efterhaanden vil dukke op og bidrage baade til at oplyse alle Haande og oplive Samtalen med gode Venner; thi jeg kan ikke sige andet, end at Rejsen i det rige Engelland denne Gang var temmelig rig, ikke blot paa glimrende Udsigter, som fra Bjærget i Edinburgh, men ogsaa paa mærkelige Møder, som i Oxfords Kollegier. Hvad jeg imidlertid hverken saa' eller hørte, var levende Red-

[1]) [Et Brev fra I. til G.'s Fødselsdag den 8de Septbr. maa her fattes.] [2]) [Sølvbryllupssang, særsk. trykt, samt optagen i I.'s Saml. Romancer, Sange og Æventyrdigte, VIII, 229.]

skaber for den Kæmpeaand, der ingensteds har paatrykt det døde saa umiskjendelige Præg og gjør endnu daglig incognito forbavsende Mesterstykker. Ogsaa i en Del af de ny Anglikaneres Skrifter sporer man vel tydelig hans Indflydelse, men selv er de dog alle sammen, saa vidt jeg kunde mærke, aandløse, fordi de enten vil være selvstændige over Skrævet, eller Redskaber for den gamle Paveaand, som nu kun er et Gjenfærd, der vel kan kyse Livet af Kvinder og Børn, kyse Suk af gamle Syndere og Guld af Gniere, men ikke engang gjøre Fluer, mindre Folk, levende. Uagtet de derfor med Flid lægger an paa at fange Folket, er det dog kun med gamle Buer og malede Vinduer, smuk Musik, et helt Læs Aflad og i det højeste en ny Vise og en gammeldags Roman, der løber ud paa det samme. Det højere og dybere i Folkelivet véd de ej engang at skatte, langt mindre at raade med, og selv Modersmaalet hindrer deres Overtro paa den latinske Muse og Grammatik dem fra at føre sig ordentlig til Nytte.

Skjønt vi ikke er kommet vidt med nogen Ting og har ej en Gang kunnet drive Latinen fra Sor til Krebshuset, saa er vi dog i Henseende til Bekjendtskab med Aanden mange Mile forud; men det forstaar sig, at kommer de først i Bevægelse i den Retning, da maa vi tage os i Agt paa Jærnbanen, at de ikke kjører os i Kvas, og være glade, naar vi ser, de damper os forbi; thi at kjøre om Kap med de Karle, er rent umuligt, og det er ubarmhjærtige Kroppe, der sige lige saa rolig: far til Helvede! som: følg med til Paradis!

Imidlertid, kjære Ven! det Forspring, man har faaet, er man vis; men det er meget uvist, om Engelskmanden vil vise os anden Vej end den gamle ad Helvede til, kun belagt med nye Skinner til i en Fart at naa Maalet; og faar vi ikke Tid til at gnide vore Øjne, følger vi dem vist i Blinde, som vi plejer; saa det er paa den høje Tid, vi faar en folkelig Højskole; og kan der endelig ingen blive af i Sor, maa vi se til at faa en sønden for Kongeaaen. Men hvorfor kan vi dog ikke faa den i Sor, hvor alt er beredt, som det sig bør

i Hjærtet af Sæland? Er I da rent forhexede dèr nede alle sammen og kan ikke afse *alma mater*, den fordømte latinske Grammatik, Giftblanderske fra Barnsben!

Dog, hver ærlig Mand ufortalt, hvordan staar Sagen med Akademiet? Jeg har endnu ikke hørt et Ord om det og har ingen Lyst til at tale med Kongen derom, førend jeg véd, hvad der er paa Stabelen. Da vilde jeg derimod gjærne gjøre mit yderste, saa det bar eller brast; thi halve Forholdsregler duede aldrig stort, men var mod Rom altid den bitre Død, og er saa mod Latinen, saa længe den er til. Nu, da alting farer og flyver, er det desuden ikke Tid til at krybe og kravle, naar man ikke vil trædes paa Nakken og udlés oven i Kjøbet, saa nu har jeg besluttet at slaa mig løs og lade alt komme an paa en Prøve.

Nu, kjære Ven! lev vel og tænk ikke, jeg er rent splittergal, skjønt Pennen løber af med Blækket!

Du og din kjære Lucie hilses venligst fra os alle; og skjønt jeg ikke har fortjent det, haaber jeg dog, du skriver snart og ej for kort til

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

110.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 1ste Oktbr. 1843.

Kjære Grundtvig!

Det glædede mig at kunne sige dig mit Velkommen hjem i Forening med dine andre Venners og min egen Lykønskning til dit og din kjære Elises Sølvbryllup, som vi paa den rette Dag i al Stilhed havde erindret i Pedersborg[1]). Jeg havde nu gjærne været personlig til Stede, men det lod

---

[1]) [Dr. P. C. Kierkegaard var da Præst i Pedersborg. Den rette Dag var den 12te Avgust, da G. endnu var i England.]

sig ikke gjøre. Kand. Egede Glahn har i Dag givet mig en Beskrivelse af Festen, som har glædet mig og hjærtelig bevæget mig. I hans smukke Hilsen til dig ser jeg en Bekræftelse af den yngre Slægt paa, hvad dine samtidige Venner med trofast Kjærlighed og Taknemmelighed erkjende. Gud velsigne fremdeles dig og din Idræt og alle dine kjære!

Om din sidste engelske Valfart længes jeg efter at tale mundtlig med dig; Tak imidlertid for, hvad du foreløbig meddeler! Naar Angelsaxeren en Gang rigtig vaagner og rejser sig, haaber jeg, han med gamle Holger skal vise sig som en tro og dygtig Kæmpe for, hvad Nordens Aand gjennem Aarhundreder har gjemt, men aldrig glemt.

Hvad nu Sorø og dets Reform i en folkeligere Retning angaar, saa er jeg nu nær ved at tro, at der sker et Skridt dertil, og naar kun et saadant bestemt og virkelig sker, maa vi være glade ved en Begyndelse paa, hvad der skal Tid og Lykke til at fuldføre. Vilde man af Frygt for saakaldte halve Forholdsregler standse eller forsinke, hvad der allerede kan ske, vilde man vist derved uddrage Muligheden af, hvad man helst maatte ønske, til langt ud over vor Levetid. Hvad der sker, bliver i alt Fald kun provisorisk, og vil du ytre dig hos Majestæten om Sagen, vil jeg tro det belejligst og bedst for den, om det først skete, naar Sagen alt ved et provisorisk Skridt var sat i Gang. Er der først kommet Liv og Bevægelse i Tingen, kan den dog gaa og muligen tage en langt heldigere Retning, end alle foreløbige Planer endnu kunne antyde; men opdynges Betænkelighederne ved det første Skridt, og medføre disse aarlange Betænkninger fra alle mulige Avtoriteter, er jeg vis paa, der sker intet i vor Levetid. Til en radikal Reform, hvorved hvad der hidtil gjælder for klassiske Grundpiller strax og aldeles omkastes, tør jeg ikke raade endnu. Lad staa, hvad man endnu tror nødvendigt, men giv kun det nye og bedre Frihed til at komme med! og hvor Kraften og Livet virkelig viser sig at være til Stede, vil det ogsaa efterhaanden gjøre sig gjældende og sejre.

Lucie har bedet mig gjøre din Søn Svend opmærksom paa den engelske Digter Chatterton og hans Digt „Battle of Hastings“, som hun har faaet Interesse for ved at læse Alfred de Vignys Drama „Chatterton“ og hans meddelte Fragmenter af hint Digt.

Med P. Hjort er det udbrudt til en formelig Krig her, fordi man har sagt ham nogen Sandhed. I ham har jeg som fungerende Direktor arvet en 20aarig Plageaand, der hindrer al samdrægtig Virksomhed. Han har imidlertid fast alle som én imod sig. Hvad han oprindelig raser for, er, at man ikke har villet lade det blive ved det gamle med Sorø Akademi, og at man har adskilt Skolen fra Akademiet imod hans Vilje.

Jeg holdt Tale her paa Kongens Fødselsdag om „Videnskabelighedens Forhold til Folkelivet“, med nærmest Hensyn paa den forhaabede Reform i folkelig Retning.

Direktor-Forretningerne og de mange Forhandlinger, den begyndte Reform medfører, har nu siden Waages Død næsten aldeles hindret mig i al anden Virksomhed. Kunde der nu dog komme noget ud deraf, der opvejede alle Bryderier og Vrøvlerier!

Og nu, lev vel for denne Sinde! Om ikke før, kommer jeg vel ind og taler med dig til Paasken; inden den Tid maa vel meget have klaret sig af, hvad der endnu staar taaget og ubestemt angaaende Sorøs fremtidige Liv eller Død. Jeg haaber dog paa Livet og stoler paa Kongens Klogskab og oprigtige Interesse for Sagen. Folkets Deltagelse kommer det dog lige saa meget an paa, og før den er levende vakt, vil selv de heldigste Foranstaltninger lidet frugte. Dog, vi vil gjøre, hvad vi kan, og lade Vor-Herre sørge for Resten.

Hjærteligst Hilsen og Venskab til dig og alle dine fra Lucie og din

hengivneste Ven
B. S. Ingemann.

111.

Ingemann til Grundtvig.

d. 8de Oktbr. 1843.

Kjære Grundtvig!

Kun et Par Ord i Dag angaaende Forslaget om Sorø, der, som det er indstillet, ikke er udgaaet fra mig alene, men fra samtlige Docenter ved Akademiet, og er mit Forslag med de Modifikatjoner af den akademiske Lærerforsamling, hvorved det er blevet antaget som et fælles Andragende.

Det gaar ud paa et Akademi for almindelig højere Dannelse uden Hensyn paa Embedsstudier, ved Siden af det hidtil bestaaende, med større Frihed og Frekvens.

Paa begge Dele vil Direktjonen, saa vidt jeg véd, gaa ind, og jeg har aldeles ingen Grund til at befrygte, at det, jeg anser for Hovedsagen, skal blive nægtet eller tilsidesat. Sagen synes mig saaledes efter Omstændighederne i den bedste Gang. Hvad Universitetet og andre kan være spurgt om Betænkning om, kan kun angaa den friere Adgang til Akademiet som lærd Institut og saaledes ingen Hindring medføre i, hvad her er foreslaaet som nyt i folkelig Retning i Medhold med Frederik den sjettes Statuter.

Efter hvad jeg saaledes har Grund til at formode, er her ingen Fare paa Færde, og jeg venter som sagt det bedste af, hvad der for Øjeblikket tænkes paa, hvis Planen om, hvad man kalder et Real-Akademi her, finder Kongens og Natjonens Bifald. Hvad jeg herom har ytret, bliver for Resten mellem os.

Hilsen og Venskab!

Din hengivneste

Ingemann.

112.

Ingemann til Grundtvig.

Soro. d. 6te Jan 1844.

Kjære Grundtvig!

Hilsen og Venskab i det nye Aar og Tak for alle de gamle!

Det har ret glædet mig at høre, at du i Vinter foredrager nordisk og græsk Mytologi baade for Damer og Herrer, og at du af begge Slags Tilhørere — hvad man maatte vente — høres med Liv og Glæde. En saadan Høresal har jeg netop for mange Aar siden ønsket dig, med en saadan Blanding af den ældre og yngre Slægt, at derved noget bedre Sammenhæng kunde komme mellem de Provinser i Aandens Rige, vi fik Grænsevagt paa. Du har mangent Aar staaet dèr som Eremit, men næsten altid med godt Haab og med det Mod, ingen giver sig selv; nu, tænker jeg, kommer Høsten, du ventede i de kolde Dage. Hvad min Dannevirke-Bastion angaar, saa staar jeg nu dèr og præsenterer Pennen, der næsten i et helt Aar intet andet Blæk har været i end Kontorblæk og Korrektur-ditto, medens jeg forgjæves har ventet paa det Ord, der skulde bringe nyt Liv til Veje paa den gamle soranske Ridderskanse. Da det fremdeles udebliver, er min Udsigt i denne Retning saa taaget som muligt. Maaske tøver dog kun han, det kommer an paa, til der kan komme noget bedre ud af det, end alt hvad de sammenlagte Hoveder have været i Bløb for. Saa vidt jeg véd, staar denne Sag nu ved øverste Instans, som enten — eller — eller — hvoraf der kan blive, hvad det skal være.

For øvrigt bliver jeg gammel, men venter dog endnu et Stykke levende Liv i denne Verden, helst paa mit eget Luftskib, som jeg dog ikke selv kan styre, men dog ogsaa — hvis det kunde lykkes — som et Slags Lods paa Absalons strandede Langskib, der nu længe nok har ligget paa Grund her ved Flommen.

Hjærtelig Hilsen og gode Nyaarsønsker til dig og alle dine saa vel fra min Lucie som fra

din hengivne Ven

Ingemann.

113.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 9de Jan. 1844.

Kjære Ingemann!

Tak, fordi du husker paa mig i det nye Aar, som for dit trofaste Venskab i de mange Nyaar, som blev gamle! og Tak, fordi du saa venlig tager dig af de gamle Viser og deres unge Udgiver! Det er jo dog ogsaa et godt Varsel, at det gamle begynder at komme igjen ved de unge, som der staar skrevet: Jeg vil sætte dine Sønner i dine Fædres Sted!

Ja, jeg er rigtig nok kommen paa Stolen for Damer og Herrer med græske og nordiske Myter; og da der gjærne hver Gang er sprunget noget nyt frem for mig selv, er det blevet ret livligt efter fattig Lejlighed; men at vi er fattige paa Liv, har jeg rigtig nok ved denne Lejlighed ret faaet at mærke; thi jeg har rystet som en Kryster, naar jeg skulde der op og være rask og være morsom! Til Dels kommer det nu vel af, at jeg véd, jeg spiller paa min Hals ved at gjøre alle Døgnets Afgudsbilleder latterlige for Damerne og for Ungdommen, og da først og sidst Minervas Uglebillede, som jeg i Aftes ret egentlig udstillede ved Siden af den levende Pallas Athene; — men det samme vidste vore Kæmpefædre, hver Gang de gik i Kreds eller rykkede i Marken, og de rystede dog ikke; saa Fattigdom er og bliver det, hvordan vi vende os; men er selv vi, som synes rige, fattige, hvor trængende maa da ikke Folket være til al den Understøttelse, Livet kan modtage! Det gjør mig derfor des mere ondt, at du ser dig skuffet i din Forventning om Sor; men, kjære Ven!

hvi var du ogsaa saa tryg? du maa jo dog have lært, hvor lidt de fleste Folks Ord er at lide paa, især naar der skal sejles mod Strømmen!

Men kan og vil du da ikke komme ind og drive paa, hvor Afgjørelsen skal komme fra, og hvor Ubestemthed er en daglig Gjæst? For Øjeblikket kan jeg næppe gjøre noget for Sagen; thi man anser mig hel eller halv for en Apostat for min Tale i det skandinaviske Selskab — og Fortalen! Men kom du, og erindrede blandt andet om, hvad jeg før har slaaet paa — og fandt, slaar an —: at Sagen i Slesvig viser, dèr vil blive en folkelig Højskole, uvist i hvis Hænder, da tror jeg vist, vi vandt Sejer. Læg det dog paa Hjærte, gode Ven! Øjeblikket er i alle Maader kostbart! Vi ser nemlig paa én Gang baade, at det er den høje Tid, og at det dog er Tid endnu til at vække og oplive en Del — ingen véd hvor meget —; og mens vi patriotiske Digtere paa anden Omgang leve, kastes aabenbart Tærningen for Folkelivet, og der kommer en Nat, da ingen kan arbejde! Hvor dejligt dog endnu alt kan gestalte sig, har jeg ret følt i denne Tid, da jeg første Gang lod, saa vidt muligt, Grækenland og Norden levende mødes hos mig og i det vingede Ord, mødes overalt som Kvinde og Mand, Natur og Historie, til at fortsætte og fuldende det fuldstændige Menneskeliv; og naar vi kun fatte Mod til at gjøre vort bedste, hvor lidt det er, da vil Guds Forsyn og Velsignelse gjøre, baade hvad der er os umuligt og hvad der synes umuligt for vore Øjne!

Nu, et lyksaligt Nyaar — saa lyksaligt som det kan blive paa Jorden ved de smilende Udsigter til Himlen — være dig og dine, den folkelige Højskole, Danmark, Norden og hele Menneskeheden tilønsket i Jesu Navn! Baade Jule- og Nyaars-Aften har Barnet i Betlehem tilsmilet mig saa sødt i Forsamlingen, at jeg maa have godt Haab, ikke blot for mig selv, men for den hele Slægt; thi det er jo en Glæde, som skal vederfares alt Folket! Vi ældes vel, men

Vor-Herre vil gjøre os unge igjen som Ørnen, naar vi skal røgte hans Ærende!

Alle hilses ved din Ven

Grundtvig.

114.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d 30te Jan. 1841.

Kjære Grundtvig!

I det jeg paa Embeds Vegne sender dig dette Program — *post festum*, der altsaa skulde være et Epigram, hvis det ikke dertil var noget for langt — griber jeg Lejligheden til en lille privat Penne-Underholdning med dig.

Tak for dit sidte venlige Brev! — At jeg ikke — selv uden din Opfordring — rejser til Kongestaden og personlig søger at understøtte vort ɔ: Akademiets — for saa vidt det er indstillet — Forslag, saaledes som det maatte blive, naar det skulde udgaa med Stemme-Pluralitet fra vort Raad, har til Dels sin Grund deri, at hvad mange skal være enige i, kan hver enkelt sjælden være helt enig i. For ikke at omstyrte det hele, har jeg selv trot det nødvendigt at holde paa noget halvt; — og hvor vidt det halve og selv det hele ved Udførelsen kan lykkes og vinde nogen levende Deltagelse hos Folket og dem, der skal give Ideen Virkelighed i Tingenes ydre Verden, — se, det er det, jeg maatte være ganske anderledes sikker paa, end jeg er, for at kunne staa frem og sige: saaledes vil jeg staa inde for, det ikke blot kan gaa, men efter al Sandsynlighed vil lykkes. Saa længe jeg ikke selv med større Bestemthed og Sikkerhed kan paapege ikke blot hvad, men hvorledes, maa jeg nøjes med efter Evne og Omstændighederne at have rørt op i Sagen og bragt en Plan med folkelig Retning i Forslag, saaledes som jeg, uden at staa ene, kunde bringe den i Forbindelse med den Opgave, den maatte støtte sig til, og hvorved der dog kom mange flere

Hoveder under én dansk Hat (vist nok med latinsk Skygge), end man skulde have anset for muligt, — medens jeg maa overlade det hele til Dels ydre Maskineri med et fuldstændigt Real-Akademi med alle dets Enkeltheder til den eller dem, der bedre forstaa det; — og i vor Maskintid er det mere smukt og poetisk end praktisk udførligt, at ville opføre en Bygning, som den, vi tænke paa, uden en nøjagtig detailleret Plan og et Apparat af Stilladser og Maskinerier, som hverken du eller jeg kan eller vil have med at gjøre. Jeg har saaledes, efter at have afleveret Resultatet af alle vore Overvejelser, besluttet mig til taalmodig at forvente de Ting, som skulle komme, medens jeg søger at bringe saa meget som muligt ud af det interimistisk her bestaaende.

Vil du sige til Svend, at de fire Sange, Fru Bredsdorff har meddelt, har hun hørt i Laaland, dog ikke af Almuen, men af sin Svoger, Kjøbmand Sidenius i Maribo. Den femte: „Om alle disse Bjærge“ har Bredsdorff hørt i Fyn; af hvem, vides ikke. Til Jomfru Galskjøtt har jeg skrevet angaaende de forlangte Oplysninger og Visebøger, men endnu ikke faaet Svar. Jeg har flere Garn ude, og hvad jeg fanger, skal han faa. Ferd. Fenger har nylig kapret nogle ret interessante Varianter til gamle Viser hos en Bondepige, blandt andet det mærkelige Omkvæd til Visen om Lindormen og Jomfruen: „Saa vælde de Ord over Volde!“ Det glæder mig ret, at Svend har arvet baade sin Faders og mange Mødres og derhos sin Gudfaders Kjærlighed til den folkelige Poesi og de gamle Minder. Det er dog en Trøst, naar man ser paa de Haar, der nu blive graa, at der i den Slægt, der nu skal have Ordet, er en og anden, der har Sans for andet end Politik og Statsøkonomi; for Resten indrømmer jeg gjærne vore unge Statsmænd, at det paaligger den nye Tid at opdyrke mangen Brakmark fra de forrige Dage, som man vel ensidig overlod til Kvæget.

Det Foredrag, du holder for Damer og Herrer i Hovedstaden, vilde jeg gjærne have en Gjenklang af ved Lejlighed

gjennem Pressen; thi det er, med al Respekt for det levende Ord, dog en Indskrænkning ved det, at det ikke kan høres uden for de fire Mure.

Din hengivneste Ven
B. S. Ingemann.

115.

Ingemann til Grundtvig.

d. 9de Oktbr. 1844.
(afsendt d. 12te.)

Kjære gamle Ven!

Med Hilsen fra Sorø, som du her ser et Stykke af i det smaa[1]), og med hjærtelig Tak for sidst paa lille Tuborg og i Axelstad, — ogsaa min Tak for allersidst, nemlig i Gaar og i Dag, da jeg saa godt som uden Afbrydelse har haft dig lyslevende hos mig og — trods al din Protest — virkelig i et Par Dage har hørt hvert Ord, du i et halvt Aars Onsdage fra Lærestolen har sagt til Damer og Herrer forrige Vinter, at sige for saa vidt du har betroet det til den tro Pen, du saa tidt utaknemmelig har skamfilet[2]). Den kan i det mindste for mig ikke alene tale meget tydelig og velklingende Dansk, men endogsaa efterligne din Stemme mesterlig og dertil give mig et nøjagtigt Daguerreotypbillede af enhver Forandring i dit Ansigt og ethvert Smil paa din Læbe. At Pennen som Odins Runepren er en mægtig Tryllestav, er der jo ingen Tvivl om; men jeg har et Slags Mistanke om, at den listige Loke, du traf i England og vilde tale et godt Ord for her hjemme, har koglet sig ind i en af dine engelske Staalpenne og af og til paa egne og Pennens Vegne har villet spille dig et lille Puds, til Tak for din Fordragelighed mod den valhalliske Mefistofeles og din Nedsættelse af den

---

[1]) [i Brevets Vignet.] [2]) [„Brage-Snak om græske og nordiske Myter og Oldsagn for Damer og Herrer“. Kbhvn. 1844.]

gamle Runemesters Tryllestav. Saaledes var det vel hin Skjælm, der fik dine Fingre til at give dine Brageord Titel af „Snak" og til at røbe for hele Læseverdenen de smukke Ting, du har sagt Damerne paa Borchs Kollegium og lægge dig ud med den skinsyge Ungdom, der vil have Eneret til at gjøre Kur til de smukke. — Jeg har imidlertid som sædvanlig med Fornøjelse opsøgt den Plads blandt Damerne, hvortil du har givet mig Fribillet, og meget godt fundet mig i, at du tog Luven fra mig i at være deres Paladin og Berømmer. I Følge min Del af den kvindelige Natur, vi vel alle har noget af, er det rigtignok af og til gaaet mig, som du selv tror, det er gaaet dine Kollegiedamer: at din specialhistoriske eller geografiske eller etymologiske Myteforklaring og Ordfortolkning har været mig noget for vilkaarlig og lunefuld; men det har ikke hindret mig i at se, i alt Fald indtil videre, hvad du pegede paa i det Lys og fra det Stade, Øjeblikkets Mimer, Alf eller selv Loke anviste dig, og more mig over de ejendommelige Spring, hvormed din Genius altid véd at finde Billedet for sin Ide i alt, hvad den med levende Interesse beskuer. I Myteverdenen, som i Naturen og i Æventyret, ser jeg, som du, gjærne en stor Symbolik, hvori Menneskelivet og Menneskeaanden med de højeste og skjønneste Ideer afspejler sig; og ligesom man i forskjellige Stemninger selv kan læse yderst forskjellig i sine Billedbøger, saaledes maa man kunne forstaa og glæde sig ved enhver poetisk Fortolkning af det store Billedsprog; dog, jo mindre Beskuelsen begrænser sig i enkelt Begreb, ydre Moment og Fænomen, jo mere tiltaler den mig, — jo mindre allegorisk og jo mere symbolisk Billedsproget fortolkes, jo mere sympatiserer jeg med Billedtolken.

Naar du i din Kamp mod „Latinskolen" (som jeg nu for Resten snart maa anse for udkæmpet fra din Side) ser Romeraandens Ulveamme i Fenrisulven, og i din Fejde mod den døde Stivstikkerpen ser Filisternes Blækhorn i de sorteste mytiske Dyb, — saa kan det vel altid more dine Venner som en

skarpsindig polemisk Vittighed; men saa springer du ud med os af Symbolismens Ideverden og ned i Allegoriens og Forstandsfantasiens Pulterkammer og lader din Protegé fra England rumstere med alle Tiders Skramlerier som en „Poltergejst“. Dog, derfor gaar jeg ikke i Rette med dig i din frie Tankefantasering, som jeg ogsaa til sine Tider vil have Lov til. Hvad der altid holder mig i Aande derved, er den dybe, levende Aand, der altid leger Skjul bag dit Talegitter, — hvad enten det er som Tavsens i Viborg eller det er Fønix-Fugleburets, eller det er et Pindegitter-Blændværk af hin Øjeblikkets Loke, og som du selv kan laane Pinde til af de Etymologer, du rider til Vands. Men hvad der altid maa gjøre mig til en god Ven af din Staalpen — enten den stikker eller sprutter, og hvor mange Systemer, Hensyn og Hjærnespindsverdener den slaar Klat over, — er den Grund-Sympati i Livsanskuelsen og den Gjensidighed i vor gode aandelige Forstaaelse, som jeg saa ofte føler, ser og hører baade i din Tale og i din Skrift.

Hjærteligst Tak da for Aanden og Livet og det uudslukkelige Fremtidshaab for Norden i, hvad du kun har kaldet Snak af gamle Brage!

Hvad man ogsaa vil regne fra, som Entusiastens subjektive Privatejendom, bliver der dog altid saa meget af en ren objektiv Natur tilbage, at man deraf i vor „plutoniske Jærnalder“ kan faa et Glimt af din Fønix-Orm at se i Asken og derved smække Laaget til for Utysket, der spiller paa Randen af Pandoras-Æsken, og hvis rette Navn du nok har opdaget. Dette siger jeg baade med Hensyn paa vort borgerlige og aandelige Natjonalliv — og paa vore nuværende Forhaabninger om et nyt Liv i Sorø. — Alt, hvad vi fornemme dertil, er nu Tavshed for oven — og Ormegnaven for neden.

Venligst Hilsen til dig og alle dine fra min Lucie og din hengivne

B. S. Ingemann.

116.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 22de Marts 1845.

Kjære Grundtvig!

Glædeligt Nyaar! og glædelig Paaske! Vi har endnu ikke haft et Ord fra hverandre i dette nye Aar, og ¼ af det er dog næsten forløbet. Det kan dog nok være min Skyld, uagtet jeg skrev sidst; thi jeg kunde jo derfor gjærne have skrevet igjen. Eller — hvad værre var end Dovenskab — jeg kunde jo maaske netop ved mit sidste Brev — rigtignok mod Sædvane — have gjort dig lidt gnaven — vred vil jeg ikke sige, for saa haaber jeg, du ikke havde holdt Tand for Tunge; men jeg husker nok, der faldt mig nogle Spasord af Pennen i Anledning af din „Bragesnak", af det Slags, som du aldrig optager vrangt, naar det kommer lige ud af Munden, men som maaske kan have klinget dig fortrædelig gjennem Pennen. Hvorom alting er, jeg længes efter at høre et venligt Ord fra dig, og da jeg ikke kommer ind til Kjøbenhavn i denne Paaskeferie, men først til det bliver rigtig Foraar, — vil jeg ikke opsætte at faa den lange Tavshed brudt.

Hvad siger du om Resolutjonen om Salmebogsagen? Den kan maaske forhale en ny Salmebogs frie Benyttelse noget; men har Folket Lyst til den, kommer den nok i Brug, naar vi først har den. Gaar det rask frem med Arbejdet? Prøvehæftet syntes jeg i det hele taget godt om. Hvad mine egne Salmer angaar, var der kun én, som jeg ikke kunde finde mig i Forandringerne med eller rigtig se Grunden dertil (neml. „Der er et helligt Værge"). Naar de levende Forfattere vidste, hvilke Salmer man vil optage og hvilke Forandringer man ønsker, var det vel rigtigst, at de gjorde det selv. Om hvad der er Smagssag, er det vel vanskeligt at blive fuldkommen enig med en hel Komité; men hvad der er en bibelsk, teologisk eller kirkelig Grund for, maatte man let kunne blive enig om.

Hvorledes staar det med Baptistsagen og navnlig med Kierkegaards Sag i den Anledning? Han blev syg paa

Prædikestolen Skærtorsdag, og jeg er ikke uden Uro for ham: Spændingen, han gaar i, angriber ham og kan let have Indflydelse paa Sygdommen. Sagen selv er af ingen ringe kirkelig Betydning, og jeg vil haabe, Kongen finder en Udvej. — Om Sorø har han endnu ikke villet udtale et offentligt bestemt Livsord, — og for Undergangen arbejdes der vel saa jævnlig. — Over de tyske Historier faa vi nok alle graa Haar, naar vi ikke alt har dem. Det forekommer mig dog alt for ynkeligt, naar „Fædrelandet“ jamrer over en enkelt Tyskers (Arndts) Skjælden paa Dansken. — Din Ordsprogssamling har jeg endnu ikke set, men jeg fornøjer mig til den.

Jeg har faaet mere, end jeg ventede, at bestille med at gjennemse og ordne den sidste Afdeling af mine samlede Skrifter, men gjøres skulde det dog en Gang. Jeg var til Freds, du vilde paatage dig at ordne en Samling af dine Skrifter; — jo længer man opsætter det, jo vanskeligere bliver det, og skal en anden gjøre det efter os, bliver det næppe efter vort Sind.

Steffens fik dog nok sluttet sit „Was ich erlebte“; det sidste Bind har jeg ikke set. Mon han selv kjendte Betydningen af hans Impuls paa vor Litteratur? i de sidste 30 Aar var den ham vel temmlig fremmed.

Naar kan vi vente Slutningen af din Verdenshistorie? Nu gjør vel Salmerne Standsning deri. Jeg ser, du staar nu smukt ved Siden af Clausen, blandt Heroerne for den skandinaviske Idé. Hvad vor Ungdom vil med den, var imidlertid næppe din Mening, eller hvad vort Aarhundrede uden en virkelig Ulykke kunde realisere. Det oldnordiske Kostume, man nu vil give disse Sympatier, ser mig ogsaa noget for maskeradeagtig ud, til at jeg tør tro paa Sandheden i dette Fænomen. Paa den Maade er det vist ikke, at Nordens Aand skal blive levende i den nye Tid; det er mig, som naar Tyskerne vil kalde Hermanstiden tilbage ved Skjæg og Vildmandskøller. Det er derfor heldigt, at Ungdommen tager nogle Graahaars-Skandinaver med i Lavet. — Har Skandinavismen

slaaet „Danske Samfund“ ihjel, eller sover det kun? jeg har ikke længe hørt nogen Lyd fra det. De smaa Visebøger vare dog et nemt og heldigt Middel til at udbrede folkelig Sang; i Forbindelse med Sangforeninger kunde Samfundet maaske udrette en Del i denne Retning. Svends Kæmpevise-Samling vil jeg bede dig purre ham for, og bringe ham Tak for Fortsættelsen af de skotske og engelske Viser.

Kjærlig Hilsen til dig og alle dine, saa vel fra Lucie — hun holder sig, Gud ske Lov, ret brav i Vinter; hun har nu faaet en Altertavle færdig: Kristus, som fremviser et Barn for Disciplene, da de spørge om Rangen i Guds Rige, — som fra din

hjærtelig hengivne
B. S. Ingemann.

Af nyt kan jeg tilføje, at Hauch har en ny Roman under Pressen, som skal til Dels være stilet mod Hegelianismen.

117.

Grundtvig til Ingemann.

Tredje Paaskedag 1845.

Kjære Ven!

At det ikke er godt at have en ond Samvittighed, hører vel til Børnelærdommen, og er saa yderst fatteligt, at man ikke skulde tænke, nogen paa sine gamle Dage kunde trænge til at mindes derom; men da jeg saa' dit Brev fra Paaskeløverdag, følte jeg dog, det havde været godt, om den gamle fattelige Sandhed var bleven mig indskærpet, mens det endnu var Tid at svare paa Brevet fra i Fjor; thi nu lod jeg virkelig dit Brev ligge et Par Timer ubrudt, som om jeg var bange for at brænde mig paa det. Du har for Resten naturturligvis gættet ret: at jeg ved dit Brev om Bragesnakken var bleven lidt gnaven; men skjønt jeg for længe siden har glemt, hvorover, husker jeg dog godt, det var ikke over nogen

Spas, men over nogle alvorlige Ord, som det den Gang syntes mig sagde, jeg burde i visse Maader ikke ytre mig som jeg var, eller udsige frit, hvad jeg saa' og tænkte, — hvad jeg slet ikke kan taale, at nogen vil aftrætte mig Ret til, naturligvis paa eget Ansvar, da det er en Ret, jeg indrømmer alle andre. — Dog, hvad det end var, fandt jeg, det nyttede ikke at skrive om, og naar jeg først opsætter at skrive et Brev, da er der næsten intet Raad uden det, du venskabelig har brugt, og som jeg tror, altid vil hjælpe. Tak da venligst for Mindelsen og for godt gammelt Broderskab i alle Maader!

Vinteren, der nær var bleven mig for lang, har jeg slidt, som jeg kunde, og i det hele, Gud ske Lov! med skikkelig Helsen og godt Haab, medens Salmesagen er, hvad der især har beskæftiget mig og sagtens sat mig en Del flere graa Haar i Hovedet; thi det er i vore Dage næsten umuligt at gjøre noget, der er værd at nævne, i Fællesskab; saa jeg har tit været nær ved at fortvivle om Sagen og er endnu langt fra at turde forudsige et lykkeligt Udfald. At nu Forandringerne, der til Prøve er foretagne med dine og andres Sange, sædvanlig heller ikke vilde hue vedkommende, har jeg naturligvis forudset og derfor drevet paa, at det udtrykkelig blev sat i Fortalen, baade at de levende Digtere skulde selv raade for, om de vilde have deres Sange saaledes forandrede i Samlingen, og at vi gjærne saa', de selv prøvede paa at foretage den Forandring, vi havde fundet nødvendig, enten for Øjemedets Skyld eller for at komme til Enighed. Hvad nu den nævnte Sang: „Der er et helligt Værge“, angaar, da er det rigtig nok min Skyld, at den er kommen i Prøverne, fordi jeg gjærne vilde have noget af dig med i Sangene om Døden; men naar den skulde staa dèr, var vi alle enige om, den maatte forandres, da den jo var skreven i et noget andet Øjemed; saa naar du finder, den ikke trængte til Forandring, maa det vist være, fordi du betragter den paa det Sted i Højmessesalmerne, du har givet den; men at Forandringerne selv mishage dig, det kan jeg godt forstaa, saa

meget mere, som adskillige Ting, der komme i Betragtning ved en Kirkesalme, umulig kan staa saa klart for dig som for en gammel Præst. Kun Nænsomheden er jeg mig bevidst, hvor det gjaldt dig; og naar man en Gang sammenligner, hvad nu hedder mit i Prøverne, med dets Original i Sangværket, vil man se, jeg er heller ingenlunde kommen igjennem Skærsilden ubrændt.

Med den skandinaviske Idés Hær og Heroer, lige til ham, der sætter Skandinavismens Stempel paa de spirituøse Drikke, skal du for mig have fri Spas, som jeg selv forbeholder mig; og Ungdommen staar mig saa nær i mine egne unge Herrer, at jeg nok véd, dens Sværmeri er ikke mit; men vi gamle maa være taknemmelige, om ikke just mod Ungdommen, saa dog mod Vor-Herre, som har maget det saa, at os er aabnet en Virkekreds baade for Modersmaalet og Nordens Aand, som før enten var os spærret eller dog for vanskelig at naa til daglig Brug; Restèn maa Aanden og Maalet selv gjøre, om de kan; og kunde de ikke, da havde vi dyrket dem forgjæves eller dog i det mindste rost dem for tidlig.

Danske Samfund har jeg vel overladt Efterslægten at øve sig paa, men holder dog Øje med det i sin uafbrudte, vel meget stille, men derfor vist ikke ubetydelige, Virksomhed, netop i en Kreds, der ellers alle Vegne foragtes og forsømmes, — indtil den ved Lejlighed bliver frygtelig og findes uforbederlig.

Hvad Moritz Arndt angaar, da har det meget at betyde, naar man véd, at han (selv af svensk Herkomst) er den af alle tyske Skribenter, som kjender mest til Norden og har mest nordisk Tankegang; thi naar selv han ej vil nøjes med mindre end hele Nørrejylland, da véd vi, hvad Klokken er slaaet, og maa vist nok ikke klynke som Kællinger, men være belavede paa baade aandelig og legemlig at prøve Styrke med Tyskerne endnu en Gang om Danemarks rette Grænser. — Du vil jo sønder ud til Sommer, har jeg hørt; saa skal du nok mærke, hvor stokdøve Tyskerne lige fra

Elben til Donav og Rhin er blevet paa det Øre, hvormed de skulde høre Sandhed om Danmark: som slet ingen Del af den nedersaxiske Kreds med det plattyske Maal. — Du læser vel Dannevirke; dèr vil du i Artikelen om den danske, i Grunden tyske Flaade faa en Mundsmag af de nye Retter; og at intet tysk Blad optager noget Svar fra dansk Side paa saadanne nye Opdagelser, følger af sig selv.

Saa' du i sin Tid Udkastet til den ny Trykkelov? Traadte det i Kraft, da kunde al Verden række Tungen ud ad os, og vi maatte dog holde gode Miner, ja, da kunde vi bruge vore Penne til Tandstikkere. Dog, Vor-Herre bevare os! og det har han gjort saa tit og saa godt, at vi skal tro ham det til.

Nu, kjærligst Hilsen fra os alle til din gode Kone og dig selv! Gid det stod malet for alles Øjne, hvem Herren kalder den største, og saa de mindste ikke drømte sig meget klogere paa Storhed end han!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

118.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø d. 20de Septbr. [*1845*].

Kjære Grundtvig!

Hermed Hauchs Program, som jeg tænker, vil interessere dig. Vil du bringe din Meta og hendes Forlovede en ret hjærtelig Lykønskning — som jeg vel for længe siden kunde have sendt, men som ingen Skade har taget ved at gjemmes. Ogsaa dig og din kjære Kone ønsker jeg ret megen Glæde af denne Hjærtepagt, uagtet den naturligvis tager dig en Skat ud af Huset. — At man nu ogsaa paa en ganske anden Maade søger Skatte hos dig (ligesom hos mig, da jeg sidst var i Kjøbenhavn), har jeg hørt og har saa vidt fornøjet mig over, som du og dine slap personlig vel derfra og uden stort

Tab — (jeg har endnu af og til noget ondt i min Haand, men det har dog mestendels fortaget sig).[1])

Hvad det soranske Hovedspørgsmaal angaar, saa er vi nu saa vidt, at Tilværelsen er os bekjendt af et kongeligt Reskript til Direktjonen, hvori den beordres til at indkomme med Plan til Akademiets Udvidelse, i folkelig Retning til Dels (som Realakademi) og dels som kameralistisk Institut. Reskriptet er os imidlertid ikke meddelt, og enhver Reform, man nødes til at fremme, betragter man forud som et Erfaringsbevis mere for Rigtigheden i at opløse Akademiet og lade Latinskolen med Opdragelsesanstalten vedblive alene.

Selmers Plan til et Universitet i Viborg, til Dels ved soranske Midler og i Forbindelse med den af Stænderne foreslaaede jyske Daarekiste, — har du vel set? Det er Skæbnens Ironi med hin Daarekiste; for et Akademi i Jylland, navnlig i Kolding, er der ellers meget, der taler, og med Hensyn paa de slesvigske Forhold kunde det nu blive af dobbelt Betydning. — Dog, derpaa forstaar jeg mig ikke tilstrækkelig. Lad mig ved Lejlighed vide, hvad du tænker herom, saa vel som, hvad du for Øjeblikket aandelig lever i! Jeg er i den sidste Tid næsten bleven et Apparat til Bogtrykkerpressen; men om nogle Maaneder haaber jeg i denne Henseende at blive fri.

Fra Ferd. Fenger kan jeg hilse; han er i Laaland i denne Tid. Dr. Kierkegaard har jeg nylig set; efter det overstandne Bispebesøg i Sommer synes han nu ikke at vente flere Fortrædeligheder med Baptistsagen.

Hvad bliver det til med Salmebogen og dens Redaktjon? Du er dog vel ikke bleven træt og kjed af at virke derfor? Kunde du ikke i alt Fald paa egen Haand — som Kingo

---

[1]) [En udbrudt Slave gjorde i denne Sommer natligt Indbrud paa Gl. Bakkehus, hvor G. da opholdt sig. — Om I.'s Æventyr se Galskjøts Efterskrift til I.'s „Tilbageblik" (Fortale til Saml. Skrifter), S. 105—6.]

før — og uden alle Komiteer og Medarbejdere — gjøre den Sag klar, og saa lade Nutid og Fremtid benytte Arbejdet, som den havde Aand og Forstand til?

De hjærteligste Hilsener til dig og dine fra min Lucie og

din hengivneste Ven

B. S. Ingemann.

119.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 30. Decbr. 1845.

Kjære Grundtvig!

Kun et Par Ord i Dag til glædeligt Nyaar og til Anbefaling for en lille Bog, som jeg selv i denne Juletid vilde have bragt dig, men som jeg nu maa bede dig modtage fra mig ved Reitzel. Kun dens halve Indhold er nyt og indbefatter blandt andet mine sælandske Kjøbstedssange. Dersom det kunde lykkes mig paa denne Maade at faa lidt historisk Liv sunget op af Dvale i vore Byer, kunde jeg nu have Lyst til paa en lignende Maade at tage fat paa Jylland og Smaaøerne. De prosaiske Anmærkninger, tror jeg, ere nødvendige, da man ikke tør forudsætte, at Læserne véd eller erindrer, hvad der i saa sammentrængt en Form kun kan hentydes til. Dog, faa slige Sange kun Læsere, men ikke Sangere, kunde jeg have ladet dem være utrykte. Tak for din smukke Julesang i Kirketidenden!

Nu er jeg spændt paa Direktjonens Plan med Sorø, som jeg dog maa antage, man tillader os her at ytre os om. Vil man afskære Roden og plante Toppen paa det gamle Træ, — gaar i alt Fald Toppen ud.

Lykke og Velsignelse i det nye Aar med kjærlig Hilsen til dig og alle dine og Tak for alle de gamle Aar!

Din hjærteligst hengivne

B. S. Ingemann.

120.

Ingemann til Grundtvig.

D 22de Oktbr. 1846.

Kjære Grundtvig!

Medfølgende Skrift af Wegener, der udkommer som Program fra Sorø, sendes dig fra Forfatteren selv; han har foreslaaet mig at lade et Brev fra mig ledsage det. Han tror ikke at være dig noksom personlig bekjendt til selv at skrive. Jeg formoder, den Bog om gamle Vedel vil blive velkommen for vore Historikere. Dersom den huer dig, vil det vist meget fornøje Forfatteren; han har med stor Kjærlighed og Flid sammenstykket den af meget tarvelige Materialier.

Tak for sidste venlige Møde med dig og dine i Paasken! En hel Sommer ligger nu mellem de Ord, vi da talte sammen, og disse Penneord. At den Sommer var smuk og hed, er næsten alt, hvad jeg har beholdt af den. Til dig saa' jeg intet, og stort fik jeg ikke bestilt. Efteraaret, mener jeg, har været mærkeligt i vor Historie ved Kongens faste Stilling i Holsten. Nu tænker jeg ellers, man vil mærke i Evropa, at Danskere og Tyskere ere to virkelig forskjellige Folk. Det skader vel ikke; men det Brud paa vor lille sammenflikkede Statsmaskine, den Opdagelse medfører, skal Statskunsten have ondt med at hele. Kan ikke Venskabet med det halve Slægtskab holde Prøven ud, vil dog vel til sidst den aandelige Adskillelse medføre Separatjon eller et Liv som mellem Hund og Kat i én Gaard. Det værste, synes mig, er Overgangs-, Sprog- og Folkesinds-Maskepiet i Slesvig, hvor man paa slet Dansk skal kalde sig tyske. Dog, jeg vil haabe, at Mügge, hvis Strejftog i Slesvig-Holsten jeg nylig har ærgret mig over, har hørt og set med den tyske Fantasis Sanser. Hauchs Breve fra Kiel skildre Stemningen dèr som bestemt fjendtlig mod alt Samfund med Danmark; hans Stilling dèr vilde være mig uudholdelig. Han er i Grunden Kosmopolit, men føler sig dog med mange Baand knyttet til Norden, medens han maa holde sig paa en videnskabelig Isolerskammel, for hverken

at henvejres eller omstødes af den elektriserede Masse. — Hjort er nylig kommen hjem fra Sprogforskernes Møde i Frankfurt. Han maatte dèr høre paa en lang Række slesvig-holstenske Taler, men blev af Præsidenten nægtet Ordet, da han tilbød sig at meddele Forsamlingen Oplysninger i en modsat Retning. Han blev der dog uden at protestere mod denne Uretfærdighed. Han fandt Raseriet mod Danskens formentlige Undertrykkelse af Hertugdømmerne almindelig udbredt blandt lærde og Statsmænd, og han hørte Skvadronader om 100,000 Frivillige, som skulde redde Tyskheden og opsluge os. Han kom dog uopslugt gjennem de store Ords Land; men ingensteds vilde man høre noget Ord om Forholdenes sande Beskaffenhed. Han lod Tieck hilse og sige, at han var Skyld i vor Ulykke; thi Romantikken, han havde indført i Tyskland, var nu endog gaaet over i Politikken.

Af Mügges Bog saa' jeg, at dine Ord om Tysken paa Skamlingsbanken vare blevne til en Brand til at opflamme Hadet mod Danskheden. Det er dog kuriøst, at vi fredelige Danske nu skal gjælde for et farligt, erobresygt Folk. — At det danske Blod dog er tykkere end Vand, selv hvor det er spæget med den største videnskabelige Udjævning, saa' du maaske af H. C. Ørsteds Svar i Kiel paa den tyske Hilsen til Kjøbenhavns Universitet.

Med Reformen af Sorø Akademi er vi endnu ikke videre, end da vi saas. A. Rothe har — som du maaske har set i Berlingeren — anbefalet et Slags Overhofmester som vor eneste Redning; han holder imidlertid af alle Kræfter paa vort gamle Studentervæsen. Endnu i dette Efteraar venter jeg dog et Slags Afgjørelse, naar der kan blive Tid dertil for de vigtige politiske Sager.

Kunde du faa Lyst og Tid til at lade mig høre lidt fra dig, vilde det glæde mig. Hvad du nu fornemmelig lever og rører dig i, — og hvorledes du betragter vort nuværende historiske Standpunkt, gad jeg gjærne talt med dig om. Nu,

da Hauch er borte, savner jeg mer end nogen Sinde et levende Ord fra dig en Gang imellem.

Hjærteligst Hilsen til dig og alle dine fra Lucie og din hengivneste

B. S. Ingemann.

Jeg vedlægger en Kantate, som jeg skrev til Festen her paa Kongens Fødselsdag.

Kierkegaards har vi nylig hørt fra. De har det godt.

121.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 4de Jan. 1847.

Kjære Grundtvig!

Juleaften har du tænkt venlig paa mig og sendt mig din nye Mytologi [1]). Hjærteligst Tak saa vel for dette som for ethvert Tegn paa dit gamle trofaste Venskab!

Det har nu fornøjet mig i denne Juletid paa ny at underholde mig med dine mytiske Spejlbilleder af Menneskeaanden i Folkelivet og Verdenshistorien. Meget kjendte jeg naturligvis igjen fra dine Forelæsninger over Myterne; og din sammentrængte Fremstilling i Haandbogen har nu givet mig Lyst til at læse „Bragesnak“ om igjen. Af det mundtlige Foredrags Liv har hin Bog et rigeligt Udstyr. Med din nye Haandbog for mig er det mig imidlertid ogsaa tit, ligesom vi talte sammen. Dit særegne Blik for at finde Sammenligningspunkter mellem Mytebillederne og de psykologiske eller historiske Livsbilleder har altid højlig interesseret mig, hvor overraskende det end ofte har været, hvad enten jeg fandt, at det var noget slaaende almengyldigt eller noget genialsk individuelt, der tiltalte mig.

At du har set Freja med et ordentligt Spand Bjørne

---

[1]) [„Græsk og nordisk Mytologi for Ungdommen“. Kbhvn. 1847.]

for sin Vogn, i Steden for det fatale Kattespand, var mig en ny og kjær Opdagelse. Hvad jeg for længe siden i Bjovulfs Drape har lagt Mærke til: at den værste danske Landeplage fra Arilds Tid er betegnet som en forhexet Søvn, har det interesseret mig nu ogsaa at lægge Mærke til i Grottesangen. Din Udtydning af den ødelæggende Saltmaling i samme Grottesang, i Analogi med Hjarnes Saltsyder-Maske, da han i Fortvivlelse gik paa gale Veje, — slog mig og bragte mig til at tænke paa Saltsyderiet i vor Litteratur, fra Baggesen og Ludvig Heiberg til Køkkensaltsyderiet i Korsaren, og den Fortrængelse af Sandhed, Begejstring og Alvor, alt det Syderi har været Organ for. — Síg mig ved Lejlighed, hvorfor du i din nye Mytologi ikke som tilforn har stillet Alfader (eller Fimbultyr) ved Nornernes Side i Spidsen for hele den oldnordiske Livsbetragtning, som Menneske- og Halvgude-Verdenens Bærer og inderste Grund? Det har du jo, trods Dunkelheden i Eddaerne, tilforn tydelig af den indre Sammenhæng paavist.

Det har glædet mig at se Holger Danske optagen i din nordisk-mytiske Heltekreds, og at vi saa ganske ere mødtes i Beskuelsen af dette Folkenatur-Billede. At Folket nu virkelig tilegner sig ham i hans klare aabenbare Betydning, har vi jo selv set Beviser for i Stændersalen. Vor fortræffelige Dronnings Kjærlighed for Holger lader mig haabe, at Barbarossa dog aldrig for Broderskabets Skyld skal stikke ham ud af hendes Hjærte.

Hvad nu den vordende soranske Højskole angaar, vilde jeg gjærne kunne meddele dig en lys Udsigt med det nye Aars Begyndelse; men des værre staar dens Fremtid lige uvis og omtaaget for os. Den slesvig-holstenske Mosedam giver sagtens ham nok at tage vare, som alene skal slaa Hovedet paa Sømmet.

Nu, Lykke og Velsignelse til al god Gjerning i det nye Aar! Kjærlig Hilsen til dig og alle dine fra min Lucie og

din hengivne Ven

B. S. Ingemann.

Hauch skriver fra Kiel, at Holstenerne nu synes at tage „Svøftet“ ind og ytre, at i deres Forhold til Danmark er det ikke „Trennung“, men kun „Trennbarkeit“, de vil. Han har dog nu faaet ti Studenter at læse for over dansk Sprog og Litteratur, hvilket dèr anses for et stort Særsyn.

122.

Grundtvig til Ingemann.

Kbhvn. 1847. Jan. 8.

Kjære Ingemann!

Da jeg skottede til dit helt uventede og endnu mere uforskyldte Brev af det nye Aars Førstegrøde, da havde jeg en lille Forsmag af Kjeltring-Følelsen ved glimrende Beviser paa Ædelmodighed: det fule Nag, som giver Skam til Takke; thi jeg havde alt næsten et helt Fjerdingaar baaret paa en ond Samvittighed for dit Vennebrev af Oktober forrige Aar, med Wegeners rare Mindesmærke om Anders Vedel, og havde nys ved Hjælp af H. E. Glahn snot mig fra Gjengjældet med den lille Mytologi, saa mig syntes, det var alt for gloende Kul, du paa Timen rystede paa mit Hoved. Dog, Kjeltring følte jeg ingen Lyst til at være, thi Forsmagen var mig allerede vederstyggelig, og jeg besluttede da angergiven at benytte de første nogenlunde bekvemme Øjeblikke til at rose i det mindste den Ædelmodighed, jeg ikke var i Stand til at efterligne. Det gjorde jeg da ogsaa mundtlig, da F. Fenger forleden Aften bragte mig din Hilsen, og giver nu sort paa hvidt for Resten.

Altsaa, mange Tak for begge dine rare, aldeles uforskyldte Vennebreve, og dermed for dit sjældne, uforanderlige Venskab, der vel nu, lige gammelt med de „sorte Riddere“, har tilbagelagt, hvad vi kalde en hel Menneskealder! Tak da ogsaa for det gode Øje, hvormed du har læst og betragtet min lille Mytologi, der vel ikke er bleven nær saa morsom, som jeg ønskede, men er dog Frugten af langt mere Flid,

end jeg havde trot endnu at kunne anvende paa denne Gjenstand, og har skjænket mig selv langt mere Nydelse, end jeg ventede. En Gang vil man vel ogsaa skjønne paa, dog endelig at have faaet en Udsigt over Grækernes Myter, som i Korthed giver omtrent alt, hvad os er levnet fra første Haand. — Har du lagt Mærke til Sønnen af Musernes Amme, den plumpe Krotos? jeg véd ikke længe, jeg har faaet saa hjærtelig en Latter, som da jeg først fik Syn paa den Krabat.

Naar jeg imidlertid, som i denne Vinter, i Grunden gaar og skranter, og mindes levende om, hvor nær den Aften vel er, da man ikke kan arbejde, da er jeg tilbøjelig til at fortryde baade den Tid, der er anvendt paa denne Bog og meget mere, da en Kirkehistorie og en Nordens Historie dog egentlig længe burde haft Krav paa al den Tid, jeg kunde spare til Pennen, og Joh. Müllers Breve, som jeg ret har læst i denne Tid, har ikke blot stemt mig vemodig over alt, hvad der dèr og med ham gik tabt, men ogsaa over, hvad der synes at skulle gaa tabt her og med mig. Vist nok er det for en stor Del kun Skin, da Bøger dog i Grunden hverken nytter Tiden eller Folket, naar Aanden ej paa ny kan faa dem sat i Bevægelse; men naar man ret havde kjøbt den belejlige Tid i de onde Dage, vilde ogsaa i denne Henseende dog vist en Del ladet sig udrette, før Røsten i Møllen blev lav og Vinduerne dumme. Paa Onsdag har jeg lovet at tale ved Studenterfesten om Nordens historiske Minder; og det kunde gjøres hart behov, naar det kunde hjælpe; men saa skranten som jeg er, tør jeg knap tænke paa det.

Dog, Klynken nytter ikke, har heller aldrig været min Sag, og skal med Guds Hjælp heller ikke blive det i mine sidste Dage, uden naar Naturen gaar over Optugtelsen i et Suk over det forhexede Land, hvor den splittergale Optugtelse endnu underkuer og truer med i Bund og Grund at ødelægge den herlige nordiske Natur, som aabenbar af Skaberen var bestemt og af Gjenløseren kunde benyttes til store og glæde-

lige Ting. Da Vor-Herre nemlig er baade meget klogere og meget bedre end nogen af os, saa sker upaatvivlelig baade det bedste og det viseste, hvad saa end Verden vil eller gjør, saa vor eneste Sorg skal være over os selv og vore Børn; men den kan ogsaa være stor nok, naar den falder over os.

Det er et daarligt Nyaarsbrev, men det kunde i Dag ikke blive bedre, og jeg vilde dog ikke som sædvanlig foretrække ingen Ting.

Et langt lyksaligere Nyaar, end det for Øjeblikket tegner til, være da, ej uden Haab, dig med alt dit og Norden med os alle tilønsket fra ham, som er god og hvis Miskundhed varer evindelig!

Kjærligst Hilsen fra os alle ved

din Ven
N. F. S. Grundtvig.

123.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 3dje Marts 1847.

Kjære Grundtvig!

Jeg har i Dag et dobbelt Ærende til dig, først som Gesandt fra „Kongedatteren", Kristjan den fjerdes endnu levende Barn, med Hilsen og hjærtelig Tak for det smukke Udbrud af din Kjærlighed til hende, din inderlige Deltagelse for hendes fattige Kaar midt i hendes Rigdom gjennem Aarhundreder, og dit dog i Grunden altid friske Haab om hendes Liv og Lykke i en gylden Fremtid for hende og for Danmark. Dit varme, kjærlige Ord[1]), mener jeg, kom netop i et belejligt Øjeblik, medens Spørgsmaalet om „at være eller ikke være" foredrages for Kongen og Statsraadet. Molbechs lille Skrift

[1]) [„Den danske Kongedatter". Digt om Højskolen i Sorø, i „Berl. Tid." 1847. Nr. 49.]

kom vist ogsaa belejligt. Skjønt du vist nok er langt fra med ham at kæmpe for det bestaaende her i dets Lighed med den Del af Universitetet, man nu vil have henlagt til de udvidede Latinskoler, vil du dog vist have glædet dig over den Varme og den historiske Interesse, hvormed han har paatalt den særegne Stiftelses Ret baade til at existere og til at virke med fornyet Liv og udvidet Frihed, i hvad Retning det bedst kan ske. Var en saadan Deltagelse for Stedets historiske Betydning og Stiftelsens Ret til fri og selvstændig Udvikling almindelig eller dog ikke en stor Sjældenhed nu til Dags, vilde der nu være meget at vente og haabe. Som Sagerne staa — med den vægtige Oppositjon af Overbestyrelsen og af næsten hele Kjøbenhavns Universitet og selv af den saakaldte almindelige Mening — er det nu vist store Ting, om Kongedatteren slipper for at skæres midt over, og med sit gamle Snørliv faar Lov til at aande lidt friere og lukke sin Dør op for den friske Foraarsluft og frie Besøg af den danske Ungdom; — men om ogsaa dette kun sker for Øjeblikket, vindes derved dog Udsigt til et Liv, der selv maa vide at afsondre det hæmmende og tilegne sig alt, hvad der i folkelig Aand vil slutte sig dertil. Jeg vil nu haabe det sidste, fornemmelig af Kongens Pietet for Forfædrenes Idé og Kristjan IV.'s Hensigt. Hvad det i den første Generatjon skal blive til, og hvor vidt jeg selv vil faa Frugterne deraf at se og faa Lejlighed til at virke noget derfor, — det maa Gud vide og raade for. Men paa „Kongedatterens" Vegne glæder jeg mig ved ethvert kraftigt og betimeligt Ord fra hendes Venner.

Mit andet Ærende til dig i Dag er at sige dig hjærtelig Tak for dit sidste kjærlige Brev. Din Samvittighedsfuldhed i — om ikke just punktlig at besvare mine Breve, saa dog i at ville det og bebrejde dig selv, at du ikke altid gjør det — havde nær forledet mig til ikke at skrive nu, imedens jeg til Paaske haaber at se dig; men da jeg læste din begejstrede Sang om „Kongedatteren", maatte jeg skrive og række dig

Haand i Frastand. Gud velsigne dig! Hjærteligst Hilsen baade fra Lucie og mig til dig og dine!

Vel maa man le med dig, naar man med dig ser Pans kluntede Søn anstrænge sig lige saa meget for at beklappe Silens og Momuses Sølerier og Kjældermænd, som for at hylde Apols og Musernes Sange; men man trænger dog mere til den Klodrian, end man vil være bekjendt, — og skal der komme rigtigt Liv i vor „Kongedatter", maa Krotos ogsaa bruge sine Næver.

Med dit Skranteri, haaber jeg nu, det er forbi, og jeg vil glæde mig til, at baade din Kirkehistorie og din Nordens Historie vil komme for Dagen. Siden jeg sidste Vinter var i Kjøbenhavn, har jeg bildet mig ind, jeg havde nogen Svindsot(!) men nu tror jeg dog, det fordeler sig til en Række af lange Forkølelser, der tage af, siden jeg har begyndt at drikke Kaffe af ærligt dansk Byg, som jeg i lignende Tilfælde anbefaler. Jeg har ikke skrevet synderlig andet i Vinter, end nogle smaa „Kakkelovnskrogs-Historier", som maaske til næste Vinter kan voxe til et Bind. Nu skal jeg til at læse over Sagnene og Eddasangene for de sex Akademister, vi beholde i Sommer og næste Vinter; fire har vi dimitteret i disse Dage (tre med Laud. og én med Haud.), vakre Fyre, som ikke har været her forgjæves. Kunde vi nu til Efteraaret faa nyt Liv i „Prinsessen", vilde dog maaske vort 100 Aars Jubilæum fra Frederik den femtes Fundatjon af 1747 og vort 25 Aars Lektor-Jubilæum fra 1822 — analogt med de gamle Løjtnantsjubilæer — ikke blive en udelukkende Pudserlighed i Korsarmaner.

Og nu tusend Levvel og de kjærligste Hilsener!

Din hengivneste Ven

B. S. Ingemann.

124.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 2den Juli 1847.

Kjære Ven!

Nu, efter at jeg anden Gang har læst din Lykønskning til Danmark baade med det saakaldte „Dummerhoved“ og med „den danske Højskole“, du haaber, skal blive virkelig til, og sætter saa store Forhaabninger til, kan jeg ikke længer opsætte at takke dig hjærteligst for den Kjærlighed og — trods alle Modbestræbelser — lige varme Begejstring, hvormed du kæmper for en højere folkelig Dannelse og betragter Axels gamle Klosterstiftelse som et væsentligt Udgangspunkt derfor. Siden vi sidst taltes ved, synes vi at være komne et Skridt frem, skjønt vel ikke ganske i den Retning, som du bifalder. Men skal det ikke lykkes den nærværende Overbestyrelse — trods den bestemt udtalte kongelige Vilje — efterhaanden at gjennemføre sin Plan: Akademiets Reduktjon til en almindelig lærd Skole, — maa Skolen og Opdragelsesanstalten, saa længe den skal bestaa, og enten den er lærd eller ikke, nødvendig hænge sammen med Højskolen, og Akademiets Helhed bevares. Skal en folkelig Dannelse blive gjennemgribende, maa den folkelig dannede Højskole-Ungdom ikke derved udelukkes fra Embedsstanden (at du er af samme Mening, ser jeg ogsaa med Glæde S. 58—59 i dit Skrift). Lad da Akademiet beholde sin lærde Skole, men stræbe at give dens Studenter en dansk folkelig Retning; og lad den uden for den lærde Skole tilkommende Real-Højskole-Ungdom, uden at spilde Tiden med latinsk Stil, dog — naar den ønsker det — faa Lejlighed til at tilegne sig saa meget af de saakaldte Humaniora, at de med Overvægt af, hvad vi kalde Dansk og hvad andre kalde Realia, — kunne være lige saa berettigede og lige saa duelige til at gaa Embedsvejen, naar de vil, som de paa den gamle Maade fra alle Landets lærde Skoler udgaaede Studenter! Kun naar denne Frihed tilstedes, vilde Højskolen

være sikker paa Besøg og danne ved et nyt Slags Studenter en betydende Modvægt mod det gamle vedblivende Skolesystems Anmasselse som eneberettiget Behersker af Folket gjennem Embedsstanden.

Skal et saa afsides og næringsløst Sted som Sorø drage „Kjærnen af den danske Ungdom i alle Stillinger og fra alle Sider til sig“ (som du ytrer Side 36), saa behøves her ikke alene de lyslevende, dansksindede Ledere og Lærere, som du fordrer, men tillige Frihed til og Haab om her at kunne danne sig til hvilken som helst Stand og Stilling i Landet, og i det mindste samme Ret, som andre højere Undervisningsanstalter give, til — med samme endelige Prøve som andre — at træde i Kongens og Fædrelandets Tjeneste.

Herom har jeg indgivet et Forslag til Kongen, og han har sendt det til Direktjonen, med Befaling til at paaagte det blandt andre indkomne Forslag om Reformen, samt at tilkalde mig til Konferens derom og om Højskolens Organisatjon, inden dens Plan forelægges til Aprobatjon. En lokal Overbestyrelse har han ogsaa erklæret nødvendig, og Grev Knuth, vor nye Amtmand, som man skal kunne vente meget godt af, skal være udset til Overdirektør for alle Akademiets forskjellige Undervisningsanstalter, som saaledes samles i en Helhed.

Se, hertil knytter sig nu vort fornyede Haab om Sorø. Dog, skal Knuth udrette noget, maa han have frie Hænder, og skal Akademiet med den vordende Højskole ikke overbestyres neden om hjem (*ad undas*), maa det ikke have et Hoved i Kjøbenhavn, som vil opsluge det.

Vor-Herre lægge nu sin Velsignelse til! saa kan det dog endnu blive til noget, om ikke just i vor Levetid, saa dog i dette Aarhundrede; og naar det bliver til noget ret folkeligt og dansk, kan Folket, næst Vor-Herre og Kongen, takke den grunddanske Aand derfor, som har fremkaldt Ideen.

Jeg bivaanede med Lucie en smuk Folkefest i Suserup Skov den 28de Juni, hvor blandt andre Birkedal talte livlig

om det rette danske Forhold mellem Konge og Folk og om den Kjærlighed, som skal bringe begge Velsignelse og Lykke. Mange af dine Sange klang smukt og levende baade fra Bondens og Præstens Mund og Hjærte.

Og nu en glad og lykkelig Sommer! De venligste Hilsener til dig og alle dine fra min Lucie og

din hjærteligst hengivne
B. S. Ingemann.

Hav den Godhed at levere din Søn Svend vedlagte Materialier til hans Visesamling! Der er meget forkasteligt deriblandt; men jeg sender, hvad man har sendt mig, til hans Eftersyn og Drøftning.

S. T. Hr. Pastor Grundtvig, Ridder af Danebrog.

125.

Grundtvig til Ingemann.

Bakkehuset. 5te Juli 1847.

Kjære Ven!

Naturligvis er jeg paa en Maade mer i Sorø end paa Bakkehuset i denne Tid, saa intet kan hos mig høre mere til Søgnedagens Orden, end at tale med dig om Sorø; men Ulykken er, at Sagen staar stille; thi den maatte efter mine Tanker heller, naar galt skulde være, gaa galt, naar kun Vejen var aaben, saa den ogsaa kunde gaa ret.

Uagtet jeg derfor er vis nok paa, det duer slet ikke med al den saakaldte Dannelse, som man ikke attraar for sin egen og sine naturlige Virkningers, men for et vist Levebrøds Skyld, og er lige saa vis paa, at naar kun en saadan ægte dansk Dannelse, som jeg mener, var at finde i Sorø, skulde der ikke fattes danske Ungersvende, som vilde lede den op, allermest paa en Tid, da den sælandske Jærnbane jo snart maa bringe Sorø Hovedstaden meget nærmere, end Roskilde hidtil har været, — saa skal jeg endda være fornøjet, naar blot

Højskolen aabnes for alle uden Examen, og naar det maa tillades mig personlig at komme der, naar jeg kan, og gjøre — andre ufornærmet — hvad jeg vil, saa det kan komme for en Dag, hvad vor Ungdom egentlig har Lyst og Hoved til. Saa meget er nemlig vist, at alt, hvad man betænker og indretter uden Hensyn herpaa, er Famlen i Blinde og maa blive saa meget mere uhensigtsmæssigt og ufrugtbart, som det herskende Begreb om Dannelse er blot formelt og fører derfor nødvendig til en Skolemesterleg eller til slet ingen Ting enten i aandelig eller verdslig Henseende, uden Dovenskab, Indbildning og Kjedsommelighed.

At Meningen med Knuths Ansættelse var, at han skulde være Overhofmester, tænkte jeg strax, og det glædede mig, fordi der dog mulig kan være Udkomme med ham, hvad der i denne Henseende umulig kan være med Direktjonen; og saa længe Kongen lader Sagen ligge i dens Haand, er den lagt paa Hylden eller under Bordet.

Min lille Bog har Kongen, efter et stærkt Udtryk ved Siden af ham, „slugt"; men, skjønt det naturligvis glæder mig, den har smagt, saa er jeg dog for gammel til at være fornøjet med andet, end hvad der frugter.

Tak, fordi du har læst den lille Bog to Gange! thi det er det store Skriver-Kors, at hvad man har pløjet mange Gange, sædvanlig fares over med en løs Harve!

Tak ogsaa for Sendingen til Svend! han har allerede fundet en „Mo'er Ellen" paa Sevedø, som der er noget ved, og det kalder jeg store Ting; men hvem der er i Nærheden, skulde sørge for, at hun ikke tog sine gamle Viser i Graven med sig; og det vilde der være sørget for, naar man puttede Kæmpeviserne i Munden paa Børnene i næste Skole, — et nemt Husraad, som det er besynderligt, man endnu saa sjælden anvender. Du kjender jo Fiedler, mind ham om det!

Tak endelig for dit gode Sommerønske! da jeg véd, det kommer fra det rette Sted. Jeg er i Aar kommen „oven paa det", nemlig paa Bakkehuset, og det huer mig godt,

med Haven og Kallebodstrand og den nu befolkede Jærnbane lige for Øjnene; men i Grunden kjeder jeg mig dog lidt; thi indvendig gaar det ikke længer saa fejende, og udvortes slæber alting saa jammerlig af, selv tit paa en Jærnbane, at, skjønt man ingen Lyst har til at lægge sig til at dø, siger Fornuften dog, det var det klogeste, man kunde gjøre.

Det bæres mig for Resten for, at vi dog nok skal ses i Sommerens Løb, og sker det i Sorø, faar jeg vel nok at bestille med at værge mit „Dummerhoved"; men det skader ikke, da jeg dog véd, I nænner ikke at rive det af mig.

Hils venligst din Lucie fra os alle, og saa dig selv, og naar du ser Søster Glahn og hendes, da i lige Maade fra

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

P. S.

„S. T. Hr. Pastor Grundtvig, Ridder af Danebrog", beder undskyldt, at han, dels for Papirets Stumpethed og dels for Hr. Etatsraadens Titels Længde, ej kan kappes i Artighed.

126.

Grundtvig til Ingemann.

Bakkehuset. 26de Juli 1847.

Kjære Ingemann!

Det var min Betænkning at have gjæstet dig i denne Uge og Ansigt til Ansigt bragt dig og din kjære Lucie min broderlig venlige Lykønskning til eders anden Bryllupsdag, som vist nok for faa Ægtepar opliver saa mange uafbrudte, dyrebare Minder fra et sjælden lykkeligt Ægteskabs mange henrundne Aar; men da jeg nu ser, Omstændighederne ikke vil tillade mig at søge denne Glæde, som jeg véd, vilde ogsaa været eders, saa lad mig dog i det mindste i Aanden se eders glade Ansigter og trykke eders Hænder med en mild Taare i Øjet ved Tanken om Sorrig og Glæde, som vandre

til Hobe her neden, men ogsaa med den glade Følelse, som vi dele: at Herren er god og hans Miskundhed varer evindelig! Han skjænke eder endnu mange glade Dage og Aar, med Øje paa den fuldkomne Glæde, hvortil han faderlig kaldte os med sin enbaarne!

Endelig har jeg da en Gang igjen talt med Majestæten om Sorø i en Privatavdiens hos Dronningen; og skjønt jeg er for gammel til at spinde store Drømme ud af et Gran Virkelighed, tror jeg dog, det var et lille Skridt fremad, da han baade lovede at tale med mig under Sagens videre Udvikling og fandt selv, at den ikke for Øjeblikket var i de bedste Hænder, samt at jeg vel turde have Ret i, at min personlige Medvirkning ved Udførelsen ej vilde være overflødig. Han slog ved denne Lejlighed paa, om jeg vilde forflyttes til Sorø som Præst; og, skjønt jeg forklarede, at det just ikke kunde være mit Ønske, saa føler jeg dog, at naar jeg ikke paa anden Maade kunde komme til at gjøre mit bedste i den store Folkesag, der ligger mig saa inderlig paa Hjærte, da maatte og vilde jeg ogsaa finde mig deri. Jeg har desuden betænkt, at naar Meta, om Gud vil, i Aarets Løb bliver gift, da paa en Maade at skille mig ved alle mine Børn og en hel Del af mine Bøger, saa jeg kan være lettere til Flytning, baade kort og langt; og hvad jeg især føler, fattes til Fuldendelse af mit Dagværk, er dog ingenlunde de nye Bøger, jeg kunde have Lyst til at skrive, men den nye Retning i Folkelivet og dets Oplysning, jeg længe har følt mig kaldet til af alle Kræfter at arbejde paa. Dog, han, i hvis Haand jeg har stræbt at lægge Sagen, — mere uindskrænket, jo bedre jeg lærte, hvor langt jeg selv var fra at være den voxen, — han vil sikkert udføre den paa bedste Maade.

Lev nu vel og skjænk mig paa Fredag en venlig Tanke, som aandelig og hjærtelig nærværende hos eder med uskrømtet Glæde og inderlig Lykønskning fra os alle, og, som du nok kan vide, ej mindst fra de falsterske Søstre, som vel har

været for godhjærtede til at misunde din Lucie, men des varmere til at lykønske hende med sin Perle af en Mand.

Eders gamle Ven
N. F. S. Grundtvig.

127.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 31te Juli 1847.

Kjære trofaste Ven!

Brevet med din kjærlige Lykønskning til mit og Lucies andet Bryllup betog os vel det Haab, som en Fugl havde foresunget os, om den Dag at se dig her Ansigt til Ansigt, og jeg savnede dig tit den Dag i Skoven, hvor vi næsten tilbragte hele den smukke, uforglemmelige Dag; men at du aandelig og kjærlig var til Stede blandt os, hørte vi allerede i den stille, herlige Sommermorgen, da din lige saa poetisk dejlige som inderlige Sølvbryllupssang tonede ud over Søen fra Vejen ved vor Have. Lucie var netop bleven paaklædt, saa at hun kunde komme ned i Haven med mig og hjærtelig bevæges med mig ved den Kjærlighed, der saaledes paa den skjønneste Maade klang os i Møde. Ingen kjærere eller kjærligere Ven kunde givet den Ord, og mange venlige og smukke Stemmer gav den Vinger. Om Aftenen bleve vi overraskede ved et Fakkeltog, der udgik fra vor Studenterbolig og hvori baade Akademiets og Byens, jeg tør næsten sige, hele Befolkning deltog.

Hvad der især glædede mig i en smuk Sang af Præsten Paludan-Müller, var, hvad han deri sagde om Lucie, og — hvad mig selv angaar — om den Lykke, jeg mest takker Gud for: som Visemand for Børn og Bønder.

Din Samtale med Kongen om Sorø vidner om, at han under os det bedste. Som Præst vilde du dog næppe her blive tilfreds og vel ofte komme til at tænke paa Præstelivet i Præstø; dog nej, Kirken skaffede du vel nok fuld, — men

skal her blive fulde Avditorier for Folk, der ikke her har hjemme, maa ikke blot den sælandske Jærnbane gaa her igjennem, men Jærnbane gaa her fra til enhver Virksomhed af Betydenhed — Kongens Tjeneste og Landets som Stat ikke udelukket. Kongens Idé med Sorø er baade folkelig og statsklog: vilde han sætte den i Værk uden at spørge de saakaldte „rette vedkommende“ — og allermindst Universitetet — til Raads, kom din Højskole snart i Stand og fik en Støtte, der stod fast og hængte sammen med Statslivet som med Folkelivet. Men faar de Lov til at raade, som kun vil dele og adsplitte her og samle alle Kræfter i Hovedstaden, — bliver Sorø kun til et Herlufsholm Nr. 2 inden ti Aar.

Dog, i Dag vil jeg ikke tænke paa, hvad der tit gjør os Livet surt, hvor det kunde og burde være smukt og lifligt. Kunde jeg kun bidrage noget til, at der en Gang kunde blive noget varig betydende af Absalons og Holbergs Arv, vilde jeg gjærne nøjes med den lille Del i Værket og for Resten passe min egen og oprindelige Dont, saa godt som man efter sit Sølvbryllup — ogsaa med sin Muse — formaar det.

Og nu lev vel for denne Gang! Endnu en Gang min og Lucies hjærteligste Tak for din kjærlige Deltagelse i vor Lykke! Bring alle dine, navnlig de kjære Landsmandinder fra Falster, inderligst Tak, fordi de ogsaa ved denne Lejlighed saa venlig har erindret mig!

Din gamle tro Ven

B. S. Ingemann.

128.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 1ste Jan. 1849.

Kjære gamle Ven!

Den første, jeg sætter Pen paa Papiret til i det nye Aar, skal være dig. Hjærteligst Tak for de mange Aars trofaste Venskab! Gud velsigne dig og dine fremdeles!

Det var et stort Prøvelsens Aar, som gik forbi, baade opvækkende og ydmygende for os danske. Udbyttet af alle vore Anstrængelser var dog Oprørets foreløbige Sejr, med de to store hel- og halvtyske Statslemmers Affald — og Indledningen til en Allemands-Enevoldsmagt, som dog nok i Grunden er Galskab. At du ikke sørger over, at de tyske Lemmer falde af os i denne Radesygetid, véd jeg nok; har du noget Haab om at redde, hvad dansk der er deri, saa del det med mig! uden et alvorligt Sværdslag haaber jeg da ikke, vi lade os diplomatisere til at lade os lemlæste.

Hvad den Valglov, Kasinoministeriet gav os, duer til, mener jeg, vi tilstrækkelig har erfaret ved første Prøve; kan Rigsforsamlingen ikke raade Bod derpaa, vare nok vi gamle danske, der ikke have langt tilbage i denne Verden, de lykkeligste, naar ikke just Haabet om Folkets og Rigets Fremtid hørte først og væsentligst til vor Lykke. Dog, mismodig vil jeg ikke være; hidtil har Vor-Herre hjulpet. — Det maa være drøjt nok at sidde i Rigsforsamlingen og høre alle de Taler: jeg holdt det ikke ud. Naar du af og til river dem ud af de gamle Folder, kommer der dog noget Liv iblandt dem; men uden Snørlivet, som jeg vel kunde ønske dig fri for, men som holder megen Overflødighed tilbage — blev Rigsdagen til et Par Rigs-Evigheder. — Uden værnepligtig Krigshær — i alt Fald som en af Staten lønnet frit valgt Krigsstand — mener jeg ogsaa, vi maatte opgive at føre Krig, saaledes som Verden endnu er indrettet.

Tak, fordi du endnu vilde holde paa et tilkommende Liv i Sorø! Svaret blev, som jeg ventede det. Jeg har nu ventet min og mine Kollegers Afsked til Nyaarsgave. Den er dog ikke kommen endnu, men udebliver næppe ret længe. Om to Maaneder ere vi færdige her. Jeg mener for Resten med Flor, at flere smaa Røddinger ere de bedste højere Folkeskoler. Hvad jeg ventede mest af ved Kristjan VIII.'s Højskole, var den nye, frie Vej, den skulde aabne uden om vort lærde Skolevæsen til en mere dansk og naturlig dannet

Embedsstand. Nu kommer vor studerende Ungdom atter i det gamle Snørliv. Saa længe man ikke faar Lov til at drage Kapitalerne fra Sorø, vil der dog endnu være Haab om, at her rejser sig en Højskole en Gang. Men i vor Tid sker det næppe. Du ser, at det saaledes ser noget tyndt ud med mit Haab om det nye Aar for Danmark i det hele og for Sorø. Har du, som du plejer, endnu Overflødighed af ungdomsfrisk Haab, saa lad mig ved Lejlighed faa lidt deraf!

Sommeren gik hen i en Feber-Spænding, hvori jeg duede til ingen Ting; Vaabenstilstanden slog mig et Kar koldt Vand over Hovedet, som gjorde den aandelige Feber galdeagtig. Først i de sidste Maaneder er det lykkedes mig at befri mig lidt i et — Æventyr[1]). Det har jeg nu sendt til Pressen. Har du faaet Ro til noget andet Arbejde end „Danskeren“ og Rigsdagssagerne? — Det har undret mig, i det jeg tænker paa Rigsdagen, at Wegener har været aldeles stum. Hans lille Skrift om Slesvigs uadskillige Forbindelse med Danmark synes mig i sit Slags af Betydenhed.

Hvad jeg sidst har undret mig over, er den Mængde poetiske Frembringelser, der er udkommet til denne Jul. Jeg har endnu ikke faaet læst Halvdelen. Det er dog Tegn til, at her er en Del Liv tilbage. — Hvad synes dine Sønner om at ligge i Felten? Du har jo set dem i Julen. Hils dem, naar du skriver dem til!

Og nu, tag til Takke med dette lidet sammenhængende Nyaarsbrev! Plager det dig at skrive, saa opsæt det, til det gaar dig som mig nu, og du ikke kan lade det være!

De kjærligste Hilsener til dig og dine fra os begge her.

Din bestandig hengivne Ven

B. S. Ingemann.

---

[1]) [„De fire Rubiner“. Kbhvn. 1849.]

129.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 12te Septbr. 1849.

Gamle trofaste Ven!

Siden Sorø Akademi, med Grundvolden til den nye danske Højskole, faldt ned over Hovedet paa mig, har jeg ligget her ligesom lammet under Ruinerne og summet mig paa, om jeg nu ikke var for gammel til at krybe ud af Gruset og om muligt faa lidt fat i Livet igjen paa denne Side den store Haddings-Mur. En Danebroge-Splint fra Eckernførde havde ogsaa ramt mig, — men den glemte jeg næsten over det danske Hurra fra Frederits. I disse Dage har jeg haft megen Glæde af at se og tale med vore tapre Landsoldater paa deres Gang mod Hjemmet. Gjærne havde jeg set dine Sønner, mine to kjække Gudsønner, iblandt dem og hilset dem med Visen, jeg her sender dig til dem. — I Dag har „Danskeren" bragt mig dine Krønnikerim[1]), og jeg kryber nu helt op af de akademiske Ruiner, for at sige dig et hjærteligt Tak for den nye Svegder-Vise og for al den Kjærlighed, du har vederkvæget mig med. I den senere Tid har det undertiden forekommet mig, at jeg intet Fremtidsliv havde at se hen efter i denne Verden, medens jeg ingen levende Udsending har til Livets Fortsættelse i næste Slægt. Om Papir-Børn skal blive til andet end Fidibusser, vil jo komme an paa den Ild og Aande, de komme i Berørelse med. Dog, denne Tid maa have lært os, at Familien, Gud ske Lov, er stor i Danmark af den Rod og Stamme, vi regne os til; og har du ladet mig arve Svegders Liv og Lykke, vil jeg ogsaa vente lykkelige Arvinger, uden Hensyn paa den lige Linie i Slægtskabet.

Har du set, hvor smukt og kjærlig Frederikke Bremer har set det nye Liv i Norden alene fra Lyssiden? Hun var

---

[1]) [G.'s „Danskeren" f. 8. Septbr. 1849 slutter en Række saakaldte „Krønnikerim" med et Digt om „Bernhard Ingemann", der begynder: „Og det var ungen Svegder".]

en fjorten Dage her hos os og satte megen Pris paa den stille Ynde her ved Skov og Sø. Vi talte ofte om dig; hun er dig med Liv og Sjæl hengiven.

Martensens Dogmatik og Rudelbachs Bog om Kirkeforfatningen og Religjonsfriheden synes mig af megen Betydenhed. Sibberns Skrift om Forholdet mellem Sjæl og Legeme vilde jeg ogsaa nok læse; men det gaar noget langsomt.

Du skal vel sagtens være Rigsdagsmand igjen. Nu, da Grunden er lagt, maatte du dog heller beholde din Tid til, hvad du e n e raader for og ikke behøver Majoritet til at drive igjennem.

Freden tror du vel lige saa lidt paa som jeg? Hvorledes Danskheden i Slesvig skal kunne bevares og forenes med et selvstændigt Slesvig, er mig en Gaade.

Hjærteligst Hilsen fra os begge her til dig og alle dine

fra din inderlig hengivne Ven

B. S. Ingemann.

130.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 25de Septbr. 1849.

Kjære Ven!

Du sanker jo gloende Kul paa mit Hoved, i det du ikke blot imellem skriver mig til, men endog lægger Mærke til, hvad der staar i „D a n s k e r e n“, medens jeg næsten bogstavelig kun læser Aviser og skriver Danskere. Tak, ogsaa fordi du tænkte paa Sønnerne! jeg skal hilse dig fra dem begge; thi forleden Morgen, da jeg kom op fra Gaarden, saa' jeg inde i Bogkammeret, som har været deres Ammestue, en staa og hælde sig over nogle Pakker Tryk i raa Materie, og ved at se efter, hvem det kunde være, opdagede jeg da Hr. S v e n d, nys ankommen med sin Broder paa Jærnbanen, for at se til Hjemmet en tre Ugers Tid. Det er jo vist nok en kold Trøst til de

barnløse, der ligger i Ordsproget: har du ingen Glæde af dine Børn, saa har du heller ingen Sorg af dem; men det er dog lige vist, at kjødelige Børn nytter ikke os, og de aandelige finder vi, vel ikke i Bogladerne, men dog snarest, hvor vi mindst ventede dem; det har du sikkert erfaret, saa vel som jeg.

Sorø Akademi opgiver jeg endnu ikke, thi da to Kultusministre ikke med deres bedste Vilje har kunnet faa det ordentlig nedlagt, venter jeg paa en tredje, som med en bedre Vilje kan faa det oprettet.

Du mener, jeg kunde nok gjøre en Afstikker ved næste Rigsdag, og det har jeg selv tænkt paa, men fundet, det gik ikke an, dels fordi, hvor der skal tages Beslutninger om Danmarks indvortes og udvortes Livs- og Døds-Forhold, maa der ikke fattes en Stemme paa Livets Side, og min egen Stemme er den eneste, jeg raader for, og dels fordi det ene er som Rigsdagsmand, jeg i denne usikre Tid kan haabe nogenlunde at beholde mit Frisprog med Mund og Pen. Jeg stiller mig derfor, vil Gud, atter i Præstø og har al Udsigt til at blive valgt. Boglig Kunst kan jeg i alt Fald ikke have Ro til at øve, saa længe Danmark svæver i Dødsfare.

Nu Guds Fred! med kjærlig Hilsen fra os alle til dig og din Kjæreste

ved din Ven

N. F. S. Grundtvig.

131.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. Nyaarsaften 1849.

Kjære gamle Ven!

Jeg kan ikke lade det gamle Aar 49 løbe ud, uden at se ind til dig og sige dig et hjærteligt „Tak“ for det som for saa mange foregaaende. Gud véd, om vi med vore Graahoveder ret ofte endnu skal kunne sende Nyaarshilsener til hinanden. At jeg har gjennemlevet dette Aar og hørt Klangen

af Holgers Skræp ved Frederits, er jeg glad over. En Gang om Ugen fornøjer det mig ret at faa mig en Pibe med dig i min Vinterhavestue; jeg tier bomstille og lader dig føre Ordet i „Danskeren“. Der var vel meget, jeg (paa „Pluddervælsk“) vilde „interpellere“ dig om, navnlig om, hvorledes vi skulde garve eller klappe Halvdelen af den Bjørns Skind, vi meget rigtig maa have skudt, før det hjælper stort at tale derom. — Give slip paa det, kan vi ikke, og hvorledes der saa tages paa det, vil det brænde som Nældebladet. Dog, det maa nu du med Rigsdagen og Ministerraadet bryde eders Pander med. Det fornøjede mig, at vor Kierkegaard kom med i Landstinget, og at I blev fri for vor tvetydige, alt forvirrende Peer[1]). Han har ikke forsmaaet noget Middel til at komme med; men han drev det kun til at blive Valgmand her tillige med vor jævne skikkelige Gartner; og der blev sagt, at det Valg var meget heldigt og alsidigt: „den ene var en lærd Mand, og den anden en ærlig Mand“. Hvem den Ondskab kom fra, siger jeg ikke.

Jeg sidder nu her med Hænderne i Skjødet og tænker paa nogle fredelige Smaahistorier, eller hvad jeg endnu kan due til at bringe paa Papiret. Nogle større Planer har jeg vel ogsaa, men de synes mig Halsbrækker-Spring for en 60 Aars Krabat (siger Dovenskaben).

I Teologien kan vi nu vente en lille Krig om Tro og Viden. Slaar du ikke et Slag med i den Kamp? Meget i Martensens Forsøg paa at klare Mysterierne fra deres eget Midtpunkt synes jeg meget godt om. Bornemanns Indlæg i Sagen syntes mig noget uklart.

Den smukke Fest for gamle Adam maatte jeg af flere Grunde blive fra. Det var smukt og kjærligt af dig, at du dog paa en Maade lod mig komme med til Gildet; men jeg tør ikke tro, at jeg dèr var alle Gjæsterne velkommen.[2])

---

[1]) [Peder Hjort.] [2]) [G.'s Skaaltale for Ingemann, se „Adam Øhlenschlæger, et Mindeskrift om Festen d. 14. Nov. 1849“, S. 30—31.]

Gud give nu os og gamle Danmark den Lykke — eller noget af den — i det nye Aar, som du med dit altid friske Haab og dit ofte træffende profetiske Blik har lovet os saa længe! Gud velsigne dig og dine! Hjærteligst Hilsen fra min Lucie og

din inderlig hengivne
B. S. Ingemann.

132.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 1ste Juli 1850.

Kjære Grundtvig!

Hvorvel jeg ikke gjør Regning paa, at du skulde faa Tid til nu just at læse den lille Bog, jeg her sender dig,[1]) beder jeg dig dog give den Plads paa din Hylde! Nu faar du vel snart lidt Pusterum efter Rigsdags-Forhandlingerne og kan blive Menneske igjen, — jeg mener paa din gamle Maade med Mund og Pen i Kirkens og Skriftrigets Tjeneste, uden daglige praktiske Afbrydelser som Med-Generalprokuror. De eneste Dage, jeg kunde have Lyst til at være med, er, naar I har hemmelige Møder — og Minister-Interpellatjoner (undskyld Pluddervælsken!). Sidste Gang er det jo gaaet saa lystig til med Bravoraab og ungdommelig Glæde. Deraf har jeg uddraget det Haab, at vore Sager staa godt, og at vi snart kan se en lykkelig Ende paa Holsterkrigen, der jo ellers begynder i Sejhed at ligne dens Forgænger i Erik Pomrers Dage.

Det var mig personlig kjært, at vi beholdt Kierkegaard i vor Nærhed; men jeg er dog bange, han vil fortryde det. Ferd. Fenger bliver maaske Amagerpræst. Ham vil vi savne.

Det er drøje Ting, vi uheldige Pensjonister maa høre fra Rigsdagens Venstre, — man er jo nær ved at henvise os til

---

[1]) [Enten „Fire nye Fortællinger“ eller „Den stumme Frøken“, begge udkomne 1850.]

Fattigvæsenet om det saakaldte „Naadsensbrød". Til sidst tænker jeg, man vil foreslaa, at slige afbrugte og opslidte Statsmaskinedyr skal skydes paa Statens Bekostning. Skal den nu saa forhadte Embedsstand i Kaar og Stilling sættes i Lighed med Tjenestetyende og Daglejere, saa vil den nuværende Seminarist-Dannelse om 100 Aar være den højeste her i Landet. I det Kapitel er du nok af en ganske anden Mening; men saa demokratisk har jeg endnu ikke kunnet holde Skridt med Tiden. Jeg tilstaar imidlertid, at jeg aldeles ikke forstaar mig paa de Statssager, og haaber, at vort nye Frihedstræ vil bære bedre Frugter, end jeg af dets Blomster kan skjønne. — Nu haaber jeg da, det gaar med Kæmpevise-Sagen, hvor vred saa Levin og formodentlig Molbech er derover. Hils Svend! han er en dygtig Kæmper og Arbejder for Bevarelsen af vor folkelig-poetiske Middelalders Arv. — De hjærteligste Hilsener til dig og hele Familien fra os begge her!

Din venligst hengivne

B. S. Ingemann.

133.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 15de Jan. 1851.

Kjære gamle Ven!

Jeg har i den sidste Tid ofte tænkt paa dig og paa det stille Hus med Sygelejet, din kjære Kone laa paa — jeg har sendt hende mangen Hilsen med Søsteren; nu véd jeg, hun er dèr, hvor vi om føje Tid, med Guds Hjælp, skal være med hende hos Herren i Fred. Det milde, venlige Ansigt, hvormed hun altid modtog mig, ser jeg nu i den Glans og Herlighed, hvormed det en Gang vil modtage de gamle Venner. Gud styrke dig til at bære Sorgen og Savnet! Naar du kan det, saa giv Hjærtet Luft og Lettelse ved et Billede af hende med Aandens og Ordets Farver! — Hun fik dog med dig den Glæde at opleve sine Sønners Lykke som Medkæmpere

og Medsejrere for gamle Danmark og som tro Vogtere ved Leddet; Johan saa' hun jo paa sit sidste Sygeleje. Hils dem begge hjærtelig fra mig! Deres Lykke og Hæder har ogsaa glædet mig, og den Sorg, de nu føle, deler jeg. Hils ogsaa din kjærlige Meta og den kjære Jane og Povline. Gud velsigne dig og dem alle! Min Kone sender ogsaa dig og dine den hjærteligste Hilsen, hun tænker ogsaa paa dig og dine med inderlig Deltagelse.

Der var meget, vi skulde tale sammen om; men om de Ting, der høre Verden til, taler man med rette kun lidt og sagte i Sørgehuset; deres Forgængelighed træder os ogsaa dèr saa nær, at deres Betydenhed synes ringere; — og den Klarhed i alt, som vi attraa ved at vexle Tanker, synes saa nær, naar vi tænke paa dem, der gik forud til den rette Klarhed.

Gud bevare dig!

Din inderlig hengivne

B. S. Ingemann.

134.

Elisabet Kristine Margrete Grundtvig,

født Blicher,

hendes kjære Efterladte tilegnet[1]).

(Februar 1851.)

Tit gamle Seer
Bøjer sit Hoved tavs:
Ak! hun er borte —
Hun, som ham elsked mest;
Ej mer han hører
Ordet med Kjærligheds
Lifligste Hjærterøst
Fra Livets Sommer.

---

[1]) [Danskeren 1851, S. 129. I.'s Saml. Romanzer etc. IX, 143.]

Ej mer han skuer
Øjet, som minded ham
Om Nordens dybe
Herlige Himmelspejl;
Den Sjæl, som stille
Lytted til Skjaldens Flugt,
Flyver nu over ham
Paa Himmelstraaler.

Men graanet Seer
Løfter sit Tankeblik:
Hans Aand fornemmer
Straalen fra Livets Hjem;
Fra Aandens store,
Evige Fædreland
Hvisker hans Ungdomsbrud:
Guds Fred! du kjære!

Og atter ser han
Øjet, som minded ham
Om Markens Kornblomst
Og om det dybe Hav;
Han atter hører
Røsten med Skovduens
Yndigste Hjærteklang
Fra Livets Sommer.

Til djærve Sønner
Flyve Velsignelser
Med Dannekvindens
Fryd i forjættet Land;
Til Hjærtets Datter
Aander hun Himmelfred
Og til hin Sjæleblomst
I Barnevuggen.

Guds Fred hun aander
Ud fra sit Paradis
Til dem, hun elsked,
Og — dem, hun aldrig saa'.
Dybt Skjalden føler
Paradis-Luftningen,
Ser i Guds Rige ind
Med stille Lovsang.

B. S. Ingemann.

135.

Grundtvig til Ingemann.

Kjobenhavn. 18. Febr. 1851.

Kjære Ingemann!

Skjønt Rigsdagsklokken slaar i dette Minut, maa jeg dog gribe Pennen, før Haanden bliver valen paa ny, dels fordi jeg virkelig skammer mig lidt over min tilsyneladende haardnakkede Tavshed, og især fordi jeg kan se paa den tomme Konvolut, at er du end ikke bleven vred over min Uskriftmæssighed, saa er du dog bleven kjed af den. [1])

Nu da først og fremmest: inderlig Tak til dig og din Lucie for eders kjærlige Deltagelse, som jeg vel gjorde sikker Regning paa, men saa' derfor just gjærne Forsikringen om! og naar jeg derfor ej siden skriftlig har ladt høre fra mig (mundtlig har du vist hørt ved Algreen, som jeg udtrykkelig bad derom), da er det ikke engang blot fordi jeg er kommen ud af Vane med at skrive til dig og har Hænderne fulde, men især fordi jeg i den første Tid kun meget ugjærne talte, selv med Venner, om min Lises Lidelse og Død. Hun led nemlig meget og meget længe, og jeg led ikke lidet, saa da Gud „for Kristi Blod gjorde Afskedstimen god", da takkede jeg ham af mit inderste Hjærte baade paa hendes og mine

[1]) [Det her forud gaaende Digt sendtes i Konvolut uden Brev.]

Vegne, og kunde intet Øjeblik ønske hende tilbage med en efter Lægernes enige Udsagn ulægelig Sygdom og et, saa vidt jeg kunde skjønne, til Døden utrøsteligt Hjærte. Da jeg nu om alvorlige Ting aldrig siger andet, end hvad jeg mener, saa trode jeg ikke at burde skrive til Lises og mine gamle Venner, som har set, hvad hun var for mig gjennem en hel Menneskealder, og kunde ikke se, hvad der laa under de kolde, døde Bogstaver, saa jeg let i deres Øjne kunde faa Skin af en Ukjærlighed eller Følesløshed, som jeg, hvor lidt jeg end ellers ænser Skinnet, kun saare nødig vilde og maatte ville have. Nu derimod, da du maner mig langt anderledes med det kjærlige Blik paa de henrundne, virkelig idylliske Dage og det hvide Papir, end om du havde læst mig Texten, — nu maa jeg i Guds Navn baade sige og skrive, hvad sandt er, uden ængstelig at spørge, hvordan det vil se ud, — og det er sandt: jeg kunde ikke længer trøste og opmuntre den ædle Sjæl med det tunge Sind, og hun kunde da heller ingenlunde trøste og opmuntre mig, som dog ogsaa trænger langt mere til begge Dele, end Verden véd eller med Guds Hjælp skal faa at vide. Derfor sørgede jeg vel inderlig ved hendes Dødsseng, men ikke ved hendes Grav, hvor jeg sagde af mit inderste Hjærte: Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!

Se saa! nu har jeg skriftet. Dit venlige Kvad antager jeg naturligvis for sendt til „Danskeren", da der intet staar i Konvolutten, og hvis du ikke siger til i Tide, maa du siden tie, naar du ser det dèr paa Lørdag otte Dage.

Nu, kjære, gode, gamle Ven og Stalbroder! Gud velsigne dig, ogsaa for det trofaste Venskab til mig og mit Hus, som ingen Omskiftelse i den ydre eller indre Verden har kunnet skade! Svend er nu hos mig, og jeg véd, han vilde, hvis han var hjemme, bede mig indslutte hans Hilsen i den kjærlige Hilsen fra Jane og os alle til din Lucie og dig

ved din

N. F. S. Grundtvig.

136.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 19de Febr. 1851.

Kjære Grundtvig!

Dit kjærlige, oprigtige Vennebrev har glædet baade mig og min Lucie, og vi tro nu ret klart at se ind i dit kjærlige Hjærte og forstaa Dybden i dets Bevægelser, baade naar du led og tav, og naar du ved din elskede Lises Grav med Job takkede Herren, som gav og tog, og havde givet den skjønne Sjæl Frihed og Fred, der her laa lammet med tungt Sind under Korset. Da jeg sendte dig Mindebladet om Skovdue-Røsten og Kornblomst-Øjet fra din Ungdom, tilføjede jeg intet Ord, dels for ikke i samme Aandedræt at tale i to Sprog, dels maaske ogsaa, for at du alene skulde læse min Mening ud af Digtet, om ogsaa dets Form mishagede dig. Det forekom mig nemlig, som du vilde mene, om ikke sige: „det er jo latinsk-tysk Lapidarstil". Det traf sig nemlig, at Tonerne til Klopstocks Opstandelsessang — saaledes som jeg for 32 Aar siden hørte dem af gamle Fr. Schmidt ved Klopstocks Grav i Ottensen — klang mig smukt vemodig i Ørene, medens jeg nedskrev hine Ord, og de maatte føje sig efter de lidt-fremmede Toner. Jeg har ikke meddelt det til noget af de Blade, hvori det offentlige Liv har udelukkende Krav paa Deltagelse; men i „Danskeren", som mest læses af dine og derfor til Dels ogsaa af mine Venner, ser jeg det gjærne.

Det har i denne Tid været mig en sand og stor Oplivelse at se og hilse vore brave Krigsmænd efter det sidste, evindelig mærkværdige Sejersaar. Siden jeg var en Dreng (1801), har jeg ikke fornummet denne opløftende Følelse af et Liv og en Begejstring, der gaar helt igjennem Folket og knytter vort Liv til den Heltetid, vi i et halvt Aarhundrede har drømt og sjunget om.

Maatte den Fred, der nu arbejdes paa, nogenlunde svare til det herlige Liv og dyre Blod, den har kostet! For Øjeblikket glæder jeg mig kun over, hvad der er vist, — og

det er det store Tegn, der er givet for, at Gud er med Folket og dets Aand til alle Tider.

Det store Haab til Danmarks Fremtid og vidunderlige Lykke, som saa ofte ligesom profetisk er strømmet ud af din Mund og din Pen, har disse tre Aars Bedrifter nu tordnet ind i mange Sjæle. Hvad der i de sidste 40 Aar har fundet Indgang i Folkesindet af de gamle Tiders Aand og Liv, har heller ikke været frugtesløst. Vi, som har oplevet Ydmygelserne Anno 7 og 14, maa takke Gud for ogsaa at have oplevet Oprejsningen i Fjor.

Rigsdags-Bedrifterne har jeg haft mindre Deltagelse for. — Spandets Trosfriheds-Forslag havde ogsaa for mig noget forargeligt. Om det end er blevet misforstaaet af Folket og er udsprunget af den reneste Kjærlighed til Kirken og Folket og den aandelige Frihed, mener jeg dog, den Opfattelse, det har mødt i Folkesindet, noksom har tilbagevist det, som stridende mod de givne Forhold og den Grad af kirkelig Frihed, man i vor Tid uden Fare kan ønske. Dog, herom, naar vi tales ved. Nu, Gud velsigne dig, kjære Ven! De hjærteligste Hilsener til dig og dine fra min Lucie og

din

B. S. Ingemann.

137.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 5te Novbr. 1851.

Kjære Grundtvig!

At jeg har ønsket dig Lykke i din nye huslige Stilling, uagtet du ikke har hørt fra mig, kan du nok vide; men det er gaaet mig som dine fleste andre Venner: hvad du havde faaet i Hjærtet, kunde vi ikke ret faa i Hovedet. Det vilde ikke føje sig efter vore gamle Forestillinger om Tid. Men siden det ikke var efter vore, men efter dine Forestillinger, det fornemmelig maatte føje sig, maatte de

gode Venner heller tie stille end snakke med om, hvad der sagtens var Snak nok om i „Konversatjons"-Verdenen. Hvad der imidlertid bedst raader Bod paa Tidens smaa eller store Knuder, er Tiden selv. Nu, da du selv er hjemme i det nye Forhold, og jeg ikke en Gang er halv fremmed i Huset, kan jeg ikke længer opsætte at besøge dig med de venligste Ønsker for dig og alle dine.

Tak for det aabne, djærve Ord i Rigsdagen angaaende vort nærværende pinlige Forhold til den „evropæiske" Diplomatik! Adressen til Rigsdagen desangaaende har jeg underskrevet. Naar jeg raadede, skulde vi ikke lade os kyse af „Noter", men nu, vi har Slesvig i vor Magt „oktrojere" om man vil, eller uden videre indføre dèr vor Forfatning, hvilket Raad saa deres Halv- eller Heltyskere faa flest Stemmer for.

Det har glædet mig at se i „Danskeren", at du nu vil tage fat paa en dansk Kulturhistorie og en Kirkehistorie. En enkelt „Dansker" kan du jo lige fuldt af og til sende ud, naar du tror, det særdeles behøves. Man maa vexle Strænge, naar man vil høres. Jeg har ingen nye Strænge at vexle med og maa være glad ved, at man endnu ikke er bleven kjed af, hvad der kom fra de gamle. I det sidste Aar har jeg puslet med mange Ting, begyndt paa meget og ladet det ligge. Jeg er nok bleven for gammel til at holde Skridt med Tiden, og den løber fra mig. Saa længe jeg kan holde Krop og Sjæl sammen, følger jeg imidlertid, saa godt jeg kan, baade Venners og Fjenders Bevægelser med aabent Sind og Øje, og har jævnlig Pennen dyppet for at lystre Ordre, hvis jeg skulde faa sikkert Bud om, at jeg endnu havde noget at meddele, som man vilde have Glæde eller Gavn af at modtage.

Mit Stade her ved Ruinerne af Sorø Akademi har med al Stilheden og Yndigheden dog vel meget af Eremittens og de afdødes. Til en ydre Flytning har jeg hverken Raad eller Lyst. Sorøs Opstandelse faar vore Øjne næppe at se; det glæder mig dog, at Landstinget ikke har tilladt

Kultusministeriet at plyndre Liget. I sin Gravskat har Kristjan den 4des Datter dog endnu Trylleringen, som vist atter en Gang skal trolove hende med Livet og Folket.

Gud velsigne dig og dine! Venligst Hilsen fra min Lucie og

din bestandig og hjærtelig hengivne

B. S. Ingemann.

138.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 13de Septbr. 1853.

Kjære Ingemann!

Det vilde jo været mange med mig en stor Glæde at se dig paa Gl. Kjøgegaard d. 8de Septbr. sidst, da mine danske Venner ret egentlig overraskede mig med Udsigten til, hvad jeg længe forgjæves stirrede efter, men især i denne for mig i alle Maader bedrøvelige Sommer hartad havde vendt Ryggen;[1]) men dels kunde vi jo aldrig ønske din legemlige Nærværelse, naar den skulde udsat din Sundhed for nogen Fare, og dels maatte jeg nødvendig føle, at hvad Legemet angaar, lige ud til Fingerenderne, har jeg gjort mig skyldig i saa mange og saa store Forsømmelser, at jeg helst maatte ønske ethvert Spørgsmaal derom neddysset.

Inderlig Tak da for din aandelige og hjærtelige Nærværelse, for din venlige Hilsen med Dr. Kierkegaard og for din mer end venlige Sang, som bidrog uberegnelig til at gjøre mig og mange Dagen saare glædelig![2])

Ja, det var en sand Vederkvægelse for min trætte Sjæl; og kan noget med Guds Hjælp hjælpe mig paa Benene igjen, maa det være Udsigten og Forberedelsen til en Vintersæd, som kan bringe Frugt i et kommende Aar. Lige saa giftig en Taage, som har udvortes ruget over Hovedstaden i denne

---

[1]) [Sammenskud til Oprettelse af Grundtvigs Højskole paa Marielyst.] [2]) [Sang ved G.'s 70de Aarsdag i Saml. Romanzer etc. IX, 160.]

Sommer, har indvortes ruget over min Sjæl og mit Hjærte, saa jeg har egentlig været mig selv og alle mine til Byrde, og jeg maa endnu, skjønt det, Gud ske Lov! er taaleligere, kalde det et stort Vidunder, om jeg med fornyet Livslyst og Livskraft oprejses til mandige Skridt ved Løbets Ende; men da det dog i Grunden ej er et større Vidunder, end jeg oftere hos mig selv har været Vidne til, begynder jeg dog at nære Haabet om den store Lykke, som jeg plejer at kalde den gyldne Aftenrøde, og saa tit og dybt bevæget har med Skjaldeøjet stirret paa.

Dette Haab nærede ogsaa din Sang, gamle, trofaste Ven! og vort fælles Haab om bedre Dage for gamle Danmark og alt, hvad dèr aander Sandhed og Kjærlighed, vil jo Sandhedens Gud og den almægtige Kjærlighed selv ej lade beskæmmes.

Med kjærlig Hilsen til dig og din fra min Kone og mig,

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

139.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 15de Septbr. 1853.

Kjære Grundtvig!

Siden min langvarige Børnesygdom (Kighosten) forbød mig at se dig Aasyn til Aasyn paa din Gammelmands-Hædersfest d. 8de, glædede jeg mig dog ved at faa min Vennehilsen kraftig og hjærtelig tilsjunget dig af Ferdinand Fenger og saa mange andre baade af mine og dine Venner; og at de har givet de skrevne Ord den rette Livets og Hjærtets Klang, der kan trænge til Hjærtet, ser jeg med Glæde af dit kjærlige Brev. Denne Sommer har med al sin Dejlighed da ogsaa været dig en sjæletrykkende Fimbul-Sommer, — den har syntes mig saa lang som uhyggelig, — og jeg har tit tænkt paa Valas Syn: den skumle Drage, der kommer flyvende som en spraglet Slange fra Mørkets Huler og slæber Lig over

Sletten med sine Vinger. Men „nu skal han synke!“ hedder det jo til sidst — og, med Guds Hjælp, er det Befrielsens Nu kommet, — og til dig, som os alle, skal Livslysten og Livskraften komme fornyet tilbage. Du er nu traadt ind i den smukke Bolig, hvor Salens Sølvtag bæres af gyldne Støtter, og hvor han bor, der jævner alle Trætter; — gid du dèr maa se den smukke Sommer komme over Danmark, som vi jo alt har set Forbud paa, og som du aldrig har tvivlet paa kom med Guds Hjælp og hvad du kaldte vor „urimelige Lykke“!

Jeg har ingen Ting duet til i Sommer, men det er mig intet nyt — jeg plejer kun at bestille noget i Stuen, naar det lysner i Kakkelovnen og sner paa Ruderne — ellers er her alt for kjønt til at sidde inde. Nu vil dog Sorø snart tabe sin idylliske, klosterstille Karakter. Her er alt slaaet en bred Alfarvej over Enden af Søen, og naar nu Jærnbanen bliver færdig, vil jeg daglig kunne se Dampen og høre den stygge Piben, hvormed det travle Dagliv bruser gjennem Verden. Det er jo i sin Orden og hører til vor Holden-Skridt med Tiden, men det er ikke efter min Smag. Akademiet og min Bolig, med de andre paa dets Grund, kommer dog til at ligge som en lille afskaaren Ø mellem Klosterporten og Søen, som den store Verdensstrøm bruser rundt og tæt om. Af og til vil den da bringe os gode Venner. Det vil jeg glæde mig til. Men vil du se det gamle, rolige Sorø, maa du komme i Aar eller ad Aare. Til Foraaret haaber jeg at besøge dig og dine. Kjærlig Hilsen til dem og dig fra os begge her!

Din hjærtelig hengivne Ven

B. S. Ingemann.

140.

Grundtvig til Ingemann.

Kjøbenhavn. 16de Maj 1854.

Kjære Ingemann!

Just da jeg ventede at have set dig og din kjære Kone her inde efter Sædvane, fik jeg gjennem Fru Stenersen den sørgelige Tidende, at du havde været paa halsbrækkende Veje: men jeg har, Gud ske Lov! dog siden hørt, hvad jeg haaber er lige saa sikkert, at du er sluppen temmelig godt derfra.

Mig har Vor-Herre gjort den forunderlig store Glæde, at der i Aftes blev mig født et stort velskabt Drengebarn med en vældig Stemme efter sin Alder, saa der kan, med Guds Hjælp, blive en god Raaber af ham, naar han faar Stunder at voxe og faar noget at sige, som er værdt at høre. Med ham kan jeg da, om Gud vil, naa et godt Stykke ind i næste Aarhundrede, og dersom da Danmarks Historie i dette Aarhundrede kan blive værd at beskrive, tænker jeg, han gjør sit bedste dermed i det næste; det er i det mindste blandt andet vor Betænkning ved paa en Maade at kalde ham op efter Saxe Lange, hvem vi naturligvis regner til Langerne med de tre Roser. Drengen skal nemlig, om Gud vil, hedde Frederik efter mig og Lange efter hans Moder og efter Saxe.

Bliver du snart saa rask, at I kan komme her ind, haaber jeg, vi ser dig strax i Huset, hvor Fortid og Fremtid saa naturlig mødes, og hvor du finder en god Veninde ved Siden af

din gamle Ven
N. F. S. Grundtvig.

Da jeg ogsaa altid har fundet en god Veninde ved Siden af dig, saa vil hun ikke tro, hun var umindet, skjønt hun blev unævnt i den hovedkulds Slutning; selv meget yngre Mænd bliver let lidt øre i Hovedet ved saadanne Begivenheder i deres nærmeste Kreds.

141.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 18de Maj 1854.

Kjære Grundtvig!

Lykke og Velsignelse med den lille Frederik Lange! Vor-Herre give ham Magt til at gjøre Fyldest for Navnet! I hvilken Retning han tager Fart, vil jeg ønske ham Faderens og gamle Saxos grunddanske Aand og den snilde, elskværdige Moders Hjærte for den Aand, ogsaa hvor den svæver over graanet Isse. At din Kone bærer Lange-Navnet, vidste jeg ikke, og „de tre Roser“ véd jeg ingen Besked om; men jeg tænker, der staar noget derom i dine Roskilde-Rim eller Roskilde-Saga, som jeg skal eftersøge.

At jeg ikke dette Foraar fik de gode Venner i Kjøbenhavn at se, var en Streg i min Regning; maaske drive vi det [saa vidt] til Efteraaret. Det vil vist vare en Tid, inden jeg faar Armen i Stand; den plager mig især om Natten, medens det er et rent Kunststykke at faa den lagt i en Stilling, der tillader Hvile og Søvn. Jeg er, Gud ske Lov, ellers hjærtefrisk, og er glad ved, at jeg kom fra det med helt Hoved og uden at bryde noget Lem.

Hils min „gode Veninde ved Siden af dig“ ret hjærtelig! ligesom du med hende paa det venligste hilses fra min Lucie og mig.

Jeg vil snart gjennem Reitzel sende dig en ganske lille Bog[1]), som jeg gjærne vilde have givet noget mere af Folketonen, end hvad der maaske kun hist og her lykkedes mig. Det er min Opfattelse af vor Børnelærdom i Luthers lille Katekismus. Det er i alt Fald min egen oprigtige Trosbekjendelse og min frie Udtalelse af, hvad Bønnen og Sakramenterne er for mig selv. Meget Kjætteri, haaber jeg, du ikke skal finde deri; men kun naar Læseren kan og vil læse

---

[1]) [„Konfirmatjons-Gave. Følgeblade til Luthers lille Katekismus“. Kbhvn. 1854.]

sin egen Tro og Bøn ud af Bogen, vil jeg være tilfreds med den. Den udkommer som et Forsøg i denne Udgave og kan siden, hvis den finder Indgang i Folket, blive lige saa lille som Børnebogen, hvortil den skulde være „Følgeblade".

Nu Gud velsigne dig og alle dine kjære! Jeg haaber, din snilde Frue vil komme sig hastigere efter sin Nedkomst, end jeg kommer mig efter min — jeg mener den ned ad Trappen — ligesom Udbyttet ogsaa blev en levende Sjæl og i visse Maader et „Underbarn".

Din gamle, trofaste Ven

B. S. Ingemann.

142.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 17de Juli 1854.

Kjære, haardt prøvede Ven!

Du vil jo nok se et kjærligt Ord fra mig paa det døde Papir, siden jeg ikke i disse Sorgens Dage kan være hos dig med levende Ord og Vennehaand. Efterretningen kom mig som et Lyn ved klar Himmel. Her var saa meget frisk Liv og nu saa ny en Livsglæde, at vor Tanke var langt fra, hvad der dog var Guds Vilje. Han, som gav dig Kæmpekraft saa længe, vil heller ikke nu nægte dig Styrke til at bære dette Hjærtesorgens store Kors som hans gamle, trofaste Discipel, hvem han tidlig lærte Ordet: ske ikke min, men din Vilje!

Ingen har vist set og kjendt din kjære, kjærlige Veninde og din Lykke i det nye Liv, hun skabte om dig, uden nu ret inderlig at tage Del i den Sorg og det Savn, der blev dig tilskikket. Saa vel min Lucie som mig maatte hun strax blive kjær ved den Aand og det Liv, ved den Aabenhed og Elskværdighed, hvormed hun kom os i Møde. Gud glæde hendes Sjæl evindelig, ogsaa for den Glæde, hun har udbredt

om sig, og den Kjærlighed, hvormed hun hendroges til det Aandens evige Rige, hun nu helt tilhører!

Hun har givet dig Billedet af et nyt Ungdomsliv med paa den Vej, du har tilbage til Uforkrænkeligheden og den Glæde, ingen skal tage fra os. Gud styrke og velsigne dig og give dine brave, dygtige Sønner og din elskværdige Meta Velsignelse til at bringe Liv og Glæde tilbage i dit Sind og i dit Hus! — om end Savnet aldrig her kan og vil ophøre.

Min Lucie sender dig og alle dine den hjærteligste Hilsen, saa vel som

din gamle inderlig hengivne Ven

B. S. Ingemann.

143.

Grundtvig til Ingemann.

Rønnebæksholm. 21 Juli 1854.

Tak, kjære gamle Ven! for Vidnesbyrdet om din hjærtelige Deltagelse i min dybe Sorg! thi vel var et saadant Vidnesbyrd i Verdens Sprog overflødigt; men hvor Deltagelsen findes, flyder den jo dog kun over i Vidnesbyrdet og kan aldrig være for rig. — Ja, kjære Venner! I saa' jo kun lidt til vort Samliv her, hun var saa rig paa alt menneskeligt, og hendes Kjærlighed var saa yndig gavmild, at man strax maatte se, det var en Lykke at elskes af hende, og en usigelig stor Lykke at elskes af hende, som hun elskede sin gamle Mand.

Dog, hun hørte Gud til i alle Maader; han gav og han tog, og, trods alle de Indvendinger, Verden og Egenkjærligheden gjør derimod, maa den troende Sjæl dog lægge til: „han være lovet!“ Han gav saa rigelig, at det overgik de dristigste Forventninger, og han tog saa faderlig, at ogsaa det var over al Forventning, da han først gav os i den lille

velsignede Dreng et levende Minde og et levende Haab, i hvem, med hans Velsignelse, vort kjærlige, kristelige Samliv ej blot vil spejle sig, men er gjenfødt til en yndig Væxt.

At hans Veje er usporlige og hans Raad uransagelige for os, det har han selv givet os den gyldige Grund for: at de er nødvendig saa højt over vores, som Himlen er over Jorden, saa at glemte vi det, er Fejlen ene paa vor Side. Og naar jeg nu bag efter overskuer det vidunderlig rige og gavmilde Hjærte, Gud aabnede mig som en gjemt Hjælpekilde for mit Alderdoms-Liv, da maa jeg sige: ja, der skulde vist ogsaa stærkere Ben end mine til ret længe at bære saa gode Dage; thi var jeg ikke allerede bleven uretfærdig mod alt i denne Verden, der ikke var som hun, og treven til alt, hvad der ikke var for hende! og det uagtet hun med hele sin Kjærligheds Kraft drev mig til levende Deltagelse og indgribende Virksomhed overalt, hvor en Dør stod aaben for, hvad ædelt er i Himlen eller paa Jorden, og var mig en vidunderlig Medhjælp i alle Retninger, med Øje for alt, hvad der er værdt at se, og Hjærte for alt, hvad der er værdt at elske! Ja, jeg har, Gud ske Lov! altid ophøjet Kvinden som „de levendes Moder", det hele Menneskelivs Kildespring; men at Kvinden kunde og vilde være alt, hvad hun var, endogsaa for saa gammel en Mand, det overgik dog langt min Formodning, derfor vel ogsaa min Evne til ret at skatte og benytte det.

Nu, kjære Ven! du véd, at det eneste, man i Sorgens Dage kan tale levende om, er, hvad man savner og sørger over; derfor slutter jeg, uden at tale om andet, med kjærlig Hilsen til din Lucie, som det glæder mig, ogsaa fandt sig tiltalt af min elskværdige Marie, og Tak endnu en Gang, fordi du ikke opsatte at lindre min Sorg med kjærlig Tiltale og Ros over min Alderdoms Trøst og Støtte, som, given af Gud, er hos Gud, og vilde end ikke her høre det mindste om, at hun kunde være noget uden Gud, som er den ene gode!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

144.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 9de Jan. 1855.

Kjære, gamle Ven!

Inden det nye Aar faar Dun paa Hagen og selv viser os, hvad det bærer i sit Skjold, er det nu blevet Trang for mig at sende dig en venlig Nyaarshilsen med hjærtelig Tak for dit trofaste Vennesind i saa mange Aar og med mine inderligste Ønsker om Guds Velsignelse over dig og dit Alderdomsliv, som vist ikke forgjæves blev bevaret og saa rigelig udrustet, saa vel med Bære- som med Virkekraft, i mange og svære Prøvelser. Af et Brev fra din frejdige Danefæ-Samler Svend har jeg faaet Bekræftelse paa, hvad jeg ogsaa af andre havde hørt, om den Aandskraft, hvormed du atter forkynder Ordet og arbejder, medens det endnu er Dag.

Hvad jeg i den sidste Tid meget har tænkt paa og gjærne en Gang vilde tale til Bunds med dig om — er den vist nok store, men dog vist ogsaa uendelig herlige Nat, som nærmest venter os, naar denne Verdens Daglys udslukkes, medens vi med alle de forudgangne Menneskeaander skulle forvente den allersidste og yderste Dags Morgen. Denne vor allernærmeste saakaldte Evighed, men som dog jo maa være Tid, medens den skal ende med en sidste Dag, synes mig nu langt betydningsfuldere og vigtigere, end de 3—4 Snese Aar, vi her kan leve, — og hvad Præster og Teologer siger os derom, er mig saa taaget og ubestemt. Dog herom, naar vi tales ved! Salmebogs-Revisjonen i Sommer bragte mig fornemmelig paa Tanken herom — og paa adskilligt andet dogmatisk, hvori vor Kirkes Opfattelse saa vel af det apostatiske Symbolum som af Skriften ikke fuldelig tilfredsstiller den aandelige Trang. — I min Konfirmatjonsgave har jeg udsagt, hvorledes jeg læser og forstaar Børnelærdommen i Katekismen; den lille Trosbekjendelse fra mig har du intet Ord talt til mig om, — enten den nu ikke har tiltalt dig,

eller du ikke har haft Lejlighed til at læse den. — Derom ogsaa, naar vi ses, maaske mundtlig.

I Brevskrivning er jeg bleven doven. Tidens Bevægelser tager jeg min Del i, uden at de dog gjøre noget Krav paa min Virksomhed. Anderledes med dig. Nu er du igjen i Rigsdagen. Jeg véd dog forud, at hvor enige man nu maaske end bliver med det nye Ministerium, bliver du det næppe. Vor-Herre lægge nu sin Haand imellem og gjøre, hvad der kan gjøres af vor Helstat!

De hjærteligste Hilsener fra Lucie, der med mig tilønsker dig al Velsignelse med det lille Alderdomsbarn. Hils de store!

Din

B. S. Ingemann.

145.

Ingemann til Grundtvig.

Sorø. d. 6te Juni 1859.

Kjære gamle trofaste Ven!

Du, som nu med broderlig Kjærlighed har fulgt mig siden hin Dag, da du rakte mig din lille Verdenskrønnike, med det gode Haab og med de hjærtelige Ønsker om „Velsignelse til at fuldkomme Løbet“,[1]) — du, som ved min baade aandelige og legemlige Hjemkomst 1819 rakte mig din Saxo, med den kjærlige Opfordring til at „ride Sommer i By“ med hans og Danmarks Helte, som jeg kunde bedst![2]) — du skulde da ogsaa i Spidsen for „den danske Ungdom“, levende og aandelig til Stede i Aand og Digtning, glæde mig paa min Gammelmands-Jubeldag med din Sang om det prægtige Guldhorns Betydning. Gud ske Lov! siger jeg med dig. Han har lagt sin mægtige Velsignelse til, hvad vi begge, hver paa sin Vis og efter sin særegne Evne, i hans Navn har

---

[1]) [Aar 1812; se denne Bogs Forord.] [2]) [Se Forordet.]

stræbt at virke i Retning af Gudsriget, saa vel i dets Aabenbarelse her, som med Blikket mod det evige Fædreland.

Vær takket og velsignet for al din Kjærlighed i al den Tid, baade hvor vore Veje løb sammen og hvor de, efter vort særegne, uvæsentlige Væsen, maatte afvige fra hinanden paa Smaastier! Med Guds og den evige Frelsers Hjælp skal vi fuldende Løbet sammen som to kjærlige Brødre, der fandt hinanden paa Vejen til Betlehems-Krybben og til Golgata!

Kjærlig Hilsen til dig og alle dine fra min Lucie og

din inderlig hengivne Ven

B. S. Ingemann.

146.

Grundtvig til Ingemann.

Gladhjem. 7de Juni 1859.

Kjære Ingemann!

Om jeg, hvis det ikke havde været Løverdag, og hvis jeg ikke i den sidste Tid var bleven lidt bange for at rejse, havde givet efter for mit Ønske at være med og for min lille Kones Opmuntringer, det kan jeg ikke vide, da Spørgsmaalet ikke kunde komme paa Dagsordenen. Jeg haaber, at de ulejede Stillingsmænd og Stillingskvinder har, ved at følge deres Hjærte, gjort deres Skyldighed til din Fornøjelse.

Mange Tak for dit Brev og for dit venlige Minde af længst henfarne Dage i venlig Omgang! og havde jeg glemt noget deraf, saa husker jeg dog ogsaa grandt, at da du med venlig Hu havde foræret mig dine „sorte Riddere“, og jeg — endnu lidt tvivlraadig om, hvorvidt din kjønne Musik var til mer end at danse efter — sad og læste Bogen ovre i Pilehaven ved Torkildstrup Præstegaard, som du nok husker,[1]) da gik det op for mig, at din Musik var i samme Toneart som Kæmpevisens, som jo Færingerne endnu danser efter, men

---

[1]) [1814. Se Forordet.]

som man dog ogsaa godt kan baade synge og slaas og tænke og elske efter; og, Gud ske Lov! vi er nu begge blevet gamle, uden at blive tunghøre for den Slags Musik, eller saa stærblinde for Aandens Rige, som saa mange gamle Skjalde, der knap engang kunde se, hvad der dog paa en Maade smuttede imellem deres egne Fingre.

Her vilde jeg helst sluttet; for du véd nok, at jo ældre jeg er bleven, des mindre paatrængende er jeg bleven baade mellem Venner og Fjender med min Kristendom, og des mindre tænker jeg at kunne flytte et hjærteligt Halmstraa, endsige da Bjærge, med min Pen; men da du udtrykkelig minder om vort Forhold til „Krybben og Korset“ som noget, vi i Grunden er enige om, skjønt hver gaar sine Veje, saa maa jeg svare venlig, at det vel skulde være mig ret inderlig kjært, og at jeg længe har tænkt det samme, og indrømmer jo daglig bestemtere langt mere Frihed paa kristelig Grund, end man siden Apostlenes Dage har drømt om; men, siden du ikke blot har ytret Tvivl om et Led af den uforanderlige og urokkelige kristne Grundlov, men víst, som mig synes, en vis Modbydelighed for „Kjødets Opstandelse“, saa er vi, trods al anden Enighed om kristelige Anskuelser og Lærdomme, grunduenige om den kristne Tro, der hel og holden er en Fælles-Tro og Menighedens Tro, som ingen enkelt Kristen kan enten tage det mindste fra, lægge det mindste til, eller forandre det mindste i.[1])

Vist nok har jeg det Haab, at der ligger en uvitterlig Misforstaaelse til Grund for dit Anstød, som der jo maa, naar du dog vil tro paa den i Kjødet komne og med „Kjød og Ben“ opstandne Jesus Kristus, der, trods alle Indvendinger, vil give os sit Kjød at æde, for at vi kan leve ved ham, ligesom han lever ved Faderen; men saa længe du lige saa vel protesterer mod „Kjødet“ i Troens Ord,

---

[1]) [Jfr. I.'s Breve Nr. 55 og 63 i „Brevvexling mellem I. og Fru Rosenørn.“]

som mod Kjødet i vore egne Bøger og Salmer (som der ikke blot altid var en Kjertel, men tit meget værre Ting ved), saa længe gaar vi ikke paa den samme „Livets Vej“, der jo kun er snæver, fordi den kun er gjort til „Barnet i Betlehem“.

Tag mig det nu, i alt Fald ikke ret længe, ilde op, at jeg ved given Lejlighed skrev til min gamle Ven, hvad jeg som Ordets Tjener maa sige alle mine Tilhørere! og hils din Kone fra min og os alle!

Overskriften „Gladhjem“ betyder naturligvis kun, hvad Stedet paa Gl. Kongevej er og, med Guds Hjælp, skal blive ved at være for os, ikke hvad Postbudene kalder det, men de har allerede fundet her ud af dem selv til

din gamle
Grundtvig.

